VIZIJE

GRADOVA I PROSTORA

međunarodne preporuke za prostorni i urbani razvoj

VIZIJE GRADOVA I PROSTORA

međunarodne preporuke za prostorni i urbani razvoj

HRVATSKI
ZAVOD ZA
PROSTORNI
RAZVOJ

Zagreb, 2017. // Hrvatski zavod za prostorni razvoj i Udruga hrvatskih urbanista

Sadržaj

Uvod // 4

1. **Povelja iz Barcelone** // 6

UVOD // 9

2. **Nova urbana agenda** // 38

UVOD // 41

3. **Amsterdamski pakt** // 82

UVOD // 85

PROGRAM RADA U SKLOPU URBANE AGENDE ZA EU // 100

4. **Urbana agenda Unije za Mediteran** // 116

UVOD // 119

POSEBNI PRILOG

5. **Atenska povelja** // 132

ŠTO JE BILA - ŠTO JEST - ŠTO ĆE BITI // 135

Irena Matković

Uvod

Odluka o objavi ključnih i aktualnih dokumenata globalne i europske razine, koji daju usmjerenja i temeljne principe za planiranje prostornog i urbanog razvoja te ujedno pozivaju na akciju i uključivanje širokog kruga dionika, rezultat je suradnje Udruge hrvatskih urbanista i Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj te zajedničkih nam težnji.

Sveobuhvatno prostorno planiranje i kvalitetan i učinkovit urbanizam preduvjeti su za očuvanje vrijednosti hrvatskog prostora, ali i usmjeravanja svih razvojnih aktivnosti prema održivoj i kvalitetnoj budućnosti hrvatskih gradova i naselja te cjelokupnoga hrvatskog teritorija.

Suradnja Udruge hrvatskih urbanista i Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj s kolegama drugih europskih zemalja koji se bave urbanim temama potvrđuje činjenicu da izazovi vezani za razvoj gradova i teritorija nisu hrvatska specifičnost. Upravo aktualni, relativno novi dokumenti skupljeni u ovoj publikaciji svjedoče o nadnacionalnoj potrebi ponovnog osvješćivanja planiranja kao jedinog instrumenta za svrhovit, optimalan, uravnotežen, odmjeren i održiv razvoj određenog teritorija.

Dokumenti Europska povelja o prostornom planiranju, Nova urbana agenda i Amsterdamski pakt kao putokazi za izradu Urbane agende za EU, svaki na svoj način govore o temeljnim vrijednostima prostora i o integrativnom, proaktivnom i participativnom pristupu planiranju njegova razvoja.

Parafrazirajući profesora Antu Marinovića-Uzelca, složit ćemo se da urbanizam i prostorno planiranje počivaju u svojim temeljima ipak na zdravom razumu i dobrom odgoju. Potpuno je razumljiv njegov poznati dodatak ovoj izjavi: „Kako je jednog i drugog, čini se, sve manje, ostajem pesimist.“ Premda naša svakodnevna praksa, a posebice suočavanje s neplanskim intervencijama u prostoru, o čijim razmjerima svjedoči broj zahtjeva za „legalizaciju“, donosi određenu dozu pesimizma i rezignacije, kao struka moramo osvijestiti da je i uloga planera danas zahtjevnija nego ikad prije.

Poznavanje problematike prostora, metodologije planiranja i usklađivanja često suprotstavljenih interesa u prostoru kroz izradu prostornih planova više neće biti dovoljno. Nužan je niz novih znanja, vještina i navika koje moramo usvojiti: od strukturiranja participacijskih procesa i moderiranja složenih rasprava, poznavanja zakonodavstva i metodologije strateškog planiranja, kontinuiranog proučavanja europskih politika koje imaju izravan ili neizravan utjecaj na prostorni razvoj do praćenja mogućnosti financiranja zahvaljujući programskim instrumentima Europske unije. Samo ćemo tako moći onima za koje radimo, a to su društvena zajednica na određenom teritoriju i njezini izabrani predstavnici, pokazati da smo spremni vratiti prostornom planiranju i urbanizmu društvenu ulogu koju zavređuju.

Odabrani međunarodni dokumenti u ovoj publikaciji pokazuju širinu promišljanja i velik broj procesa kojima svojim djelovanjem možemo doprinijeti kao djelatnici javnih službi, urbanisti i prostorni planeri, projektanti, savjetnici, edukatori, predstavnici nevladinog sektora, građani.

Uz aktualne dokumente, odlučili smo se i za objavu prijevoda Atenske povelje iz 1933. godine koja je snažno utjecala na urbanizam i arhitekturu 20. stoljeća i u svojim je osnovnim postavkama, unatoč kritikama, aktualna i danas. Prilika je to i za razmišljanje o kontekstualnim razlikama te za neke buduće razgovore o prostornom planiranju i urbanizmu današnjice, uz sagledavanje jedne druge dinamike današnjeg svijeta, razvijenije svijesti o nužnosti zaštite okoliša i jače razvijene potrebe građana za sudjelovanjem u odlučivanju.

Povelja iz Barcelone

Sandra Jakopec

Uvod

Udruga hrvatskih urbanista osnovana je 2008. godine zbog potrebe da se definiraju te zaštite zajednički interesi pravnih osoba ovlaštenih za obavljanje stručnih poslova prostornog uređenja kao i fizičkih osoba kojima je prostorno planiranje predmet djelovanja. Godine 2011. Udruga se pridružila ECTP-CEU-u (European Council of Spatial Planners).*

Jedna je od djelatnosti Udruge i unapređenje metodologije prostornog planiranja u suradnji s europskim kolegama te praćenje sustava prostornog planiranja na području cijele Europe. Stoga smo posebno ponosni što smo 2013. na općoj skupštini ECTP-CEU-a u Barceloni, 80 godina nakon nastanka Atenske povelje, prihvatili novu povelja o prostornom planiranju koja je nazvana Barcelonska povelja.

Ova nas povelja u svojim poglavljima vodi kroz suvremene izazove koje nosi vizija gradova i regija, s posebnim naglaskom na integriranosti i povezanosti ne samo grada i njegove regije već i unutar same zajednice (dio A), preko uloge prostornih planera u načinu ostvarenja vizije, pri čemu je istaknuto da je prostorno planiranje multidisciplinarna djelatnost koja uključuje različite stručnjake iz različitih područja (dio B) te propisuje obveze, odnosno standarde prostornim planerima (dio C).

Važno je napomenuti da Povelja smjernice kako da se ostvare vizije prostornog razvoja ne daje samo prostornim planerima već i lokalnoj i područnoj (regionalnoj) samoupravi te lokalnoj zajednici, odnosno namijenjena je svima kojima je prostor predmet interesa.

I na kraju, ono što smatram da posebno treba istaknuti, a naglašeno je u Povelji, jest da zbog svog integralnog pristupa prostorno planiranje ima mogućnost koordinirati strateške vizije uz uzimanje u obzir potreba lokalne zajednice, odnosno javnog interesa, kako je i navedeno u točki 68. ***„Bez učinkovitog prostornog planiranja nije moguće ostvariti dugoročnu viziju prostornog razvoja Europe.“***

---

* Europsko vijeće prostornih planera (ECTP-CEU) osnovano je 1985. godine te okuplja više od 20 nacionalnih udruženja i instituta za prostorno planiranje iz europskih zemalja te pridružene članove. Vijeće predstavlja krovno udruženje koje svojim članovima osigurava zajednički okvir djelovanja kroz koji promiče vidljivost, prepoznavanje važne društvene uloge i prakse prostornog planiranja i urbanog razvoja u Europi te poučavanja istog, stalno profesionalno usavršavanje i određivanje profesionalnih odgovornosti.
ECTP-CEU postavlja standarde obrazovanja i ponašanja za planersku profesiju; sudjeluje u dijalogu s lokalnim, nacionalnim i europskim vlastima; identificira i nagrađuje primjere dobrog planiranja širom Europe.
Prijevod teksta *O ECTP-CEU* iz Izvorne objave *The Charter of European Planning*, rujan 2013.

Europska povelja o prostornom planiranju Barcelona 2013.

Vizija gradova i regija - europskih teritorija u 21. stoljeću ECTP-CEU (Europsko vijeće prostornih planera - The European Council of Spatial Planners - le Conseil Européen des Urbanistes) prihvaćena na općoj skupštini u Barceloni 22. travnja 2013.

Autori:
Vincent Goodstadt
Luc-Emile Bouche-Florin
Paulo Correia

SADRŽAJ

Poziv na djelovanje // 12

Povelja // 14

a/

Vizija europskih gradova i regija – teritorija // 15

1. Integrirani gradovi i regije (teritoriji) **// 15**
2. Društvena kohezija i povezanost **// 16**
3. Gospodarska integracija i povezanost **// 19**
4. Ekološka povezanost **// 22**
5. Prostorna integracija: sinteza **// 25**

b/

Uloga prostornih planera // 29

Izazovi učinkovitog planiranja **// 29**

c/

Obveze europskih planera // 32

1. Planer, kao predvodnik promjena, obvezuje se:
2. Planer, kao znanstvenik humanist, dio je stručne profesije koja se zalaže za:
3. Planer, kao projektant i vizionar, obvezuje se:
4. Planer, kao politički savjetnik i posrednik, obvezuje se:
5. Planer, kao upravljač gradovima i regijama (teritorijima), obvezuje se:

dodatak/

Povijesni pregled // 36

Osnovni pojmovi // 36

Zahvale // 37

Referencije // 37

Poziv na djelovanje

1. Europi su potrebni gradovi i regije (teritoriji) koji su snažni i dobri za život. Prostorno planiranje stoga je od presudnog značenja za budućnost Europe. Ono osobito pomaže u očuvanju zajedničkih resursa zemljišta, zraka i vode koji su izloženi sve većim pritiscima razvoja. Da bi Europa postigla održivi gospodarski razvoj i razvila poštena i pravedna društva, nužno je učinkovito planiranje. Posebna je snaga prostornog planiranja u njegovoj sposobnosti stvaranja mogućnosti i suprotstavljanja prijetnjama koje proizlaze iz novih razvojnih aktivnosti. Ono je, prema tome, dugoročno u svojoj perspektivi, ali brzo u svojem djelovanju.

2. Načela koja postavlja Europska povelja o prostornom planiranju trebaju prihvatiti svi koji djeluju u sklopu tijela nacionalne vlasti, tijela lokalnih vlasti, agencija, civilnog društva, nevladinih organizacija i privatnog sektora. Stoga je ova povelja zajednička referentna točka za sve koji su odgovorni ili imaju moć utjecanja na budućnost europskih gradova i regija (teritorija).

3. Europska povelja o prostornom planiranju nije, prema tome, namijenjena samo prostornim planerima već predstavlja i poziv na djelovanje svima čije će politike i programi oblikovati budućnost Europe, njezinih gradova i regija (teritorija), kao i svih drugih područja, uključujući udaljene ruralne i otočne zajednice. Povelja stoga sadrži:

- zajedničku viziju i načela na koja se planeri diljem Europe obvezuju i koja im pružaju smjernice za djelovanje radi ostvarivanja veće i dugotrajnije usklađenosti i povezanosti, a to će se postići uspostavljanjem mreže gradova i regija (teritorija) koji su povezani na svim razinama i sa svim segmentima društva
- zajedničku perspektivu i program rada za suradničko djelovanje svih donositelja politika i aktera na svim razinama civilnog društva, uključujući tijela vlasti, poslovni sektor, sektor obrazovanja, nevladine organizacije, interesne skupine u zajednici i, osobito, pojedinačne građane.

4. Planiranje omogućava zajednicama da oblikuju strateške vizije za ostvarivanje svojih budućih težnji. Takve vizije imaju potencijal za značajan i izravan utjecaj stvarajući sjajna mjesta za život i omogućavajući održiviju budućnost zajednicama diljem Europe. Prostorno planiranje djeluje na svim razinama, od lokalnih planova do nacionalnih, prekograničnih i europskih okvira.

5. Raznolikost Europe ogleda se u lokalnoj osebujnosti i interdisciplinarnoj prirodi planerske struke diljem Europe. Time se osigurava da se u planiranju vodi računa o raznolikosti gradova, regija (teritorija) ili drugih područja u pogledu njihovih geografskih osobina, okružja, krajobraza i kulture. Europsko udruženje prostornih planera (ECTP-CEU) krovno je udruženje planerskih organizacija koje djeluju u različitim sustavima planiranja. Stoga ova povelja ne zagovara određeni sustav, već naglašava potencijalnu vrijednost planiranja kao pozitivnog oruđa i kreativnog nastojanja, neovisno o administrativnom okviru u kojem treba djelovati.

6. Prostorni su planeri zato čuvari europske budućnosti. Djelujući u Europskom udruženju prostornih planera, oni promiču program rada u tri točke kako bi pomogli Europi da riješi izazove s kojima se suočava:

- zagovaranje aktivnosti nužnih za osiguravanje budućnosti europskih zajednica i njihov prostorni kontekst
- udruživanje s onima s kojima dijele cilj u vezi s planiranjem budućnosti Europe
- djelovanje kroz rad svojih članova radi ostvarivanja vizije za lokalne zajednice, gradove, regije (teritorije) i Europu u cjelini.

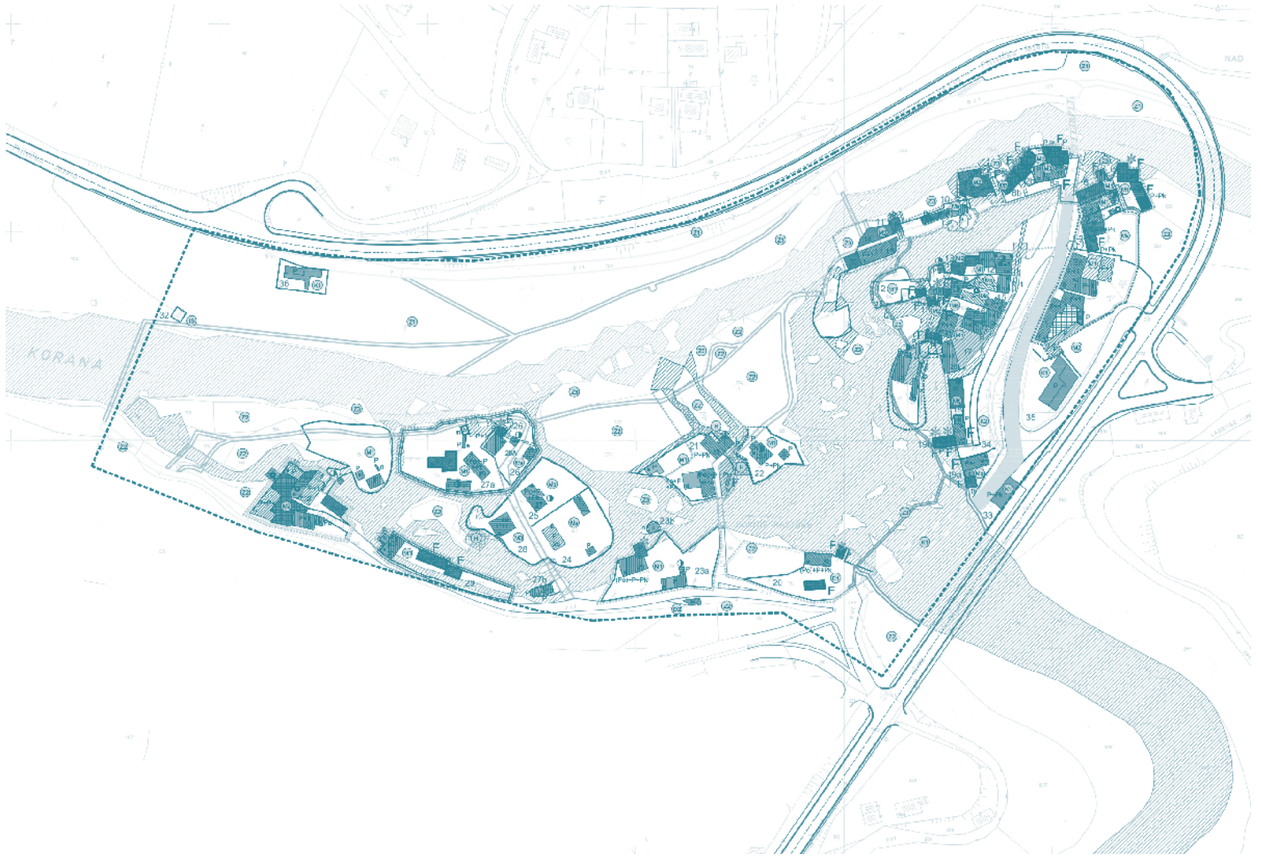

Povelja

7. Kao temelj za realizaciju ovog programa rada Europsko udruženje prostornih planera pripremilo je Europsku povelju o prostornom planiranju. Povelja se nadovezuje na Novu atensku povelju iz 2003. i utvrđuje specifične značajke prostornog planiranja i njegov potencijal. Nastoji ojačati povjerenje, povezanost i solidarnost u prostornom planiranju.

8. Dio A Europske povelje o prostornom planiranju predstavlja viziju budućnosti europskih gradova i regija (teritorija) kao odgovor na izazove s kojima se Europa suočava. To je vizija mreže gradova i regija (teritorija) koji će:

- doprinijeti blagostanju i kvaliteti života svojih stanovnika i drugih dionika
- očuvati kulturno bogatstvo i raznolikost naslijeđene iz dugačke prošlosti
- postati povezaniji zahvaljujući širokom rasponu funkcionalnih, društvenih i kulturnih veza
- biti sve konkurentniji uz istodobnu težnju prema dopunjavanju i suradnji
- integrirati izgrađeno okružje s prirodnim ekosustavima uz očuvanje bioraznolikosti i poštovanje potrebe za rješavanjem problema klimatskih promjena.

9. Dio B Europske povelje o prostornom planiranju određuje uloge prostornog planiranja i planera u ostvarivanju zacrtane vizije imajući na umu ključne globalne izazove s kojima se Europa suočava. Osnovna načela planiranja davno su uspostavljena te jednako vrijede danas kao što su vrijedila i u prošlosti. U ovoj su povelji dodatno utvrđena kako bi obuhvatila nova pitanja i prioritete nove politike koji su se pojavili početkom 21. stoljeća.

10. Dio C Europske povelje o prostornom planiranju određuje obveze europskih planera radi ostvarivanja vizije zacrtane u dijelu A. Ove obveze ujedinjuju planersku struku radi promoviranja profesionalnih standarda i programa rada za sve zajednice.

a/

Vizija europskih gradova i regija – teritorija

1. Integrirani i povezani gradovi i regije (teritoriji)

PROSTORNA INTEGRIRANOST

11. Tijekom 20. stoljeća planiranje se redovito bavilo rješavanjem problema koji su ugrožavali kvalitetu života u europskim gradovima i regijama (teritorijima). To je uključivalo sve, od velikih metropola (npr., London i Pariz) do udaljenijih ruralnih i otočnih zajednica (npr., u Norveškoj i na Malti). Naša gradska područja suočavaju se s propadanjem tradicionalnih industrija, društvenom isključenosti, nezaposlenosti, širenjem rubnih urbanih zona, propadanjem središta gradova, kriminalom, velikom zagađenosti i uništavanjem okoliša. Iako je česta prednost ruralnih područja bolja kvaliteta životnog okružja, ta se područja suočavaju s gospodarskim pritiscima koje često prati gubitak osnovnih usluga i pristupa sadržajima.

12. Ova kretanja u gradovima i seoskim područjima dodatno pogoršavaju globalizacija i sve veća kulturna homogenizacija. To dovodi do novih razvojnih pritisaka i gubitka lokalnog identiteta. Stoga je trenutačno stanje u europskim gradovima i regijama (teritorijima) daleko od idealnog. Gradovi i regije suočavaju se s teškim izazovima koji zahtijevaju bolju integraciju djelovanja vlasti, zajednica i poslovnih interesa.

13. Integracija će se postići putem mreža gradova, od kojih mnoge nadilaze nacionalne granice zemalja na europskom kontinentu i u susjedstvu. Integrirani grad i regija (teritorij) zahtijevaju pozoran pristup povezivanju izgrađenog i prirodnog okružja. Također zahtijevaju učinkovito i djelotvorno povezivanje pojedinačnih gradskih aktivnosti, infrastrukturnih mreža te informacijskih i komunikacijskih tehnologija.

EUROPSKA POVELJA O PROSTORNOM PLANIRANJU

14. Europska povelja o prostornom planiranju stoga promiče viziju Europe zasnovanu na integriranim i povezanim gradovima i regijama (teritorijima), lako pristupačnima svima koji u njima žive, rade ili ih posjećuju i koji su povezani na globalnoj razini. Ova vizija predstavlja cilj čijem smo ispunjenu mi, europski planeri, posvećeni – cilj koji se može ostvariti zajedničkim naporima svih dionika u području urbanog i ruralnog razvoja i upravljanja.

VREMENSKA INTEGRIRANOST

15. Naša je vizija budućnost Europe povezana s prošlošću. Europski gradovi i regije (teritoriji) razlikuju se po svojoj dugoj povijesti razvoja koja vjerno zrcali osobine institucionalnih, kulturnih, društvenih i ekonomskih struktura njihova stanovništva. Ta je povijest i raznolikost ono što stvara lokalnu osobitost i identitet.

16. Iz prošlosti možemo izvući dragocjene pouke za budućnost o tome koje probleme treba izbjegavati i koje se mogućnosti mogu stvoriti.

- Gradovi i regije (teritoriji) moraju sačuvati svoju osobitost i smanjiti sklonost tome da postanu homogenizirani, a njihova urbana struktura fragmentirana.
- Ljudske aktivnosti moraju biti smještene unutar gradske jezgre te se mora zaustaviti sklonost širenju na zaleđe, čime se uništavaju ruralna i prirodna područja.
- Moraju se izgraditi nove prometne i infrastrukturne mreže, ali ne tako da se potiče prostorna raspršenost aktivnosti i radi protiv održivih načina prijevoza.
- Postojeće oblikovane zajednice treba podržavati kako se više ne bi dogodilo da budu apsorbirane u neizražajnu urbanu masu i tako izgube svoj identitet i karakter.

17. Cijenimo i vrednujemo mnoge osobine sadašnjeg načina života u gradovima i nadamo se da ćemo ih ostaviti u nasljeđe budućim generacijama. Osnovni problem postojećih gradova ograničena je povezanost, ne samo u fizičkom smislu već i u smislu vremenske povezanosti višekulturnih korijena koji su oblikovali naš identitet i lokalnu osobitost. Šireći svoje fizičke veze u prostoru, moramo pronaći načine za očuvanje svoje kulturne jedinstvenosti tijekom vremena.

2. Društvena kohezija i povezanost

DRUŠTVENA RAVNOTEŽA

18. Naša je vizija Europa koja promovira socijalnu pravdu kohezijom i povezivanjem. Za dobrobit čovječanstva u budućnosti potrebno je promatrati ljude kao pojedince koji imaju ljudska prava koja treba čuvati, ali i u kontekstu zajednica kojima pripadaju. Ovo je važno za integraciju gradova i regija (teritorija) unutar Europe jer ona treba uskladiti interese društva u cjelini s potrebama i pravima manjina i pojedinaca.

19. Društvena nejednakost sve je prisutnija, a dodatno je pogoršavaju neuređena tržišta i globalizacija. Potrebna je veća društvena kohezija da bi se osigurao viši stupanj zaštite i veći osjećaj sigurnosti u gradovima i regijama (teritorijima), kao i drugim područjima. Nije dovoljno samo stvoriti mogućnosti za višekulturno izražavanje i razmjenu. Na primjer, veća povezanost stvorit će širi raspon gospodarskih i mogućnosti za zapošljavanje za sve ljude koji žive i rade na određenom području. Istodobno će osigurati pravedniji pristup obrazovanju, zdravstvenim i drugim socijalnim uslugama. Za rješavanje ovih društvenih pitanja potrebno je razvijati nove pristupe upravljanju i sudjelovanju zajednice koji uključuju sve zainteresirane strane. Bez toga nije moguće učinkovito rješavanje društvenih problema kao što su nezaposlenost, siromaštvo, isključenost i kriminal.

KULTURNA RAZNOLIKOST

20. S rastućim trendom integracije europskog kontinenta gradovi i regije (teritoriji) moraju ponovno postati prave višekulturne i višejezične sredine. Nove veze povećat će mobilnost i potencijal za integraciju. Ovo povezivanje mora se raditi sa sviješću o kulturnoj pripadnosti kako bi se ljudima omogućilo da sačuvaju svoje društveno, kulturno i povijesno nasljeđe i karakter te da istodobno potpuno sudjeluju u donošenju odluka koje će utjecati na njihovo društveno i fizičko okružje. Bez te svijesti nećemo uspjeti ostvariti onu vrstu kulturne i društvene integracije koja može uskladiti potrebu za očuvanjem raznolikosti s poticanjem integracije i zajedničkih vrijednosti i vizije za zajednička mjesta i krajolike.

UKLJUČIVANJE I OSNAŽIVANJE ZAJEDNICE

21. Stavovi i glasovi bogatijih stanovnika te snažni poslovni interesi često ograničavaju postojeće sustave upravljanja gradovima. To dovodi do toga da lobističke skupine dobivaju prioritet. Europski gradovi i regije (teritoriji) u budućnosti će morati više voditi računa o potrebama i dobrobiti svih društvenih skupina. To nadilazi stajališta trenutačnih lokalnih stanovnika i interesnih skupina. Moraju se uzimati u obzir potrebe marginaliziranih i isključenih skupina (npr., stranih niskokvalificiranih radnika) kao i izrazito pokretljivih profesionalaca (kratkoročno ili dugoročno nastanjenih u gradu). Međutim, pri tome se mora voditi računa o reakcijama lokalnih i endogenih zajednica te kako to utječe na kvalitetu njihova života.

22. Potrebni su novi sustavi zastupanja i sudjelovanja koji će:

- osigurati nove načine pristupa informacijama
- promovirati veću uključenost mreža „aktivnih građana“
- pomoći lokalnoj demokraciji i osnažiti zajednice.

Takve aktivnosti pomoći će svim stanovnicima i zainteresiranim stranama da kažu što misle i da se na smislen i konstruktivan način uključe u oblikovanje svoje budućnosti. Trebat će dosta vremena da bi se to ugradilo u procese prostornog planiranja kako bi se uspostavile društvene veze i omogućilo istinsko uključivanje.

23. Svim skupinama treba pružiti priliku da pokažu kako mogu pridonijeti unapređenju cijele zajednice te svojim vještinama i znanjima osigurati dodanu vrijednost. To je u skladu s Poveljom iz Leipziga iz 2007.

i Deklaracijom iz Toleda iz 2010. koje naglašavaju važnost uključivanja urbanista i ključnu ulogu koju, uz ostale aktere (vlasnike nekretnina, financijske dionike, stanovnike i javne vlasti), urbanisti imaju, kao sastavni dio „urbanog saveza“ nužnog za ponovno oblikovanje grada.

VEZE MEĐU GENERACIJAMA

24. Promjena ravnoteže između različitih dobnih skupina europskog stanovništva, koje sve više stari, donosi nove, sve veće socijalne izazove. Potrebno ih je rješavati ne samo u socijalnom i gospodarskog smislu već i u smislu uspostavljanja odgovarajućih mreža i infrastrukture za podršku u zajednici. To uključuje planiranje za umirovljenike i starije osobe, primjerice, da bi se olakšao pristup i bolje upravljalo javnim prostorima.

DRUŠTVENI IDENTITET

25. Identitet pojedinaca snažno je povezan s njihovim poistovjećivanjem s gradovima i regijama (teritorijima) u kojima žive. Postoji velika raznolikost u karakteru gradova i regija – teritorija u različitim dijelovima Europe. Svaki grad i regija (teritorij) imaju svoju kulturnu i društvenu raznolikost koja se obogaćuje uvođenjem novih identiteta putem useljavanja.

26. U integriranom gradu i regiji (teritoriju) razmjena između različitih kultura u urbanoj sredini zahvaljujući komunikaciji i postupnom spajanju čini gradski život bogatijim i raznovrsnijim. To, s druge strane, pridonosi ukupnoj privlačnosti grada kao mjestu za stanovanje, rad, obrazovanje, poslovanje i razonodu.

PUTOVANJE, PRIJEVOZ, POKRETLJIVOST I PRISTUPAČNOST

27. Prostorno planiranje u integriranom gradu i regiji (teritoriju) podrazumijeva punu integraciju prometnih te politika uporabe zemljišta. Njih treba pratiti maštovito urbano planiranje i lakši pristup informacijama. Olakšavanje kretanja i pristupa bit će ključni element života u gradovima, zajedno s većim izborom načina prijevoza, primjerice, putem bolje informiranosti ili virtualnog pristupa uz pomoć novih tehnologija.

28. Postoji i potreba za što većim skraćivanjem udaljenosti do osnovnih roba i usluga uspostavljanjem učinkovitih, ugodnih, održivih i gospodarski isplativih veza između mjesta. Za to je potrebno osigurati različite sustave prijevoza za ljude i robe te kanala za prijenos informacija. Pri tome se prednost daje lokalnim izvorima roba i usluga koji štede energiju i vode računa o ekološkim pitanjima. Na lokalnoj razini potrebno je upravljanje tehnologijom i prometom kako bi se smanjila ovisnost o uporabi privatnih vozila. Na strateškoj razini uspostavljanje veza između dijelova grada i poboljšanje intermodalnog sustava prijevoza između gradova i regija (teritorija) pomoći će u razvoju europske prometne mreže.

STANOVANJE, SADRŽAJI I USLUGE

29. Da bi se zadovoljile potrebe sadašnjih i budućih građana, stanovanje i usluge moraju postati što je moguće dostupnijima – njihova će se dostupnost fleksibilno prilagođavati novim obrascima potreba, kao i onima u nastajanju. Osigurat će se više stambenih prostora po pristupačnim cijenama, uz obrazovne, komercijalne, kulturne i rekreacijske sadržaje i usluge. Njih trebaju pratiti operativni troškovi koje si građani mogu priuštiti te dodatno jaki osjećaj pripadnosti zajednici, vlasništva i sigurnosti.

3. Gospodarska integracija i povezanost

30. Gospodarske djelatnosti europskih gradova i regija (teritorija) čvrsto su povezane. Ta međuovisnost može potaknuti veću produktivnost i povećati njihovu globalnu konkurentnost. Međutim, to znači da su oni ne samo potencijalno osjetljivi nego i sposobni odgovoriti na promjenjive lokalne i vanjske uvjete koji nastaju zbog nestabilnosti globalnog gospodarstva. Naša je vizija Europa koja promiče snažnu i održivu gospodarsku konkurentnost.

GLOBALIZACIJA I REGIONALNA SPECIJALIZACIJA

31. Na gospodarske aktivnosti utječe kombinacija dvaju glavnih čimbenika: globalizacije i lokalne ili regionalne specijalizacije. Nove gospodarske djelatnosti sve se više zasnivaju na znanju, a oba sektora, proizvodni i uslužni, koriste se inovativnim tehnologijama. Istodobno, raste potražnja za specijaliziranim i rafiniranim proizvodima i uslugama koji se vežu uz određene tradicionalne načine proizvodnje ili autohtona mjesta podrijetla.

32. U takvom gospodarskom kontekstu regionalni utjecaj gradova postaje sve veći kako se povećavaju udaljenosti do radnih mjesta i obujmi tržišta koja opslužuju. Osim toga, lokalna gospodarstva sve su povezanija s gospodarstvima drugih gradova i regija (teritorija), na nacionalnoj i na međunarodnoj razini. Stoga se gradovi više ne mogu planirati kao izolirane cjeline. Suradnja i natjecanje među gradovima postaju norma, a europske megaregije pokretači gospodarstva na kontinentu.

33. Zato je potrebno pronaći ravnotežu između lokalnih i vanjskih čimbenika koji su trenutačno odgovorni za ove promjene. To je strateški izazov za europske gradove i regije (teritorije). U tom se kontekstu svaki pojedinačni grad ili regija (teritorij) suočava s presudnim izborima u vezi sa svojom potencijalnom gospodarskom budućnosti. Za procjenu budućih mogućnosti, kad je posrijedi zadovoljavanje lokalnih potreba i gospodarskog identiteta, kao i u svjetlu zahtjeva koji proizlaze iz globalnih čimbenika, nužan je planski pristup.

34. To mora biti usklađeno s potrebom štednje energije, integracijom gradskih i prigradskih područja, obnovljenim pristupom promoviranju obnovljivih izvora energije, ulogom poljoprivrede i šumarstva i podrškom zelenoj infrastrukturi i ekosustavima. Dodatno je potrebno uzeti u obzir poseban položaj malih i odvojenih zajednica, poput europskih otoka, primjerice u pogledu njihove osjetljivosti na tržišne promjene i ograničeni kapacitet za postizanje ekonomija razmjera koje je moguće ostvariti na nekim drugim područjima.

KONKURENTNE PREDNOSTI

35. Čimbenici konkurentnosti koji utječu na gospodarske aktivnosti vrlo su raznovrsni i u svakom se gradu kombiniraju na različite načine. U njih se ubrajaju kulturno i prirodno nasljeđe, postojanje obrazovane i kvalificirane radne snage, ugodna okružja i krajolici te strateški položaj. Budući razvoj europskih gradova i regija (teritorija) ne smije štetiti njihovoj gospodarskoj raznolikosti, već joj, naprotiv, treba služiti.

36. Iskorištavanjem kulturnih i prirodnih prednosti gradova te promoviranjem njihove jedinstvenosti i raznolikosti mogu se postići znatne konkurentne prednosti. Osim toga, stvaranjem privlačnog, zdravog i sigurnog životnog i radnog okružja znatno će se pridonijeti tomu da gradovi postanu privlačni za buduće gospodarske aktivnosti te pomoći u suzbijanju homogenizirajućeg utjecaja globalnih korporativnih aktivnosti.

37. Uspješan grad ili regija (teritorij) stoga se koristi svojim najboljim trenutačnim karakteristikama da bi se gospodarski pozicionirao. Mora se stalno prilagođavati kako bi očuvao svoje prednosti u okružju koje se razvija. Redovito mora pratiti kretanja i ispitivati scenarije budućeg razvoja kako bi predvidio i pozitivne i negativne čimbenike te pripremio odgovarajuće odgovore.

UMREŽENI GRADOVI I REGIJE – TERITORIJI

38. Gradovi i regije (teritoriji) moraju surađivati da bi očuvali i povećali svoje konkurentne prednosti. Suradnja će ovisiti o lokalnim uvjetima, primjerice:

- udruživanju gradova slične specijalizacije, koji putem funkcionalne i organizacijske suradnje postižu vidljivost, veličinu i produktivnost koje su potrebne za konkurentnost na globalnoj razini
- povezivanju gradova različitih specijalizacija radi međusobne opskrbe, pri čemu specijalizacija određuje koji će projekt biti dodijeljen kojem gradu
- umrežavanju gradova međusobno povezanih u fleksibilan sustav razmjene roba i usluga ili gradova sa zajedničkim gospodarskim i/ili kulturnim interesima radi osnaživanja svojeg profila, a time i svoje konkurentne prednosti.

39. Takve mreže gradova i regija (teritorija), povezane na različite načine, odredit će distribuciju, razvoj i snagu gospodarskih aktivnosti diljem Europe. To posebno utječe na upravljanje metropolitanskim područjima i integrirani pristup ulaganju u ruralna područja.

METROPOLITANSKA DIMENZIJA

40. Europa se suočava ne samo s ubrzanom stopom urbanizacije već i s rastom veličine urbanih kompleksa. Privlačnosti gradskih područja dodatno pridonosi globalna konkurencija. To je dovelo do nastanka oko 100 metropolitanskih područja u Europi u kojima živi više od 60 posto ukupnog stanovništva Europe. Ove čvrsto povezane skupine manjih i većih gradova postale su pokretači promjena u Europi – središta su gospodarskog razvoja, društvenih izazova i pritisaka na okoliš.

41. Intenzitet razmjene u smislu kretanja ljudi, roba i kapitala pokretač je gospodarskog i kulturnog razvoja gradova. Nekad je tom intenzitetu bolje odgovarala zgusnutost gradskih prostora, ali novi komunikacijski i prometni sustavi te načini upravljanja dovode do stvaranja širih metropolitanskih područja i pojave megaurbanih regija. Ova metropolitanska dimenzija dovodi u pitanje tradicionalni koncept grada kao samostalnog entiteta pa, ako se dopusti da ove trendove pokreću isključivo tržišne sile ili kratkoročna gospodarska dobit, oni će neizostavno dovesti do velikih socijalnih i ekoloških troškova. Na drugim kontinentima brza i neodrživa urbanizacija dovodi do stvaranja megaregija u kojima su društveni i ekološki troškovi podređeni gospodarskom razvoju. To je u suprotnosti s politikama koje se nastoje provoditi u Europi.

42. Europski gradovi moraju, međutim, ostati konkurentni. Za to su potrebna dva smjera djelovanja. S jedne je strane potrebno unaprijediti povijesni urbani krajolik kao osnovni segment konkurentne prednosti Europe s obzirom na to da kulturni kapital pridonosi stvaranju ideje građanstva i stvaranju vrijednosti. S druge su pak strane potrebni novi oblici upravljanja gradovima kako bi se osigurao učinkovit institucionalni kapacitet za održavanje konkurentnosti i istodobnu zaštitu nasljeđa naših gradova i regija (teritorija). To se najbolje postiže planiranjem na razini metropole.

UDALJENIJE RURALNE I OTOČNE ZAJEDNICE

43. Osim prepoznatih prioriteta urbanog razvoja nužno je prepoznati i specifične potrebe ruralnih zajednica. Mnoga ruralna područja sve većom brzinom postaju dio urbanog zaleđa. Potrebno je prepoznati potrebe tih ruralnih zajednica, osobito u smislu povoljnog stanovanja za lokalno stanovništvo. Međutim, postoje udaljenije zajednice sa slabijim pristupom radnim mjestima, uslugama više razine (npr., bolnicama i ustanovama visokog obrazovanja) i drugim prilikama koje postoje u urbanim područjima. Otočne zajednice osobito imaju dodatne izazove u smislu troškova i prijevoza.

44. Tradicionalne ruralne aktivnosti zamiru u tim udaljenijim područjima te postoje krajevi s velikom nezaposlenosti, čiju situaciju još više otežava njihova relativna udaljenost. U pojedinim područjima postoje veliki ekološki problemi i ograničenja. Uz njih često dolaze društveni i gospodarski problemi tako da postoji osobita potreba za pomoći u osiguranju lokalnih usluga i zadovoljavanju lokalnih potreba za stanovanjem i zapošljavanjem. Ova su područja, međutim, od ključnog značenja za budućnost Europe, na primjer za proizvodnju hrane i osiguravanje prirodnih resursa (npr., minerala i drveta) te kao potpora turističkoj industriji. Prostorno planiranje prijeko je potrebno za promicanje integriranog pristupa budućnosti europskih ruralnih zajednica.

4. Ekološka povezanost

ODRŽIVI RAZVOJ

45. Odnos između ljudi i okružja u kojemu žive od temeljne je važnosti. Taj odnos gradi zajednički identitet i kvalitetu života zasnovanu na zajedničkom kulturnom i prirodnom nasljeđu. U to spadaju veze između zdravlja, načina i kvalitete života i održive uporabe naših ekosustava, krajolika, prirodnih i otvorenih prostora i energije.

46. Održivi razvoj stoga zahtijeva očuvanje, poboljšanje i stvaranje prirodnih resursa koji se nalaze u našim gradovima ili ih opskrbljuju. To uključuje:

- mudru uporabu resursa, osobito neobnovljivih prirodnih resursa kao što su zemlja, zrak i voda
- pozorno upravljanje resursima za zadovoljavanje stvarnih potreba, a ne samo za potrošačku potražnju, kao i smanjenje potrošnje putem promicanja najboljih praksi ponovnog korištenja ili recikliranja resursa
- zaštitu gradova od zagađenja i propadanja kako bi zadržali kvalitetu svojeg okoliša
- dosad nedostignute razine učinkovitosti u proizvodnji i uporabi energije, pri čemu prioritet treba dati povećanoj uporabi obnovljivih izvora energije
- samoodrživ pristup postupanju s otpadom i ponovnu uporabu otpada, čime se ukida potreba za izvozom otpada u druge dijelove zemlje ili inozemstvo.

PROMOVIRANJE ZDRAVLJA I KVALITETE ŽIVOTA

47. Upravljanje okolišem i primjena načela održivog razvoja u praksi dovest će do stvaranja općenito zdravijih gradova. Stoga gradove i regije (teritorije) treba planirati tako da osiguraju mogućnosti za zdraviji život, primjerice, u smislu uvjeta života ili aktivnosti. Opasnosti za zdravlje koje uzrokuju otrovne tvari morat će u budućnosti biti uklonjene, bilo da je riječi o opskrbi hranom, industrijskim procesima, otpadnim vodama, ispuštanju štetnih plinova u prometu ili drugim materijalima. Gradovi trebaju i pristupačne otvorene prostore, zeleni prijevoz i pristojne uvjete stanovanja radi promicanja zdravijih načina života i kvalitete života. Uz sve ove mjere mora postojati širok raspon zdravstvenih i socijalnih usluga, koje su usmjerene na prevenciju i dostupne su svim građanima.

EKOSUSTAVI

Održavanje ekosustava nije samo izvor dobrobiti čovječanstva već i preduvjet našeg opstanka. Bioraznolikost se mora očuvati i zaštititi s obzirom na to da su ljudi sastavni dio bioraznolikosti. Kvaliteta okoliša također je važan čimbenik za jamčenje društvene i kulturne kohezije i doprinosi gospodarskoj konkurentnosti.

48. Da bi se rizici i učinci koji bi mogli proizaći iz prirodnih katastrofa smanjili na najmanju moguću mjeru, potreban je pažljivi pristup. Na primjer, kada je riječ o rijekama, bujicama i plavnim dolinama, potrebno je upravljanje riječnim sljevovima radi ublažavanja posljedica poplava i drugih ekstremnih vremenskih pojava koje nastaju zbog klimatskih promjena i loše gradnje. Štete od poplava bit će ograničene ako se ograniči urbani razvoj u rizičnim područjima odgovarajućim zoniranjem. Potrebno je povećati površine pod šumama i zelena područja u gradovima i oko njih kako bi ta područja imala glavnu ulogu u poboljšanju kvalitete zraka i stabilizaciji erozije tla i temperature zraka. Katastrofalni učinci potresa bit će stavljeni pod kontrolu primjenom zaštitnih mjera u već sagrađenim i zgradama koje će se tek graditi.

49. Promišljanje o ekosustavu potrebno je stoga razvijati i u teoriji i u praksi planiranja, provođenjem istraživanja i obrazovanja o prostornom planiranju kako bi se prepoznala gospodarska vrijednost prirodnih resursa, bioraznolikosti, energije, vode i upravljanja otpadom te ograničile i ublažile već očite posljedice klimatskih promjena.

KRAJOBRAZI

50. Krajobraz je od životnog značenja za kvalitetu i raznovrsnost europskog kulturnog identiteta, ekologije, okoliša i društva, i upravo se njegovom zaštitom, upravljanjem i planiranjem pridonosi gospodarstvu svih gradova i regija (teritorija). Krajobraz je bilo koji dio regije-teritorija, onako kako ga ljudi doživljavaju, a njegovo je obilježje rezultat djelovanja i interakcije prirodnih i/ili ljudskih čimbenika.

51. Krajobraz je važan čimbenik za kvalitetu života te pojedinačnu i društvenu dobrobit ljudi: u urbanim i ruralnim sredinama, u uništenim kao i u visokokvalitetnim područjima. Krajobraz je stoga izraz raznovrsnosti našeg zajedničkog višekulturnog i prirodnog nasljeđa.

52. Integrirani pristup krajoliku u politikama planiranja presudan je za očuvanje njegove kulturne, ekološke, društvene i gospodarske vrijednosti. Treba ga integrirati u sve politike koje mogu imati izravan

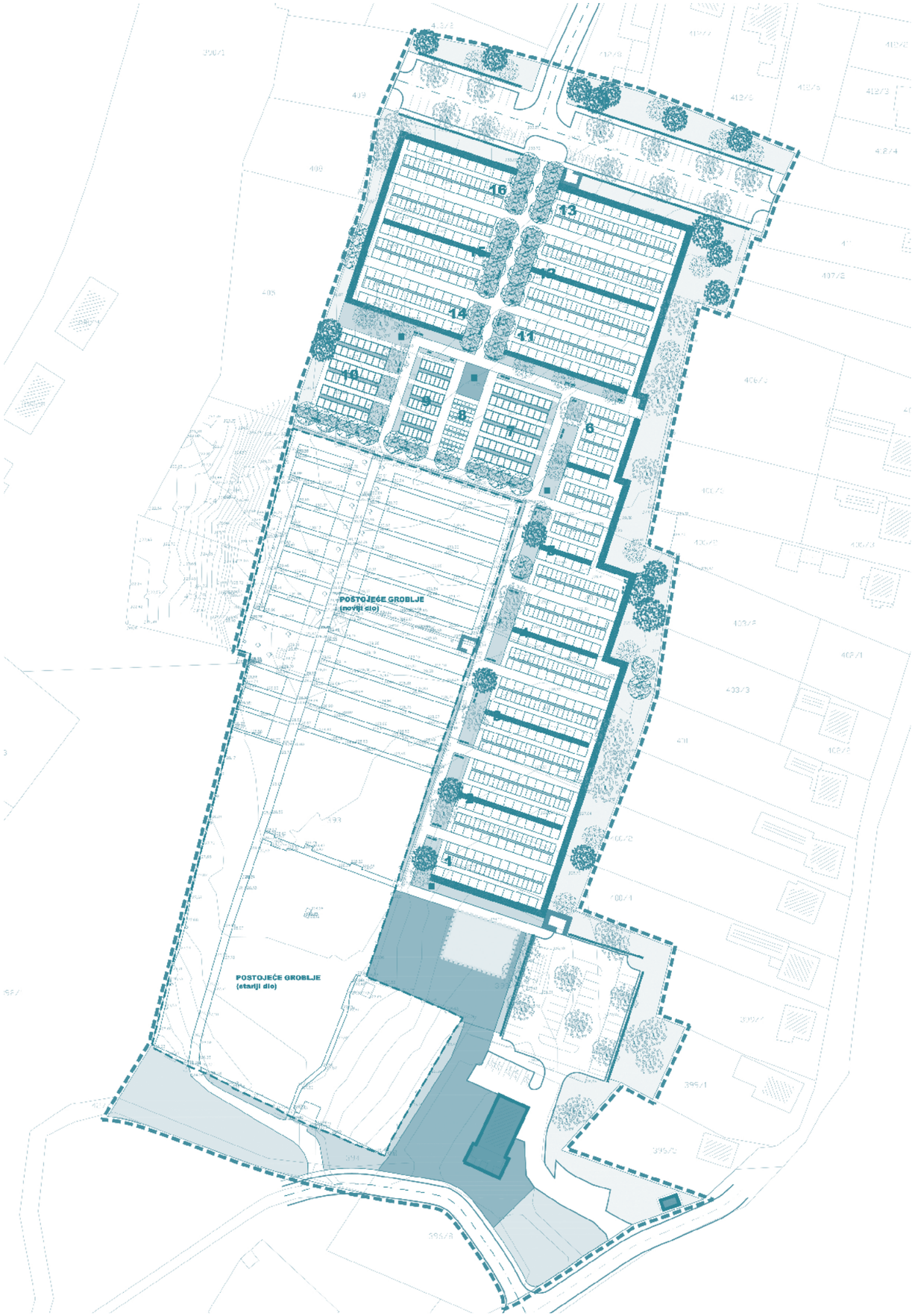

ili neizravan utjecaj na krajobraz. Aktivno uključivanje građana u razvoj krajolika, odnosno participativna demokracija ključni je čimbenik za osiguravanje javne podrške politikama vezanima uz razvoj krajolika.

PRIRODNO NASLJEĐE I NASLJEĐE OTVORENIH PROSTORA

53. Svima se mora omogućiti prilika da žive i rade blizu dobro održavanih elemenata kulturnog i prirodnog nasljeđa. Osim toga, potrebno je očuvati i poboljšati pojedinačne resurse prirodnog i kulturnog nasljeđa. Među ostalim, u to se ubrajaju arheološki lokaliteti i spomenici, tradicionalna naselja, parkovi, trgovi i ostali otvoreni prostori, vodene površine (jezera, rijeke, močvare i morska obala) i prirodni rezervati.

54. Svi su ovi elementi neizostavan dio okružja u kojem ljudi žive. Prostorno planiranje učinkovito je oruđe za zaštitu i unapređenje ovih elemenata, kao i sredstvo za stvaranje novih otvorenih prostora i obnavljanje oštećenih krajolika koji povezuju urbano tkivo i ublažavaju negativne učinke nekontrolirane urbanizacije.

ENERGIJA

55. Za zadovoljavanje potreba za energijom u 21. stoljeću, posebno u području prijevoza i stanovanja, moraju se koristiti novi oblici energije dobiveni iz obnovljivih izvora energije koji ne zagađuju okoliš. Nadalje, sustavi i infrastruktura za distribuciju energije moraju biti visokoučinkoviti, primjerice, primjenom novih tehnologija radi znatnog smanjenja potrošnje energije. Takve inovacije imat će pozitivne nuspojave u obliku smanjenja zagađenja zraka, ispuštanja stakleničkih plinova i klimatskih promjena.

5. Prostorna integracija: sinteza

56. Kulturna, društvena, ekološka i gospodarska kohezija čine okosnicu prostornog planiranja. Prostorno planiranje osigurava sponu između tih elemenata. Naša vizija za Europu prostorna je integracija naših gradova i regija (teritorija) kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri povećale koristi u pogledu:

- kulturne raznolikosti
- društvene kohezije i solidarnosti
- ekološke povezanosti i
- gospodarske integracije.

PROSTORNO POVEZIVANJE

57. Uz pomoć pozornog prostornog planiranja i drugih odgovarajućih intervencija na razini politika unaprijedit će se mreže u gradovima i regijama (teritorijima). Održavat će se i poboljšati osnovne funkcije

gradova, njihovih središta i drugih ključnih čvorišta; komunikacijske i mreže javnog prijevoza moraju im u tome učinkovito pomagati i održavati njihovu vitalnost. Istodobno će se učinkovito zaštititi prirodna područja, krajolici i ekosustavi u Europi. Zelena infrastruktura pomoći će u upravljanju i promociji urbanog razvoja, kao i u podizanju svijesti o njegovoj vrijednosti.

58. To će također očuvati i unaprijediti dobrobit i privlačnost europskih gradova i regija (teritorija) pridonoseći tako poboljšanju kvalitete života za sve. Mnogo je politika, mjera i intervencija u kojima bi planeri trebali igrati ključnu ulogu. One uključuju:

- oživljavanje urbanog planiranja radi zaštite i unapređenja javne sfere (npr., ulice, trgovi, pješačke staze i zelene zone)
- sanaciju uništenih ili loše projektiranih mjesta i zgrada
- mjere za osiguravanje mjesta za sastajanje i mogućnosti za život u zajednici, pristup kulturnim, zabavnim i rekreacijskim sadržajima
- mjere za osiguravanje individualnog i kolektivnog osjećaja sigurnosti
- stvaranje „sjajnih" mjesta i krajolika inspiriranih specifičnim duhom mjesta unapređujući tako raznovrsnost i karakter
- očuvanje i upravljanje svim važnim elementima prirodnog i kulturnog nasljeđa.

59. Svaka od ovih pozitivnih intervencija bit će provedena na drugačiji način u pojedinom gradu ili regiji – teritoriju, ovisno o lokalnim kulturnim, društvenim, ekološkim i gospodarskim uvjetima. Istodobno će se povećavati kohezija unutar europskog kontinenta kako budu sazrijevale administrativne i društvene strukture i kako se diljem Europe budu ugrađivale planske smjernice. Ovaj proces dovest će do općeg prihvaćanja zajedničkih ciljeva za gradove i regije (teritorije) na europskom kontinentu, kao i do vrednovanja i očuvanja raznovrsnosti i jedinstvenog karaktera svakog od njih.

PROSTORNO PLANIRANJE U EUROPI

60. Budući razvoj Europe:

- moraju pokretati vrijednosti zasnovane na jednakosti i pravdi
- mora uključivati sve svoje građane uzimajući u obzir njihove lokalne potrebe i težnje
- mora biti održiv u smislu utjecaja na prirodne i ljudske ekosustave
- mora se protezati i izvan nacionalnih granica i sektorskih interesa

61. Prostorno planiranje praktični je izraz koncepata koji građanima i poduzećima pružaju jednake mogućnosti da na najbolji način iskoriste svoj potencijal bez obzira na to gdje se nalaze. Zahvaljujući svojoj integrativnoj prirodi, prostorno planiranje može koordinirati strateške politike tako da pokazuje osjetljivost za potrebe lokalnih zajednica. Zasniva se na nizu načela usklađenog, uravnoteženog, učinkovitog i održivog teritorijalnog razvoja. Nadograđuje se na Vodeća načela za održivi prostorni razvoj europskog kontinenta (Vijeće Europe: Hannover 2002.) i Europsku perspektivu prostornog razvoja (ESDP) i odražava stavove sadržane u Povelji iz Leipziga iz 2007. i Deklaraciji iz Toleda iz 2010.

62. Prostorno planiranje po svojoj prirodi usmjereno je na djelovanje. Sredstvo je za postizanje jednakosti među građanima i iskorištavanje europske teritorijalne raznolikosti na najbolji mogući način, što je znatna komparativna prednost, osobito u doba globalnih previranja. Omogućava mudro korištenje resursa tla, zraka i vode. Od vitalnog je značenja za gospodarsku budućnost Europe. Utjelovljuje načelo supsidijarnosti. Stoga promovira gospodarsku i društvenu koheziju jer načela uravnoteženog i održivog razvoja pretače u praktične aktivnosti za pojedinačne gradove i regije (teritorije).

63. Europske politike utječu na gospodarsku konkurentnost, društvene uvjete i ekološku održivost svih europskih gradova i regija (teritorija). Međutim, bez učinkovitog prostornog planiranja gospodarski razvoj Europe u budućnosti neće biti uravnotežen, doći će do povećanja društvenih nejednakosti i propadanja ključnih ekosustava. Razmatranja koja se tiču prostornog planiranja stoga se moraju ugraditi u sve europske politike kako bi se osigurala njihova učinkovita primjena kroz prostorne okvire za donošenje odluka na svim razinama vlasti koji omogućavaju:

- snažniji policentričan razvoj i inovacije omogućavanjem umrežavanja gradova zajedničkim planiranjem razvoja radi ostvarivanja ekonomija aglomeracije
- promoviranje integriranog ulaganja u ruralni razvoj, integrirane vizije za urbana i ruralna područja koje identificiraju nove oblike partnerstva i upravljanja i putem kojih se osiguravaju odgovarajuće javne usluge od općeg interesa
- regionalnu suradnju diljem Europe zasnovanu na strateškim planovima za osiguravanje odgovarajućih infrastrukturnih kapaciteta i razvoj održivijih infrastrukturnih mreža
- usklađeni kontekst za jačanje i širenje transeuropskih mreža (TEN-ova)
- holistički pristup upravljanju rizikom na transeuropskom području, uključujući utjecaje klimatskih promjena
- otpornije strukture za podršku ekološkim i kulturnim resursima i usklađeno upravljanje prirodnim i kulturnim dobrima diljem Europe uspostavljanjem razvojnih okvira zasnovanih na našim prirodnim područjima (npr., vodenim sljevovima i ekosustavima).

64. Europske gradove i regije (teritorije) također odlikuje sve veća nezavisnost između različitih razina vlasti i različitih područja javne politike, kao i među državama članicama Europske unije i susjednih zemalja. Ključni izazovi s kojima se Europa suočava zahtijevaju stoga tješnju suradnju među državama,

regijama, gradovima (uključujući male i srednje velike gradove), drugim regijama (teritorijima) i sektorskim politikama na svim relevantnim razinama. Prostorno planiranje najučinkovitije je sredstvo za ostvarivanje te suradnje i može postići pametan, uključujući održiv rast i teritorijalnu koheziju u Europi, posebno metropolitanskih područja.

PROSTORNA INTEGRACIJA: PRISTUP PROSTORNOJ SINTEZI

65. Pri procjeni zadataka i utvrđivanja politika prostorna integracija zahtijeva integrativan, proaktivan i participativan pristup projektiranju, komunikaciji i praćenju. Potrebni pristup zavisi od toga tko je uključen, u kojoj se fazi nalazi proces planiranja te o kontekstu planiranja ili političkome kontekstu. U nekim je situacijama poželjan ili potreban neformalni ili eksperimentalniji pristup. Načela, međutim, podjednako vrijede bilo da prostorno planiranje uključuje širenje grada, urbani razvoj, nova proširenja, novu infrastrukturu, oživljavanje područja, obnovu, lokalne inicijative i pojedinačne projekte.

66. Aktivnosti i intervencije planiranja odnose se na sve vrste područja: stambena područja, povijesne jezgre, središta gradova, poslovna središta, trgovačka i industrijska područja, luke i pristaništa, turističke i lokacije za razonodu, zelena područja, gradske parkove, ruralna područja na periferijama gradova te prometnu infrastrukturu i mreže. Aktivnostima prostornog planiranja unapređuje se kvaliteta ili brojnost komunalnih sadržaja. Prostorno planiranje bavi se zaštitom kvalitete, smanjenjem ili povećanjem brojnosti, osiguravanjem kvalitete te upravljanjem i jednima i drugima. Bavi se pitanjima kako postići ili potaknuti: čišći zrak, tlo i vodu, smanjenje proizvodnje otpada i zagađenja, smanjenje uporabe resursa i energije, bolje uvjete za razvoj flore i faune, zeleno gospodarstvo i opskrbu energijom iz obnovljivih izvora, uporabu održivih načina prijevoza, uključivanje svih relevantnih dionika i sudjelovanje javnosti.

67. Da bi se postigao integrativan, otvoren, participativan i interaktivan proces usmjeren prema teritorijalnoj koheziji, ključno je planiranje za koherentna društveno-ekonomska područja ili okoliš. Stoga je važno procijeniti i prepoznati gdje se administrativna područja ne poklapaju s područjima u kojima ljudi traže posao ili mjesto stanovanja, odnosno u kojima posluju ili žive, i zatim planirati u suradnji sa susjednim područjima. Slično tome, tamo gdje je upravljački okvir za planiranje rascjepkan, nužno je da se svi relevantni dionici uključe u proces odlučivanja umjesto da se s njima samo savjetuje ili da im se dopusti povlačenje iz odlučivanja. Takav integrativni pristup omogućava pravu procjenu snaga i izazova određenog područja, određivanje realističnih mogućnosti i scenarija te, u konačnici, donošenje optimalnih prostornih politika za budući razvoj područja, bilo na lokalnoj bilo na strateškoj razini.

b/

Uloga prostornih planera

Izazovi učinkovitog planiranja

PROSTORNA INTEGRIRANOST

68. Načela prostornog planiranja ugrađena su u teoriju i praksu planiranja diljem Europe. Ova načela, koja podupiru dio A ove povelje, treba redovito iznova oblikovati i jačati kako bi odražavala problematiku u nastajanju. Dvadeset prvo stoljeće suočava se s novim prioritetima i žarištem politike s obzirom na dominantne globalne izazove. U njih se ubrajaju sve brža urbanizacija, porast siromaštva i nezaustavljive klimatske promjene, što čini osnovu onoga čime se bave planeri diljem svijeta. Bez učinkovitog planiranja nema dugoročne vizije prostornog razvoja Europe.

69. Planeri se više nego ikad prije trebaju okrenuti prema van, afirmirati vrijednost prostornog planiranja i nastojati utjecati na širu planersku zajednicu (npr., nevladine organizacije i privatni sektor) i vlasti. Druge organizacije također sve više prepoznaju učinkovito planiranje kao ključno za ostvarivanje svojih ciljeva, npr., rad Europske agencije za okoliš na kvaliteti života u gradovima i rad Vijeća Europe / CEMAT-a na ostvarivanju teritorijalne demokracije. Ovi ciljevi pridonose politici Europske unije usmjerenoj na veću teritorijalnu koheziju. To je važno pitanje i za Vijeće Europe. Svako proširenje Europske unije mijenja i geografsku ravnotežu europskog kontinenta. Za teritorijalnu koheziju potrebno je učinkovito planiranje na svim razinama diljem europskog kontinent

70. Izazov je teritorijalnoj koheziji dati praktičan smisao tako da obuhvati pojmove raznovrsnosti i upravljanja na više razina. To uključuje i prepoznavanje činjenice da planiranje mora biti osjetljivije na međusobno djelovanje gospodarskih i socijalnih sustava na različitim, ali međusobno povezanim razinama. Za to je potrebno preoblikovati koncept policentričnosti s fleksibilnim prostornim rješenjima.

71. Potrebno je stvoriti prostor za sudjelovanje građana u procesu donošenja odluka i uskladiti tehnokratske s neformalnim saznanjima i informacijama koje su ukorijenjene u znanje lokalnih zajednica. To nije ostvarivo postavljanjem ciljeva koji idu od vrha prema dnu niti politikama koje se provode jednako na svim područjima. Potrebni su pristupi i aktivnosti vezani za određeno mjesto kako bi se istaknula osobitost mjesta i regija i kako bi se raskinulo s pristupom u kojem se politike stvaraju prema određenim formulama. Potrebni su i novi oblici uključivanja koji bi doveli do zajedničkog usuglašavanja razvojnih programa između svih zainteresiranih strana.

72. Međutim, kontekst u kojem se prostorno planiranje odvija podložan je nevjerojatnim stopama promjena. U europskom kontekstu postoji pet ključnih čimbenika koji utječu na okružje za planiranje:

a/ Globalna gospodarska kriza dovela je do toga da prioritet imaju programi za stvaranje novih radnih mjesta i razvoj. Međutim, ključni je problem oslanjanje na neregulirana slobodna tržišta ili loše strukturirano financiranje razvojnih aktivnosti. Prema tome, potrebna je veća stabilnost u osnovi gospodarske politike prelaskom sa sustava temeljenog na tržišnom utvrđivanju cijena roba i usluga na sustav zasnovan na stvarnoj ekonomskoj vrijednosti resursa i sredstava te na transparentnim strukturama financiranja. To će biti povezano s učinkovitijim načinima proizvodnje i morat će se primjenjivati tako da se zadrže ravnopravni uvjeti poslovanja za sve. Stoga je nužno mudro strateško planiranje da bi se suzbile fluktuacije tržišta koje su dovele do mnogih problema u gradovima.

b/ Klimatske su promjene prioritetno pitanje. Ostvarivanje načela navedenih u našoj viziji (dio A) koja se odnose na kompaktne gradove i regije (teritorije) zahtijeva jaču kontrolu nepoželjno visokih razina korištenja zemljišta koja su u tijeku i zbog kojih dolazi do širenja urbanih površina i geografski raspršenog razvoja. Promoviranje veće lokalne otpornosti i samoodrživosti kao načina borbe protiv sve veće ekološke ranjivosti gradova i regija (teritorija) bit će od ključne važnosti. Stoga je potrebno odmaknuti se od oslanjanja isključivo na kontroliranje namjene površina. Usto, moraju postojati integrirane politike planiranja zasnovane na „upravljanju potražnjom“ (tj. promjena neodrživih obrazaca ponašanja). Nadalje, lokalni stručnjaci i političko vodstvo ne bi trebali čekati da nacionalna vlada preuzme inicijativu u rješavanju klimatskih promjena. Lokalni planovi djelovanja moraju pokretati promjene.

c/ Ekosustavi o kojima ovise naša gospodarstva i zajednice u velikoj su opasnosti, posebice kruženje vode u prirodi i sustavi tla. Zaštita i upravljanje bioraznolikosti i krajolicima mora postati redovita planska aktivnost. Integracija urbanog i ruralnog planiranja, posebno putem upravljanja uslugama ekosustava (npr., vodnim resursima i proizvodnjom hrane) stoga je važna nova paradigma za planiranje.

d/ Pritisak na javnu potrošnju za socijalnu zaštitu i usluge od općeg interesa ugrožava realizaciju prostornih planova. Time se, među ostalim, riskira:

- ¬ gubitak stručnosti u planiranju
- ¬ neizgradnja potrebne infrastrukture
- ¬ zastarijevanje planova.

Ostvare li se navedeni rizici, nastat će ozbiljne prepreke gospodarskom oporavku, socijalnom blagostanju i očuvanju okoliša.

ULOGA PROSTORNIH PLANERA

73. Prostorno planiranje međudisciplinarna je aktivnost koja uključuje različite stručnjake i dionike u složenim procesima. Uloga je prostornog planera odgovarati na događanja u društvu te na zakone i politike u području planiranja. Ta se uloga razlikuje ovisno o političkim i društvenim okvirima u zemlji u kojoj planeri djeluju, bilo kao vizionari, tehnokrati, voditelji, savjetnici, mentori bilo instruktori.

74. U usporedbi s drugim disciplinama, prostorno planiranje razlikuje se po tome što je primarno usredotočeno na interese društva u cjelini, interese naselja ili regije kao zasebne cjeline te na dugoročnu budućnost. Prostorni planeri čvrsto su predani služenju i zaštiti općeg interesa i lokalne demokracije. Njihova nezavisnost i objektivnost od ključne su važnosti za ispunjavanje njihove glavne uloge kao predvodnika društvenih promjena radi ostvarivanja održivije i sigurnije budućnosti europskog kontinenta.

75. Prostorni planeri analiziraju, izrađuju nacrte, primjenjuju i prate razvojne strategije, politike za potporu, programe i ključne projekte. Poput ostalih disciplina, također pridonose stručnom usavršavanju i istraživanju kako bi obrazovanje neprekidno pratilo zahtjeve sadašnjeg i budućeg vremena. Planeri aktivno sudjeluju u različitim fazama i razinama procesa planiranja, iako istodobno ne mogu biti podjednako uključeni u sve njih.

76. Priprema planova nije jedini zadatak planiranja. Planiranje je također dio političkog procesa čiji je cilj uskladiti sve relevantne interese – javne i privatne – radi rješavanja suprotstavljenih zahtjeva vezanih uz prostor i programe razvoja. To upućuje na važnost uloge planera kao posrednika. Sada i u budućnosti, vještine posredovanja i pregovaranja bit će sve važnije planerima.

77. Zbog toga će uloga planera biti zahtjevnija nego ikad prije. Zahtijevat će sve više vještina u području projektiranja, sinteze, upravljanja i administracije kako bi planeri mogli podržavati i voditi proces javnog planiranja tijekom svih njegovih faza. Također će zahtijevati i znanstveni pristup, društveni dijalog i sporazum koji prepoznaju pojedinačne razlike kao i političku prirodu odluka te koji vode do primjene, upravljanja i neprekidnog praćenja i revizije planova i programa.

78. Pristupi javne politike s kratkoročnom i rascjepkanom perspektivom stvarna su opasnost. Ishodi takvih pristupa obično su kratkoročna rješenja i stvaranje dodatnih problema na dulji rok. Još veća potreba za stručnim savjetovanjem postoji u području planiranja u državnim ustanovama želimo li da one imaju održiv pogled na rješavanje problema i zajedničko upravljanje.

c/

Obveze europskih planera

Obveze

Planeri moraju biti predvodnici promjena nužnih za stvaranje i upravljanje gradovima i regijama (teritorijima). Izazovi 21. stoljeća zahtijevaju da planeri na sebe preuzmu obveze predvodnika promjena, političkih savjetnika, projektanata, upravitelja grada i znanstvenika. Te obveze zrcale vrijednosti kojima se planeri rukovode pri savjetovanju političara i javnosti dok nastoje ostvariti viziju i primijeniti načela iznesena u Povelji. Planeri se također obvezuju na poštovanje Kodeksa profesionalnog ponašanja europskih planera u svim svojim aktivnostima.

1. PLANER, KAO PREDVODNIK PROMJENA, OBVEZUJE SE:

- obnavljati duh Europske perspektive prostornog razvoja radi stvaranja zajedničke vizije održivog prostornog razvoja europskog kontinenta te poštovati Vodeća načela Europske konferencije ministara nadležnih za prostorno planiranje (CEMAT)
- poštovati konvencije i međunarodne ugovore, koje treba primijeniti putem nacionalnih zakona (zemalja članica Vijeća Europe), Vodeća načela Vijeća Europe i povelja o planiranju diljem Europe
- pripremati okvire strateškog planiranja za interpretaciju europskih direktiva, integraciju europskih, nacionalnih, regionalnih, urbanih i ruralnih politika i programa koji stvaraju povjerenje u planiranje u lokalnim zajednicama
- donositi sveobuhvatne i ažurirane lokalne planove za sve zajednice u Europi
- promovirati Europski program urbanog preporoda koji će gradovima i njihovim regijama (teritorijima) donijeti novi boljitak i održivi gospodarski razvoj, stvarajući sjeme uspjeha za našu zajedničku budućnost
- promovirati strategije, politike i programe za bolju „regionalnu otpornost“ radi smanjenja ranjivosti gradova i regija (teritorija) na učinke ubrzane urbanizacije, klimatskih promjena, siromaštva i rastuće nejednakosti
- promovirati veću samoodrživost kako bi se osigurala sigurnost opskrbe vodom, energijom i hranom
- reagirati na demografske i gospodarske promjene i pritiske te na zahtjeve koji iz njih proizlaze, a odnose se na strukturu i sastav zajednica, njihov starosni profil, etničku strukturu, kulturne potrebe i gospodarske aktivnosti i
- integrirati europske strategije za korištenje zemljišta, prijevoz i infrastrukturu u razvoj Transeuropske mreže i drugih relevantnih programa djelovanja.

2. PLANER, KAO ZNANSTVENIK HUMANIST, DIO JE STRUČNE PROFESIJE KOJA SE ZALAŽE ZA:

- analizu postojećih značajki, trendova i scenarija uzimajući u obzir širi geografski kontekst, dugoročne potrebe i upravljanje potražnjom kako bi se donositeljima odluka, dionicima i javnosti osigurale potpune, jasne i točne informacije
- pristup dostupnim informacijama uzimajući u obzir europske pokazatelje
- razvoj metoda koje omogućuju sintezu formalnih i neformalnih okvira informiranja, uključujući zajednicu i izvore znanja zasnovane na kulturi
- održavanje odgovarajuće razine znanja o suvremenoj filozofiji, teoriji, istraživanju i praksi neprekidnim profesionalnim razvojem
- doprinos osposobljavanju i obrazovanju pomažući i ocjenjujući razvoj planerske profesije diljem Europe te povezujući teoriju i praksu
- poticanje uključivanja što većeg broja ljudi u konstruktivnu kritičku raspravu o teoriji i praksi planiranja i razmjenu rezultata iskustava i istraživanja kako bi se pridonijelo rastućem fondu znanja i kompetencija u području planiranja.

3. PLANER, KAO PROJEKTANT I VIZIONAR, OBVEZUJE SE:

- promišljati kroz sve dimenzije usklađujući lokalne i regionalne strategije u kontekstu mreže metropolitanskih regija Europe i širih globalnih trendova
- prepoznavati oblike i obrasce održivog gospodarskog, ekološkog, društvenog i kulturnog razvoja koji pridonose teritorijalnoj koheziji
- proširivati izbor i mogućnosti za sve ljude prepoznajući posebnu odgovornost za bolju kvalitetu života, a osobito za potrebe skupina i osoba u nepovoljnom položaju
- težiti zaštiti i unapređenju cjelovitosti prirodnog okružja i s njim povezanih ekosustava te izvrsnosti urbanog planiranja, kao i nastojati očuvati nasljeđe prirodnog i izgrađenog okružja za buduće generacije
- razraditi alternativna lokalno temeljena rješenja za specifične probleme i izazove procjenjujući kapacitet nosivosti i učinke, kao i upravljanje zahtjevima za potrošnju (npr., gustoću putovanja i korištenja zemljišta) jačajući lokalne identitete i kulturnu raznolikost te pridonoseći njihovim programima za primjenu i studijama izvodljivosti
- razvijati i razrađivati vizije prostornog razvoja upozoravajući na mogućnosti za budući razvoj gradova ili regija (teritorija) koji integriraju programe urbanog i ruralnog razvoja
- prepoznati optimalnu poziciju prostornog plana ili sheme u sklopu relevantnih (međunarodnih) nacionalnih mreža gradova i regija (teritorija) („Misli lokalno, djeluj globalno“)
- uvjeravati sve uključene strane da prihvate zajedničku i dugoročnu europsku viziju svoje zemlje, pokrajine, grada ili regije (teritorija) koja nadilazi njihove pojedinačne interese i ciljeve.

4. PLANER, KAO POLITIČKI SAVJETNIK I POSREDNIK, OBVEZUJE SE:

- poštovati načela supsidijarnosti i jednakosti pri donošenju odluka i planskih rješenja te pri njihovoj primjeni uz učinkovito sudjelovanje građana u procesu donošenja odluka
- pomagati civilnim vlastima tako da ih upoznaje s prijedlozima, ciljevima, željenim rezultatima, utjecajima i problemima i dostavlja im planove i rješenja u sklopu operativnog i učinkovitog sustava upravljanja
- predlagati i razrađivati operativna zakonodavna rješenja radi osiguranja učinkovitosti i socijalne pravednosti te ekološke održivosti prostornih politika
- omogućavati sadržajni dijalog između lokalnih vlasti, donositelja odluka, gospodarskih dionika i pojedinaca radi koordinacije razvojnih projekata i osiguranja prostornog kontinuiteta i kohezije
- surađivati sa svim stranama i koordinirati ih radi rješavanja sukoba s pomoću jasnih odluka pripremljenih za nadležna i neovisna tijela
- zalagati se za visoku razinu komunikacije kako bi se osigurala potrebna razina znanja i razumijevanja među budućim korisnicima, uključujući prihvaćanje interaktivnih načina predstavljanja da bi se olakšala javna rasprava i zajedničko razumijevanje predloženih rješenja i procesa donošenja odluka
- provjeravati primjenjuju li se tri razine participativne demokracije: informiranje, sudjelovanje i razrada rješenja kako bi se osigurala podrška lokalnim ili globalnim politikama planiranja
- podržavati uloge, utjecaj i potrebu suradnje i pružanja podrške političarima na različitim geografskim lokacijama.

5. PLANER, KAO UPRAVLJAČ GRADOVIMA I REGIJAMA (TERITORIJIMA), OBVEZUJE SE:

- usvajati pristupe strateškog upravljanja procesima prostornog razvoja umjesto služenja birokratskim administrativnim zahtjevima
- postizati učinkovitost i djelotvornost usvojenih prijedloga uzimajući u obzir gospodarske, ekološke, društvene i kulturne aspekte održivosti
- uzimati u obzir načela planiranja i ciljeve sadržane u Europskoj perspektivi prostornog razvoja (ESDP), drugim dokumentima Europske unije i strateškim dokumentima Vijeća Europe radi usklađivanja lokalnih i regionalnih prijedloga s europskim strategijama i politikama
- koordinirati različite teritorijalne razine i različite sektore te osigurati suradnju, uključenost i podršku svih administrativnih tijela i teritorijalnih vlasti
- poticati partnerstva između javnog i privatnog sektora radi povećanja ulaganja, stvaranja radnih mjesta, osiguranja kvalitete života i postizanja društvene kohezije
- koristiti se sredstvima iz europskih fondova i ostalih izvora financiranja potičući sudjelovanje lokalnih i regionalnih vlasti u programima i projektima vezanima za prostorno planiranje koje sufinancira Europska unija

- redovito pratiti i revidirati planove kako bi prilagodio nepredviđene ishode, nove probleme i ažurirane projekcije, predložio rješenja ili aktivnosti i osigurao neprekidnu povratnu vezu između politike prostornog planiranja i primjene.

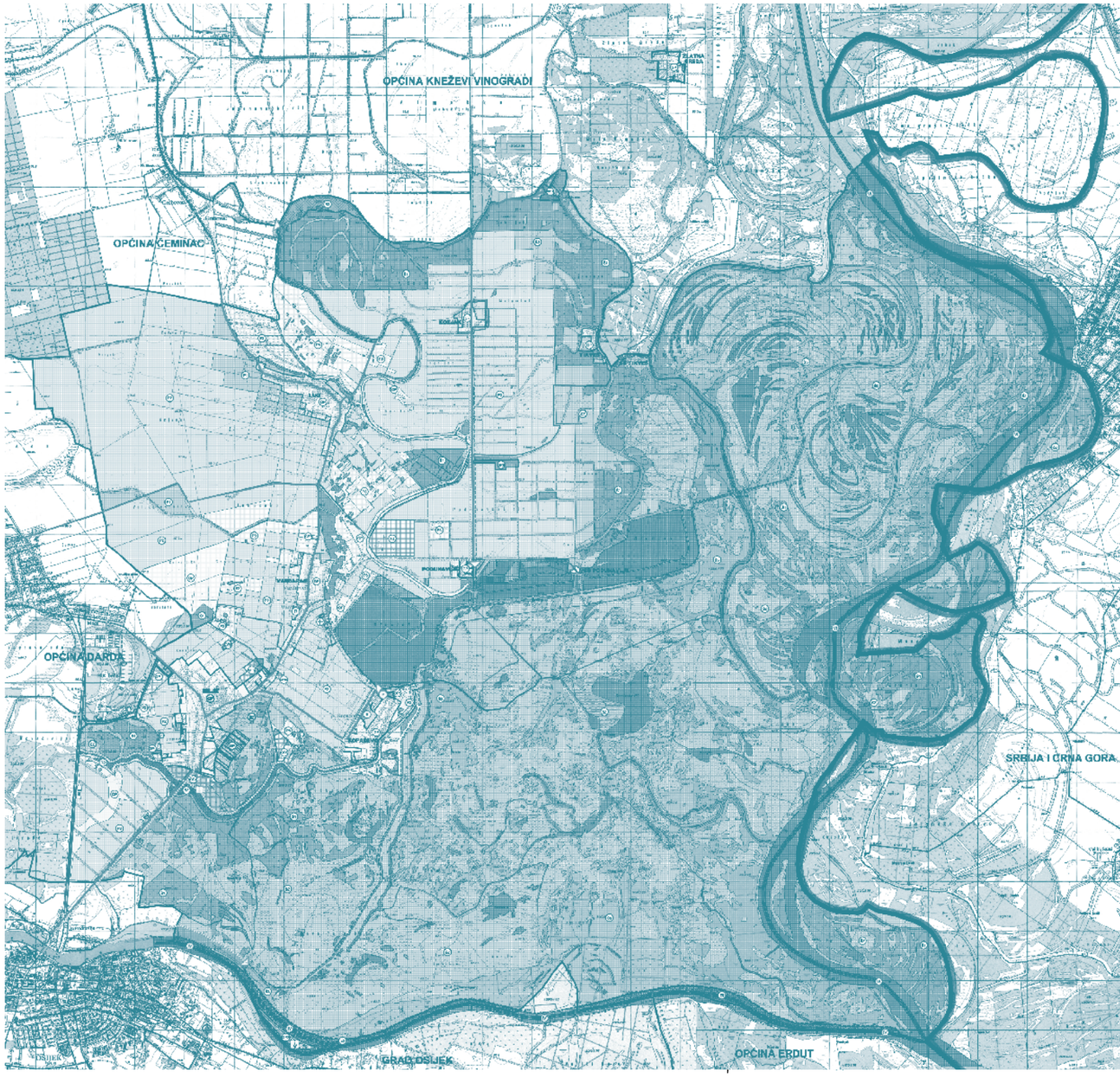

dodatak/

Povijesni pregled

Europsko vijeće prostornih planera (ECTP-CEU) u svibnju 1998. godine na međunarodnoj konferenciji u Ateni usvojilo je Novu atensku povelju. Na konferenciji je dogovoreno da će Europsko vijeće prostornih planera revidirati Povelju i ažurirati njezin sadržaj svake četiri godine. Sukladno tome, Povelja je ažurirana u srpnju 2003. i nazvana Nova atenska povelja iz 2003. godine. Nova revizija Povelje naručena je 2010. godine, a pripremila ju je posebna radna skupina Vijeća. Tako je nastao Istanbulski dodatak Poveljiiz 2003. godine. Ova Europska povelja o prostornom planiranju ujedinjuje Istanbulski dodatak i Povelju iz 2003. i proizvod je postupka revizije iz 2010. godine.
Važno je usporediti povelje Europskog vijeća prostornih planera s originalnom Atenskom poveljom iz 1933. godine, koja je sadržavala preskriptivni pogled na to kako bi se gradovi mogli razvijati, s gusto naseljenim područjima za stanovanje i rad koje povezuju učinkoviti sustavi masovnog prijevoza. Nova povelja i ova revizija usredotočuju se na rezidente i korisnike grada i njihove potrebe u svijetu koji se mijenja strelovitom brzinom. Promiče viziju povezanih gradova i regija (teritorija) koja se može ostvariti planiranjem, a mogu je ostvariti prostorni planeri u suradnji sa stručnjacima iz drugih profesija.
Prihvaća nove sustave upravljanja i načine uključivanja građana u procese donošenja odluka koristeći se prednostima novih načina komunikacije i informacijske tehnologije. To je ujedno realistična vizija jer jasno razlikuje aspekte razvoja grada u kojima planiranje može imati stvarni utjecaj i aspekte u kojima je njegova uloga ograničena.

Osnovni pojmovi

Radi lakšeg razumijevanja, u nastavku navodimo značenje osnovnih pojmova koji su korišteni u tekstu:

a/ grad (polis, civitas): ljudsko naselje s određenim stupnjem postojanosti i povezanosti; pojam, dakle, ne uključuje samo konvencionalne kompaktne gradove već i umrežene gradove, gradske mreže i gradske regije

b/ prostorni (u kombinaciji s pojmovima opseg, perspektiva, planiranje i razvoj): usklađeno razmatranje prostora na njegovim različitim razinama, od lokalne do regionalne, nacionalne, kontinentalne i šire, uključujući zemljište, ljude i njihove aktivnosti

c/ planer: stručnjak koji se bavi organizacijom i upravljanjem korištenja prostora, specijaliziran za interpretaciju teoretskih koncepata u prostorne oblike i za izradu planova

d/ veza (ili povezanost): funkcionalni i operativni odnos između elemenata – u ovom slučaju uglavnom gradova u široj definiciji pojma grada

e/ mreža: fleksibilna zasebna jedinica koja se sastoji od povezanih jedinica, s nekim zajedničkim smjernicama i sposobnošću selektivnog odgovora na usklađeni način.

f/ integracija: organizacija sustava elemenata koja se zasniva na zajedničkim načelima i koja razvija snažan osjećaj jedinstva.

Zahvale

Europsko vijeće prostornih planera (ECTP-CEU) zahvaljuje Radnoj skupini za izradu Povelje koju su činili Vincent Goodstadt (predsjednik 2013.), Paulo V. D. Correia (koordinator Komisije za reviziju iz 2003. i počasni predsjednik Vijeća) i Luc-Emile Bouche-Florin (počasni predsjednik Vijeća).
Vijeće također zahvaljuje na vrijednoj pomoći koju su pružili Dominique Lancrenon (SFU), João Teixeira (AUP), Ignacio Pemán (AETU), Henk van der Kamp (IPI), Bruno Clerbaux (CUB), Julian Hills (Tajništvo Vijeća), Judith Eversley (RTPI) i Lucy Natarajan (UCL).

Referencije

„POKUŠAJTE OVAKO“

¬ Održivi razvoj na lokalnoj razini: Europsko vijeće prostornih planera.
Europsko vijeće prostornih planera pripremilo je ovaj vodič kako bi planerima pokazalo praktične načine za uvođenje načela održivog razvoja u svakodnevnu praksu prostornog planiranja. Vodič sadrži savjete o tome što se može učiniti i kako. Gotovo svi planeri svjesni su potrebe za održivim razvojem i većina ih podupire njegove ciljeve, no mnogi planeri u svakodnevnom radu nailaze na probleme. Iako su uvjereni u potrebu održivog planiranja, svjedoče raskoraku između teorije i praktične primjene. Uvođenje novih načina rada u organizacije koje okupljaju mnogo različitih disciplina može biti teško.

PETNAEST KORAKA DO TERITORIJALNE KOHEZIJE:

¬ Vodič za prostorno planiranje: Jan Vogelij.
Ova knjiga sadrži informacije, glavne poruke i preporuke koje prostornim planerima mogu pomoći u regionalnim strateškim aktivnostima. Nadovezuje se na vodič Europskog vijeća prostornih planera „Pokušajte ovako“ o planiraju održivog urbanog razvoja i na Novu atensku povelju iz 2003. koja je usmjerena na lokalnu razinu.

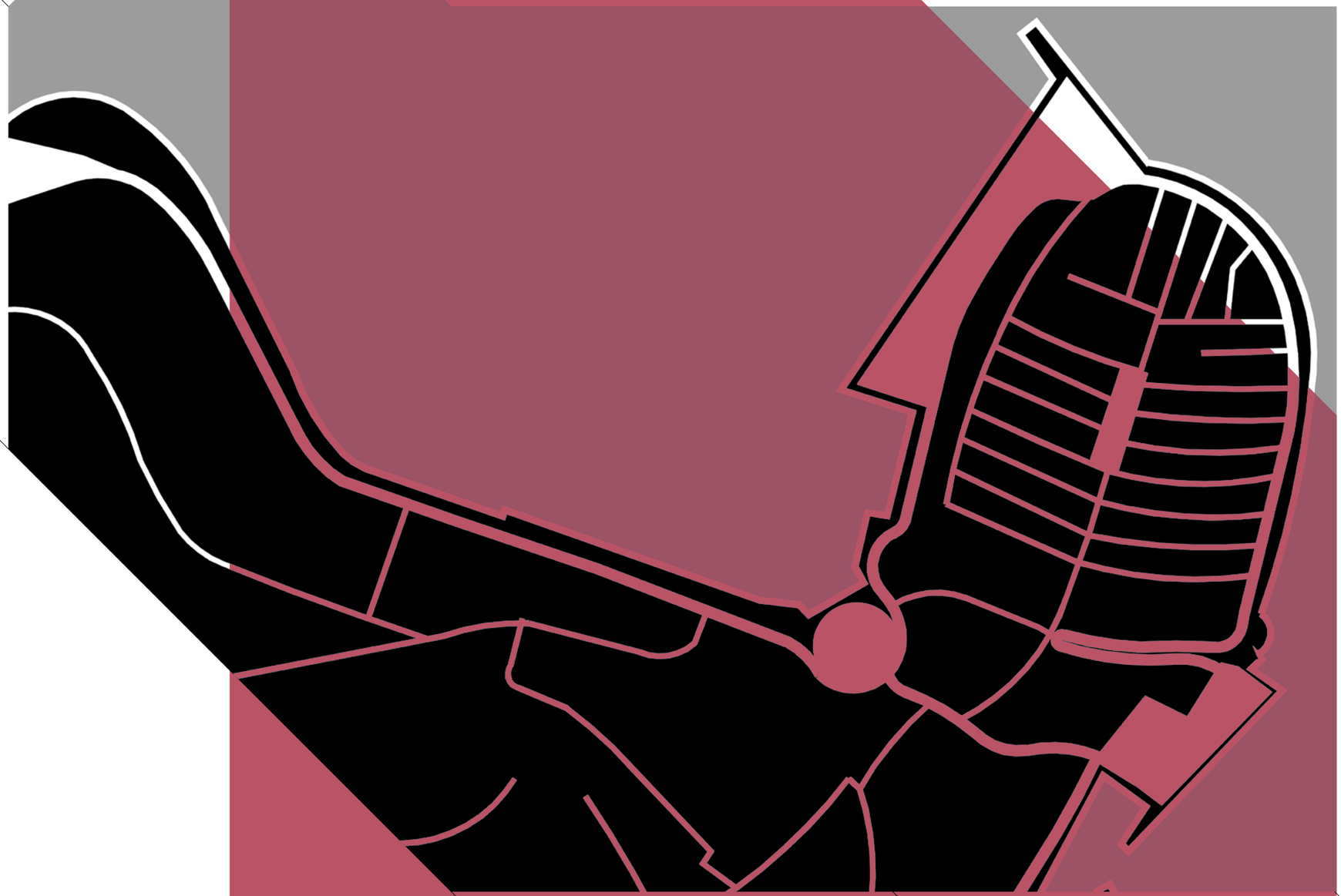

Nova urbana agenda

Uvod

U posljednjih 40 godina, od Prve konferencije Ujedinjenih naroda o gradovima – Habitat I, održane 1976. godine u Vancouveru, kada je u urbanim područjima živjelo 37,9% svjetskog stanovništva, svijet se znatno promijenio. Te su se promjene, i u pozitivnom i negativnom smislu, primarno događale u gradovima.

Danas više od polovice svjetske populacije živi u gradovima i naseljima, a do 2050. godine očekuje se da će u njima živjeti najmanje 70% čovječanstva.. Sadašnji trendovi urbanizacije izazov su s kojim se svijet dosad nije susretao. Gradovi su pokretačka snaga i generatori gospodarskog rasta, no istodobno se oni suočavaju i s velikim izazovima, od okolišnih do socijalnih problema. Siromaštvo, povećanje nejednakosti, degradacija okoliša, socijalna i gospodarska isključenost i prostorna segregacija stvarni su problemi današnjih gradova i spadaju u glavne prepreke u postizanju ciljeva održivog urbanog razvoja širom svijeta.

Svjesne činjenice da se održivi urbani razvoj ne može postići bez bitne promjene načina na koji gradimo i upravljamo urbanim prostorom, države članice Ujedinjenih naroda na Konferenciji o urbanom razvoju i stanovanju Habitat III, koja je održana u Quitu u listopadu 2016. godine, usvojile su *Novu urbanu agendu (New Urban Agenda)* – zajedničku viziju i političku obvezu za postizanje održivog i transformativnog urbanog razvoja za idućih 20 godina.

Nova urbana agenda akcijski je usmjeren dokument koji, kao odgovor međunarodne zajednice na rapidni rast urbanih područja, utvrđuje globalnu strategiju urbanizacije. Kroz *Quito deklaraciju o održivim gradovima i naseljima za sve* i *Quito plan provedbe, Nova urbana agenda* postavlja nova strateška usmjerenja te globalne ciljeve i prioritete održivog urbanog razvoja preispitujući način na koji planiramo, razvijamo, gradimo i upravljamo gradovima te kako u njima živimo.

Novu urbanu agendu treba promatrati kao logičan nastavak i dokument koji pridonosi provedbi *Agendi za održivi razvoj do 2030.* Ujedinjenih naroda, koji je donesen 2015. godine i koji je prepoznao snagu gradova i naselja kao pokretača održivog rasta u budućnosti. Posebice se to odnosi na postizanje cilja 11. – „osigurati da gradovi postanu uključivi, sigurni, otporni i održivi" – usmjeravajući planiranje i upravljanje gradovima tako da njihovi stanovnici mogu uživati dostojanstven život.

Kako se ne može poreći da je urbanizacija osnova socio-ekonomske transformacije, dobrobiti, blagostanja i napretka te da je neizbježno usko povezana uz razvoj, *Nova urbana agenda* nastoji dodatno ojačati njihov međusobni odnos s idejom da ta dva koncepta postanu paralelna sredstva ostvarenja održivog urbanog razvoja.

I na kraju, riječi Joana Closa, glavnog tajnika konferencije Habitat III i izvršnog direktora UN-Habitata, na konferenciji Habitat III:

Analizirali smo i raspravljali o izazovima s kojima se suočavaju gradovi te dogovorili zajednički putokaz za idućih 20 godina. Zato je Nova urbana agenda, iznad svega, opredjeljenje kojim svi zajedno preuzimamo odgovornost za smjer razvoja našega zajedničkog urbaniziranog svijeta.

Jadranka Vranek

Nova urbana agenda

Novu urbanu agendu, usvojenu na Konferenciji o urbanom razvoju i stanovanju Ujedinjenih naroda (Habitat III) održanoj u Quitu u listopadu 2016. godine, podržala je i Opća skupština Ujedinjenih naroda Rezolucijom (A/RES/71/256) usvojenom 23. prosinca 2016. godine.

Deklaracija iz Quita o održivim gradovima i naseljima za sve

1. Mi, poglavari država i vlada, ministri i visoki predstavnici, okupili smo se na Konferenciji Ujedinjenih naroda o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat III) od 17. do 20. listopada 2016. u gradu Quitu, uz sudjelovanje podnacionalnih i lokalnih vlasti, članova parlamenata, civilnog društva, autohtonih naroda i lokalnih zajednica, privatnog sektora, stručnjaka i praktičara, znanstvene i akademske zajednice te drugih relevantnih dionika, kako bismo usvojili Novu urbanu agendu.

2. Očekuje se da će se do 2050. godine svjetsko urbano stanovništvo gotovo udvostručiti, zbog čega će urbanizacija ostati jedan od najtransformativnijih trendova dvadeset prvog stoljeća. Stanovništvo, gospodarske aktivnosti, društvene i kulturne interakcije, kao i utjecaj na okoliš i čovjeka, sve se više koncentriraju u gradovima, što predstavlja goleme izazove za održivost, među ostalim, stanovanja, infrastrukture, osnovnih usluga, sigurnosti hrane, zdravlja, obrazovanja, primjerenog posla, sigurnosti i prirodnih resursa.

3. Od Konferencija Ujedinjenih naroda o naseljima u Vancouveru (Kanada) 1976. godine i Istanbulu (Turska) 1996. godine te prihvaćanja Milenijskih ciljeva razvoja 2000. godine, svjedočimo poboljšanju kakvoće života milijuna gradskih stanovnika, uključujući stanovnika slamova i neplanskih naselja. Međutim, postojanost višestrukih oblika siromaštva, rastuće nejednakosti i narušavanja okoliša i dalje su neke od najvećih zapreka održivom razvoju u cijelom svijetu, a društvena i gospodarska isključenost i prostorna segregacija često su nepobitna stvarnost u gradovima i naseljima.

4. Još smo daleko od prikladnog rješavanja ovih te drugih, postojećih i novih, izazova, a potrebno je iskoristiti prilike koje pruža urbanizacija kao pokretač trajnog i uključivoga gospodarskog rasta, društvenog i kulturnog razvoja i očuvanja okoliša, kao i njezine moguće doprinose ostvarenju transformacijskog i održivog razvoja.

5. Ponovnim razmatranjem načina planiranja, projektiranja, financiranja, razvijanja gradova i naselja te načina njihova gospodarenja i upravljanja, Nova urbana agenda pomoći će u: okončanju siromaštva i gladi svih oblika i dimenzija; smanjivanju nejednakosti; promicanju trajnog, uključivog i održivoga gospodarskog rasta; ostvarenju rodne ravnopravnosti i osnaživanju svih žena i djevojaka kako bi se u cijelosti upotrijebio njihov životvoran doprinos održivom razvoju; unapređenju ljudskog zdravlja i dobrobiti; poticanju otpornosti; zaštiti okoliša.

6. Posvećujemo punu pozornost ostvarenjima u 2015. godini koja predstavljaju prekretnicu, posebice Agenda za održivi razvoj do 2030.,[1] uključujući Ciljeve održivog razvoja, Akcijski plan iz Addis Abebe s Treće međunarodne konferencije o financiranju razvoja,[2] Pariški sporazum usvojen u sklopu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime,[3] Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa 2015. – 2030.,[4] Bečki program djelovanja za neobalne zemlje u razvoju za desetljeće 2014. – 2024.,[5] dokument Treće međunarodne konferencije malih otočnih država u razvoju (SIDS) održane u Apiji, Samoa,[6] i Istanbulski program djelovanja za najmanje razvijene zemlje za desetljeće 2011. – 2020.[7] Također uzimamo u obzir Deklaraciju iz Rija o okolišu i razvoju,[8] Svjetski sastanak na vrhu o održivom razvoju, Svjetski sastanak na vrhu za društveni razvoj, Program djelovanja Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju,[9] Pekinšku platformu za djelovanje,[10] Konferenciju Ujedinjenih naroda o održivom razvoju i ostvarenjima koja se nadovezuju na te konferencije.

7. Uviđajući da nije postigao među vladama dogovoreni ishod, uzimamo u obzir Svjetski humanitarni sastanak na vrhu održan u svibnju 2016. u Istanbulu.

8. Potvrđujemo doprinose nacionalnih vlada, kao i doprinose podnacionalnih i lokalnih vlasti, u definiranju Nove urbane agende te uzimamo u obzir drugu Svjetsku skupštinu lokalnih i regionalnih vlasti.

9. Nova urbana agenda ponovno potvrđuje našu opću predanost održivom urbanom razvoju kao ključnom koraku za ostvarenje održivog razvoja na integriran i koordiniran način na svjetskoj, regionalnoj, nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini, uz sudjelovanje svih relevantnih aktera. Provedba Nove urbane agende pridonosi provedbi i lokalizaciji Agende za održivi razvoj do 2030. na integriran način te postizanju Ciljeva održivog razvoja, uključujući Cilj 11. prema kojemu gradovi i naselja postaju uključivi, sigurni, otporni i održivi.

1 Rezolucija 70//1.
2 Rezolucija 69/313, dodatak.
3 Vidi FCCC/CP/2015/10/Add.1, odluka 1/CP.21, dodatak.
4 Rezolucija 69/283, dodatak II.
5 Rezolucija 69/137, dodatak II.
6 Rezolucija 69/15, dodatak.
7 *Izvješće o Četvrtoj konferenciji Ujedinjenih naroda o najmanje razvijenim državama, Istanbul, Turska, 9. – 13. svibnja 2011.* (A/CONF.219/7), pogl. II.
8 *Izvješće Konferencije Ujedinjenih naroda o okolišu i razvoju, Rio de Janeiro, 3. – 14. lipnja 1992.*, vol. I., *Rezolucije prihvaćene na Konferenciji* (Publikacija Ujedinjenih naroda, Sales No. E.93.I.8 i *corrigendum*), rezolucija 1, dodatak I.
9 *Izvješće Međunarodne konferencije o stanovništvu i razvoju, Kairo, 5. – 13. rujna 1994.* (publikacija Ujedinjenih naroda, Sales No. E.95.XIII.18), pogl. I., rezolucija 1, dodatak.
10 *Izvješće Četvrte svjetske konferencije o ženama, Peking, 4. – 15. rujna 1995.* (Publikacija Ujedinjenih naroda, Sales No. E.96.IV.13), pogl. I., rezolucija 1, dodatak II.

10. Nova urbana agenda potvrđuje da su kultura i kulturna raznolikost izvori obogaćivanja čovječanstva i pružaju važan doprinos održivom razvoju gradova, naselja i građana, osnažujući ih da bi imali djelatnu i jedinstvenu ulogu u razvojnim inicijativama. Nova urbana agenda nadalje uviđa da bi kultura trebala biti uzeta u obzir u promicanju i provedbi novih održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje koji pridonose odgovornoj upotrebi resursa i bave se negativnim učincima promjena klime.

Naša zajednička vizija

11. Međusobno dijelimo viziju gradova za sve pozivajući se na ravnopravnu upotrebu gradova i naselja i uživanje u njima te nastojeći promicati uključivost i osigurati da se svi stanovnici, sadašnje i buduće generacije, bez bilo koje vrste diskriminacije, mogu nastaniti i proizvesti pravedne, zdrave, pristupačne, priuštive, otporne i održive gradove i naselja u svrhu jačanja društvenog napretka i kakvoće života za sve. Uzimamo u obzir napore nekih nacionalnih i lokalnih vlasti da službeno potvrde ovu viziju, nazvanu „pravo na grad", u svojim zakonodavstvima, političkim izjavama i poveljama.

12. Cilj nam je ostvariti gradove i naselja u kojima svi ljudi mogu uživati u jednakim pravima i prilikama, kao i u svojim temeljnim slobodama, vođeni svrhama i načelima Povelje Ujedinjenih naroda, uključujući puno poštovanje međunarodnog prava. U tom se smislu Nova urbana agenda temelji na Općoj deklaraciji o ljudskim pravima,[11] međunarodnim ugovorima o ljudskim pravima,[11] Milenijskoj deklaraciji[12] i Svjetskom sastanku na vrhu 2005.[13] Zasniva se i na drugim instrumentima kao što je Deklaracija o pravu na razvoj.[14]

13. Naša su vizija gradovi i naselja koji:

a/ ispunjavaju svoju društvenu funkciju, uključujući društvenu i ekološku funkciju zemljišta, kako bi se postupno ostvarilo pravo na prikladno stanovanje kao sastavnicu prava na prikladan životni standard, bez diskriminacije, sveopći pristup sigurnoj i priuštivoj pitkoj vodi i sanitarnim uvjetima te ravnopravan pristup za sve svim javnim dobrima i kvalitetnim uslugama u područjima kao što su sigurnost hrane i prehrana, zdravlje, obrazovanje, infrastruktura, mobilnost i prijevoz, energija, kakvoća zraka i sredstva za život

b/ participativni su, promiču građansko angažiranje, stvaraju osjećaj pripadnosti i vlasništva među svim svojim stanovnicima, daju pravo prvenstva sigurnim, uključivim, pristupačnim, zelenim i kvalitetnim javnim prostorima koji su pogodni za obitelji, poboljšavaju društvene i međugeneracijske interakcije, izražavanje kulture i političko sudjelovanje, već prema potrebi, te jačaju društvenu koheziju, inkluziju

11 Rezolucija 217 A (III.).
12 Rezolucija 55/2.
13 Rezolucija 60/1.
14 Rezolucija 41/128, dodatak.

i sigurnost u mirnim i pluralističkim društvima, u kojima su zadovoljene potrebe svih stanovnika, prepoznajući posebne potrebe osoba u ranjivim situacijama

c/ postižu rodnu jednakost i osnažuju sve žene i djevojke osiguravajući puno i učinkovito sudjelovanje i jednaka prava u svim područjima te na rukovodećim položajima na svim razinama odlučivanja, kao i prikladan posao i jednaka primanja za jednak rad ili rad jednake vrijednosti za sve žene te sprečavajući i ukidajući sve oblike diskriminacije, nasilja i uznemiravanja žena i djevojaka u privatnim i javnim prostorima

d/ rješavaju izazove i koriste se prilikama sadašnjeg i budućeg trajnog, uključivog i održivog gospodarskog rasta koristeći se urbanizacijom za postizanje strukturne preobrazbe, visoke produktivnosti, aktivnosti dodane vrijednosti i učinkovitosti resursa i lokalnim ekonomijama te uzimajući u obzir doprinos neformalne ekonomije istodobno podržavajući održivi prijelaz na formalnu ekonomiju

e/ ispunjavaju svoje teritorijalne funkcije preko svojih administrativnih granica i djeluju kao središta i pokretači uravnoteženog, održivog i integriranog urbanog i prostornog razvoja na svim razinama

f/ promiču dobno i rodno osjetljivo planiranje i ulaganje u svrhu postizanja održive, sigurne i dostupne urbane mobilnosti za sve te prijevoznih sustava koji se djelotvorno koriste resursima za prijevoz putnika i tereta učinkovito povezujući ljude, mjesta, robe, usluge i ekonomske prilike

g/ usvajaju i provode mjere za smanjenje rizika od katastrofa i upravljanje tim rizikom, smanjuju ranjivost, stvaraju otpornost i mogućnosti odgovora na prirodne i ljudski uzrokovane opasnosti te podupiru mjere za ublažavanje i prilagođavanje klimatskim promjenama

h/ štite, čuvaju, obnavljaju i promiču svoje ekosustave, vodu, prirodna staništa i bioraznolikost, na najmanju moguću mjeru smanjuju svoj utjecaj na okoliš i prelaze na održive obrasce potrošnje i proizvodnje.

Naša načela i obveze

14. Kako bismo ostvarili svoju viziju, odlučili smo usvojiti Novu urbanu agendu vođeni sljedećim međupovezanim načelima:

a/ brinuti se o svakome, i to iskorjenjivanjem siromaštva u svim njegovim oblicima i dimenzijama, uključujući krajnje siromaštvo, osiguravanjem jednakih prava i prilika, društveno-gospodarske i kulturne raznolikosti te integracije u urbanom prostoru poboljšavanjem uvjeta života, obrazovanja, sigurnosti hrane i prehrane, zdravlja i dobrobiti, i suzbijanja epidemija HIV-a/AIDS-a, tuberkuloze i malarije, promicanjem sigurnosti i suzbijanjem diskriminacije i svih oblika nasilja, osiguranjem sudjelovanja javnosti – pružajući svima siguran i jednak pristup te osiguravajući jednak pristup za sve fizičkoj i društvenoj infrastrukturi i osnovnim uslugama, kao i prikladnom i priuštivom stanovanju

b/ osigurati održiva i uključiva urbana gospodarstva korištenjem prednosti aglomeracija dobro planirane urbanizacije, uključujući visoku produktivnost, konkurentnost i inovacije promicanjem punog i produktivnog zaposlenja i dostojanstvenog rada za sve, osiguravanjem stvaranja dobrih radnih mjesta i jednakog pristupa za sve gospodarskim i proizvodnim resursima i prilikama te sprečavanjem špekulacija zemljištem istodobno promičući sigurno korištenje zemljišta i upravljajući urbanim smanjivanjem, već prema potrebi

c/ osigurati održivost okoliša promicanjem čiste energije i održivog korištenja zemljišta i resursa u urbanom razvoju, zaštitom ekosustava i bioraznolikosti, uključujući usvajanjem zdravih načina života u skladu s prirodom, promicanjem održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje, stvaranjem urbane otpornosti, smanjenjem rizika od katastrofa i ublažavanjem i prilagodbom promjenama klime.

15. Obvezujemo se da ćemo usmjeriti svoje napore prema promjeni paradigme za Novu urbanu agendu koja će:

a/ ponovno razmotriti način na koji planiramo, financiramo, razvijamo, gospodarimo i upravljamo gradovima i naseljima prepoznajući održivi urbani i prostorni razvoj kao bitan element za postizanje održivog razvoja i blagostanja za sve

b/ priznati vodeću ulogu nacionalnih vlada, već prema potrebi, u definiranju i provedbi uključivih i učinkovitih urbanih politika i propisa za održiv urbani razvoj te jednako važan doprinos podnacionalnih i lokalnih vlasti, kao i civilnog društva i ostalih relevantnih dionika, na transparentan i odgovoran način

c/ prihvatiti održive pristupe urbanom i prostornom razvoju koji su usmjereni na ljude, dobno i rodno odgovorni i integrirani, i to provedbom politika, strategija, razvoja kapaciteta i djelovanja na svim razinama, na osnovi temeljnih pokretača promjene, a uključujući:

1/ razvoj i provedbu urbanih politika na prikladnoj razini, u što su uključena lokalno-nacionalna i partnerstva s više dionika, stvaranje integriranih sustava gradova i naselja te promicanje suradnje svih razina vlasti kako bi se omogućilo postizanje održivog integriranog urbanog razvoja

2/ jačanje urbanog gospodarenja, s pouzdanim institucijama i mehanizmima koji osnažuju i uključuju urbane dionike, kao i prikladnom provedbom trodiobe vlasti, osiguravajući predvidivost i dosljednost u planovima urbanog razvoja kako bi se omogućila društvena inkluzija te trajan, uključiv i održiv gospodarski rast i zaštita okoliša

3/ ponovno jačanje dugoročnog i integriranog urbanističkog i prostornog planiranja i projektiranja kako bi se optimizirala prostorna dimenzija urbane forme i postigli pozitivni rezultati urbanizacije

4/ podršku učinkovitim, inovativnim i održivim okvirima i instrumentima financiranja koji omogućavaju ojačane komunalne financijske i lokalne fiskalne sustave kako bi se na uključiv način stvorila, održala i dijelila vrijednost nastala održivim urbanim razvojem.

Poziv na akciju

16. Dok se specifične okolnosti gradova svih veličina, mjesta i naselja razlikuju, potvrđujemo da je Nova urbana agenda sveobuhvatna, participativna i usmjerena na ljude, da štiti planet i ima dugoročnu viziju te utvrđuje prioritete i djelovanje na svjetskoj, regionalnoj, nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini koje vlade i drugi relevantni dionici u svakoj državi mogu usvojiti ovisno o vlastitim potrebama.

17. Djelovat ćemo u smjeru provedbe Nove urbane agende u vlastitim zemljama, kao i na regionalnoj i na svjetskoj razini, uzimajući u obzir različite nacionalne stvarnosti, kapacitete i razine razvoja te poštujući nacionalno zakonodavstvo i prakse, kao i politike i prioritete.

18. Ponovno potvrđujemo sva načela Deklaracije iz Rija o okolišu i razvoju, uključujući, među ostalim, načelo zajedničke ali diferencirane odgovornosti, kako je navedeno u načelu 7.

19. Svjesni smo da se u provedbi Nove urbane agende posebna pozornost treba posvetiti rješavanju jedinstvenih i nastajućih izazova urbanog razvitka s kojima se suočavaju sve države, posebice države u razvoju, uključujući afričke države, najmanje razvijene države, neobalne države u razvoju i male otočne države u razvoju, kao i posebnih izazova za država sa srednjim primanjima. Posebnu pozornost potrebno je posvetiti državama u kojima traju sukobi, kao i državama i teritorijima pod stranom okupacijom, postkonfliktnim državama i državama zahvaćenima prirodnim katastrofama i katastrofama koje je prouzročio čovjek.

20. Uviđamo potrebu za davanje posebne pozornosti rješavanju višestrukih oblika diskriminacije s kojima se suočavaju, među ostalim, žene i djevojke, djeca i mladi, osobe s invaliditetom, osobe koje žive s HIV-om/AIDS-om, starije osobe, autohtoni narodi i lokalne zajednice, stanovnici slamova i neplanskih naselja, beskućnici, radnici, mali poljoprivrednici i ribari, izbjeglice, povratnici, interno raseljene osobe i migranti bez obzira na njihov migracijski status.

21. Pozivamo sve nacionalne, podnacionalne i lokalne vlasti, kao i sve relevantne dionike, u skladu s nacionalnim politikama i zakonodavstvom, da ožive, ojačaju i stvore partnerstva poboljšavajući koordinaciju i suradnju kako bi učinkovito proveli Novu urbanu agendu i ostvarili našu zajedničku viziju.

22. Usvajamo ovu Novu urbanu agendu kao zajedničku viziju i političku obvezu za promicanje i ostvarenje održivog urbanog razvoja te kao povijesnu priliku za iskorištavanje ključne uloge gradova i naselja kao pokretača održivog razvoja u sve urbaniziranijem svijetu.

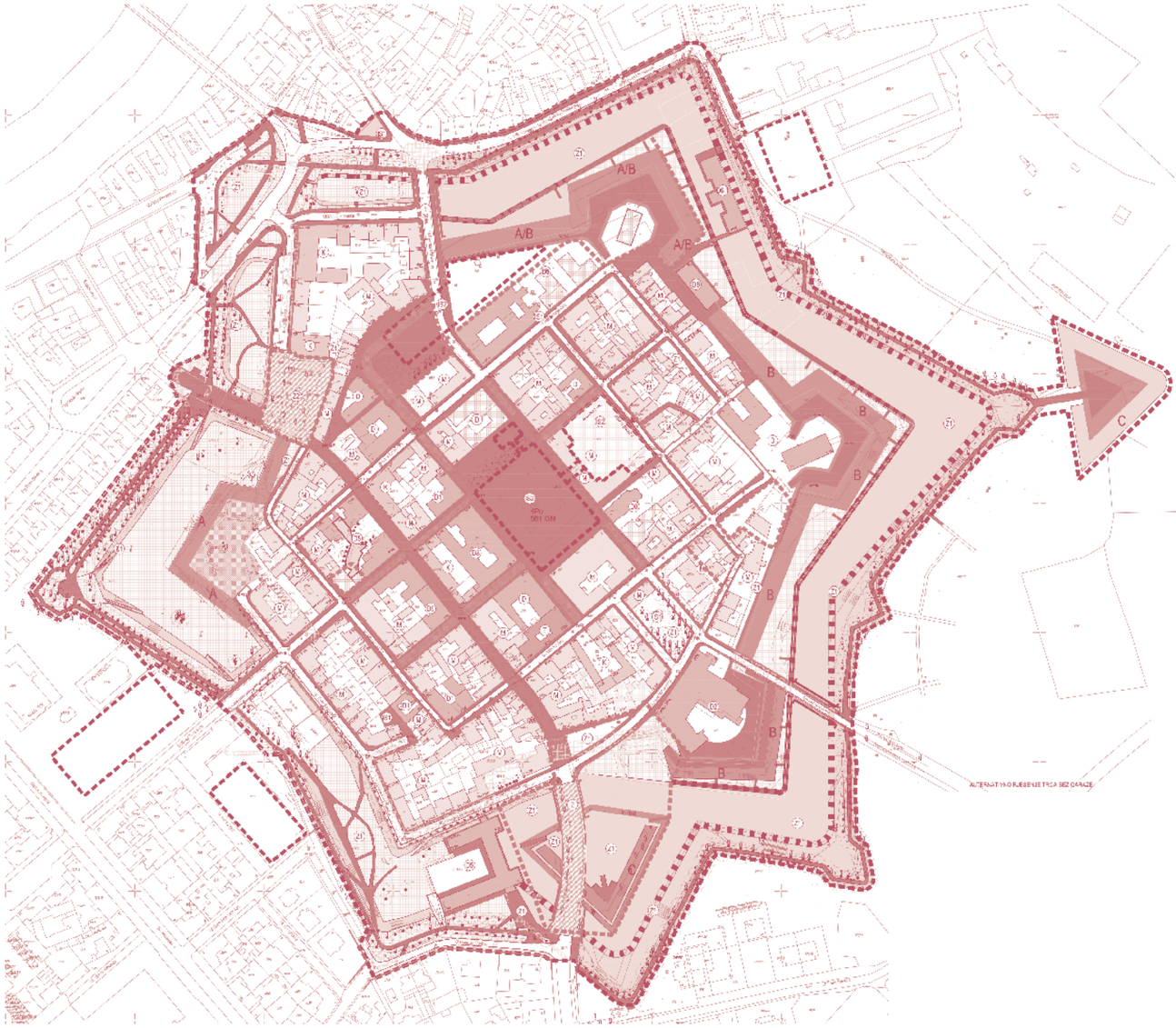

Provedbeni plan
Nove urbane agende iz Quita

23. Odlučujemo provesti Novu urbanu agendu kao ključni instrument za omogućavanje nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim vlastima te svim relevantnim dionicima da postignu održiv urbani razvoj.

Transformacijske obveze za održiv urbani razvoj

24. Kako bi se u cijelosti iskoristio potencijal održivog urbanog razvoja, preuzimamo sljedeće transformacijske obveze putem promjene paradigme utemeljene na integriranim i nedjeljivim dimenzijama održivog razvoja: društvenoj, gospodarskoj i ekološkoj.

ODRŽIV URBANI RAZVOJ U SVRHU DRUŠTVENE UKLJUČIVOSTI I ISKORJENJIVANJA SIROMAŠTVA

25. Uviđamo da je iskorjenjivanje siromaštva u svim njegovim oblicima i dimenzijama, uključujući krajnje siromaštvo, najveći svjetski izazov i uvjet za održiv razvoj. Također uviđamo da sve veća nejednakost i ustrajnost višestrukih dimenzija siromaštva, uključujući sve veći broj stanovnika slamova i neplanskih naselja, utječu i na razvijene i na zemlje u razvoju te da prostorna organizacija, pristupačnost i planiranje urbanog prostora, kao i osiguranje infrastrukture i osnovnih usluga, zajedno s razvojnim politikama, mogu promicati ili otežavati društvenu koheziju, jednakost i uključivost.

26. Obvezujemo se na urbani i ruralni razvoj koji je usmjeren na ljude, štiti planet, koji je dobno i rodno odgovoran te na ostvarenje svih ljudskih prava i temeljnih sloboda omogućavajući zajednički život, okončavajući sve oblike diskriminacije i nasilja te osnažujući sve pojedince i zajednice istodobno omogućujući njihovo puno i smisleno sudjelovanje. Nadalje, obvezujemo se na promidžbu kulture i poštovanja raznolikosti i jednakosti kao ključnih elemenata u humanizaciji naših gradova i naselja.

27. Ponovno potvrđujemo našu predanost da ćemo se brinuti o svakome i obvezujemo se da ćemo jednako promicati zajedničke mogućnosti i prednosti koje urbanizacija može ponuditi i koje svim stanovnicima, neovisno o tome žive li u planskim ili neplanskim naseljima, omogućuju da vode pristojan, dostojanstven i ispunjen život te da ostvare svoj puni ljudski potencijal.

28. Obvezujemo se da ćemo osigurati puno poštovanje ljudskih prava izbjeglica, interno raseljenih osoba i migranata, neovisno o njihovu migracijskom statusu, i davati podršku njihovim gradovima domaćinima u duhu međunarodne suradnje uzimajući u obzir nacionalne okolnosti te prepoznajući da, iako useljavanje velikog broja stanovnika u gradove predstavlja niz izazova, ono može društveno, gospodarski i kulturno snažno utjecati i dati velik doprinos urbanom životu. Nadalje se obvezujemo na jačanje sinergija između međunarodne migracije i razvoja na svjetskoj, regionalnoj, nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini osiguravanjem sigurne, uredne i redovite migracije s pomoću planiranih i dobro upravljanih migracijskih politika, te na davanje podrške lokalnim vlastima pri uspostavljanju okvira koji omogućavaju pozitivan doprinos migranata gradovima i ojačanu urbano-ruralnu povezanost.

29. Obvezujemo se na jačanje koordinacijske uloge nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih vlasti, već prema potrebi, i njihovu suradnju s drugim javnim tijelima i nevladinim organizacijama u pružanju društvenih i osnovnih usluga za sve, uključujući generiranje ulaganja u zajednice koje su najranjivije prema katastrofama i one koje su pogođene ponavljajućim i dugotrajnim humanitarnim krizama. Nadalje se obvezujemo na promicanje prikladnih usluga, smještaja i prilika za dostojanstven i produktivan rad osoba pogođenih krizom u urbanom okruženju te na suradnju s lokalnim zajednicama i lokalnim vlastima u prepoznavanju prilika za sudjelovanje i razvoj lokalnih, trajnih i dostojanstvenih rješenja istodobno osiguravajući da pomoć također dolazi pogođenim osobama i zajednicama domaćinima kako bi se spriječilo nazadovanje njihova razvoja.

30. Potvrđujemo potrebu vlada i civilnog društva da i nadalje podržavaju otporne urbane službe tijekom oružanih sukoba. Također potvrđujemo potrebu za ponovnim potvrđivanjem potpunog poštovanja međunarodnoga humanitarnog prava.

31. Obvezujemo se na promicanje nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih politika stanovanja koje podupiru progresivno ostvarenje prava na prikladno stanovanje za sve kao sastavnicu prava na prikladan životni standard, koje se bave svim oblicima diskriminacije i nasilja i sprečavaju proizvoljne prisilne deložacije te su usredotočene na potrebe beskućnika, osoba u ranjivim situacijama, skupina s malim primanjima i osoba s invaliditetom istodobno omogućavajući sudjelovanje i uključenost zajednica i relevantnih dionika u planiranju i provedbi ovih politika, uključujući potporu društvenom stvaranju obitavališta u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i normama.

32. Obvezujemo se na promicanje razvoja integriranih te dobno i rodno odgovornih politika i pristupa stanovanju u svim sektorima, posebice u sektoru zapošljavanja, obrazovanja, zdravstvene zaštite i društvene integracije, na svim razinama vlasti – politika i pristupa koji uključuju pružanje prikladnog, priuštivog, pristupačnog, racionalnog, sigurnog, otpornog, dobro povezanog stanovanja na dobroj lokaciji, uz posebnu pozornost posvećenu čimbeniku blizine i jačanju prostornih odnosa s ostalim dijelovima urbanog tkiva i okolnim područjima iste namjene.

33. Obvezujemo se na poticanje ponude različitih prikladnih mogućnosti stanovanja koje je sigurno, priuštivo i pristupačno članovima različitih dohodovnih skupina društva uzimajući u obzir društveno-gospodarsku i kulturnu integraciju marginaliziranih zajednica, beskućnika i osoba u ranjivim situacijama te sprečavajući segregaciju. Poduzet ćemo razmjerne mjere za poboljšanje životnih uvjeta beskućnika kako bismo omogućili njihovo puno sudjelovanje u društvu te spriječili i suzbili beskućništvo, kao i u svrhu suzbijanja njegove kriminalizacije.

34. Obvezujemo se na promicanje pravednog i priuštivog pristupa održivoj osnovnoj fizičkoj i društvenoj infrastrukturi za sve, bez diskriminacije, uključujući priuštiva zemljišta s komunalnim priključcima, stanovanje, suvremenu i obnovljivu energiju, sigurnu pitku vodu i odvodnju, sigurnu, nutritivno vrijednu i prikladnu hranu, odlaganje otpada, održivu mobilnost, zdravstvenu zaštitu i planiranje obitelji, obrazovanje, kulturu te informacijske i komunikacijske tehnologije. Nadalje se obvezujemo da ćemo osigurati da ove usluge uzimaju u obzir prava i potrebe žena, djece i mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom, migranata, autohtonih naroda i lokalnih zajednica, već prema potrebi, te osoba u ranjivim situacijama. U tom smislu potičemo uklanjanje zakonskih, institucijskih, socioekonomskih i fizičkih barijera.

35. Obvezujemo se, na prikladnoj razini vlasti, uključujući podnacionalne i lokalne vlasti, na promicanje povećane sigurnosti stanarskog prava za sve, prepoznajući pluralnost vrsta stambenih prava, te na razvoj svrsishodnih dobno, rodno i ekološki odgovornih rješenja unutar kontinuuma zemljišnih i imovinskih prava te pridajući posebnu pozornost sigurnosti stanarskog prava za žene kao ključnom elementu njihova osnaživanja, i putem učinkovitih upravnih sustava.

36. Obvezujemo se da ćemo promicati prikladne mjere u gradovima i naseljima koje osobama s invaliditetom, na ravnopravnoj osnovi s drugima, olakšavaju da pristupe fizičkom okruženju gradova, a posebice javnim prostorima, javnom prijevozu, stanovanju, obrazovanju i zdravstvenim ustanovama, javnim informacijama i komunikaciji (uključujući informacijske i komunikacijske tehnologije i sustave) te drugim ustanovama i uslugama otvorenima ili namijenjenima javnosti, i u urbanim i u ruralnim područjima.

37. Obvezujemo se na promicanje sigurnih, uključivih pristupačnih, zelenih i kvalitetnih javnih mjesta, uključujući ulice, pločnike i biciklističke staze, trgove, obalna područja, vrtove i parkove, koji su višenamjenski prostori za društvenu interakciju i uključivanje, ljudsko zdravlje i blagostanje, gospodarsku razmjenu te kulturni izražaj i dijalog između različitih ljudi i kultura, a koji su projektirani i upravljani kako bi osigurali ljudski razvoj i stvarali mirno, inkluzivno i participativno društvo te kako bi promicali zajedničko življenje, povezanost i društvenu uključenost.

38. Obvezujemo se na održivo iskorištavanje prirodne i kulturne materijalne i nematerijalne baštine u gradovima i naseljima, već prema potrebi, kroz integrirane urbane i prostorne politike i prikladna ulaganja na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini, u svrhu zaštite i promicanja kulturne infrastrukture i lokacija, muzeja, autohtonih kultura i jezika, kao i tradicijskog znanja i umjetnosti ističući istodobno ulogu koju imaju u obnavljanju i revitalizaciji urbanih područja te u jačanju društvenog sudjelovanja i ostvarenja građanstva.

39. Obvezujemo se na promicanje sigurnog, zdravog, uključivog i zaštićenog okruženja u gradovima i naseljima koje svima omogućuje da žive, rade i sudjeluju u urbanom životu bez straha od nasilja i zastrašivanja, ponajprije pritom misleći na žene i djevojke, djecu i mlade te osobe u ranjivim situacijama koje su često posebno pogođene. Djelovat ćemo i u smjeru uklanjanja štetnih ponašanja protiv žena i djevojaka, uključujući dječji, rani i prisilni brak te obrezivanje žena.

40. Obvezujemo se na prihvaćanje raznolikosti u gradovima i naseljima, na jačanje društvene kohezije, međukulturnog dijaloga i razumijevanja, tolerancije, uzajamnog poštovanja, rodne jednakosti, inovacija, poduzetništva, inkluzije, identiteta i sigurnosti te dostojanstva svih ljudi, kao i na jačanje životnih uvjeta i vibrantnog urbanog gospodarstva. Također se obvezujemo na poduzimanje koraka kako bismo osigurali da naše lokalne institucije promiču pluralizam i miran suživot u sve heterogenijim i multikulturalnijim društvima.

41. Obvezujemo se na promicanje institucijskih, političkih, zakonskih i financijskih mehanizama u gradovima i naseljima u svrhu proširenja platformi za uključivanje, u skladu s nacionalnim politikama koje omogućuju smisleno sudjelovanje u procesima odlučivanja, planiranja i osvrta za sve, kao i povećano građansko uključivanje te zajedničko pružanje usluga i zajedničko stvaranje.

42. Podržavamo podnacionalne i lokalne vlasti, već prema potrebi, u ispunjavanju njihove ključne uloge u jačanju dodirnih točaka među svim relevantnim dionicima pružajući priliku za dijalog, uključujući dobno i rodno odgovorne pristupe, s posebnom pozornosti na mogući doprinos svih segmenata društva, dakle, muškarce i žene, djecu i mlade, starije osobe i osobe s invaliditetom, autohtone narode i lokalne zajednice, izbjeglice, interno raseljene osobe i migrante, neovisno o njihovu migracijskom statusu, bez diskriminacije na osnovi rase, vjere, etničke pripadnosti ili društveno-ekonomskog statusa.

ODRŽIV I UKLJUČIV URBANI PROSPERITET I PRILIKA ZA SVE

43. Uviđamo da je trajan, uključiv i održiv gospodarski rast, uz puno i produktivno zaposlenje i dostojanstven rad za sve, ključni element održivog urbanog i prostornog razvoja te da bi gradovi i naselja trebali biti mjesta jednakih mogućnosti te omogućavati zdrave, produktivne, prosperitetne i ispunjene živote.

44. Uviđamo da su urbano oblikovanje, infrastruktura i projektiranje zgrada među najvećim pokretačima troškova i učinkovitosti resursa, kroz dobrobiti ekonomije razmjera i aglomeracije te jačanjem energetske učinkovitosti, obnovljivih izvora energije, otpornosti, produktivnosti, zaštite okoliša i održivog rasta u urbanom gospodarstvu.

45. Obvezujemo se na razvoj vibrantnog, održivog i uključivog urbanog gospodarstva, zasnovanog na endogenom potencijalu, konkurentskim prednostima, kulturnoj baštini i lokalnim resursima, kao i otporne infrastrukture koja učinkovito iskorištava resurse promicanjem održivog i uključivog industrijskog razvoja i održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje te jačanjem poticajnog okruženja za poduzeća i inovacije, kao i sredstva za život.

46. Obvezujemo se na promicanje uloge priuštivog i održivog stanovanja i stambenog financiranja, uključujući stvaranje društvenog habitata, u gospodarskom razvoju, i doprinos toga sektora poticanju produktivnosti drugih gospodarskih sektora istodobno prepoznajući da stanovanje poboljšava stvaranje kapitala, dohodak, povećanje zaposlenja i ušteda te može pridonijeti pokretanju održive i uključive gospodarske transformacije na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini.

47. Obvezujemo se na poduzimanje prikladnih koraka za jačanje nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih institucija kako bismo podržali lokalni gospodarski razvoj jačajući integraciju, suradnju, koordinaciju i dijalog među različitim razinama vlasti i funkcionalnih područja te relevantnih dionika.

48. Potičemo djelatno sudjelovanje i suradnju svih relevantnih dionika, uključujući lokalne vlasti, privatni sektor i civilno društvo, žene, organizacije koje predstavljaju mlade, kao i one koji predstavljaju osobe s invaliditetom, autohtone narode, stručnjake, akademske institucije, sindikate, organizacije poslodavaca, udruženja migranata i kulturna udruženja, kako bi se utvrdile mogućnosti za urbani gospodarski razvoj i razmotrili postojeći te izazovi u nastajanju.

49. Obvezujemo se na davanje podrške teritorijalnim sustavima koji objedinjuju urbane i ruralne funkcije u nacionalne i podnacionalne prostorne okvire te sustave gradova i naselja promičući time održivo upravljanje i korištenje prirodnih resursa i zemljišta, osiguravajući pouzdane lance opskrbe te lance vrijednosti koji povezuju urbanu i ruralnu ponudu i potražnju u svrhu jačanja pravednog regionalnog razvoja urbano-ruralnog kontinuuma i popunjavanja društvenih, gospodarskih i teritorijalnih prekida u opskrbi i potražnji.

50. Obvezujemo se na poticanje urbano-ruralnih interakcija i mogućnosti povezivanja jačanjem održivog prijevoza i mobilnosti, kao i tehnoloških i komunikacijskih mreža i infrastrukture, uz potporu instrumenata za planiranje koji su utemeljeni na integriranom urbanističkom i prostornom pristupu kako bi se najviše što je moguće povećao potencijal tih sektora za poboljšanu produktivnost, društvenu, gospodarsku i teritorijalnu koheziju, kao i sigurnosnu i ekološku održivost. To bi trebalo uključiti mogućnost povezivanja gradova i njihova okruženja, periurbanih i ruralnih područja, kao i bolje veze između kopna i mora, već prema potrebi.

51. Obvezujemo se na promicanje razvoja urbanih prostornih okvira, uključujući instrumente urbanističkog planiranja i projektiranja koji podupiru održivo upravljanje i upotrebu prirodnih resursa i zemlje, odgovarajuću kompaktnost i gustoću, policentrizam i mješovite namjene, putem strategija popunjavanja ili planiranog urbanog proširenja, već prema potrebi, u svrhu aktiviranja ekonomije razmjera i aglomeracije, jačanja planiranja sustava hrane i poboljšanja učinkovitosti resursa, urbane otpornosti i ekološke održivosti.

52. Potičemo strategije prostornog razvoja koje uzimaju u obzir, već prema potrebi, potrebu za usmjeravanjem urbanog proširenja, davanje prvenstva urbanoj obnovi planiranjem pristupačne i dobro povezane infrastrukture i usluga, održive gustoće naseljenosti te kompaktnog projektiranja i interpolacije novih četvrti u urbano tkivo sprečavajući nekontrolirano urbano širenje i marginalizaciju.

53. Obvezujemo se na promicanje sigurnih, uključivih, dostupnih, zelenih i kvalitetnih javnih prostora kao pokretača društvenog i gospodarskog razvoja te održivog iskorištavanja njihova potencijala radi stvaranja povećane društvene i gospodarske vrijednosti, uključujući vrijednosti imovine, te omogućavanja poslovnih, javnih i privatnih ulaganja te prilika za stjecanje sredstava za život za sve.

54. Obvezujemo se na stvaranje i upotrebu obnovljive i priuštive energije te održive i učinkovite infrastrukture i usluga prijevoza, gdje je to moguće, koristeći se mogućnostima povezivanja te smanjujući financijske, ekološke i javnozdravstvene troškove neučinkovite mobilnosti, prometnog zagušenja, onečišćenja zraka, efekta urbanog toplinskog otoka i buke. Također se obvezujemo da ćemo posebnu pozornost posvetiti energetskim i prijevoznim potrebama svih ljudi, posebno siromašnih i onih koji žive u neplanskim naseljima. Uzimamo u obzir i da smanjivanje troškova obnovljive energije pruža gradovima i naseljima učinkovit alata za smanjivanje troškova opskrbe energijom.

55. Obvezujemo se na poticanje zdravih društava promicanjem pristupa prikladnim, uključivim i kvalitetnim javnim uslugama i čistom okolišu — uzimajući u obzir smjernice za kakvoću zraka te smjernice koje je razradila Svjetska zdravstvena organizacija — kao i društvenoj infrastrukturi i ustanovama poput usluga zdravstvene zaštite, koja uključuje i sveobuhvatan pristup uslugama zaštite spolnog i reprodukcijskog zdravlja radi smanjenja smrtnosti novorođenčadi i majki.

56. Obvezujemo se na povećanje gospodarske produktivnosti, već prema potrebi, omogućujući radnoj snazi pristup prilikama za zaradu, znanju, vještinama i obrazovnim ustanovama koje pridonose inovativnom i konkurentnom urbanom gospodarstvu. Također se obvezujemo na povećanje gospodarske produktivnosti putem promicanja punog i produktivnog zaposlenja i dostojanstvenog rada te prilika za stvaranje sredstava za život u gradovima i naseljima.

57. Obvezujemo se na promicanje, već prema potrebi, punog i produktivnog zaposlenja, dostojanstvenog rada za sve i prilika za stvaranje sredstava za život u gradovima i naseljima, uz pridavanje posebne pozornosti potrebama i potencijalima žena, mladih, osoba s invaliditetom, autohtonih naroda i lokalnih zajednica, izbjeglica te interno raseljenih osoba i migranata, a posebice najsiromašnijih osoba i osoba u ranjivim situacijama, te na promicanje nediskriminacijskog pristupa zakonitim prilikama za zaradu.

58. Obvezujemo se na promicanje poticajnog, poštenog i odgovornog poslovnog okruženja zasnovanog na načelima održivosti okoliša i uključivog prosperiteta, promičući ulaganja, inovacije i poduzetništvo. Također se obvezujemo na razmatranje i rješavanje izazova s kojima se suočavaju lokalne poslovne zajednice pružanjem podrške mikropoduzećima, malim i srednjim poduzećima i zadrugama u cijelom vrijednosnom lancu, posebice trgovačkim društvima i poduzećima u društvenom i solidarnom gospodarstvu, koja posluju i u formalnim i u neformalnim gospodarstvima.

59. Obvezujemo se na priznavanje doprinosa rada siromašnih osoba u neformalnom gospodarstvu, posebice žena i neplaćenih, domaćih radnika i radnika migranata, urbanim gospodarstvima, uzimajući u obzir nacionalne okolnosti. Moraju se poboljšati njihova sredstva za život, radni uvjeti i sigurnost prihoda, zakonska i društvena zaštita, pristup vještinama, imovini i ostalim uslugama podrške te njihovo javno istupanje i političko predstavništvo. Progresivan prijelaz radnika i ekonomskih jedinica na formalnu ekonomiju bit će razvijena prihvaćanjem uravnoteženog pristupa objedinjavajući poticaje i mjere sukladnosti te promičući očuvanje i poboljšanje postojećih izvora sredstava za život. Uzet ćemo u obzir posebne nacionalne prilike, zakonodavstvo, politike, prakse i prioritet za tranziciju na formalnu ekonomiju.

60. Obvezujemo se na održavanje i podupiranje urbanih gospodarstava kako bi se progresivno povećavala produktivnost kroz sektore visoke dodane vrijednosti, putem promicanja diversifikacije, tehnološke nadogradnje, istraživanja i inovacija, stvarajući kvalitetna, dostojanstvena i produktivna radna mjesta te, među ostalim, promičući kulturnu i kreativnu industriju, održiv turizam, izvedbene umjetnosti te aktivnosti za očuvanje baštine.

61. Obvezujemo se na iskorištavanje povećanja broja urbanog radnog stanovništva, tzv. urbane demografske dividende, već prema potrebi, i na promicanje pristupa mladih obrazovanju, razvoju vještina i zaposlenju radi ostvarivanja povećane produktivnosti i zajedničkog prosperiteta u gradovima i naseljima.

Djevojčice i dječaci, djevojke i mladići ključni su nositelji promjene pri stvaranju bolje budućnosti te, osnaženi, imaju velik zagovarački potencijal u svoje te u ime svojih zajednica. Osiguravanje većeg broja dobrih prilika za njihovo smisleno sudjelovanje bit će nužno za provedbu Nove urbane agende.

62. Obvezujemo se na rješavanje socijalnih, gospodarskih i prostornih implikacija sve starijeg stanovništva, već prema potrebi, te na iskorištavanje čimbenika starenja kao prilike za nova dostojanstvena radna mjesta i trajan, uključiv i održiv gospodarski rast, uz povećanje kakvoće života urbanog stanovništva.

EKOLOŠKI ODRŽIV I OTPORAN URBANI RAZVOJ

63. Uviđamo da se gradovi i naselja suočavaju s novim prijetnjama od neodrživih obrazaca potrošnje i proizvodnje, gubitka bioraznolikosti, pritiska na ekosustave, onečišćenja, prirodnih katastrofa i katastrofa koje je prouzročio čovjek te klimatskih promjena i njihovih rizika, što potkopava napore za iskorjenjivanje siromaštva u svim njegovim oblicima i dimenzijama te za postizanje održivog razvoja. S obzirom na demografske trendove gradova i njihovu središnju ulogu u svjetskom gospodarstvu, u ublažavanju i prilagođavanju napora koji se odnose na klimatske promjene te u upotrebi resursa i ekosustava, način njihova planiranja, financiranja, razvoja, izgradnje, gospodarenja i upravljanja ima izravan učinak na održivost i otpornost daleko izvan urbanih granica.

64. Također uviđamo da urbani centri u cijelom svijetu, posebice u zemljama u razvoju, često imaju značajke koje njih i njihove stanovnike čine posebno ranjivima na negativne učinke klimatskih promjena i ostalih prirodnih i ljudski prouzročenih opasnosti, uključujući potrese, ekstremne vremenske prilike, poplave, klizišta, oluje, kao i pješčane oluje, valove topline, nestašicu vode, sušu, onečišćenje vode i zraka, vektorsko širenje bolesti i porast razine mora, što posebice utječe, među ostalim, na priobalna područja, područja delta i male otočne države u razvoju.

65. Obvezujemo se na omogućavanje održivog upravljanja prirodnim resursima u gradovima i naseljima tako da se štite i poboljšavaju urbani ekosustav i ekološke usluge, smanjuju emisije stakleničkih plinova i zagađenje zraka te promiče smanjenje rizika od katastrofa i upravljanje tim rizikom putem davanja podrške razvoju strategija za smanjenje rizika od katastrofa i periodičnim procjenama razine rizika uzrokovanog prirodnim opasnostima i opasnostima koje je prouzročio čovjek. To uključuje podršku razvoju standarda za razine rizika te jačanje održivog gospodarskog razvoja te zaštitu dobrobiti i kakvoće života svih osoba ekološki prihvatljivim urbanističkim i prostornim planiranjem, infrastrukturom i osnovnim uslugama.

66. Obvezujemo se na usvajanje pristupa pametnoga grada koji iskorištava prilike koje pružaju digitalizacija, čista energija i tehnologije, kao i inovativne tehnologije prijevoza, čime se stanovnicima pružaju mogućnosti za ekološki bolji odabir te poticanje održiva gospodarskog rasta, a gradovima se omogućuje poboljšana isporuka usluga.

67. Obvezujemo se na promicanje stvaranja i održavanja dobro povezanih i dobro raspoređenih mreža otvorenih, višenamjenskih, sigurnih, uključivih, pristupačnih, zelenih i kvalitetnih javnih prostora, na poboljšanje otpornosti gradova na katastrofe i klimatske promjene, uključujući poplave, rizike od suše, toplinske valove, na poboljšanje sigurnosti hrane i prehrane, tjelesnog i mentalnog zdravlja te kakvoće zraka kućanstava i okoliša, na smanjenje buke i promicanje privlačnih gradova, naselja i urbanih krajobraza prikladnih za stanovanje te na davanje prvenstva očuvanju endemskih vrsta.

68. Obvezujemo se na posebno razmatranje urbanih delta, priobalnih područja i drugih ekološki osjetljivih područja naglašavajući njihovu važnu ulogu u ekosustavima kao prostora važnih resursa ekosustava za prijevoz, sigurnost hrane, gospodarski napredak, usluge i otpornost ekosustava. Obvezujemo se na uključivanje prikladnih mjera u održivo urbanističko i prostorno planiranje i razvoj.

69. Obvezujemo se na očuvanje i promicanje ekološke i društvene funkcije zemljišta, uključujući priobalna područja koja su podrška gradovima i naseljima te na jačanje rješenja temeljenih na ekosustavima u svrhu osiguravanja održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje, bez prekoračenja regenerativnog kapaciteta ekosustava. Također se obvezujemo na promicanje održivog korištenja zemljištem kombinirajući urbana proširenja s odgovarajućom gustoćom i kompaktnošću radi sprečavanja i zadržavanja nekontroliranog širenja urbanih područja, kao i radi sprečavanja nepotrebne promjene korištenja zemljišta te gubitka plodnog tla te krhkih i važnih ekosustava.

70. Obvezujemo se na podržavanje lokalne opskrbe dobrima i osnovnim uslugama te na iskorištavanje blizine resursa uz priznanje da izrazito oslanjanje na udaljene izvore energije, vode, hrane i materijala može predstavljati izazove održivosti, uključujući ranjivost na prekide opskrbe uslugama, te da lokalna opskrba može stanovnicima olakšati pristup resursima.

71. Obvezujemo se na jačanje održivog upravljanja resursima, uključujući zemljištem, vodom (oceanima, morima i slatkovodnim vodama), energijom, materijalima, šumama i hranom, pridajući posebnu pozornost ekološki prihvatljivom upravljanju i smanjenju na najmanju moguću mjeru sveg otpada, opasnih kemikalija, kao i onečišćivača zraka i kratkotrajnih klimatskih onečišćivača, stakleničkih plinova i buke, i to tako da se uzimaju u obzir urbano-ruralne poveznice, funkcionalne opskrbne i vrijednosne lance u odnosu na ekološki utjecaj i održivost te na način koji teži prijelazu na kružno gospodarstvo olakšavajući istodobno očuvanje ekosustava, regeneraciju, obnovu i otpornost na nove i nastajuće izazove.

72. Obvezujemo se na dugoročne procese urbanističkog i prostornog planiranja i prakse prostornog razvoja koji uključuju planiranje i upravljanje integriranim vodnim resursima te uzimajući u obzir urbano-ruralni kontinuum u lokalnim i teritorijalnim mjerilima, uključujući sudjelovanje odgovarajućih dionika i zajednica.

73. Obvezujemo se na promicanje očuvanja i održive upotrebe vode putem obnove vodnih resursa unutar urbanih, periurbanih i ruralnih područja, smanjivanja i pročišćavanja otpadnih voda, smanjivanja gubitaka vode na najmanju moguću mjeru, promicanja ponovne upotrebe vode i povećanja vlažnosti zemljišta, retencije i podzemnih voda te uzimajući u obzir hidrološki ciklus.

74. Obvezujemo se na promicanje ekološki prihvatljivog upravljanja otpadom i znatnog smanjenja stvaranja otpada smanjivanjem, ponovnom upotrebom i recikliranjem otpada, smanjivanjem odlagališta na najmanju moguću mjeru i pretvaranjem otpada u energiju ako se otpad ne može reciklirati ili kada takav odabir daje najbolji rezultat za okoliš. Nadalje se obvezujemo na smanjivanje onečišćenja mora poboljšanjem upravljanja otpadom i otpadnim vodama u priobalnim područjima.

75. Obvezujemo se na poticanje nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih vlasti, već prema potrebi, na razvoj održive, obnovljive i priuštive energije te energetski učinkovitih zgrada i načina gradnje, kao i na promicanje očuvanja i učinkovitosti energije, koji su nužni za omogućavanje smanjenja emisija stakleničkih plinova i ugljika, osiguravanje održivih obrazaca potrošnje i proizvodnje, stvaranje novih dostojanstvenih radnih mjesta, poboljšanje javnog zdravstva i smanjivanje troškova opskrbe energijom.

76. Obvezujemo se na održivo korištenje prirodnih resursa i usredotočenje na učinkovitost resursa sirovina i građevnih materijala kao što su beton, metali, drvo, minerali i zemlja. Obvezujemo se na uspostavljanje sigurnih postrojenja za sortiranje i recikliranje materijala, na promicanje razvoja održivih i otpornih zgrada i na davanje prvenstva upotrebi lokalnih, netoksičnih i recikliranih materijala te boja i premaza bez olovnih aditiva.

77. Obvezujemo se na jačanje otpornosti gradova i naselja, i to, među ostalim, i razvojem kvalitetne infrastrukture i prostornim planiranjem, usvajanjem i provedbom integriranih, dobno i rodno odgovornih politika i planova te pristupa temeljenih na ekosustavu u skladu s Okvirom iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa 2015. – 2030. te uvodeći holističko i podatkovno poduprto smanjivanje i upravljanje rizikom od katastrofa na svim razinama kako bi se smanjile ranjivosti i opasnosti, posebice u rizičnim područjima planskih i neplanskih naselja, uključujući slamove, te kako bi se kućanstvima, zajednicama, institucijama i službama omogućilo da se pripreme, odgovore, prilagode i brzo oporave od posljedica opasnosti, uključujući iznenadne poremećaje ili trajne stresne situacije. Promicat ćemo razvoj infrastrukture koja je otporna i učinkovito iskorištava resurse te koja će smanjiti rizike od katastrofa i njihov učinak, a to uključuje obnovu i unapređenje slamova i neplanskih naselja. Također ćemo promicati mjere za jačanje

i prilagođavanje cjelokupnog rizičnog stambenog fonda, pa i u slamovima i neplanskim naseljima, kako bismo ga učinili otpornim na katastrofe, i to u koordinaciji s lokalnim vlastima i dionicima.

78. Obvezujemo se na davanje podrške prijelazu s reakcijskog pristupa na proaktivnije pristupe koji se temelje na riziku, a obuhvaćaju sve opasnosti i cijelo društvo, kao što su povećanje svjesnosti javnosti o rizicima i promicanje *ex ante* ulaganja radi sprečavanja rizika i stvaranja otpornosti osiguravajući istodobno pravodobne i učinkovite lokalne odgovore za rješavanje neposrednih potreba stanovnika pogođenih prirodnim katastrofama i katastrofama koje je prouzročio čovjek te sukobima. To bi trebalo obuhvatiti uključivanje načela „ponovno izgraditi bolje" u proces oporavka od katastrofe u svrhu uključivanja mjera otpornosti, ekoloških i prostornih mjera i naučenog iz prethodnih katastrofa, kao i svjesnosti o novim rizicima, u buduće planiranje.

79. Obvezujemo se na promicanje međunarodne, nacionalne, podnacionalne i lokalne klimatske akcije, uključujući prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje, te na podršku naporima gradova i naselja, njihovih stanovnika i svih lokalnih dionika kao važnih provoditelja. Nadalje se obvezujemo na pružanje podrške u izgradnji otpornosti i smanjivanju emisija stakleničkih plinova u svim odgovarajućim sektorima. Takve mjere trebale bi biti u skladu s ciljevima Pariškog sporazuma usvojenog u sklopu Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime, uključujući zadržavanje povećanja prosječne svjetske temperature znatno ispod 2 Celzijeva stupnja iznad predindustrijskih razina i ulaganje napora za ograničavanje povećanja temperature do 1,5 Celzijevih stupnjeva iznad predindustrijskih razina.

80. Obvezujemo se na pružanje podrške srednjoročnom do dugoročnom procesu planiranja prilagodbe, kao i procjenama klimatske ranjivosti i utjecaja na razini grada, u svrhu usmjeravanja planova, politika, programa i akcija prilagodbe koji stvaraju otpornost gradskog stanovništva, uz ostalo, i prilagodbom zasnovanom na ekosustavu.

Učinkovita provedba

81. Uviđamo da će ostvarenje obveza transformacije, navedenih u Novoj urbanoj agendi, zahtijevati poticajne političke okvire na nacionalnoj, urbanoj i lokalnoj razini, uključene participacijskim planiranjem i upravljanjem urbanog prostornog razvoja i učinkovitim sredstvima provedbe, dopunjene međunarodnom suradnjom, kao i naporima za razvoj kapaciteta, što uključuje razmjenu najboljih praksi, politika i programa među vladama svih razina.

82. Pozivamo međunarodne i regionalne organizacije i tijela, uključujući organizacije i tijela sustava Ujedinjenih naroda i multilateralnih ugovora o zaštiti okoliša, razvojne partnere, međunarodne i multilateralne financijske institucije, banke za regionalni razvoj, privatni sektor i ostale dionike, da

poboljšaju koordinaciju svojih strategija i programa urbanog i ruralnog razvoja kako bi primijenili integriran pristup održivoj urbanizaciji, ostvarujući provedbu Nove urbane agende.

83. U tom pogledu naglašavamo potrebu poboljšanja koordinacije i sukladnosti cjelokupnog sustava Ujedinjenih naroda u području održivog urbanog razvoja, unutar okvira strateškog planiranja, provedbe i izvještavanja u cjelokupnom sustavu, kao što je naglašeno u članku 88. Agende za održivi razvoj do 2030.

84. Snažno potičemo države da se suzdrže od usvajanja i primjene jednostranih gospodarskih, financijskih i trgovinskih mjera koje nisu u skladu s međunarodnim pravom i Poveljom Ujedinjenih naroda, a sprečavaju puno postizanje gospodarskog i društvenog razvoja, posebice u zemljama u razvoju.

STVARANJE STRUKTURE URBANOG GOSPODARENJA: STVARANJE OKVIRA ZA PODRŠKU

85. Potvrđujemo načela i strategije sadržane u Međunarodnim smjernicama o decentralizaciji i jačanju lokalnih vlasti i Međunarodnim smjernicama o pristupu osnovnim uslugama za sve, koje je usvojilo Upravno vijeće Programa Ujedinjenih naroda za naselja (UN-Habitat) u svojoj rezoluciji 21/3 od 20. travnja 2007.[15] i 22/8 od 3. travnja 2009.[16]

86. Utemeljit ćemo učinkovitu provedbu Nove urbane agende u uključivim, provedivim i participacijskim urbanim politikama, već prema potrebi, u svrhu usmjeravanja održivog urbanog i prostornog razvoja kao dijela integriranih razvojnih strategija i planova, uz podršku, već prema potrebi, nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih institucionalnih i regulatornih okvira, osiguravajući da su oni prikladno povezani s transparentnim i odgovornim mehanizmima financiranja.

87. Jačat ćemo koordinaciju i suradnju među nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim vlastima, među ostalim, i putem višerazinskih konzultacijskih mehanizama i putem jasnog utvrđivanja odgovarajućih nadležnosti, alata i resursa za svaku razinu vlasti.

88. Osigurat ćemo usklađenost između ciljeva i mjera sektorskih politika, među ostalim, ruralnog razvoja, korištenja zemljišta, sigurnosti hrane i prehrane, upravljanja prirodnim resursima, pružanja javnih usluga, vode i odvodnje, zdravlja, okoliša, energije, stanovanja i mobilnosti, na različitim razinama i mjerilima političke uprave, preko administrativnih granica i uzimajući u obzir odgovarajuća funkcionalna područja, radi jačanja integriranih pristupa urbanizaciji i provedbe integriranih strategija urbanističkog i prostornog planiranja koje ih uvrštavaju.

15 Vidi *Službeni zapisi Opće skupštine, Šezdeset drugo zasjedanje, Dodatak br. 8* (A/62/8), dodatak I.

16 Ibid., *Šezdeset četvrto zasjedanje, Dodatak br. 8* (A/64/8), dodatak I.

89. Poduzet ćemo mjere za uspostavu pravnih i političkih okvira, utemeljenih na načelima jednakosti i nediskriminacije, kako bi se poboljšala sposobnost Vlada da učinkovito provode urbane politike, već prema potrebi, te da ih osnažimo kao donositelje politika i odluka osiguravajući prikladnu fiskalnu, političku i upravnu decentralizaciju na temelju načela supsidijarnosti.

90. U skladu s nacionalnim zakonodavstvima zemalja, podržat ćemo jačanje kapaciteta regionalnih i lokalnih vlada u svrhu provedbe učinkovita višerazinskog gospodarenja na lokalnoj i razini metropola, preko administrativnih granica, te na temelju funkcionalnih teritorija osiguravajući uključivanje regionalnih i lokalnih vlada u odlučivanje i rad na tome da im se osiguraju potrebna ovlaštenja i resursi u svrhu upravljanja ključnim pitanjima grada, metropole i teritorija. Promicat ćemo gospodarenje metropolom koje je uključivo i obuhvaća pravne okvire i pouzdane financijske mehanizme, a uključuje i održivo upravljanje dugom, već prema potrebi. Poduzet ćemo mjere za promicanje pune i učinkovite participacije i jednakih prava žena u svim područjima te u rukovodstvu na svim razinama odlučivanja, uključujući u lokalnim vlastima.

91. Podržat ćemo lokalne vlasti u određivanju njihovih vlastitih upravnih i upravljačkih struktura, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i politikama, već prema potrebi, u svrhu prilagodbe lokalnim potrebama. Poticat ćemo prikladne regulatorne okvire i podržati jedinice lokalne samouprave u stvaranju partnerstava s lokalnim zajednicama, civilnim društvom i privatnim sektorom u svrhu razvijanja osnovnih usluga i infrastrukture te njihova upravljanja osiguravajući očuvanje javnog interesa i jasno određivanje jezgrovitih ciljeva i mehanizama odgovornosti.

92. Promicat ćemo participacijske dobno i rodno odgovorne pristupe u svim fazama procesa urbane i prostorne politike i planiranja, od idejnih rješenja do projektiranja, budžetiranja, provedbe, procjene i pregleda, zasnovane na novim oblicima izravnog partnerstva između vlada svih razina i civilnog društva, i to, uz ostalo, putem široko postavljenih i resursima dobro opskrbljenih stalnih mehanizama i platformi za suradnju i javne rasprave koji su otvoreni za sve, a koristeći se informacijskim i komunikacijskim tehnologijama i pristupačnim podatkovnim rješenjima.

PLANIRANJE I UPRAVLJANJE URBANIM PROSTORNIM RAZVOJEM

93. Potvrđujemo načela i strategije urbanog i prostornog planiranja sadržane u Međunarodnim smjernicama za urbanističko i prostorno planiranje koje je odobrilo Upravno vijeće UN-Habitata u svojoj rezoluciji 25/6 od 23. travnja 2015.[17]

17 Ibid., *Sedamdeseto zasjedanje, Dodatak No. 8* (A/70/8), dodatak.

94. Provodit ćemo integrirano planiranje kojem je cilj uravnotežiti kratkoročne potrebe s dugoročnim poželjnim ishodima konkurentnoga gospodarstva, visokom kakvoćom života i održivim okolišem. Također ćemo težiti uključivanju fleksibilnosti u naše planove kako bismo se prilagodili promjenama društvenih i gospodarskih uvjeta tijekom vremena. Provodit ćemo te planove i sustavno ih vrednovati ulažući napore u unapređenje inovacija u tehnologiji i stvaranje bolje životne okoline.

95. Podržat ćemo provedbu integriranih, policentričnih i uravnoteženih politika i planova prostornog razvoja potičući suradnju i uzajamnu podršku među različitim mjerilima gradova i naselja, jačajući uloge malih i srednjih gradova i mjesta u povećanju sigurnosti hrane i poboljšanju prehrambenih sustava te pružajući pristup održivom, priuštivom, prikladnom, otpornom i sigurnom stanovanju, infrastrukturi i uslugama, omogućavajući učinkovite trgovinske poveznice diljem urbano-ruralnog kontinuuma i osiguravajući da se manji poljoprivrednici i ribari povežu s lokalnim, podnacionalnim, nacionalnim, regionalnim i svjetskim vrijednosnim lancima i tržištima. Također ćemo podržavati urbanu poljoprivredu i uzgoj, kao i odgovornu, lokalnu i održivu potrošnju i proizvodnju te društvene interakcije, putem poticajnih i pristupačnih mreža lokalnih tržišta i trgovine kao mogućnosti za doprinos održivosti i sigurnosti hrane.

96. Poticat ćemo provedbu održivog urbanističkog i prostornog planiranja, uključujući planove grada-regije i metropola, u svrhu poticanja sinergije i interakcije među urbanim područjima svih veličina i njihova periurbanog i ruralnog okruženja, uključujući one koji su prekogranični, te ćemo podržati razvoj regionalnih projekata održive infrastrukture koji potiču održivu gospodarsku produktivnost promičući pravedan rast regija u cijelom urbano-ruralnom kontinuumu. U tom smislu promicat ćemo urbano-ruralna partnerstva i mehanizme međuopćinske suradnje na temelju funkcionalnih teritorija i urbanih područja kao učinkovitih instrumenata za obavljanje upravnih zadataka općina i metropola pružajući javne usluge i promičući i lokalni i regionalni razvoj.

97. Promicat ćemo planirana urbana proširenja i interpoliranja dajući prvenstvo obnovi, regeneraciji i modernizaciji urbanih područja, već prema potrebi, uključujući unapređenje slamova i neplanskih naselja, osiguravajući visokokvalitetne zgrade i javne prostore, promičući integrirane i participacijske pristupe koji uključuju sve relevantne dionike i stanovnike te izbjegavajući prostornu i društveno-ekonomsku segregaciju i gentrifikaciju, uz istodobno očuvanje kulturne baštine te sprečavanje i zadržavanje nekontroliranog širenja urbanih područja.

98. Promicat ćemo integrirano urbanističko i prostorno planiranje, uključujući planirana urbana proširenja utemeljena na načelima pravednog, učinkovitog i održivog korištenja zemljišta i prirodnih resursa, kompaktnosti, policentrizma, prikladne gustoće i povezanosti te višenamjenskog korištenja prostora, kao i mješovitog društvenog i ekonomskog korištenja izgrađenih područja. Cilj je spriječiti nekontrolirano širenje urbanih područja, smanjiti izazove i potrebe mobilnosti, kao i potrebe i troškove *per capita* za isporuku usluga te korištenje gustoće i ekonomije razmjera i aglomeracija, već prema potrebi.

99. Podržat ćemo provedbu strategija urbanog planiranja, već prema potrebi, koje omogućavaju društvenu mješavinu pružanjem mogućnosti za priuštivo stanovanje uz pristup kvalitetnim osnovnim uslugama i javnim prostorima za sve, povećavajući sigurnost i zaštitu i pogodujući društvenoj i međugeneracijskoj interakciji, uz poštovanje različitosti. Poduzet ćemo korake kako bismo uključili odgovarajuću obuku i podršku stručnjacima u isporuci usluga i zajednicama u područjima pogođenima urbanim nasiljem.

100. Podržat ćemo pružanje dobro osmišljenih mreža sigurnih, dostupnih, zelenih i kvalitetnih ulica i drugih javnih prostora koji su dostupni svima, u kojima nema kriminala i nasilja, kao ni spolnog uznemiravanja i rodno uvjetovanog nasilja, uzimajući u obzir ljudsko mjerilo te mjere koje omogućavaju najbolju moguću komercijalnu upotrebu prizemne razine ulica, jačajući i formalna i neformalna lokalna tržišta i trgovinu, kao i neprofitne inicijative u zajednici dovodeći ljude u javne prostore i promičući mogućnost hodanja i biciklizma radi poboljšanja zdravlja i dobrobiti.

101. Uključit ćemo promišljanje i mjere za smanjenje rizika od katastrofa i prilagodbu klimatskim promjenama i njihovo ublažavanje u dobno i rodno odgovorne procese urbanog i prostornog razvoja i planiranja, uključujući emisije stakleničkih plinova, na otpornosti utemeljeno i klimatski učinkovito projektiranje prostora, zgrada i gradnje, usluga i infrastrukture, kao i rješenja utemeljena na prirodi. Promicat ćemo suradnju i koordinaciju među različitim sektorima i stvarati kapacitete lokalnih tijela u svrhu razvoja i provedbe planova za smanjenje rizika od katastrofa i reakciju, kao što su procjena rizika glede lokacije sadašnjih i budućih javnih objekata, te radi sastavljanja prikladnih postupaka pripreme i evakuacije.

102. Težit ćemo poboljšanju kapaciteta za urbanističko planiranje i projektiranje te obrazovanje urbanista na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini.

103. Objedinit ćemo mjere za uključivost za urbanu sigurnost i sprečavanje kriminala i nasilja, uključujući sprečavanje terorizma i nasilnog ekstremizma koji vodi k terorizmu. Takve će mjere, već prema potrebi, obuhvaćati odgovarajuće lokalne zajednice i nevladine aktere u razvoju urbanih strategija i inicijativa, uzimajući u obzir i slamove i neplanska naselja, kao i ranjivost i kulturne čimbenike u razvoju politika koje se tiču javne sigurnosti i sprečavanja kriminala i nasilja, u što je uključeno i sprečavanje te borba protiv stigmatizacije određenih skupina s obzirom na to da potonje predstavljaju inherentno veće sigurnosne prijetnje.

104. Promicat ćemo usklađenost sa zakonskim zahtjevima kroz snažne, uključive okvire upravljanja i odgovorne institucije koje se bave zemljišnim knjigama i gospodarenjem zemljištem, primjenjujući transparentno i održivo upravljanje i korištenje zemljišta, upis vlasništva i zdrave financijske sustave. Podržat ćemo lokalne vlasti i odgovarajuće dionike, s pomoću različitih mehanizama, u razvoju i korištenju osnovnih podataka zemljišnog inventara kao što su katastar, karte vrednovanja i rizika te registar cijena zemljišta i stanovanja kako bismo generirali visokokvalitetne, pravodobne i pouzdane podatke – razvrstane po prihodima, rodu, dobi, rasi, nacionalnosti, statusu migracije, invaliditetu, geografskom položaju i drugim značajkama relevantnima u nacionalnom kontekstu – potrebne za procjenu promjena vrijednosti zemljišta te osiguravajući da se ti podaci neće koristiti za diskriminatorne politike korištenja zemljišta.

105. Poticat ćemo progresivno ostvarenje prava na prikladno stanovanje kao sastavnicu prava na prikladan standard življenja. Na svim ćemo razinama razviti i provesti politike stanovanja koje uključuju participacijsko planiranje i primjenu načela supsidijarnosti, već prema potrebi, kako bi se osigurala usklađenost među nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim razvojnim strategijama, zemljišnim politikama i stambenom ponudom.

106. Promicat ćemo stambene politike utemeljene na načelima društvene inkluzije, gospodarske djelotvornosti i zaštite okoliša. Podržat ćemo učinkovito korištenje javnih resursa za priuštivo i održivo stanovanje, uključujući zemljište u središnjim i konsolidiranim područjima gradova s prikladnom infrastrukturom, te poticati razvoj područja sa stanovnicima različitih prihoda u svrhu promicanja društvene inkluzije i kohezije.

107. Poticat ćemo razvoj politika, alata, mehanizama i modela financiranja koji promiču pristup širokom rasponu priuštivih, održivih mogućnosti stanovanja, uključujući najam i druge opcije zakupa, kao i zadružna rješenja kao što su sustambene zajednice, neprofitno upravljanje zajedničkim zemljištem te drugi oblici kolektivnog upravljanja zemljištem koji će se baviti rastućim potrebama osoba i zajednica, radi poboljšanja stambene ponude (posebice za skupine s niskim primanjima), sprečavanja segregacije i proizvoljnih prisilnih deložacija i izmještanja te osiguranja dostojanstvenog i prikladnog preseljenja. To će uključivati podršku planovima posebnih oblika stanovanja (*incremental*) i stambenih shema za vlastitu gradnju, s posebnim naglaskom na programima za unapređenje slamova i neplanskih naselja.

108. Podržat ćemo razvoj politika stanovanja koje potiču lokalne pristupe integriranom stanovanju radeći na snažnim poveznicama između obrazovanja, zapošljavanja, stanovanja i zdravlja, sprečavajući ekskluziju i segregaciju. Nadalje, obvezujemo se na borbu protiv beskućništva, kao i na suzbijanje i uklanjanje njegove kriminalizacije kroz posebne politike i strategije ciljane aktivne inkluzije, kao što su programi za sveobuhvatno, uključivo i održivo hitno stambeno zbrinjavanje nezbrinutih.

109. Razmotrit ćemo povećano raspoređivanje financijskih i ljudskih resursa, već prema potrebi, za unapređenje i, u mjeri u kojoj je to moguće, sprečavanje slamova i neplanskih naselja, sa strategijama koje nadilaze fizička i ekološka poboljšanja kako bi se osiguralo uključivanje slamova i neplanskih naselja u društvene, gospodarske, kulturne i političke dimenzije gradova. Ove strategije trebaju uključivati, već prema potrebi, pristup održivom, prikladnom, sigurnom i priuštivom stanovanju, osnovnim i društvenim uslugama te sigurnim, uključivim, pristupačnim, zelenim i kvalitetnim javnim prostorima, a trebaju promicati i sigurnost stambenog posjeda i njegovo reguliranje, kao i mjere za sprečavanje sukoba i medijaciju.

110. Podržat ćemo napore u svrhu određivanja i osnaživanja uključivih i transparentnih sustava praćenja u svrhu smanjenja broja ljudi koji žive u slamovima i neplanskim naseljima uzimajući u obzir iskustva stečena tijekom prethodnih napora za poboljšanje životnih uvjeta stanovnika slamova i neplanskih naselja.

111. Promicat ćemo razvoj prikladnih i provedivih propisa u sektoru stanovanja, uključujući, već prema potrebi, otporne građevinske propise, norme, dozvole za uređenje stambenih naselja, podzakonske akte i uredbe o korištenju zemljišta te propise o planiranju, suzbijanju i sprečavanju špekulacija, izmještanja, beskućništva i proizvoljnih prisilnih deložacija te osiguravanju održivosti, kakvoće, pristupačnosti, zdravlja, sigurnosti, dostupnosti, energije i učinkovitosti resursa, kao i otpornosti. Također ćemo promicati diferenciranu analizu stambene ponude i potražnje na temelju visokokvalitetnih, pravodobnih i pouzdanih pojedinačnih podataka na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini uzimajući u obzir specifične društvene, gospodarske, okolišne i kulturne dimenzije.

112. Promicat ćemo provedbu programa održivog urbanog razvoja stavljajući potrebe stanovanja i ljudi u središte strategije te dajući pravo prvenstva dobro lociranim i dobro raspoređenim planovima stanovanja kako bi se izbjegao razvoj perifernih i izoliranih stambenih naselja izdvojenih od urbanih sustava, i to bez obzira na društveni i ekonomski segment za koji je razvijeno te pružajući rješenja za stambene potrebe skupina s niskim prihodima.

113. Poduzimat ćemo mjere za poboljšanje sigurnosti na cestama i uključiti ih u planiranje i projektiranje održive mobilnosti i infrastrukture prometa. Zajedno s inicijativama podizanja svjesnosti, promicat ćemo pristup sigurnog sustava koji proklamira Desetljeće sigurnosti u cestovnom prometu, posebice pridajući pozornost potrebama žena i djevojaka, kao i djece i mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom te osoba u ranjivoj situaciji. Djelovat ćemo na prihvaćanju, provedbi i primjeni politika i mjera u svrhu

aktivne zaštite i promicanja sigurnosti pješaka i mobilnosti biciklista imajući na umu šire posljedice za zdravlje, posebice u sprečavanju ozljeda i neprenosivih bolesti, te ćemo djelovati na razvoju i provedbi sveobuhvatnog zakonodavstva i politika o sigurnosti motociklista s obzirom na nerazmjerno visoke i rastuće brojke poginulih i ozlijeđenih motociklista u svijetu, posebice u zemljama u razvoju. Kao prioritet, promicat ćemo sigurno i zdravo putovanje do škole za svako dijete.

114. Promicat ćemo pristup za sve urbanoj mobilnosti i prijevoznim sustavima na kopnu i moru koji su sigurni, odgovorni prema dobi i rodu, priuštivi, pristupačni i održivi, omogućavajući smisleno sudjelovanje u društvenim i gospodarskim aktivnostima u gradovima i naseljima putem uključivanja planova prijevoza i mobilnosti u cjelokupne urbanističke i prostorne planove te promicanja širokog spektra mogućnosti prijevoza i mobilnosti, posebice podržavajući:

a/ znatno povećanje pristupačne, sigurne, učinkovite, priuštive i održive infrastrukture za javni prijevoz, kao i za nemotorizirane oblike kao što su hodanje i vožnja bicikla, kojima se daje prednost pred privatnim motoriziranim prijevozom

b/ ujednačen „tranzitno-orijentirani razvoj", koji na najmanju moguću mjeru smanjuje posebice preseljenje siromašnih, a značajke su mu priuštivo stanovanje sa stanovnicima različitih prihoda i kombinacija radnih mjesta i usluga

c/ bolje i koordinirano planiranje prijevoza i korištenja zemljišta, što bi dovelo do smanjivanja potreba za putovanjem i prijevozom poboljšavajući mogućnost povezivanja urbanih, periurbanih i ruralnih područja te uključujući vodene putove, kao i planiranje prijevoza i mobilnosti, posebice za male otočne države u razvoju i priobalne gradove

d/ planiranje i logističke koncepte urbanog teretnog prometa koji omogućavaju djelotvoran pristup proizvodima i uslugama smanjujući na najmanju moguću mjeru njihov utjecaj na okoliš i na mogućnost života u gradu te povećavajući na najveću moguću mjeru njihov doprinos trajnom, uključivom i održivom gospodarskom rastu.

115. Poduzet ćemo mjere za razvoj mehanizama i zajedničkih okvira na nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim razinama kako bismo procijenili širu dobrobit shema urbanog i gradskog prijevoza uključujući utjecaj na okoliš, gospodarstvo, društvenu koheziju, kakvoću života, pristupačnost, sigurnost na cestama, javno zdravstvo i djelovanje na klimatske promjene, među ostalim.

116. Podržat ćemo razvoj tih mehanizama i okvira, na temelju održivih nacionalnih politika urbanog prometa i mobilnosti, u svrhu održive, otvorene i transparente nabave i regulacije usluga prijevoza i mobilnosti u urbanim i gradskim područjima, uključujući novu tehnologiju koja omogućava zajedničko korištenje usluga mobilnosti. Podržat ćemo razvoj jasnih, transparentnih i odgovornih ugovornih odnosa između lokalnih vlasti i pružatelja usluga prijevoza i mobilnosti, i to na temelju upravljanja podacima, čime se dodatno štite javni interes i privatnost pojedinca te utvrđuju međusobne obveze.

117. Podržat ćemo bolju koordinaciju između odjela za prijevoz i odjela za urbanističko i prostorno planiranje, uz zajedničko razumijevanje planiranja i političkih okvira na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini te putem planova održivog prijevoza i mobilnosti u gradovima i metropolama. Podržat ćemo podnacionalne i lokalne vlasti u razvoju potrebnih znanja i sposobnosti za provedbu i primjenu takvih planova.

118. Poticat ćemo nacionalne, podnacionalne i lokalne vlasti da razviju i prošire financijske instrumente, što će im omogućiti da poboljšaju svoju infrastrukturu i sustave prijevoza i mobilnosti, kao što su sustavi masovnog brzog tranzita, integrirani prijevozni sustavi, zračni i željeznički sustavi, te sigurne, dovoljne i odgovarajuće pješačke i biciklističke infrastrukturne tehnologije i na tehnologiji zasnovane inovacije u prijevoznim i tranzitnim sustavima u svrhu smanjenja prometnog zagušenja i zagađenja te poboljšanja učinkovitosti, povezivosti, mogućnosti pristupa, zdravlja i kakvoće života.

119. Promicat ćemo prikladna ulaganja u zaštitne, pristupačne i održive infrastrukturne i uslužne opskrbne sustave za vodu, sanitarne i higijenske uvjete, kanalizaciju, zbrinjavanje krutog otpada, gradsku odvodnju, smanjenje onečišćenja zraka i upravljanje oborinskim vodama kako bismo poboljšali sigurnost u slučaju nesreća koje se odnose na vodu, poboljšali zdravlje, osigurali svima opći i pravedan pristup sigurnoj i priuštivoj pitkoj vodi, kao i pristup prikladnim i pravednim sanitarnim i higijenskim uvjetima za sve te iskorjenjivanje otvorene defekacije, s posebnim naglaskom na potrebe i sigurnost žena i djevojaka i osoba u ranjivim situacijama. Nastojat ćemo osigurati da ova infrastruktura bude klimatski otporna i da bude sastavni dio integriranih planova urbanog i prostornog razvoja, uključujući stanovanje i mobilnost te da se provodi na participacijski način, uzimajući u obzir održiva rješenja koja su inovativna, učinkovita za resurse, pristupačna, specifična za određeni kontekst i kulturno prihvatljiva.

120. Djelovat ćemo u smjeru opremanja javnih sustava vodoopskrbe i odvodnje kapacitetom za primjenu održivih sustava upravljanja vodom, uključujući održivo održavanje urbanih infrastrukturnih usluga razvijajući kapacitete kako bi se progresivno uklanjale nejednakosti te promicao opći i pravedan pristup sigurnoj i priuštivoj pitkoj vodi za sve te prikladni i pravedni sanitarni i higijenski uvjeti za sve.

121. Osigurat ćemo opći pristup priuštivim, pouzdanim i suvremenim energetskim uslugama promicanjem energetske učinkovitosti i održive obnovljive energije te podrškom podnacionalnim i lokalnim naporima za njihovu primjenu u javnim zgradama, javnoj infrastrukturi i objektima, kao i izravnom kontrolom, već prema potrebi, podnacionalnih i lokalnih jedinica samouprave nad lokalnom infrastrukturom i propisima, a u svrhu poticanja korištenja u sektorima krajnjih korisnika, kao što su

stambene, poslovne i industrijske zgrade, industrija, promet, otpad i odvodnja. Također ćemo poticati usvajanje zakona i standarda za učinkovitost zgrada, propisa za povećano korištenje obnovljivih izvora energije, označavanje energetske učinkovitosti, modernizaciju postojećih zgrada i politika javne nabave energije, uz ostale načine, već prema potrebi, kako bi se postigli ciljevi energetske učinkovitosti. Također ćemo dati prioritet energetskim sustavima određenog područja s pametnom mrežom te energetskim planovima zajednica u svrhu poboljšanja sinergije između obnovljive energije i energetske učinkovitosti.

122. Podržat ćemo decentralizirano odlučivanje o zbrinjavanju otpada u svrhu promicanja općeg pristupa sustavima održivog gospodarenja otpadom. Podržat ćemo promicanje proširene odgovornosti proizvođača koja uključuje generatore otpada i proizvođače u financiranje urbanih sustava gospodarenja otpadom, smanjuje opasnosti i društveno-ekonomski utjecaj tokova otpada i povećava stope recikliranja kroz bolji dizajn industrijskih proizvoda.

123. Promicat ćemo uključivanje sigurnosti hrane i prehrambenih potreba gradskog stanovništva, posebice siromašnih građana, u urbanističko i prostorno planiranje kako bi se iskorijenila glad i pothranjenost. Promicat ćemo koordinaciju održive sigurnosti hrane i poljoprivredne politike među svim urbanim, periurbanim i ruralnim područjima kako bi se olakšala proizvodnja, skladištenje, transport i stavljanje na tržište hrane za potrošače na prikladan i priuštiv način u svrhu smanjivanja i sprečavanja bacanja hrane te ponovnog korištenja otpada hrane. Nadalje ćemo promicati koordinaciju politika hrane s politikama energije, vode, zdravlja, prijevoza i otpada, održavati genetske raznolikosti sjemena, smanjivati korištenje opasnih kemikalija te provoditi druge politike u urbanim područjima kako bi se što je najviše moguće povećala učinkovitost i smanjio otpad.

124. Uključit ćemo kulturu kao prvenstvenu sastavnicu urbanističkih planova i strategija u donošenju instrumenata planiranja, uključujući razvojne planove, smjernice za prostorno uređenje, građevinske propise, politike upravljanja priobalnim područjima i strateških razvojnih politika koje štite velik raspon materijalne i nematerijalne kulturne baštine i krajolika, a zaštitit ćemo ih i od mogućih razornih utjecaja urbanog razvoja.

125. Podržat ćemo na svaki način korištenje kulturnim nasljeđem u svrhu održivog urbanog razvoja te ćemo priznati njegovu ulogu u poticanju participacije i odgovornosti. Promicat ćemo inovativnu i održivu upotrebu arhitektonskih spomenika i lokaliteta s namjerom stvaranja vrijednosti, a usto i njihovu obnovu i adaptaciju, uz puno poštovanje njihovih izvornih karakteristika. Uključit ćemo autohtono stanovništvo i lokalne zajednice u promicanje i širenje znanja o materijalnoj i nematerijalnoj kulturnoj baštini te zaštititi tradicionalne izraze i jezike, pri čemu ćemo se koristiti i novim tehnologijama i tehnikama.

SREDSTVA PROVEDBE

126. Uviđamo da provedba Nove urbane agende zahtijeva poticajno okruženje i širok raspon sredstava provedbe, uključujući pristup znanosti, tehnologiji i inovacijama te poboljšanu razmjenu znanja prema zajednički dogovorenim uvjetima te razvoj kapaciteta i mobilizaciju financijskih resursa. Pritom uzimamo u obzir opredjeljenje razvijenih i zemalja u razvoju za korištenje svim dostupnim tradicionalnim i inovativnim izvorima na svjetskoj, regionalnoj, nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini, kao i poboljšanje međunarodne suradnje i partnerstava među vladama na svim razinama, privatnog sektora, civilnog društva, sustava Ujedinjenih naroda i drugih aktera, a na temelju načela jednakosti, nediskriminacije, odgovornosti, poštovanja ljudskih prava i solidarnosti, posebice za one koji su najsiromašniji i najranjiviji.

127. Ponovno potvrđujemo obveze glede sredstava za provedbu uključene u Agendu za održivi razvoj do 2030. i Akcijski plan iz Addis Abebe.

128. Potičemo UN-Habitat, druge programe i agencije Ujedinjenih naroda te druge relevantne dionike da izrade na dokazima utemeljene i praktične smjernice za provedbu Nove urbane agende i urbane dimenzije Ciljeva održivog razvoja, u bliskoj suradnji s državama članicama, lokalnim vlastima, najvećim skupinama i drugim relevantnim dionicima, kao i putem mobilizacije stručnjaka. Nadogradit ćemo ostavštinu konferencije Habitat III i lekcije naučene tijekom procesa njezine pripreme te regionalnih i tematskih sastanaka. Ističemo u ovom kontekstu vrijedne doprinose, među ostalim, Svjetske urbane kampanje, Opće skupštine partnera za Habitat III i Globalne mreže za upravljanje zemljištem.

129. Pozivamo UN-Habitat da nastavi svoj rad na razvoju svojeg normativnog znanja i osigura nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim vlastima razvoj kapaciteta i alata u projektiranju, planiranju i upravljanju održivim urbanim razvojem.

130. Uviđamo da održiv urbani razvoj, usmjeravan prevladavajućim urbanim politikama i strategijama, već prema potrebi, može imati koristi od integriranih financijskih okvira koje podržava poticajno okruženje na svim razinama. Potvrđujemo da je važno osigurati da sva financijska sredstva za provedbu budu strogo uvrštena u okvire usklađene politike i procese fiskalne decentralizacije, gdje je to dostupno, te da se prikladni kapaciteti razvijaju na svim razinama.

131. Podržavamo kontekstno osjetljive pristupe financiranju urbanizacije i povećavanju kapaciteta financijskog upravljanja na svim razinama vlasti usvajanjem specifičnih instrumenata i mehanizama potrebnih za postizanje održivog urbanog razvoja te priznajući da svaka zemlja ima prvenstvenu odgovornost za vlastiti gospodarski i društveni razvoj.

132. Pokrenut ćemo unutarnje resurse i prihode stvorene korištenjem prednosti urbanizacije, kao i katalizirajuće učinke i krajnje povećan utjecaj javnih i privatnih ulaganja, radi poboljšavanja financijskih uvjeta za urbani razvoj i otvoren pristup dodatnim izvorima prepoznajući da u svim zemljama javne politike te pokretanje i učinkovito korištenje domaćim resursima, podržanima načelima nacionalnog vlasništva, imaju središnje mjesto u našem zajedničkom provođenju održivog urbanog razvoja, uključujući provedbu Nove urbane agende.

133. Pozivamo poduzetnike da primijene svoju kreativnost i inovativnost u rješavanju izazova održivog razvoja u urbanim sredinama te tako potvrde da su djelatnost, ulaganja i inovacije privatnih poduzetnika glavni pokretači produktivnosti, uključivog rasta i stvaranja novih radnih mjesta te da su privatna ulaganja, posebice strana izravna ulaganja, uz stabilan međunarodni financijski sustav, bitni elementi razvojnih napora.

134. Podržat ćemo prikladne politike i kapacitete koji omogućavaju regionalnim i lokalnim vlastima da registriraju i prošire svoje potencijalne baze prihoda, primjerice, putem višenamjenskih katastara, lokalnih poreza, pristojbi i naplate usluga, i to u skladu s nacionalnim politikama. Istodobno ćemo osigurati da to nerazmjerno ne utječe na žene i djevojke, djecu i mlade, starije osobe, osobe s invaliditetom, autohtono stanovništvo i lokalne zajednice.

135. Promicat ćemo zdrave i transparentne sustave za prijenos financijskih sredstava iz nacionalnih vlada podnacionalnim i lokalnim vlastima na temelju njihovih potreba, prioriteta, funkcija, ovlasti i na učinku temeljenih poticaja, već prema potrebi, kako bismo im osigurali prikladne, pravodobne i predvidive resurse i poboljšali njihovu sposobnost povećanja prihoda i upravljanja izdacima.

136. Podržat ćemo razvoj vertikalnih i horizontalnih modela raspodjele financijskih resursa u svrhu smanjenja nejednakosti na podnacionalnim teritorijima, u urbanim centrima te između urbanih i ruralnih područja, kao i u svrhu promicanja integriranog i uravnoteženog prostornog razvoja. U tom smislu ističemo važnost povećanja transparentnosti podataka o potrošnji i alokaciji resursa kao alata za procjenu napretka postignutog u objedinjavanju imovine i prostora.

137. Promicat ćemo najbolje prakse za zajedničko korištenje povećane vrijednosti zemljišta i nekretnina nastale kao rezultat procesa urbanog razvoja, infrastrukturnih projekata i javnih ulaganja. Ako je potrebno, mogu se uvesti mjere poput fiskalne politike zasnovane na dobiti kako bi se spriječilo njezino isključivo privatno korištenje te špekulacije zemljištem i nekretninama. Ojačat ćemo poveznicu između fiskalnih sustava i urbanističkog planiranja, kao i alata za upravljanje gradovima, uključujući propise za zemljišno tržište. Radit ćemo na tome da osiguramo da napori za generiranje na zemljištu utemeljenog financiranja za posljedicu nemaju neodrživo korištenje zemljišta i potrošnju.

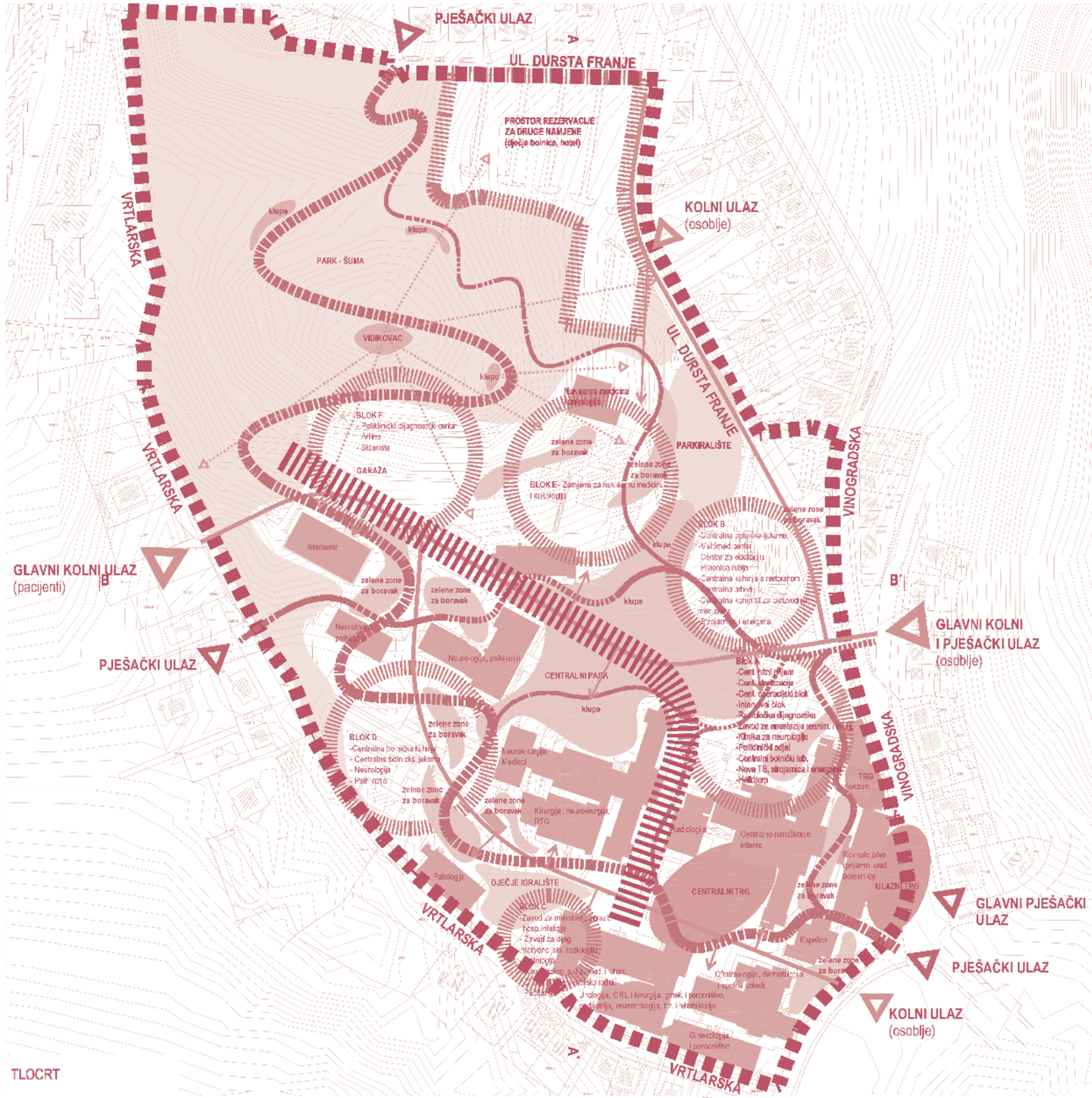

138. Podržat ćemo regionalne i lokalne vlasti u njihovim naporima da primjenjuju instrumente nadzora transparentne i odgovorne potrošnje radi procjene potreba i utjecaja lokalnih ulaganja i projekata, i to na temelju zakonskog nadzora i sudjelovanja javnosti, već prema potrebi, kao podrška otvorenim i poštenim postupcima javnog nadmetanja, mehanizmima javne nabave i pouzdanom izvršenju proračuna, kao i preventivnim antikorupcijskim mjerama za promicanje integriteta, odgovornosti, učinkovitog upravljanja i pristupa javnom vlasništvu i zemljištu, u skladu s nacionalnim politikama.

139. Podržat ćemo stvaranje strogih pravnih i regulatornih okvira za održivo nacionalno i općinsko zaduživanje, na temelju održivog upravljanja dugom, poduprtih prikladnim prihodima i kapacitetima, putem sredstava lokalne kreditne sposobnosti kao i proširenih održivih općinskih dužničkih tržišta kada je to prikladno. Razmotrit ćemo uspostavu odgovarajućih financijskih posrednika za urbano financiranje kao što su fondovi ili banke za regionalni, nacionalni, podnacionalni i lokalni razvoj, uključujući mješovite mehanizme financiranja koji mogu nastati objedinjavanjem javnog i privatnog, nacionalnog i međunarodnog financiranja. Djelovat ćemo u smjeru promicanja mehanizama za ublažavanje rizika, kao što su Multilateralna agencija za osiguranje investicija, upravljajući valutnim rizikom kako bi se smanjio trošak kapitala i potaknuo privatni sektor i kućanstva da sudjeluju u održivom urbanom razvoju i naporima na jačanju otpornosti, uključujući pristup mehanizmima za prijenos rizika.

140. Podržat ćemo razvoj financijskih proizvoda za prikladno i priuštivo stanovanje te poticati sudjelovanje raznolikog raspona multilateralnih financijskih institucija, regionalnih banaka za razvoj i razvojnih financijskih institucija, agencija za suradnju, zajmodavaca i investitora iz privatnog sektora, zadruga, kreditora i banaka za mikrofinanciranje kako bi se ulagalo u priuštivo i planirano stanovanje u svim njegovim oblicima.

141. Također ćemo razmotriti uspostavljanje fondova za urbane i prostorne prometne infrastrukture i usluge na nacionalnoj razini, na temelju različitih izvora financiranja u rasponu od javnih bespovratnih potpora do doprinosa drugih javnih tijela i privatnog sektora, čime se osigurava koordinacija među akterima i intervencijama, kao i odgovornost.

142. Pozivamo međunarodne multilateralne financijske institucije, banke za regionalni razvoj, razvojne financijske institucije i agencije za suradnju da osiguraju financijsku potporu, uz ostalo, i putem inovativnih financijskih mehanizama, programima i projektima za provedbu Nove urbane agende, posebice u zemljama u razvoju.

143. Podržavamo pristup različitim multilateralnim fondovima, uključujući Zeleni klimatski fond, Globalni fond za okoliš, Fond za prilagodbu (*Adaptation Fund*) i Fondove za ulaganje u klimu (*Climate Investment Funds*), među ostalima, u svrhu osiguranja resursa podnacionalnim i lokalnim vlastima za planove, politike, programe i aktivnosti prilagodbe klimatskim promjenama i njihova ublažavanja unutar okvira dogovorenih postupaka. Surađivat ćemo s podnacionalnim i lokalnim financijskim institucijama, već prema potrebi, kako bismo razvili infrastrukturna rješenja za financiranje posljedica klimatskih promjena i stvorili odgovarajuće mehanizme za utvrđivanje katalitičkih financijskih instrumenata sukladnih bilo kojem nacionalnom okviru kako bismo osigurali fiskalnu i održivost dugova na svim razinama vlasti.

144. Istražit ćemo i razvijati provediva rješenja za klimatske rizike i rizike od katastrofa u gradovima i naseljima, uz ostalo, pa i putem suradnje s osiguravateljnim i reosiguravateljnim institucijama te drugim relevantnim akterima glede ulaganja u urbanu i gradsku infrastrukturu, zgrade i ostalu urbanu imovinu kako bi lokalno stanovništvo osiguralo svoje stambene i ekonomske potrebe.

145. Podržavamo upotrebu međunarodnog javnog financiranja, uključujući službene pomoći za razvoj, među ostalim, za pospješivanje mobilizacije dodatnih resursa iz svih dostupnih izvora, javnih i privatnih, u svrhu održivog urbanog i prostornog razvoja. To može uključivati ublažavanje rizika za moguće ulagače, u priznavanju činjenice da međunarodno javno financiranje ima važnu ulogu u nadopunjavanju napora zemalja da mobiliziraju domaće javne resurse, posebice u najsiromašnijim i najranjivijim zemljama s ograničenim domaćim resursima.

146. Proširit ćemo mogućnosti za suradnju sjever – jug, jug – jug i trostranu regionalnu i međunarodnu suradnju, kao i podnacionalnu, decentraliziranu i međugradsku suradnju, već prema potrebi, u svrhu doprinosa održivom urbanom razvoju, razvijajući kapacitete i potičući razmjenu urbanih rješenja i zajedničko učenje na svim razinama i među svim relevantnim akterima.

147. Promicat ćemo razvoj kapaciteta kao višedimenzionalan pristup koji je usmjeren na sposobnost brojnih dionika i institucija na svim razinama gospodarenja i koji objedinjava pojedinačni, društveni i institucionalni kapacitet za oblikovanje, provedbu, poboljšanje, upravljanje, praćenje i evaluaciju javnih politika za održivi urbani razvoj.

148. Promicat ćemo jačanje kapaciteta nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih jedinica vlasti, uključujući udruženja lokalnih vlasti, već prema potrebi, za rad sa ženama i djevojkama, djecom i mladima, starijim osobama i osobama s invaliditetom, autohtonim stanovništvom i lokalnim zajednicama te osobama u ranjivim situacijama, kao i s civilnim društvom, akademskom zajednicom i istraživačkim institucijama u oblikovanju organizacijskih i institucionalnih procesa gospodarenja omogućavajući im da učinkovito sudjeluju u donošenju odluka o urbanom i prostornom razvoju.

149. Podržat ćemo udruženja lokalnih vlasti kao promicatelje i pružatelje razvoja kapaciteta, prepoznajući i jačajući, već prema potrebi, njihovu uključenost u javne rasprave o urbanim politikama i

razvojnim prioritetima i njihovu suradnju s podnacionalnim i lokalnim vlastima, uz civilno društvo, privatni sektor, stručnjake, akademske i istraživačke institucije te njihove postojeće mreže, na izradi programa za razvoj kapaciteta. To bi trebalo biti provedeno putem istorazinskog učenja, ciljanih partnerstava i suradničkih akcija, kao što je međuopćinska suradnja, u svjetskom, regionalnom, nacionalnom, podnacionalnom i lokalnom mjerilu, uključujući uspostavljanje mreža praktičara i prakse prožimanja znanosti i politike.

150. Naglašavamo potrebu za poboljšanom suradnjom i razmjenom znanja o znanosti, tehnologiji i inovacijama u svrhu održivog urbanog razvoja, u punoj sukladnosti, koordinaciji i sinergiji s procesima Mehanizma za unapređenje razvoja tehnologija ustanovljenog u sklopu Akcijskog plana iz Addis Abebe, a pokrenutog Agendom za održivi razvoj do 2030.

151. Promicat ćemo programe razvoja kapaciteta kako bi se pomoglo podnacionalnim i lokalnim vlastima u financijskom planiranju i upravljanju utemeljenom na međuinstitucionalnom koordiniranju na svim razinama, uključujući mjere za osjetljivost okoliša te mjere za borbu protiv korupcije, koje se temelje na transparentnom i neovisnom nadzoru, računovodstvu, javnoj nabavi, izvještavanju, reviziji i procesu praćenja, među ostalim. Svrha je toga razmatranje podnacionalne i nacionalne učinkovitosti i usklađenosti, s posebnim osvrtom na dobno i rodno odgovorno izdvajanje proračunskih sredstava te poboljšanje i digitalizaciju računovodstvenih postupaka i evidencija u cilju promicanja pristupa temeljenih na rezultatima i izgradnje srednjoročnog do dugoročnog upravnog i tehničkog kapaciteta.

152. Promicat ćemo programe razvoja kapaciteta za donositelje političkih odluka i lokalne javne službenike glede korištenja zakonitih prihoda od zemljišta i financijskih alata te glede funkcioniranja tržišta nekretnina, s naglaskom na pravne i gospodarske temelje ubiranja dodatne vrijednosti, uključujući kvantifikaciju, prikupljanje i raspodjelu povećanja vrijednosti zemljišta.

153. Promicat ćemo sustavnu upotrebu partnerstava više dionika u procesima urbanog razvoja, već prema potrebi, zasnivajući jasne i transparentne politike, financijske i upravne okrive i postupke, kao i planske smjernice za partnerstva više dionika.

154. Uviđamo znatan doprinos dobrovoljnih suradničkih inicijativa, partnerstava i koalicija koje planiraju pokrenuti i poboljšati provedbu Nove urbane agende, naglašavajući najbolje prakse i inovativna rješenja, uz ostalo, i putem promicanja koprodukcijskih mreža među podnacionalnim tijelima, lokalnim vlastima i drugim relevantnim dionicima.

155. Promicat ćemo inicijative razvoja kapaciteta u svrhu osnaživanja i jačanja vještina i sposobnosti žena i djevojaka, djece i mladih, starijih osoba i osoba s invaliditetom, autohtonog stanovništva i lokalnih zajednica, kao i osoba u ranjivim situacijama, u svrhu oblikovanja procesa gospodarenja, uključivanja u dijalog te promicanja i zaštite ljudskih prava i nediskriminacije kako bi se osiguralo njihovo učinkovito sudjelovanje u odlučivanju o gradskom i prostornom razvoju.

156. Promicat ćemo razvoj nacionalnih politika informacijske i komunikacijske tehnologije i strategija e-vlade, kao i alata za digitalno gospodarenje usredotočenih na građane koristeći se tehnološkim inovacijama, uključujući programe razvoja kapaciteta, u svrhu postizanja dostupnosti informacijskih i komunikacijskih tehnologija javnosti, uključujući žene i djevojke, djecu i mlade, osobe s invaliditetom, starije osobe i osobe u ranjivim situacijama, kako bi im se omogućilo da razviju i ostvare građansku odgovornost, uz širenje sudjelovanja i poticanje odgovornog gospodarenja te povećanje učinkovitosti. Korištenje digitalnih platformi i alata, uključujući geoprostorne informacijske sustave, bit će poticano radi poboljšanja dugoročnog integriranog urbanističkog i prostornog planiranja i projektiranja, zemljišne uprave i upravljanja te pristupa uslugama grada i metropole.

157. Podržat ćemo znanost, istraživanja i inovacije, uključujući usredotočenost na društvene, tehnološke, digitalne i inovacije zasnovane na prirodi, čvrsta znanstveno-politička sučelja u gradskom i prostornom planiranju te izradu politika i institucionaliziranih mehanizama za dijeljenje i razmjenu informacija, znanja i stručnosti. To uključuje i prikupljanje, analizu, standardizaciju i raspačavanje geografski utemeljenih, u zajednici prikupljenih, visokokvalitetnih, pravodobnih i pouzdanih podataka razvrstanih prema prihodima, rodu, dobi, rasi, nacionalnosti, migracijskom statusu, invaliditetu, geografskom položaju i drugim značajkama koje su relevantne u nacionalnim, lokalnim i lokalnim kontekstima.

158. Ojačat ćemo podatkovne i statističke kapacitete na nacionalnoj, podnacionalnoj i lokalnoj razini kako bi se učinkovito pratio napredak postignut u provedbi održivih politika i strategija urbanog razvoja te poduprlo odlučivanje i odgovarajuća razmatranja. Postupci prikupljanja podataka za praćenje i razmatranje Nove urbane agende ponajprije se trebaju temeljiti na službenim nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim izvorima podataka te drugim izvorima, već prema potrebi, te trebaju biti otvoreni, transparentni i sukladni poštovanju prava na privatnost te svih obveza koje se tiču ljudskih prava. Kao potpora ovom radu može služiti napredak postignut u izradi globalne definicije gradova i naselja zasnovanoj na ljudima.

159. Podržat ćemo ulogu i poboljšani kapacitet nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih vlasti u prikupljanju podataka, mapiranju, analizi i raspačavanju te u promicanju gospodarenja zasnovanog na dokazima, izgradnji zajedničke baze znanja upotrebom i globalno usporedivih i lokalno generiranih podataka te putem popisa stanovništva, istraživanja kućanstava, registara stanovništva, procesa praćenja zasnovanih na zajednici te drugih odgovarajućih izvora, razvrstanih s obzirom na prihode, rod, dob, rasu,

nacionalnost, migracijski status, invaliditet, geografski položaj i druge značajke koje su relevantne u nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim kontekstima.

160. Poticat ćemo stvaranje, promicanje i unapređenje otvorenih, razumljivih i participacijskih podatkovnih platformi upotrebom tehnoloških i društvenih alata dostupnih za prijenos i dijeljenje znanja među nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim vlastima i relevantnim dionicima, uključujući nevladine aktere i ostale ljude. Cilj je poboljšati učinkovito urbano planiranje i upravljanje, učinkovitost i transparentnost putem e-uprave, pristupi potpomognuti informacijsko-komunikacijskim tehnologijama te upravljanje geoprostornim podacima.

Naknadno praćenje i pregled

161. Periodično ćemo provoditi aktivnosti praćenja i provjere Nove urbane agende, čime će se osigurati sukladnost na nacionalnoj, regionalnoj i svjetskoj razini. Tako ćemo pratiti napredak, procjenjivati utjecaj te osiguravati učinkovitu i pravodobnu provedbu Agende, kao i odgovornost prema našim građanima te transparentnost, i to na uključiv način.

162. Poticat ćemo dragovoljno, na državnoj razini, otvoreno, uključivo, višerazinsko, participacijsko i transparentno praćenje i pregled Nove urbane agende. Ovaj bi proces trebao uzeti u obzir doprinos nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih razina vlasti i biti dopunjen doprinosom sustava Ujedinjenih naroda, regionalnih i subregionalnih organizacija, najvećih skupina i relevantnih dionika, te bi trebao biti kontinuiran proces čiji je cilj stvaranje i jačanje partnerstva među svim relevantnim dionicima te poticanje razmjene urbanih rješenja i zajedničkog učenja.

163. Potvrđujemo važnost lokalnih vlasti kao aktivnog partnera u praćenju i pregledu Nove urbane agende na svim razinama i potičemo ih da razviju, zajednički s nacionalnim i podnacionalnim vlastima, već prema potrebi, provedive mehanizme praćenja i pregleda na lokalnoj razini, putem odgovarajućih udruženja i prikladnih platformi. Razmotrit ćemo jačanje, već prema potrebi, njihova kapaciteta kako bi dali svoj doprinos u tom pogledu.

164. Naglašavamo da praćenje i pregled Nove urbane agende moraju imati učinkovite poveznice s praćenjem i pregledom Agende za održivi razvoj do 2030. kako bi se osigurala koordinacija i dosljednost u njihovoj provedbi.

165. Ponovno potvrđujemo ulogu i stručnost UN-Habitata, u okviru njegova mandata, kao žarišne točke za održivu urbanizaciju i naselja, u suradnji s drugim tijelima sustava Ujedinjenih naroda te priznajući povezanost između održive urbanizacije i, među ostalim, održivog razvoja, smanjenja rizika od katastrofa i klimatskih promjena.

166. Pozivamo Opću skupštinu da zatraži od glavnog tajnika, uz dobrovoljne ulazne podatke država i relevantnih regionalnih i međunarodnih organizacija, da izvijesti o napretku provedbe Nove urbane agende svake četiri godine, a prvo izvješće da podnese tijekom sedamdeset drugog zasjedanja Skupštine.

167. Izvješće će osigurati kvalitativnu i kvantitativnu analizu napretka postignutog u provedbi Nove urbane agende i međunarodno dogovorenih ciljeva relevantnih za održivu urbanizaciju i naselja. Ta će analiza biti utemeljena na aktivnostima nacionalnih, podnacionalnih i lokalnih vlasti, UN-Habitata, ostalih relevantnih tijela sustava Ujedinjenih naroda, relevantnih dionika koji su potpora provedbi Nove urbane agende te na izvješćima Upravnog vijeća UN-Habitata. Izvješće treba obuhvatiti, u mjeri u kojoj je to moguće, ulazne podatke multilateralnih organizacija i procesa, gdje je to prikladno, civilnog društva, privatnog sektora i akademske zajednice. Trebalo bi se zasnivati na postojećim platformama i procesima, kao što je Svjetski urbani forum koji saziva UN-Habitat. Izvješće bi trebalo izbjeći dupliciranje te dati odgovor na lokalne, podnacionalne i nacionalne okolnosti i zakonodavstvo, kapacitete, potrebe i prioritete.

168. Pripremom izvješća koordinirat će UN-Habitat u bliskoj suradnji s ostalim relevantnim tijelima sustava Ujedinjenih naroda, čime se osigurava uključiv koordinacijski proces za cijeli sustav Ujedinjenih naroda. Izvješće će biti dostavljeno Općoj skupštini putem Gospodarsko-socijalnog vijeća.[18] Izvješće će također biti podneseno političkom forumu na visokoj razini o održivom razvoju, sazvanom pod pokroviteljstvom Opće skupštine, radi osiguranja dosljednosti, koordinacije i suradničkih poveznica s praćenjem i pregledom Agende za održivi razvoj do 2030.

169. Nastavit ćemo jačati pokretačke napore kroz partnerstva, zagovaranje i aktivnosti podizanja svjesnosti u vezi s provedbom Nove urbane agende upotrebom postojećih inicijativa kao što su Svjetski dan staništa i Svjetski dan gradova te ćemo razmotriti uspostavu novih inicijativa kako bismo pokrenuli i stvorili podršku civilnog društva, građana i relevantnih dionika. Napominjemo važnost nastavka uključivanja udruženja podnacionalnih i lokalnih samouprava, zastupljenih na Svjetskoj skupštini lokalnih i regionalnih samouprava, u praćenje i provjeru Nove urbane agende.

170. Ponovno potvrđujemo rezolucije Opće skupštine 51/177 od 16. prosinca 1996., 56/206 od 21. prosinca 2001. godine, 67/216, 68/239 i 69/226, kao i druge relevantne odluke Skupštine, uključujući

18 Namjena je izvješća zamijeniti izvješće glavnog tajnika Gospodarskom i socijalnom vijeću o koordiniranoj provedbi Agende Habitat. Također je namijenjen uvrštavanju, a ne dodavanju, u izvješće glavnog tajnika koje je zatražila Opća skupština u svojoj rezoluciji pod odgovarajućom točkom dnevnog reda.

rezolucije 31/109 od 16. prosinca 1976. i 32/162 od 19. prosinca 1977. Ponovno potvrđujemo da je lokacija sjedišta UN-Habitata u Nairobiju.

171. Naglašavamo važnost UN-Habitata s obzirom na njegovu ulogu unutar sustava Ujedinjenih naroda kao žarišne točke za održivu urbanizaciju i naselja te u provedbi, praćenju i pregledu Nove urbane agende, u suradnji s drugim tijelima sustava Ujedinjenih naroda.

172. U svjetlu Nove urbane agende i radi povećanja učinkovitosti UN-Habitata, tražimo od glavnog tajnika da podnese Općoj skupštini tijekom njezina sedamdeset prvog zasjedanja neovisnu procjenu UN-Habitata izrađenu na temelju dokaza. Rezultat procjene bit će izvješće koje sadrži preporuke za poboljšanje učinkovitosti, djelotvornosti, odgovornosti i nadzora UN-Habitata, a u tom smislu treba analizirati:

a/ normativni i operativni mandat UN-Habitata

b/ upravljačku strukturu UN-Habitata u svrhu učinkovitijeg, odgovornijeg i transparentnijeg donošenja odluka te razmatrajući alternative, uključujući sveobuhvatno uključivanje članstva Upravnog vijeća

c/ suradnju UN-Habitata s nacionalnim, podnacionalnim i lokalnim vlastima te relevantnim dionicima u svrhu korištenja punog potencijala partnerstava

e/ financijsku sposobnost UN-Habitata.

173. Donosimo odluku o održavanju dvodnevnog zasjedanja Glavne skupštine na visokoj razini, koju će sazvati predsjednik Opće skupštine na sedamdeset prvom zasjedanju, kako bismo raspravili o učinkovitoj provedbi Nove urbane agende i pozicioniranju UN-Habitata u tom pogledu. Na zasjedanju će se raspravljati, među ostalim, o najboljim praksama, uspješnim primjerima iz prakse i mjerama sadržanima u izvješću. Predsjednikov sažetak o zasjedanju služit će kao ulazni dokument za Drugi odbor tijekom sedamdeset drugog zasjedanja za razmatranje aktivnosti koje treba poduzeti u svjetlu preporuka sadržanih u neovisnoj procjeni tijekom njegova godišnjeg odlučivanja pod odgovarajućom točkom dnevnog reda.

174. Potičemo Glavnu skupštinu da razmotri održavanje sljedeće konferencije Ujedinjenih naroda o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat IV) 2036. godine u sklopu obnovljene političke spremnosti za procjenu i učvršćivanje napretka Nove urbane agende.

175. Tražimo od glavnog tajnika da u svoje četverogodišnje izvješće, koje će biti predstavljeno 2026. Godine, na temelju gore navedenog stavka 166. uvrsti pregled učinjenog napretka i izazova u provedbi Nove urbane agende od njezina usvajanja, kao i da utvrdi daljnje korake za njihovo rješavanje.

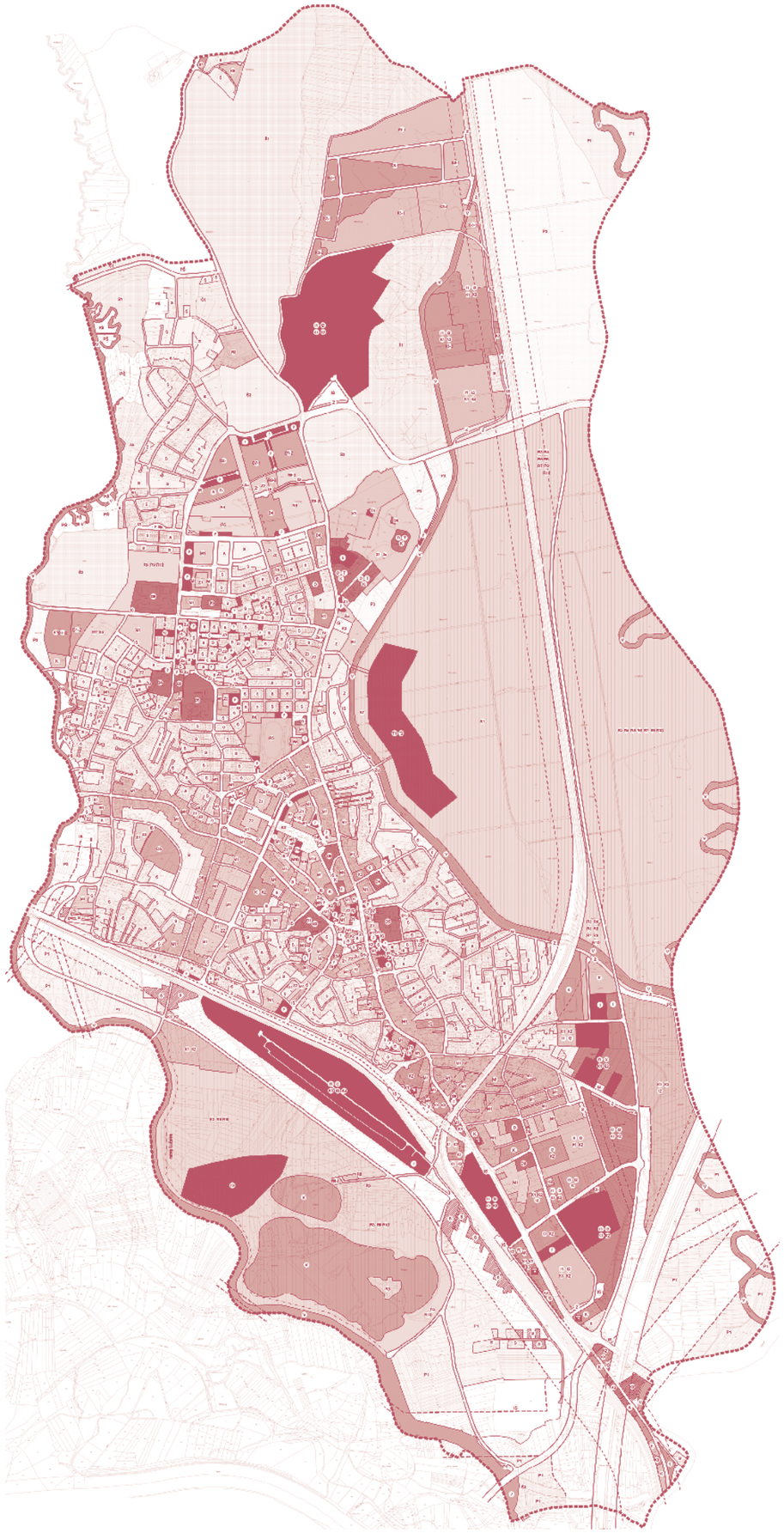

Amsterdamski pakt

Uvod

Ingrid Gojević

Potreba izrade Urbane agende za EU proizašla je iz činjenice da već danas više od 70% europskih stanovnika živi u urbanim područjima, s tendencijom da do 2050. godine to bude i 80%. Urbana područja, odnosno gradovi s gravitirajućim prigradskim prostorom, kao pokretači gospodarskog rasta i razvoja, ishodišta zapošljavanja stanovništva i žarišta konkurentnosti, ujedno su prostori izloženi vrlo složenim izazovima povećane potrošnje energenata, zagađenja, društvene segregacije, nezaposlenosti i siromaštva. Bez obzira na veličinu, broj stanovnika, položaj, prostorno značenje ili druge posebnosti, provedene analize i istraživanja upućuju na to da je većina gradova pogođena istim problemima, ali u različitoj mjeri i oblicima pojavnosti.

Sagledavajući razvojne trendove gradova te izazove koji su im posljedica, ministri nadležni za urbana pitanja zemalja Europske unije i pridruženih zemalja na neformalnom sastanku održanom 30. svibnja 2016. godine formalizirali su početak izrade Urbane agende za EU, čime su iskazali jasnu političku podršku daljnjim aktivnostima usmjerenima k nalaženju odgovora na bitna urbana pitanja vezana za daljnji uravnotežen razvoj europskog prostora. Sporazum koji su tom prilikom postigli poznat je kao Amsterdamski pakt. Izrada i provedba europske Urbane agende ovisit će u najvećoj mjeri upravo o aktivnom uključivanju ključnih dionika urbanih područja usmjerenih na analizu mogućnosti unapređenja zakonodavnog okvira, povećanja dostupnosti financijskih sredstava iz fondova EU-a te na stvaranje zajedničkih baza znanja s naglaskom na potrebi razmjene informacija i iskustava. Za pripremu svake prioritetne teme predviđeno je formiranje radnih skupina – partnerstava čija su uloga i zadaće podrobnije opisani u Programu rada za izradu Urbane agende za EU, koji je također prilog Amsterdamskog pakta.

Pronalaženje odgovora na prepoznate izazove urbanih područja, a osobito kasnija provedba preporuka i smjernica kojima će rezultirati razvoj Urbane agende za EU, ovisit će o aktivnom djelovanju i suradnji svih razina upravljanja, posebno onih dionika koji utječu na kreiranje i realizaciju urbanih politika te praćenje razvojnih promjena. Iako je Amsterdamski pakt identificirao ključne dionike svih razina i njihove uloge, pred kreatore nacionalne i lokalne politike stavljena je zadaća da urbane politike razvijaju na integriran i sveobuhvatan način potičući kontinuiranu suradnju organizacija europske razine, tijela državne uprave, regionalne/područne i lokalne samouprave, obrazovnog sustava i znanstvene zajednice, nevladinih organizacija, socijalnih partnera, organizacija civilnog društva te predstavnika privatnog sektora. Konačno, urbanim politikama europskih gradova ne teži se samo njihovu održivom razvoju u odnosu na prostorne, okolišne i prirodne vrijednosti već je u središtu procesa dobrobit, dostojanstven, human i ugodan život građana.

Hrvatski zavod za prostorni razvoj, sudjelujući kao predstavnik Republike Hrvatske u radu Radne skupine za urbani razvoj Europske unije, ujedno je stručna podrška ministru graditeljstva i prostornog uređenja koji, djelujući u okviru svoje nadležnosti u područjima prostornog uređenja, graditeljstva, stanovanja i komunalnoga gospodarstva, znatno utječe na provedbu urbanih politika. Kontinuiranom suradnjom s drugim resorima nastoji se doprinijeti pronalaženju odgovora na negativne posljedice razvoja potičući međusektorsku suradnju i otvarajući rasprave.

Uspostavljanje Urbane agende za EU

“Amsterdamski pakt”

U Amsterdamu, u Nizozemskoj, 30. svibnja 2016. na poziv nizozemskog Predsjedništva Vijeća Europske unije (EU) održan je neformalni sastanak ministara zaduženih za urbana pitanja.
Na sastanku je bio i potpredsjednik Energetske unije, povjerenica Europske komisije za regionalnu politiku i predstavnici sljedećih organizacija: Europskog parlamenta (EP), Europskog odbora regija (CoR), Europskog gospodarskog i socijalnog odbora (EESC), Europske investicijske banke (EIB), UN Habitata i relevantnih organizacija dionika, kao što su EUROCITIES i Vijeće europskih općina i regija (CEMR), EUKN, URBACT i ESPON.

Preambula

Europska unija jedno je od najurbanijih područja svijeta. Danas više od 70% europskog stanovništva živi u urbanom području.[1][2] UN predviđa da će do 2050. godine taj postotak dosegnuti 80%.[3] Razvoj urbanih područja imat će glavni utjecaj na budući održivi razvoj (gospodarski, okolišni i socijalni) Europske unije i njezinih građana.
Urbana područja svih veličina mogu biti motori gospodarstva koji potiču rast, stvaraju radna mjesta za svoje građane i pospješuju konkurentnost Europe u globaliziranom gospodarstvu. Trenutačno je u europskim većim i manjim gradovima i prigradskim područjima 73% svih radnih mjesta, a u njima je nastanjeno i 80% visokoobrazovanih ljudi u dobi od 25 do 64 godine. Urbana su područja, međutim, isto tako i mjesta na kojima su koncentrirani izazovi, kao što su segregacija, nezaposlenost i siromaštvo.
Uzimajući u obzir navedeno, urbana područja imaju ključnu ulogu u ostvarivanju ciljeva Europa 2020 i u rješavanju njezinih najhitnijih izazova, uključujući sadašnju izbjegličku i azilantsku krizu. Urbana nadležna tijela[4] imaju presudnu ulogu u svakodnevnom životu svih građana EU-a. Urbane su vlasti često razina vlasti najbliža građanima. Uspjeh europskog održivog urbanog razvoja vrlo je važan za gospodarsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju Europske unije i kvalitetu života njezinih građana.

---

1 Ova se brojka temelji na definiciji stupnja urbanizacije urbanog područja (veći i manji gradovi i prigradska područja). http://ec.europa.eu/eurostat/web/degree-of-urbanisation/overview

2 Pojam „urbana područja“ u Paktu se rabi kako bi se označili svi oblici i veličine urbanih naselja te njihovi građani s obzirom na to da se precizna definicija „većeg grada“ i „urbanog područja“ razlikuje od jedne države članice do druge.

3 Ova se projekcija temelji na nacionalnim definicijama koje se mogu razlikovati od stupnja urbanizacije. Međutim, rezultati na razini EU-a gotovo su identični stupnju urbanizacije.

4 Pojam „urbane vlasti“ upotrebljava se kako bi se označila relevantna tijela javne vlasti zadužena za upravljanje gore spomenutih „urbanih područja“‘, bilo da su to lokalna, regionalna i/ili metropolitanska nadležna tijela.

POTREBA ZA URBANOM AGENDOM ZA EU

Kako bi ostvarila puni potencijal Europske unije i provela svoje strateške ciljeve, Urbana agenda za EU teži uključivanju urbanih vlasti u postizanje *boljeg pravnog uređenja*, *boljeg financiranja* i *boljeg znanja* (baza i razmjena znanja).

- Zakonodavstvo EU-a u velikoj se mjeri provodi u urbanim područjima i ima izravne i neizravne implikacije za urbane vlasti. Zakonodavstvo EU-a ponekad ima konfliktan učinak i njegova primjena na lokalnoj razini može biti teška. Stoga bi propisi EU-a trebali predviđati takve poteškoće.
- Urbane su vlasti među ključnim korisnicima financijskih sredstava EU-a. Pristup postojećem financiranju pokatkad je ipak administrativno otežan. Urbanoj agendi za EU cilj je poboljšati dostupnost i koordinaciju postojećih mogućnosti financiranja i pridonijeti njihovu pojednostavnjivanju.
- Znanje o tome kako se Urbana agenda razvija fragmentirano je i uspješno se iskustvo može bolje valorizirati, širiti i iskoristiti. Urbana agenda za EU stoga nastoji pospješiti bolju bazu znanja o urbanoj politici i razmjenu dobre prakse.

Za ostvarivanje punog potencijala urbanih područja potreban je zajednički pristup sektorskih politika i različitih razina uprave. Uravnotežen, održiv i integriran pristup urbanim izazovima trebao bi se usredotočiti, u skladu s Leipziškom poveljom o održivim europskim gradovima, na glavne aspekte urbanog razvoja (posebice gospodarske, okolišne, socijalne, prostorne i kulturne) kako bi se osiguralo zdravo urbano upravljanje i politika. Postoji potreba za poboljšanjem komplementarnosti politika koje utječu na urbana područja te za jačanjem njihove urbane dimenzije. Ovo se može postići uključivanjem svih razina vlasti, osiguravanjem koordinacije i učinkovite interakcije između sektora politike, uz puno poštovanje načela supsidijarnosti i u skladu s nadležnostima svake razine. Urbana Agenda za EU nudi novi oblik suradnje na više razina i s više dionika kojem je cilj jačanje urbane dimenzije politike EU-a. Svaki dionik može odrediti vlastitu razinu sudjelovanja u Urbanoj agendi za EU.

Radi rješavanja sve složenijih izazova u urbanim područjima važno je da urbane vlasti surađuju s lokalnim zajednicama, civilnim društvom, poslovnim i institucijama znanja. Svi su oni zajedno glavni pokretači u oblikovanju održivog razvoja kojem je cilj poboljšanje okolišnog, gospodarskog, socijalnog i kulturnog napretka Urbane agende. Politike EU-a, nacionalne, regionalne i lokalne politike trebale bi odrediti nužan okvir unutar kojeg bi građani, nevladine udruge, poduzeća i urbane vlasti, uz doprinos institucija znanja, mogli rješavati svoje najhitnije izazove.

Urbana agenda za EU potvrđuje policentričnu strukturu Europe i raznolikost (socijalnu, gospodarsku, prostornu, kulturnu i povijesnu) Urbane agende diljem Europe. Nadalje, Urbana agenda za EU potvrđuje važnost urbanih područja svih veličina i konteksta u daljnjem razvoju Europske unije. Rastući broj urbanih izazova lokalnog je karaktera, ali zahtijevaju šire teritorijalno rješenje (uključujući urbano-ruralno povezivanje), suradnju s funkcionalnim urbanim područjima. U isto vrijeme urbana rješenja imaju potencijal da dovedu do širih teritorijalnih koristi. Urbane vlasti stoga trebaju surađivati unutar njihovih funkcionalnih područja i s njihovim okolnim regijama povezujući i jačajući teritorijalne i urbane politike.

USPOSTAVLJANJE URBANE AGENDE ZA EU

Na putu k Urbanoj agendi za EU dogodile su se mnoge prekretnice, zabilježene nizom deklaracija ministara odgovornih za urbana pitanja. Najnovija, Deklaracija iz Rige (lipanj 2015.) osigurava političku potporu razvoju Urbane agende za EU potvrđujući njezin potencijalni doprinos uravnoteženom teritorijalnom i održivom razvoju te postizanju zajedničkih europskih ciljeva.

Ministri EU odgovorni za urbana pitanja postigli su danas na svome neformalnom sastanku u Amsterdamu sporazum o uspostavljanju Urbane agende za EU kako je određeno Amsterdamskim paktom. Amsterdamski pakt opisuje glavne značajke Urbane agende za EU. Ipak, razvoj Urbane agende za EU kontinuiran je proces. Urbanu agendu za EU i dalje će razvijati države članice zajedno s Europskom komisijom, Europskim parlamentom, Europskim odborom regija (CoR), Europskim gospodarskim i socijalnim odborom (EESC), Europskom investicijskom bankom (EIB), predstavnicima europskih urbanih vlasti i ostalim relevantnim dionicima.

I. Ciljevi i područje primjene Urbane agende za EU

MINISTRI POTVRĐUJU

1. Urbanoj agendi za EU cilj je ostvariti puni potencijal i doprinos urbanih područja na putu prema ostvarenju ciljeva Unije i s time povezanih nacionalnih prioriteta uz puno poštovanje načela supsidijarnosti i proporcionalnosti te nadležnosti.

2. Urbana agenda za EU teži uspostaviti učinkovitiji integrirani i koordinirani pristup politikama i zakonodavstvu EU-a s potencijalnim utjecajem na urbana područja, što također doprinosi teritorijalnoj koheziji putem smanjivanja socio-ekonomskih praznina zamijećenih u urbanim područjima i regijama.

3. Urbana agenda za EU teži uključiti urbane vlasti u oblikovanje politika, mobilizirati ih za provedbu politika EU-a te ojačati urbanu dimenziju tih politika. Identificirajući i nastojeći nadići nepotrebne prepreke u politici EU-a, Urbana agenda za EU želi omogućiti urbanim vlastima da na sustavniji i koherentniji

način rade na postizanju širih ciljeva. Štoviše, to će pomoći da politika EU-a bude urbano prihvatljivija, učinkovitija i djelotvornija.

4. Urbana agenda za EU neće stvarati nova sredstva financiranja EU-a, nepotrebna administrativna opterećenja, neće utjecati na trenutačnu raspodjelu pravnih nadležnosti i postojećih struktura rada i donošenja odluka niti će prenijeti nadležnosti na razinu EU-a (u skladu s člankom 4. i 5. Ugovora o Europskoj uniji).

PODRUČJE PRIMJENE

5. U skladu sa zaključkom Vijeća od 19. studenog 2014. godine (Doc. 15802/14), Urbana agenda za EU potpuno će poštovati načelo supsidijarnosti i nadležnosti prema ugovorima EU-a. Štoviše, Urbana agenda za EU temelji se na zaključcima Europskog vijeća usvojenima 26./27. lipnja 2014. godine koji navode da, u skladu s načelima supsidijarnosti i proporcionalnosti, Unija mora koncentrirati svoja djelovanja na područja na kojima se time pokreću stvarne promjene. Trebalo bi se suzdržavati od poduzimanja aktivnosti kada države članice mogu bolje ostvariti iste ciljeve.
Urbana agenda za EU posebno se usredotočuje na tri stupa stvaranja i primjene politike EU-a.

5.1. BOLJE PRAVNO UREĐENJE
Urbana agenda za EU usredotočuje se na učinkovitiju i usklađeniju primjenu postojećeg zakonodavstva i instrumenata politika EU-a. Oslanjajući se na opća načela boljeg uređenja, zakonodavstvo EU-a trebalo bi biti usmjereno na postizanje ciljeve uz minimalan trošak i bez uvođenja nepotrebnog zakonodavnog tereta. U tom će smislu Urbana agenda za EU pridonijeti Agendi za bolje uređenje. Urbana agenda za EU neće inicirati novo pravno uređenje, već će se smatrati neformalnim doprinosom pri izradi budućih i revidiranju postojećih propisa EU-a kako bi oni bolje odražavali urbane potrebe, praksu i odgovornost. Agenda prepoznaje potrebu izbjegavanja potencijalnih uskih grla i smanjivanja na minimum administrativnih opterećenja za urbane vlasti.

5.2. BOLJE FINANCIRANJE[5]
Urbana agenda za EU pridonijet će identificiranju, podupiranju, integriranju i unapređenju tradicionalnih, inovativnih i jednostavnih za korištenje izvora financiranja za urbana područja na relevantnoj institucionalnoj razini, uključujući iz ESIF-a (sukladno pravnim i institucionalnim strukturama koje već postoje) u pogledu postizanja učinkovite primjene zahvata u urbana područja.

5 Financiranje je ovdje definirano kao pružanje financijskih sredstava i/ili instrumenata za financiranje potreba, programa ili projekata.

Urbana agenda za EU neće zahtijevati novo ili povećano financiranje EU-a usmjereno na veće alokacije za urbana područja. Ipak, stjecat će i prenositi stečeno iskustvo o tome kako unaprijediti mogućnosti financiranja za urbane vlasti u svim politikama i instrumentima EU-a, uključujući kohezijsku politiku.

5.3. BOLJE ZNANJE (BAZA I RAZMJENA ZNANJA)
Urbana agenda za EU pridonijet će jačanju baze znanja o urbanim pitanjima i razmjeni najbolje prakse i znanja. Pouzdani su podaci važni za prikaz raznolikosti struktura i zadataka urbane vlasti, za kreiranje urbane politike utemeljene na dokazima, kao i za osiguravanje rješenja po mjeri za velike izazove. Znanje o tome kako se urbana područja razvijaju fragmentirano je i uspješna iskustva mogu se bolje iskoristiti. Inicijative poduzete u tom kontekstu bit će u skladu s relevantnim zakonodavstvom EU-a o zaštiti podataka, ponovnim korištenjem informacija javnog sektora i promicanjem velikih, povezanih i otvorenih podataka.

6. Urbana agenda za EU oslonit će se na načelo integriranog pristupa održivom urbanom razvoju kao vodećem načelu za postizanje ciljeva politike triju stupova. Urbana agenda za EU će se, osim organizacijama spomenutima u Amsterdamskom paktu, koristiti postojećim europskim politikama, instrumentima, platformama i programima kao što su mogućnosti koje pruža kohezijska politika, uključujući njezine sastavnice održivog urbanog razvoja, Urbane inovativne aktivnosti EU-a, URBACT, ESPON, Sporazum gradonačelnika, Civitas 2020, Referentni okvir za održive gradove (RFSC), Europska urbana mreža znanja (EUKN) itd. U punoj će se mjeri koristiti Europskim inovacijskim partnerstvom „Pametni gradovi i zajednice“, kako je to utvrdila Komisija.

7. Urbana agenda za EU podupirat će koherentnost između urbanih pitanja i teritorijalne kohezije, kako je navedeno u Teritorijalnoj agendi do 2020. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara (Directors-General meeting) o urbanim pitanjima povremeno će ministre odgovorne za teritorijalnu koheziju i urbana pitanja obavještavati o razvoju Urbane agende za EU.

8. Urbana agenda za EU pridonijet će provedbi Agende za održiv razvoj do 2030. UN-a, posebno cilja 11. prema kojem treba „osigurati da gradovi postanu uključivi, sigurni, otporni i održivi“ te globalnoj Novoj urbanoj agendi kao dijelu procesa Habitat III.

9. Urbanu agendu za EU trebalo bi provoditi uz potpunu transparentnost. Sve zainteresirane strane trebale bi imati jednak pristup informacijama o aktualnom stanju Urbane agende i jednake mogućnosti pridonošenja Urbanoj agendi za EU.

II. Prioritetne teme i pitanja od zajedničkog interesa Urbane agende za EU

MINISTRI SU SUGLASNI

10. Uzimajući u obzir prioritete strategije Europa 2020 za pametan, održiv i uključujući rast, početni popis prioritetnih tema (bez posebnog redoslijeda) za Urbanu agendu za EU jest, kako slijedi (za indikativan opis tema vidi Program rada Urbane agende za EU):

1. Uključivanje migranata i izbjeglica
2. Kvaliteta zraka
3. Urbano siromaštvo
4. Stanovanje
5. Kružno gospodarstvo
6. Poslovi i vještine u lokalnom gospodarstvu
7. Prilagodba klimatskim promjenama (uključujući rješenja zelene infrastrukture)
8. Energetska tranzicija
9. Održivo korištenje zemljišta i rješenja prihvatljiva za prirodu
10. Urbana mobilnost
11. Digitalna tranzicija
12. Inovativna i odgovorna javna nabava.

11. Ove prioritetne teme usmjeravat će aktivnosti Urbane agende za EU kao što je navedeno pod 14 b, c i d.

12. Složenost urbanih izazova zahtijeva integriranje različitih aspekata politike kako bi se izbjegle proturječne posljedice, a zahvate u urbanim područjima učinilo učinkovitijima. U skladu s nadležnostima i odgovornostima različitih sudionika te uzimajući u obzir da EU nema nadležnost za pojedina pitanja, partnerstvo će razmotriti relevantnost sljedećih pitanja od zajedničkog interesa za odabrane prioritetne teme.

1. Učinkovito urbano upravljanje, uključujući sudjelovanje građana i nove modele upravljanja
2. Upravljanje preko administrativnih granica i međuopćinska suradnja: urbano-ruralna, urbana-urbana i prekogranična suradnja; povezanost s teritorijalnim razvojem i Teritorijalnom agendom 2020 (dobro izbalansiran teritorijalni razvoj)
3. Pouzdano i strateško urbano planiranje (povezanost s regionalnim planiranjem, uključujući „strategije istraživanja i inovacija za pametnu specijalizaciju“ (RIS3) te ujednačen prostorni razvoj), s pristupom koji se temelji na mjestu i ljudima

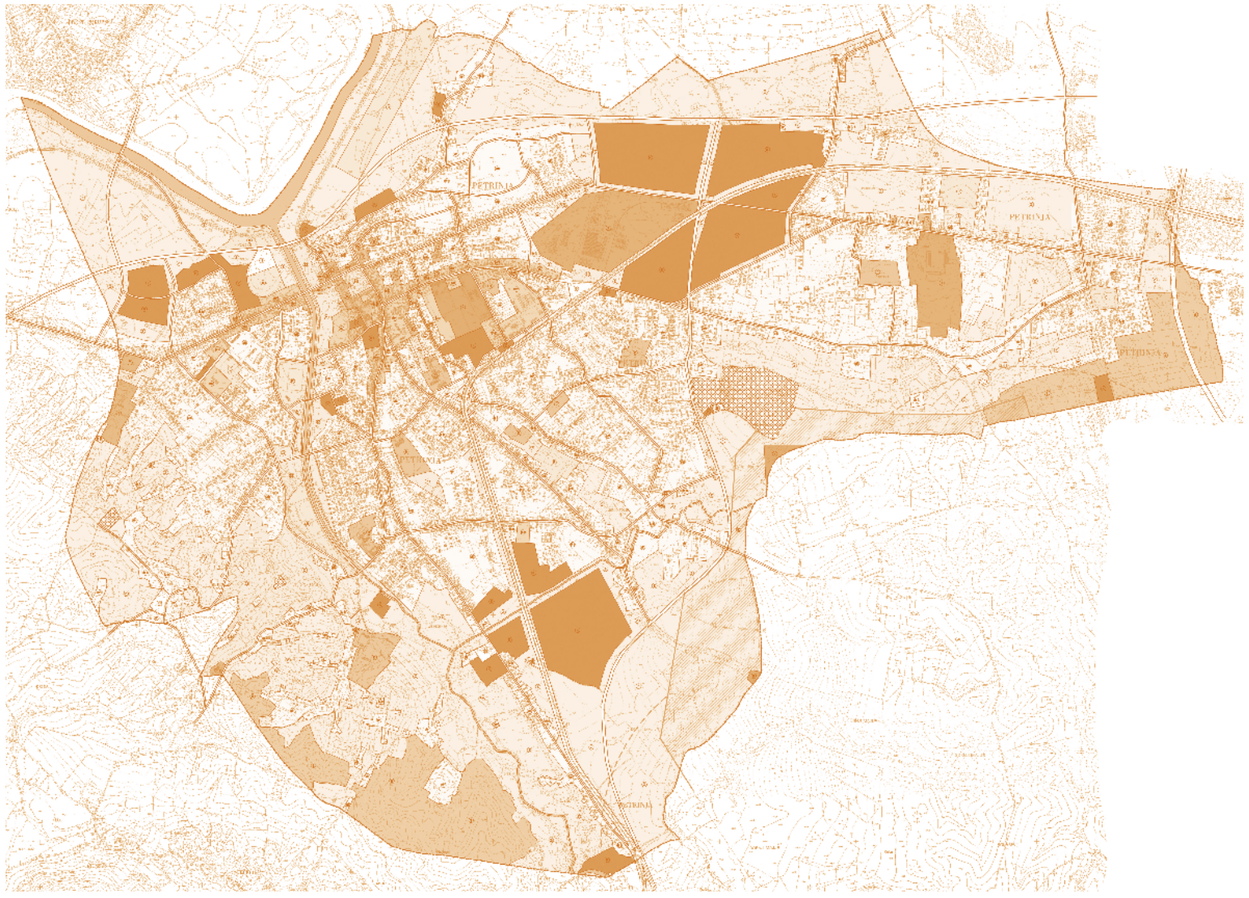

4. Integrirani i participativni pristup
5. Inovativni pristupi, uključujući pametne gradove
6. Utjecaj na društvene promjene, uključujući promjene ponašanja, promičući, među ostalim, jednak pristup informacijama, ravnopravnost spolova i osnaživanje žena
7. Izazovi i mogućnosti malih i srednjih urbanih područja i policentričan razvoj
8. Urbana obnova, uključujući socijalne, gospodarske, okolišne, prostorne i kulturne aspekte, također povezana s ponovnim razvojem napuštenih ili neiskorištenih industrijskih područja (brownfield) kojem je cilj ograničavanje potrošnje neuređenih površina (greenfield)
9. Prilagodba demografskoj promjeni i imigracijama te emigracijama
10. Pružanje primjerenih javnih usluga od općeg interesa (unutar značenja članka 14. TFEU-a u vezi s Protokolom broj 26)
11. Međunarodna dimenzija: poveznica s Novom urbanom agendom (Habitat III) UN-a (o kojoj se treba sporazumjeti), Ciljevi održivog razvoj (SDGs, Agenda održivog razvoja 2030) UN-a i Pariškog sporazuma o klimatskim promjenama iz prosinca 2015.

III. Operativni okvir Urbane agende za EU

MINISTRI SU SUGLASNI

13. Urbana agenda za EU koherentan je skup akcija ključnih europskih aktera. Ona je novi oblik neformalne višerazinske suradnje kod koje države članice, regije, predstavnici urbanih vlasti, Europska komisija, Europski parlament, savjetodavna tijela Unije (CoR, EESC), EIB i ostali relevantni akteri djeluju u partnerstvu**.**

14. Akcije koje proizlaze iz Urbane agende za EU pripadaju sljedećim kategorijama:

a/ teme – Urbana agenda za EU usredotočit će se na ograničeni broj prioritetnih tema (vidi II. poglavlje)

b/ horizontalna i vertikalna koordinacija – tematska partnerstva novi su instrument za višerazinsku i međusektorsku (horizontalnu i vertikalnu) suradnju kako bi proizvela što učinkovitija rješenja za urbane izazove i osigurala integriraniji pristup na razini urbanih područja

c/ procjena utjecaja – da bi se smanjili sukobljeni utjecaji zakonodavstva EU-a na urbana područja i opterećujuću primjenu na lokalnoj i regionalnoj razini, pri procjeni teritorijalnih utjecaja trebalo bi istražiti može li se za pitanja koja su relevantna za urbana područja koristiti boljim metodama kao i specifičnim alatima; to se može učiniti tako da se u većoj mjeri uzme u obzir mogući utjecaj zakonodavstva EU-a na urbana područja, i to kako pri kreiranju politika EU-a tako i u zakonodavnom procesu

d/ znanje – razmjena znanja i iskustava kao i praćenje rezultata u urbanim područjima bit će ključni za poboljšanje i procjenu učinaka Urbane agende za EU i relevantnih akcija EU-a.

Potrebno je stoga više pouzdanih podataka o urbanim područjima koje bi trebalo razmjenjivati uzimajući pritom u obzir relevantno zakonodavstvo EU-a o zaštiti podataka EU-a, potrebu da se smanji na minimum administrativno opterećenje i heterogenost urbanih vlasti.

Konkretne akcije unutar tih kategorija navedene su u Programu rada Urbane agende za EU.

15. Upravljanje Urbanom agendom za EU

Aktivnosti Urbane agende za EU koordinirat će sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja će:

1. osigurati da se aktivnosti organiziraju tako da budu transparentne i osmišljene i da ih podrže države članice, urbane vlasti i Europska komisija (odnosno njihovi predstavnici), uz međusobno osnaživanje i s najučinkovitijim utjecajem na kreiranje politike EU-a
2. izvješćivati neformalni sastanak ministara odgovornih za urbana pitanja i teritorijalnu koheziju
3. pratiti napredak akcija Urbane agende za EU
4. osigurati partnerstvima povratne informacije o akcijskom planovima
5. davati neformalne smjernice za budući razvoj Urbane agende za EU
6. ocijeniti sadašnje i buduće djelovanje Urbane agende za EU najkasnije do 2020.
7. preispitati početni popis prioritetnih tema, a neformalni će sastanak ministara nadležnih za urbana pitanja preispitati taj popis.

U programu rada detaljnije je opisan operativni okvir Urbane agende za EU. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima preispitat će program rada i njegove izmjene predložiti na odobrenje ministrima odgovornima za urbana pitanja. Izvješće o provedenim izmjenama bit će podneseno Vijeću za opće poslove (GAC).

IV. Partnerstva

MINISTRI SU SUGLASNI

16. Partnerstva su ključni mehanizam za razvoj i diseminaciju rezultata Urbane agende za EU.

17. Cilj je partnerstva razviti višerazinski i međusektorski pristup upravljanju na otvoren i transparentan način kako bi se ostvario širi cilj Urbane agende za EU, kako je navedeno u I. dijelu te temeljeno na snažnoj uključenosti stručnjaka iz urbanih vlasti. Program rada detaljnije objašnjava djelovanje partnerstva.

18. Kako bi se osigurala usredotočenost i stvarni utjecaj na terenu, partnerstva bi trebala imati pristup odozdo prema gore analizirajući, među ostalim, konkretne slučajeve u urbanim područjima koji služe kao primjer za uska grla i potencijale.

19. Svako će partnerstvo formulirati svoj akcijski plan s konkretnim prijedlozima za *bolje pravno uređenje*, *bolje financiranje* i *bolje znanje* vezano za temu partnerstava, što se može smatrati neobvezujućim doprinosom izradi budućeg i reviziji postojećeg zakonodavstva, instrumenata i inicijativa EU-a.

20. Input partnerstava za buduće i postojeće propise EU-a s urbanim utjecajem bit će dostavljen na razmatranje Europskoj komisiji, nakon neformalnih uputa sa sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima. Nadalje, na ove prijedloge mogla bi se skrenuti pozornost sljedećih predsjedništva EU-a kako bi se ti prijedlozi mogli uključiti u program rada tih predsjedništva.

21. Sudjelovanje je u partnerstvima dobrovoljno.

V. Države članice

MINISTRI SU SUGLASNI

22. Treba poduzeti odgovarajuće korake za provedbu Urbane agende za EU i angažirati, prema potrebi, relevantna tijela na svim razinama vlasti u njezinoj primjeni, i to u skladu sa svojim odnosnim nadležnostima i načelom supsidijarnosti.

23. Potrebna je bolja uključenost relevantnih, ključnih partnera, uključujući predstavnike urbanih i regionalnih vlasti, u izradi te vrednovanju politike EU-a s obzirom na mogućnosti konzultacija koje su dostupne državama članicama.

24. Treba jačati dijalog s Europskom komisijom o tome kako poboljšati razmjenu podataka o urbanim područjima na razini EU-a (uključujući urbani nadzor/reviziju) te uzimajući u obzir potrebu za minimiziranjem administrativnog tereta koliko god je to moguće.

25. Prema potrebi i u skladu s načelom proporcionalnosti, treba promicati unapređenje baze znanja i razmjenu zbirki podataka o pitanjima urbanog razvoja upućujući na različite vrste urbanih jedinica na razini EU-a te uzimajući u obzir potrebu minimiziranja administrativnog tereta što je više moguće, a usto se koristeći postojećim alatom i instrumentima.

26. Treba uključiti urbane i regionalne vlasti, Europsku komisiju, Europski parlament, CoR i EIB, poštujući načelo proporcionalnosti, u raspravu o poboljšanju postojećih instrumenata kohezijske te ostalih politika EU-a koje su usmjerene na urbani razvoj, o tome da se urbane vlasti rasprostranjenije i učinkovitije koriste financijskim instrumentima te o uvođenju Europskog fonda za strateške investicije u vezi s financiranjem urbanih područja. To uključuje pojednostavnjenje pravila u programima i instrumentima financiranja.

27. Ministri nadležni za urbana pitanja trebali bi redovito raspravljati o Urbanoj agendi za EU, i to, ako je moguće, svakih 18 mjeseci.

28. Zaključci Vijeća od 12. svibnja 2016. godine o Novoj urbanoj agendi izrađenoj u sklopu Treće konferencije Ujedinjenih naroda o stanovanju i održivom razvoju (Habitat III) trebaju se primiti na znanje.

VI. Urbane vlasti

MINISTRI SU SUGLASNI

29. Urbane su vlasti pozvane preuzeti aktivnu ulogu u Urbanoj agendi za EU te osigurati potrebnu stručnost za sve njezine aktivnosti s obzirom na to da imaju odlučujuću ulogu u njoj. Usto, lokalno osiguravaju političko vodstvo te imaju odlučujući uvid u potrebe, ali i stručnost o tome kako najbolje rješavati izazove s kojima se suočavaju.

30. Urbane vlasti treba potaknuti kako bi se kapitaliziralo znanje i sposobnost stručnih urbanih mreža EU-a u relevantnim partnerstvima.

31. Urbane vlasti treba pozvati da nastave surađivati s regionalnim vlastima, privatnim sektorom, lokalnim zajednicama, institucijama znanja i civilnim društvom na unapređenju Urbane agende za EU.

32. Treba pozvati CoR, kao savjetodavno tijelo Unije koje formalno predstavlja regije i općine na razini EU-a, da doprinese daljnjem razvoju Urbane agende za EU.

33. Treba pozvati i izravno uključiti EUROCITIES, CEMR i ostala tijela koja predstavljaju urbane vlasti kako bi pridonijela daljnjem razvoju Urbane agende za EU i razmjeni dobre prakse te kako bi iskoristila ishod akcija Urbane agende za EU, posebno rad partnerstva.

34. Treba potaknuti umrežavanje i razmjenu znanja između urbanih vlasti urbanih područja svih veličina te između različitih razina vlasti.

VII. Europska komisija

MINISTRI SU SUGLASNI

35. Napredak Europske komisije, kako je navedeno u Radnom dokumentu službi Komisije o rezultatima javne konzultacije o glavnim značajkama Urbane agende za EU, treba pozdraviti.

36. Europska komisija treba preuzeti aktivnu ulogu i nastaviti olakšavati provedbu Urbane agende za EU unutar postojećeg proračuna, uključujući pružanje osnovne tehničke pomoći partnerstvima od 1. siječnja 2017. nadalje.

37. Europska komisija treba uskladiti svoje djelovanje na jačanju urbane dimenzije politika EU-a s Urbanom agendom za EU.

38. Europska komisija treba i dalje jačati, na transparentan način, svoju koordinaciju i racionalizaciju politika koje izravno ili neizravno utječu na urbana područja, kojoj je cilj pospješivanje komplementarnosti

politika i jačanje njihove urbane dimenzije, posebno u područjima boljeg pravnog uređenja, boljeg financiranja i boljeg znanja.

39. Europska komisija treba uspostaviti jedno mjesto za pitanja u vezi s Urbanom agendom za EU i urbanim dimenzijama politika EU-a za EU te tako pospješiti potpuno, pouzdano i prilagođeno informiranje za urbana područja i dionike.

40. Europska komisija treba osigurati kontinuitet, usklađenost i koordinaciju Urbane agende za EU podupiranjem, gdje je to relevantno, provedbe skupa akcija Urbane agende za EU, a posebno rada partnerstava.

41. Europska komisija pri izradi odgovarajućih prijedloga zakonodavstva, instrumenata i inicijativa te njihova preispitivanja treba poštovati urbanu raznolikost i razmotriti, prema uputama nakon sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima, na transparentan način i gdje je to primjereno, rezultate i preporuke partnerstava.

42. Europska komisija treba redovito povratno izvješćivati Vijeće (prvi put u 2017.) o provedbi i rezultatima Urbane agende za EU.

43. Europska komisija treba nastaviti raditi s urbanim vlastima i organizacijama koje ih predstavljaju, kroz različite postojeće mogućnosti za konzultacije i ponuđene povratne informacije, na izradi relevantne nove politike i zakonodavnih inicijativa te vrednovanju postojećih strategija, politika i zakonodavstva EU-a.

44. Europska komisija treba nastaviti istraživanje za poboljšanje procjena urbanih utjecaja, gdje je to relevantno, kao dijela procjene utjecaja, koristeći se raspoloživim alatima te uključujući snažnije sudjelovanje dionika. Ove poboljšane procjene utjecaja mogu, ako se proporcionalno primijene, biti važni instrumenti za bolje integriranje urbane i teritorijalne dimenzije u nove inicijative EU-a, u skladu s ciljevima agende za bolje uređenje.

VIII. Europski parlament

MINISTRI SU SUGLASNI

45. Europskom parlamentu treba zahvaliti na njegovu aktivnom doprinosu Urbanoj agendi za EU te potaknuti daljnju suradnju u ovome području s Odborom Europskog parlamenta za regionalni razvoj (REGI) i URBAN međuskupinom (URBAN Intergroup) kao i s drugim odborima i međuskupinama čiji djelokrug ima jasnu urbanu dimenziju.

46. Europskom parlamentu treba zahvaliti na naglasku na korištenju boljih propisa u odnosu na jačanje urbane dimenzije politike EU-a.

47. Europski parlament treba pozvati da razmotri, gdje je prikladno, rezultate i preporuke partnerstva nakon smjernica sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima za agendu relevantnih odbora kada raspravljaju o relevantnom novom i postojećem zakonodavstvu EU-a.

IX. Europska investicijska banka (EIB)

MINISTRI SU SUGLASNI

48. EIB ima važnu ulogu, u suradnji s drugim međunarodnim financijskim ustanovama i nacionalnim promotivnim bankama, u financiranju ulaganja u područjima obuhvaćenima Urbanom agendom za EU, zatim u povezivanju nepovratnih sredstava i zajmova (grant-loan blending) s urbanim investicijama te u savjetovanju država članica i gradova o pripremi urbanih projekata i financijskim instrumentima.

49. EIB treba podržati razvoj pristupa boljeg financiranja u urbanom kontekstu, pa i uz pomoć financijskih instrumenata, u suradnji s Europskom komisijom.

50. EIB treba pridonijeti radu partnerstava, posebno u pogledu boljeg financiranja i boljeg znanja.

51. EIB treba, gdje je to bitno, uvažiti ishode Urbane agende za EU kako je prikladno u svom urbanom kreditiranju, povezivanju nepovratnih sredstava i zajmova i pristupu savjetodavnih usluga u urbanom kontekstu uzimajući u obzir potrebu podržavanja strategija održivog urbanog razvoja a da pritom ne ugrozi svoja financijska pravila.

X. Civilno društvo, institucije znanja i poduzeća

MINISTRI SU SUGLASNI

52. Civilno društvo ima potencijal za sukreiranje inovativnih rješenja za urbane izazove koja mogu pridonijeti kreiranju javne politike na svim razinama vlasti te ojačati demokraciju u EU.

53. EESC treba pozvati da pridonese, unutar svojih nadležnosti, daljnjem razvoju Urbane agende za EU.

54. Civilne organizacije, institucije znanja i poduzeća treba pozvati da osiguraju stručnu podršku svim aktivnostima unutar okvira Urbane agende za EU usmjerene na bolje pravno uređenje, bolje financiranje i bolje znanje.

Program rada u sklopu Urbane agende za EU

Program rada Urbane agende za EU detaljno opisuje operativni okvir Urbane agende za EU: način rada, konkretne akcije i teme Urbane agende za EU. Program podržava Amsterdamski pakt, koji je donesen 30. svibnja 2016. na neformalnom sastanku ministara nadležnih za urbana pitanja.
Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima revidirat će ovaj program rada i izmjene predložiti na odobrenje ministrima nadležnima za urbana pitanja. Izvješće o provedenim izmjenama bit će podneseno Vijeću za opće poslove (GAC).

SADRŽAJ

a/

Upravljanje Urbanom agendom za EU // 103

b/

Početni popis prioritetnih tema // 104

c/

Opis djelovanja u sklopu Urbane agende za EU // 107

d/

Način rada partnerstava // 109

I. Organizacija // 109

II. Faze i rezultati // 112

III. Praktična pitanja // 113

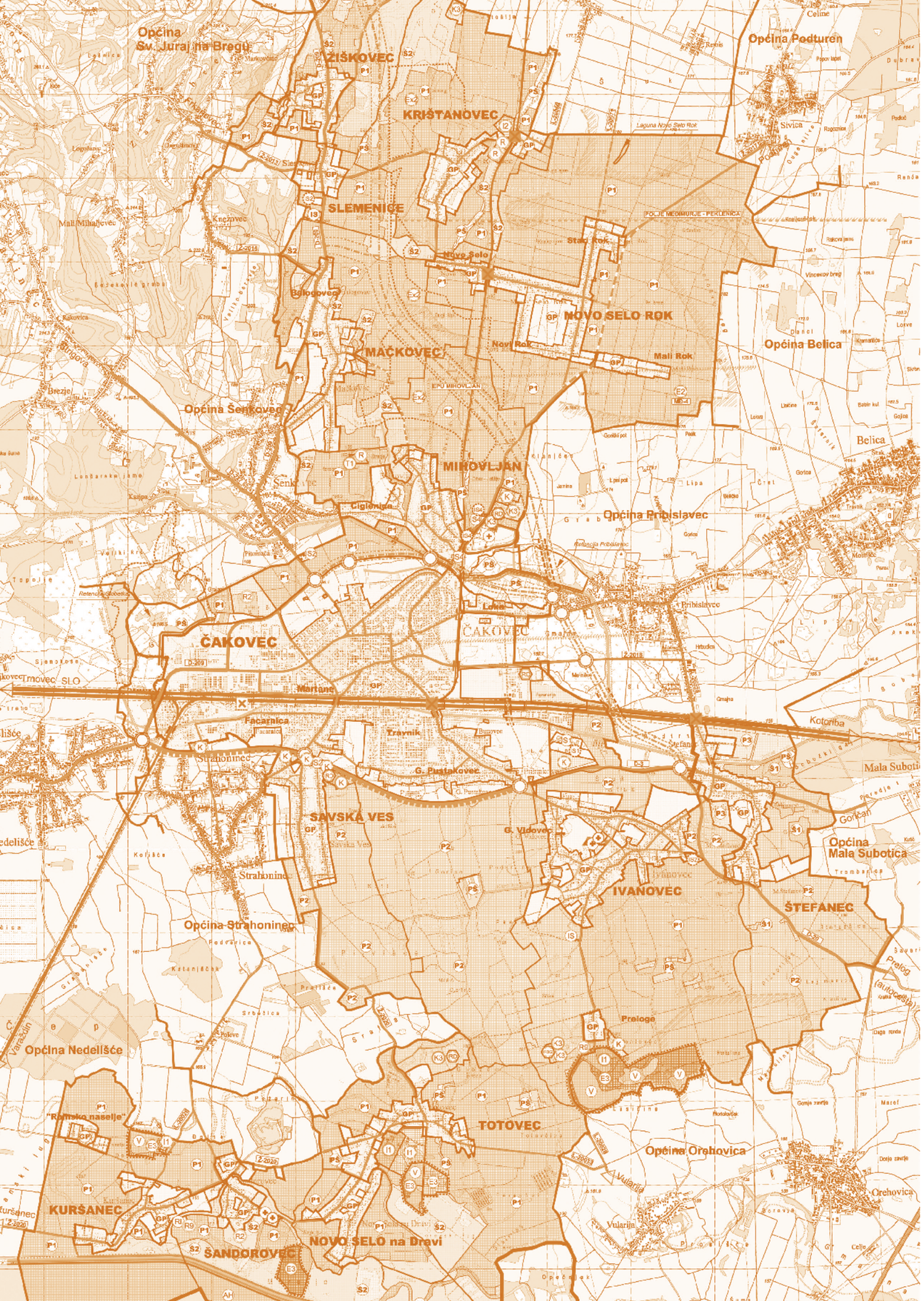

a/

Upravljanje Urbanom agendom za EU

Osim dijela III. Pakta o operativnom okviru Urbane agende za EU, program rada daje daljnji opis upravljanja Urbanom agendom za EU:

Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara o urbanim pitanjima (Directors-General meeting/DG meeting): Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja koordinirat će aktivnosti Urbane agende za EU. Tijekom rasprave o pitanjima koja se odnose na Urbanu agendu za EU sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara uključivat će kao članove države članice, Europsku komisiju, CoR, CEMR i EUROCITIES, čime se odražava višerazinska priroda Urbane agende za EU. Partnerske države, EESP, EP, EIB, URBACT, ESPON i EUKN sudjeluju kao promatrači na sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara. Predsjedništvo Vijeća može pozvati druge dionike kao promatrače. Tijekom rasprave o pitanjima vezanima uz Urbanu agendu za EU sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara pripremit će i organizirati zemlja koja vodi Predsjedništvo Vijeća i koja će supredsjedati sastankom s predstavnicima Komisije.

Radna skupina za urbani razvoj (Urban Development Group/UDG): Radna skupina za urbani razvoj neformalno je savjetodavno tijelo sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja. Radi utvrđivanja autonomije Predsjedništva Vijeća kako bi ono iznijelo vlastite prioritete te osiguravanja kontinuiteta Urbane agende za EU, Radna skupina za urbani razvoj imat će dvostruku svrhu: raspravljati o urbanim pitanjima općenito na međuvladinoj razini te savjetovati sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara o Urbanoj agendi za EU. Kada se to bude smatralo potrebnim, sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara bit će podijeljen u dva različita dijela u skladu s gore navedenim ciljevima.

U sklopu Urbane agende za EU Radna skupina za urbani razvoj djelovat će kao savjetodavno i kao nadzorno tijelo za sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara.

Tijekom rasprave o pitanjima vezanima uz Urbanu agendu za EU Radna skupina za urbani razvoj uključivat će relevantne predstavnike iz država članica (nacionalne stručnjake za urbana pitanja), Europsku komisiju, Europski parlament, savjetodavna tijela EU-a (CoR, EESC), EIB, predstavnike urbanih vlasti (CEMR, EUROCITIES) kako bi se time istaknula višerazinska priroda Urbane agende za EU. Partnerske države, URBACT, ESPON i EUKN sudjeluju kao promatrači na sastanku Radne skupine za urbani razvoj. Predsjedništvo Vijeća može pozvati i druge dionike kao promatrače.

Tijekom rasprave o pitanjima vezanima za Urbanu agendu za EU sastanak Vijeća za opće poslove pripremit će i organizirati Predsjedništvo Vijeća, koje će supredsjedati sastankom s Komisijom.

Savjetovanje: Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara pružat će neobvezujuće upute za akcije Urbane agende za EU prema savjetima Radne skupine za urbani razvoj. Ovo neformalno savjetovanje provodit će se konsenzusom.

b/

Početni popis prioritetnih tema

Popis je izrađen na temelju ankete provedene među državama članicama i predstavnicima urbanih i regionalnih vlasti u srpnju 2015. godine koju je organizirala Nizozemska, a uzimajući u obzir radni dokument službi Komisije („Rezultati javne konzultacije o ključnim značajkama Urbane agende za EU“, SWD (2015) 109 konačno/2), objavljen 27. svibnja 2015. godine, kao i rezultate triju tematskih radionica o ovom pitanju (organizirala ih je Europska komisija u rujnu 2015. godine). Prioritetne teme su u skladu s međuvladinim dokumentima navedenima u prilogu.

Popis je predstavljen na sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja u Luxembourgu u listopadu 2015. i o njemu je u načelu postignuta suglasnost.

Teme su odabrane vodeći se sljedećim kriterijima:

- moraju zahtijevati integrirano djelovanje na razini EU-a i višerazinsku suradnju
- moraju imati jasnu podršku država članica, Europske komisije i urbanih vlasti
- moraju obrađivati glavne izazove u urbanim područjima
- moraju imati potencijal da proizvedu konkretne rezultate u razumnom roku
- moraju promicati ciljeve EU 2020.

Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara može putem konsenzusa preispitati ovaj popis, a izmijenit će se na neformalnom sastanku ministara nadležnih za urbana pitanja. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara godišnje će preispitati popis tema i savjetovati o tome. Svaki sudionik sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara može podnijeti detaljan savjetodavni prijedlog za izmjenu popisa na temelju gore navedenih kriterija. Uvijek će se rad svakog partnerstva usredotočiti na mjere boljeg korištenja postojećih propisa EU-a i financiranja koje se odnosi na urbana područja te istaknuti i podijeliti najbolju praksu, znanje i primjere onog što funkcionira. Partnerstva neće proizvesti djelovanje koje rezultira novim propisima EU-a ili novim povećanim financiranjem.

U nastavku navedeni uvod u početni popis prioritetnih tema (bez posebnog redoslijeda) služi samo kao ilustracija te za potrebe rasprave. Opisi ni na koji način neće ograničiti budući rad ili buduća partnerstva.

1. Uključivanje migranata i izbjeglica

Ciljevi su upravljati integracijom imigranata i izbjeglica koji pristižu (iz zemalja izvan EU-a) i osigurati okvir za njihovo uključivanje temeljen na spremnosti i sposobnosti lokalnih zajednica za njihovu integraciju. To će obuhvatiti: stanovanje, kulturnu integraciju, osiguravanje javnih službi, socijalno uključivanje, obrazovanje i mjere tržišta rada, izglede drugih/trećih naraštaja, prostornu segregaciju.

2. Kvaliteta zraka

Cilj je ostvariti sustave i politike kojima će se osigurati dobra kvaliteta zraka radi ljudskog zdravlja. To će obuhvatiti: zakonske i tehničke aspekte povezane sa širokim rasponom izvora onečišćenja poput automobila, industrija, poljoprivrednih djelatnosti itd.

3. Urbano siromaštvo

Ciljevi su smanjiti siromaštvo i poboljšati uključivanje osoba koje trpe od siromaštva ili kojima prijeti takva opasnost u zapostavljenim četvrtima. Urbano siromaštvo tada se odnosi na pitanja vezana za strukturnu koncentraciju siromaštva u zapostavljenim četvrtima i na rješenja koja treba oblikovati i primijeniti uz integrirani pristup:

- *rješenja koja se temelje na mjestu*: urbana obnova zapostavljenih četvrti
- *rješenja koja se temelje na ljudima*: socio-ekonomska integracija ljudi koji žive u četvrtima/susjedstvima.

Pozornost će biti usmjerena na: prostornu koncentraciju strukturnog siromaštva u zapostavljenim četvrtima (i obnovu tih područja) te siromaštvo djece.

4. Stanovanje

Ciljevi su imati dostupno stanovanje dobre kakvoće. Pozornost će biti usmjerena na pristupačno javno stanovanje, pravila za državnu pomoć i opću stambenu politiku.

5. Kružno gospodarstvo

Cilj je povećati ponovno korištenje, popravak, preuređenje i recikliranje postojećih materijala i proizvoda radi promicanja novog rasta i mogućnosti zapošljavanja. Na primjer, dodatne mjere za povećanje produktivnosti resursa od 30% do 2030. godine mogle bi povećati BDP gotovo 1%, uz stvaranje dva milijuna dodatnih radnih mjesta. Pozornost će biti usmjerena na: gospodarenje otpadom (pretvaranje otpada u resurs), gospodarstvo dijeljenja, učinkovitost resursa.

6. Radna mjesta i vještine u lokalnom gospodarstvu

Ciljevi su napredak/blagostanje i mala nezaposlenost. Pozornost će biti usmjerena na: privlačenje i zadržavanje poduzeća, stvaranje novih poduzeća, lokalnu proizvodnju i potrošnju, podržavanje novih načina rada, osiguravanje da vještine odgovaraju potrebama.

7. Prilagodba klimatskim promjenama (uključujući rješenja zelene infrastrukture)

Ciljevi su anticipirati negativne učinke promjene klime te poduzeti primjerene akcije radi sprečavanja ili minimizacije štete koju mogu prouzročiti u urbanim područjima. Pozornost će biti usmjerena na: procjene ranjivosti, otpornost/prilagodljivost na klimatske promjene i upravljanje rizicima (uključujući socijalnu dimenziju strategija prilagodbe klimatskim promjenama).

8. Energetska tranzicija

Ciljevi su postići dugoročnu strukturnu promjenu u energetskim sustavima, odnosno prijelaz na obnovljivu energiju i energetsku učinkovitost. Pozornost će biti usmjerena na: poboljšanje energetske učinkovitosti (i u zgradama), poticanje inovativnih pristupa u pogledu opskrbe energijom (npr., lokalni sustavi) i povećanje lokalne proizvodnje obnovljive energije.

9. Održivo korištenje zemljišta i rješenja prihvatljiva za prirodu

Cilj je osigurati da promjene u urbanim područjima (rast, smanjenje i obnova) poštuju okoliš i poboljšavaju kakvoću života. Pozornost će biti usmjerena na: nekontrolirano urbano širenje, razvoj napuštenih industrijskih područja (brownfields), vraćanje prirode u urbana područja / zazelenjivanje urbanih područja.

10. Urbana mobilnost

Ciljevi su postići održivu i učinkovitu urbanu mobilnost. Pozornost će biti usmjerena na: javni prijevoz, kretanje / soft mobility (hodanje, vožnja biciklom, javni prostori), pristupačnost (za osobe s invaliditetom, starije osobe, djecu itd.), učinkoviti prijevoz s dobrom unutarnjom (lokalnom) i vanjskom (regionalnom) povezanosti.

11. Digitalna tranzicija

Cilj je građanima osigurati bolje javne usluge i stvoriti poslovne prilike. Pozornost će biti usmjerena na: prikupljanje podataka (uključujući vlasništvo), bolje korištenje otvorenih podataka, upravljanje podacima (uključujući sposobnost građana, urbanih vlasti te pitanja zaštite privatnosti), digitalne usluge (uključujući nove tehnologije), dostupnost digitalnih javnih usluga građanima s invaliditetom i starijim građanima (u skladu s međunarodnim normama WCAG 2.0).

12. Inovativna i odgovorna javna nabava

Cilj je koristiti se ovim snažnim alatom za rješavanje socijalnih i okolišnih ciljeva te postići više s manje. Ovo će obuhvatiti inovativne pristupe u nabavi.

c/

Opis djelovanja u sklopu Urbane agende za EU

Urbana agenda za EU provodit će se usklađenim skupom akcija. U stavku 15. Amsterdamskog pakta navedene su četiri kategorije akcija: teme, vertikalna i horizontalna koordinacija, procjena utjecaja i znanje. Različite konkretne akcije u sklopu ovih četiriju kategorija kojima je cilj poboljšati urbanu dimenziju politika EU-a jesu:

1. partnerstva (vidi odjeljak B)

2. u skladu s Radnim dokumentom službi Komisije[1], poboljšanje koordinacije postojećih instrumenata i inicijativa Europske komisije uz pomoć:

- a/ kartiranja inicijativa Komisije vezanih za urbana pitanja na području odabranih tema Urbane agende za EU kako bi se utvrdile praznine, preklapanja i sinergija
- b/ utvrđivanja glavnih aktera, mreža i platformi u sklopu odabranih tema radi racionalizacije suradnje i razmjene dobre prakse

3. istraživanje, pri procjeni utjecaja na teritorij, o tome mogu li se rabiti bolje metode kao i specifični alati za pitanja koja su relevantna za urbane vlasti, i to tako da se u većoj mjeri uzme u obzir mogući utjecaj zakonodavstva EU-a na urbana područja, kako pri kreiranju politika EU-a tako i u zakonodavnom procesu

4. usklađivanje, koje provodi Europska komisija, urbanih inovativnih akcija s odabranim temama za Urbanu agendu za EU

5. doprinos URBACT-a prioritetnim temama uz pomoć svojih aktivnosti razmjene i učenja putem transnacionalnog umrežavanja, osposobljavanja, kapitalizacije i širenja urbanog znanja i iskustava

6. usklađivanje, koje provodi Europska komisija, rada Mreže urbanog razvoja / Urban Development Network (UDN) Europske komisije s okvirom Urbane agende za EU

7. znanstveni rad i rješenja koja je razvila Zajednička programska inicijativa Urbana Europa na području istraživanja i inovacije, kojim će se koristiti za promicanje i razmjenu prijedloga, temeljenih na dokazima, za urbanu politiku i urbane projekte

8. doprinos posebnih istraživačkih aktivnosti Europske mreže za opservaciju, teritorijalni razvoj i koheziju / European Observation Network, Territorial Development and Cohesion (ESPON) odabranim temama, gdje se to bude smatralo relevantnim

1 Commission Staff Working Document, 27 June 2015 (SWD(2015) 109 final/2).

9. neformalni sastanak ministara nadležnih za urbana pitanja o napretku Urbane agende za EU, koji organizira Predsjedništvo EU-a i koji bi se, ako je moguće, trebao održati najmanje jednom tijekom svakog trojnog Predsjedništva, zajedno s Komisijom, Europskim parlamentom, europskim savjetodavnim tijelima, EIB-om, predstavnicima urbanih vlasti i relevantnim dionicima

10. nastavak CITIES foruma, koji svake dvije godine organizira Europska komisija, kako bi se raspravljalo i širu javnost izvješćivalo o napretku Urbane agende za EU

11. razvoj odgovarajućih alata i formata za provedbu transparentne, uključive i učinkovite primjene EUUA. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara može preispitati ovaj skup akcija. Ministri nadležni za urbana pitanja izmijenit će skup akcija.

d/
Način rada partnerstava

I. Organizacija

1. ČLANSTVO: Svako se partnerstvo sastoji od urbanih vlasti (gradova), Europske komisije, organizacija EU-a (EIB, EESC, CoR), država članica, država partnera, stručnjaka, krovnih organizacija (npr. EUROCITIES, CEMR), organizacija znanja (npr. URBACT, ESPON, EUKN) i dionika (nevladine udruge, poduzeća itd.). Sudjelovanje je dobrovoljno i otvoreno za sve koji su zainteresirani, predani[2] i spremni namijeniti resurse vodeći računa o potrebi za uravnoteženim sastavom, kako je dolje navedeno. Važno je da svi članovi partnerstva imaju opsežno iskustvo i stručno znanje o odnosnoj temi.
Preporučljiv sastav partnerstva – partnerstvo se sastoji od 15 do 20 partnera (uravnotežen sastav).[3]

PARTNERI KOJI PREDSTAVLJAJU URBANE VLASTI

a/ Pet predstavnika urbanih vlasti koje će imenovati sljedeće strane:
- ¬ države članice, URBACT (prema odobrenju Odbora za praćenje) i Odbor regija mogu predložiti urbane vlasti za imenovanje u sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara (Directors-General meeting) koji će odabrati do tri urbane vlasti
- ¬ EUROCITIES[4] i CEMR mogu predložiti urbane vlasti za nominaciju za sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara koji će odabrati do dvije urbane vlasti; kako bi se pospješila transparentnost i uravnotežena zastupljenost u procesu imenovanja, nominacije urbanih vlasti za partnerstva EUROCITIES-a i CEMR-a predstavit će sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara prije nego što postanu konačne (ako se smatra potrebnim, putem pisanog postupka)
- ¬ ako ne bude dovoljno nominiranih urbanih vlasti, koordinator partnerstva može, nakon što se konzultira s ostalim partnerima, predložiti urbane vlasti za nominaciju za sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara (ako se smatra potrebnim, putem pisanog postupka).

b/ EUROCITIES i CEMR mogu svaki posebno imenovati jednog predstavnika tajništva svoje organizacije.

---

2 Predanost se odnosi na podršku, aktivno sudjelovanje i vodstvo osoba koje su na položajima s ovlastima.

3 Ujednačen geografski te između Komisije, država članica, urbanih područja i ostalih dionika. Kad je riječ o urbanim područjima, trebala bi postojati zastupljenost kako „većih" tako i „malih i srednjih" gradova.

4 CEMR-u i EUROCITIES-u odobrava se da imenuju urbano tijelo vlasti jer te organizacije mogu predložiti urbane vlasti koje predstavljaju veću mrežu gradova i imaju odgovornost od nje prikupljati input.

PARTNERI KOJI PREDSTAVLJAJU DRŽAVE ČLANICE

c/ Pet država članica o kojima će se usuglasiti sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara nadležnih za urbana pitanja.[5]

PARTNERI KOJI PREDSTAVLJAJU EUROPSKU KOMISIJU

d/ Predstavnici Komisije iz relevantnih glavnih uprava (broj predstavnika ovisi o broju glavnih uprava koje trebaju biti uključene u određenu temu).

PARTNERI KOJI PREDSTAVLJAJU DIONIKE

e/ Koordinatori partnerstva mogu predložiti druge za nominaciju na sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara, primjerice:

- upravljačka tijela ESIF-a
- EIB
- stručnjake (npr., sveučilišta itd.)
- nevladine udruge / gospodarske i socijalne partnere (na europskoj razini) posebno EESC / organizacije civilnog društva
- predstavnike privatnog sektora.

PROMATRAČI

f/ Osim toga, partnerstvo može uključivati promatrače (npr., iz URBACT-a, EUKN-a).

Regije, države partneri, konzorciji gradova ili nacionalne gradske krovne organizacije također mogu biti imenovani, umjesto urbane vlasti, kao partner u partnerstvu, i to bilo kojim od putova izloženih u gornjoj točki 1.a.

Ako neko partnerstvo nije potpuno, partneri će na početku, tijekom njihova prvog sastanka, odlučiti kako će postupiti u pronalaženju dodatnih partnera. To također može biti slučaj ako članovi partnerstva aktivno ne doprinose radu.

Trajanje: Vremenski okvir da bi partnerstvo postiglo rezultate jest oko tri godine. Nakon tri godine partnerstvo će svoje rezultate predstaviti sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara. Tematska partnerstva tada je moguće završiti ili nastaviti ako se to smatra potrebnim, i to odlukom partnera. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara treba obavijestiti o svim institucionalnim promjenama u njihovu partnerstvu.

5 Ovo ne bi trebali biti članovi UDG-a, već osobe iz država članica s iskustvom u vezi s prioritetnim temama i dovoljno ovlasti za donošenje odluka (primjerice, netko iz ministarstva koje je nadležno za odnosnu temu).

2. NOVA PARTNERSTVA: Prijedloge novih partnerstava treba predočiti radnoj skupini za urbani razvoj koja će zatim savjetovati sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara o prijedlozima za nova partnerstva. Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara odlučit će o kojoj će temi započeti partnerstvo, a kada to sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara bude smatrao potrebnim, o tome će odlučiti neformalni ministarski sastanak o urbanim pitanjima.

3. KOORDINATORI: Partnerstvo će odabrati jednog ili dva svoja člana kao koordinatora/e, i to odmah nakon što bude uspostavljeno. Koordinator/i će predsjedati sastancima partnerstva. Koordinatori su ključni akteri kako bi Urbana agenda za EU postala operativna. Oni su glavna točka za kontakt za članove partnerstva i ostale zainteresirane urbane vlasti, Komisiju i države članice. Partnerstva mogu zatražiti od Komisije da pospješi proces, među ostalim, u vezi s koordinacijom između partnerstava te da pruži pomoć za dužnosti tajništva i za stručna znanja na razini EU-a. Od koordinatora se očekuje da pokriju troškove svojeg rada.

Odgovornosti koordinatora:

- organiziranje sastanaka partnerstva: pripremanje dnevnog reda, slanje pozivnica, osiguranje prostorija za sastanak (u svom ministarstvu, gradskoj vijećnici itd.), pozivanje (vanjskih) govornika kada je to primjereno, pisanje zapisnika itd.
- predsjedavanje sastancima partnerstva
- organiziranje rada između sastanaka partnerstva (npr., pisane konzultacije, traženje doprinosa, priprema dokumenata itd.)
- uloga veze između partnerstva i urbanih vlasti, Komisije i država članica, uključujući sastanke radne skupine za urbani razvoj i na razini direktora/pomoćnika ministara (uključujući izradu sažetog godišnjeg izvješća) kao i šireg niza zainteresiranih strana poput urbanih vlasti, država članica koje ne sudjeluju u konkretnom partnerstvu i drugih dionika (posebno informirati o napretku i pružati mogućnost doprinosa, npr., putem konzultacija, poruka e-pošte, ažuriranih informacija, konferencija itd.)
- suradnja s drugim partnerstvima ako se to smatra dodanom vrijednošću
- sudjelovanje u doprinosu drugim radnim skupinama/mrežama
- koordiniranje izrade akcijskog plana
- praćenje i izvješćivanje o napretku (među ostalim, putem web-stranice – vidi poglavlje III., st. 2., Program rada)
- koordiniranje rada (npr., osiguravanje da doprinosi budu pripremljeni na vrijeme i kvalitetno, posredovanje ako postoje različiti stavovi radi postizanja prihvatljivog stajališta itd.)
- koordiniranje komunikacije o akcijama i rezultatima (vidljivost)

- prijenos rezultata koje je partnerstvo postiglo sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara.

4. **ULOGA PARTNERA:** Partneri u partnerstvu imaju posebne uloge i odgovornosti:
   - pridonijeti provedbi različitih akcija iz akcijskog plana
   - vlastitim resursima sudjelovati u tehničkom radu partnerstva
   - pridonijeti partnerstvu putem vlastitog individualnog stručnog znanja, ali i šireg znanja organizacije koju predstavljaju
   - pomoći u raspravi o partnerstvu unutar njihova područja.

II. Faze i rezultati

KORAK BR. 1 – INVENTURA

U prvom bi koraku članovi partnerstva utvrdili postojeći posao proveden na prioritetnoj temi (strategije, akcije i radne skupine/mreže koje obuhvaćaju ova pitanja na razini EU). S obzirom na to da je svrha izbjeći dupliciranje i osigurati koordinaciju te osnažiti ono što je već učinjeno, ovaj je korak od presudne važnosti za odlučivanje o tome kako nastaviti u izgradnji partnerstva (primjerice: prilagoditi temu Prioritetne teme i procijeniti relevantnost glavnih multidisciplinarnih aspekata (kako je navedeno pod C. 1); ograničiti opseg partnerstva; organizirati aktivno sudjelovanje u postojećim strategijama, akcijama i radnim skupinama/mrežama kako bi se osiguralo da urbana dimenzija svih država članica bude uzeta u obzir itd.). U ovom koraku inventure članovi partnerstva identificirat će i izvore financiranja i stručnog znanja koji bi mogli biti stavljeni na raspolaganje za funkcioniranje partnerstva. Komisija će pridonijeti osiguravanjem inventure na razini EU.

KORAK BR. 2 – PRIPREMNE AKCIJE (UTVRĐIVANJE USKIH GRLA I POTENCIJALA)

U drugom bi koraku članovi partnerstva utvrdili uska grla i potencijale u svrhu utvrđivanja područja na koje bi se akcijski plan trebao usredotočiti. To će zahtijevati dubinsko istraživanje i analitički rad. To bi moglo biti na razini EU-a, nacionalnoj ili lokalnoj razini, a dovelo bi do popisa pripremnih akcija koje su potrebne da bi se definirale završne akcije. Partnerstvo će uzeti u obzir i poštovati raspoložive podatke iz država članica čiji predstavnici nisu uključeni u partnerstvo.

KORAK BR. 3 – DEFINIRANJE CILJEVA I REZULTATA

U trećem koraku članovi partnerstva sporazumjeli bi se o skupu akcija koje obrađuju pitanja Prioritetne teme (akcijski plan). Predložene akcije trebaju poštovati načela supsidijarnosti i proporcionalnosti. Ovo bi u idealnom slučaju trebalo učiniti u prvih šest do dvanaest mjeseci partnerstva. Za svako partnerstvo na raspolaganju je model akcijskog plana koji bi trebao uključivati:

a/ akcije koje bi, primjerice, mogle biti:
   - izrada prijedloga za bolje korištenje ili prilagodbu postojećeg zakonodavstva EU i instrumenata financiranja
   - provedba istraživačkog projekta radi pronalaženja mogućih rješenja i/ili popunjavanja praznina u znanju diljem EU-a.

b/ hodogram svake akcije u kojem su navedeni rezultati, ciljni datum i odgovorna organizacija (npr., Komisija, država članica koja sudjeluje, urbane vlasti itd.)

c/ ako je primjereno, mogli bi se zadati indikatori i ciljevi (ali samo ako postoji izravna veza između akcijskog plana i cilja).

KORAK BR. 4 – PROVEDBA AKCIJSKOG PLANA

U četvrtom koraku članovi partnerstva trebali bi koordinirati rad (radi *boljeg uređenja*, *boljeg financiranja* i *boljeg znanja*) na provedbi akcijskog plana s partnerima partnerstva i ostalim zainteresiranim stranama, tj. drugim državama članicama, urbanim vlastima i postojećim mrežama na koje se to odnosi itd. (nakon što je akcijski plan oblikovan i usuglašen). Važno je da članovi partnerstava razviju veze s odgovarajućim vlastima/organizacijama/poduzećima/dionicima te da rade uz punu transparentnost.

KORAK BR. 5 – VREDNOVANJE PARTNERSTVA

Sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara koordinirat će vrednovanje rada partnerstva nakon tri godine ili prije ako sastanak na razini direktora/pomoćnika ministara to bude smatrao potrebnim. Rezultate rada treba podnijeti sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara. Vrednovanje će osigurati input za druga postojeća i nova partnerstva te bi trebalo, ako je primjereno, sadržavati opće sugestije za daljnje istraživanje.

III. Praktična pitanja

1. **Sastanci i okupljanja**: Svako će partnerstvo odlučiti koliko će se često sastajati. Tijekom faze inventure partnerstvo se može sastati svaka dva mjeseca. U drugim fazama partnerstvo bi se moglo sastajati najmanje svakih šest mjeseci radi rasprave o napretku akcijskog plana. Sastanke bi, ako je moguće, trebalo održavati uz druge sastanke ili događaje (npr., tematski događaj koji organizira jedna

od radnih skupina EUROCITIES-a) radi stvaranja sinergija s drugim inicijativama i informiranja šire javnosti o statusu realizacije partnerstva.
Osim toga, jednom godišnje Komisija namjerava organizirati sastanak sa svim koordinatorima radi rasprave o napretku rada, utvrđivanja sinergija među partnerstvima i postavljanja organizacijskih pitanja koje Komisija i države članice mogu olakšati.
Također, Komisija namjerava olakšati godišnje okupljanje na kojem će se sastati svi partneri partnerstva i druge strane zainteresirane za Urbanu agendu za EU radi razmjene mišljenja i umrežavanja.

2. **Web-stranica**: Izrađena je web-stranica (www.urbanagenda.nl) na kojoj se mogu pronaći opće informacije o Urbanoj agendi za EU kao i informacije o svakom partnerstvu, primjerice, o partnerima koji sudjeluju, radnim dokumentima, okupljanjima, rezultatima akcija, novostima, datumima sastanaka itd. Web-stranica će stvoriti mogućnost zainteresiranim dionicima da pruže input za rad partnerstva koji je u tijeku ili za akcijske planove, kao i da izraze svoju spremnost na pridruživanje/doprinos partnerstvu. Koordinatori su odgovorni za ažuriranje web-stranice. Nužno je da svako partnerstvo ovu web-stranicu održava ažurnom kako bi se jamčila transparentnost.

3. **Praćenje i izvješćivanje o napretku:** Partnerstva će pratiti napredak svojeg rada i Radnoj skupini za urbani razvoj podnositi sažeto godišnje izvješće o napretku. Na temelju toga će Radna skupina za urbani razvoj izraditi sažeto godišnje (skraćeno) izvješće o napretku partnerstva (koordinirat će ga rotirajuće Predsjedništvo EU-a u suradnji s Europskom komisijom). Nakon što se na sastanku na razini direktora/pomoćnika ministara da odobrenje, Predsjedništvo će na temelju ishoda sastanka na razini direktora/pomoćnika ministara o napretku obavijestiti ministre nadležne za urbana pitanja, Europsku komisiju, Europski parlament i savjetodavna tijela Unije (CoR, EESC).

4. **Financijska potpora partnerstvima**: Godine 2016. Nizozemska je financijski poduprla prva četiri (pilot-) partnerstva: Kvaliteta zraka, Stanovanje, Urbano siromaštvo i Uključivanje migranata i izbjeglica.
U svrhu davanja početnog impulsa prvim pilot-partnerstvima Nizozemska je rezervirala 50.000 € za svako od četiri pilot-partnerstva kao potporu radu pilot-partnerstava (npr., angažiranje stručnjaka, provedba istraživanja itd.). Iako bi troškovi putovanja i smještaja trebali biti na teret svakog partnera (tj. sudjelovanje bi se trebalo smatrati njihovim uobičajenim zadaćama i kao uvjet za stvarnu obvezu da će se obaviti određeni posao), pilot-partnerstva su otkrila da je nekim partnerima teško sudjelovati bez financijske naknade. Po potrebi se proračun za pomoć može upotrijebiti za (djelomičnu) naknadu partnerima.

U Amsterdamskom paktu države članice pozvale su Europsku komisiju da od 1. siječnja 2017. godine partnerstvima osigura osnovnu tehničku pomoć.
Neke od akcija u akcijskom planu mogu zahtijevati financiranje. Stoga je važno da članovi partnerstava odluče o svojim izvorima financiranja i održavaju bliske veze s vlastima koje ga financiraju i financijskim ustanovama (banke, javne vlasti, EIB, upravljačke vlasti ESIF-a itd.) te da prate odgovarajuće pozive EU-a na podnošenje projekata kao, primjerice, u sklopu *Urban Innovative Actions*, HORIZON, COSME, LIFE itd. Ako je za akcije iz akcijskog plana potrebno financiranje, način financiranja treba opisati u akcijskom planu.

Urbana agenda Unije za Mediteran

Jadranka Vranek

Uvod

Unija za Mediteran (UzM) multilateralno je partnerstvo Europske unije sa zemljama južnog Mediterana koje obuhvaća 43 zemlje: 28 zemalja članica EU, 15 zemalja južnog Mediterana, Europsku komisiju i Arapsku ligu. Osnovana je potpisivanjem Pariške deklaracije 2008. godine u svrhu promicanja dijaloga i suradnje u euro-mediteranskoj regiji, a institucionalno se nadovezuje na Barcelonski proces.
Inicijativa je najavljena kao zajednica projekata kojima je cilj pretvaranje Mediterana u *najveći svjetski laboratorij usklađenog razvoja.*
Danas Unija za Mediteran nastoji ostvariti svoju ulogu mosta između zemalja Europske unije i drugih europskih, azijskih i afričkih zemalja na obalama Sredozemnog mora promičući dijalog i razmjenu projektnih ideja, iskustava i najboljih praksi među državama, međunarodnim institucijama, privatnim sektorom i civilnim društvom kako bi se riješili glavni problemi s kojima se suočava euro-mediteranska regija te osigurala trajna razvojna rješenja za njezin održiv rast.
Deklaracijom *Prema novoj Urbanoj agendi Unije za Mediteran* (*Towards a New UfM Urban Agenda*), koju su zemlje članice usvojile 22. svibnja 2017. godine u Kairu na Drugoj ministarskoj konferenciji o održivom urbanom razvoju Unije za Mediteran, željelo se, među ostalim, podsjetiti na zajedničke korijene i vrijednosti sredozemnih država, kultura i naroda jer Mediteran je više od područja ugroženog ubrzanom urbanizacijom. Duh Mediterana opisao je portugalski geograf Orlando Ribeiro: „Stvoren na poštovanju prema vrijednostima antičkih civilizacija, Mediteran svoj smisao postojanja ne predaje bezuvjetno vremenu, novcu ili učinkovitosti – trima idolima suvremenog svijeta. Lahor slobode i fantazije i danas se povremeno spušta s njegova vedrog neba.“
Budući da se održivi razvoj ne može postići izoliranim djelovanjem, Deklaracija je snažna poruka o nužnom zajedništvu i suradnji mediteranskih zemalja u rješavanju mnogih izazova u vremenu ubrzano mijenjajućih trendova urbanizacije i načina na koji oni utječu na gradove i naselja.
Sudjelujući u pripremi te ministarske deklaracije, Hrvatski zavod za prostorni razvoj dao je važan doprinos njezinu konačnom obliku, posebno u pogledu naglašavanja uloge urbanističkog planiranja kao ključnog instrumenta održivog urbanog razvoja, potrebe praćenja stanja urbanog razvoja kroz zajednički sustav monitoringa, potrebe urbane regeneracije zapuštenih gradskih jezgri, napuštenih industrijskih i lučkih područja, prevencije nekontroliranog rasta naselja i urbane sanacije područja nezakonite gradnje, potrebe uspostavljanja kvalitetnijih veza između jače urbaniziranog obalnog pojasa i zaleđa koje obilježava depopulacija i zaostajanje, zaštite i održivog upravljanja krajobrazom, promišljanja održivih oblika turizma i unapređivanja prometne povezanosti.
Prihvaćanjem deklaracije *Prema novoj Urbanoj agendi Unije za Mediteran*, učinjen je prvi korak u promišljanju unapređenja načina planiranja i upravljanja gradovima i naseljima usmjerenog prema društvenoj uključivosti i smanjenju urbanog siromaštva, okolišnoj održivosti i otpornom urbanom razvoju te, u konačnici, ostvarivanju zajedničke vizije održivih gradova i bolji život budućih generacija euro-mediteranske regije.

Druga ministarska konferencija Unije za Mediteran (UzM) o održivom urbanom razvoju “Ususret novoj Urbanoj agendi UzM”

Kairo, Egipat, 22. svibnja 2017.

Deklaracija

Preambula

Ministri Unije za Mediteran (UzM) nadležni za održivi urbani razvoj sastali su se na Drugoj ministarskoj konferenciji UzM-a o održivom urbanom razvoju u Kairu (Egipat) 21. i 22. svibnja 2017. godine.

Podsjećajući na

- Agendu za održivi razvoj do 2030. i posebice Cilj 11.: „Učiniti gradove i ljudska naselja uključivima, sigurnima, otpornima i održivima.”
- Novu urbanu agendu dogovorenu na Konferenciji Ujedinjenih naroda o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat III) u Quitu u listopadu 2016.
- Akcijski plan iz Addis Abebe s Treće međunarodne konferencije o financiranju razvoja
- Pariški sporazum Okvirne konvencije Ujedinjenih naroda o promjeni klime i iz njega proizašlu Konferenciju o klimatskim promjenama UN-a održanu u Marrakechu u studenom 2016. (COP22)
- Okvir iz Sendaija za smanjenje rizika od katastrofa 2015. – 2030.
- Konvenciju o zaštiti morskog okoliša i obalnog područja Sredozemlja (Konvencija iz Barcelone) usvojenu u lipnju 1995., kao i Mediteransku strategiju održivog razvoja (MSSD) koju je razvila Mediteranska komisija za održivi razvoj (MCSD) Mediteranskog akcijskog plana (MAP), usvojenu u Ateni u veljači 2005.
- Ministarsku deklaraciju UzM-a o okolišu i klimatskim promjenama od 13. svibnja 2014.
- Ministarsku deklaracija UzM-a o plavom gospodarstvu od 17. studenog 2015.

Uzimamo u obzir

- Deklaraciju iz Kaira o stanovanju i održivom urbanom razvoju usvojenu u prosincu 2015.
- Urbanu agendu za Europsku uniju (Amsterdamski pakt) usvojenu u svibnju 2016.
- Drugu svjetsku skupštinu lokalnih i regionalnih vlasti i preporuku Globalne radne skupine lokalnih i regionalnih vlasti (Quito – Ekvador, listopad 2016.)
- Protokol o integralnom upravljanju obalnim područjem Konvencije iz Barcelone.

Svjesni da

- Sredozemnu regiju karakterizira jedna od najbržih stopa urbanizacije u svijetu – gotovo 60% stanovništva već živi u urbanim područjima
- do 2030. godine urbano stanovništvo povećat će se za još 22,5 milijuna zbog neprekidnih ruralno-urbanih migracija i endogenog urbanog rasta što će donijeti veliku potražnju za stanovanjem, komunalnim i urbanim uslugama te stvoriti velik pritisak na postojeću neotpornu infrastrukturu, kao i na prirodne resurse
- razvoj velikih urbanih područja izazvao je brzo propadanje mnogih povijesnih gradskih središta ugrožavajući kulturnu baštinu sredozemnih civilizacija i krajobraza te identiteta Sredozemne regije
- Sredozemnu regiju i njezine gradove karakterizira visoka ranjivost na klimatske promjene, a njihove posljedice kao što su nestašica vode, suše, toplinski valovi, šumski požari i erozija obale sve više utječu na okoliš i ljudske aktivnosti
- urbana područja moraju imati središnju ulogu u prijelazu na ekonomski održivu energiju
- definicija nove uloge urbanih središta, unutar urbanog konteksta koji se brzo mijenja, također je specifičan, velik urbani problem koji je potrebno riješiti
- stanovanje i javne usluge čine glavne sastavnice životnog standarda te postoji potreba za poboljšanjem osnovnih objekata i infrastrukture i za migrante kako bi živjeli dostojanstvenim životom i imali bolje stambene uvjete
- na regiju i njezine gradove utjecat će klimatske promjene i globalno zatopljenje i njihove posljedice na okoliš, a najveći utjecaj imat će ljudske aktivnosti
- Sredozemna regija suočava se s višestrukim izazovima koji utječu na održiv urbani razvoj njezinih gradova
- s obzirom na ključnu ulogu koju će održiv urbani razvoj imati na kakvoću života ljudi, i na Sredozemlju i šire, te na sve veću važnost urbane dimenzije na svjetskoj, regionalnoj, nacionalnoj i podnacionalnoj razini, važno je da Unija za Mediteran i njezine države članice utvrde zajedničku viziju održivog urbanog razvoja te usvoje sveobuhvatan i operativan program o toj temi
- zemlje Sredozemlja suočene su s pitanjima migracije i izbjeglica, što stvara dodatni pritisak na urbana područja.

Nadovezujući se na

- prvu Ministarsku deklaraciju UzM-a o održivom urbanom razvoju iz studenog 2011. godine (Strasbourg), koja je uspostavila suradnju glede održivog urbanog razvoja kao sredstvo razvijanja istinske urbane dimenzije unutar UzM-a
- pripremne aktivnosti koje su prije Druge ministarske konferencije UzM-a o održivom urbanom razvoju[1] poduzeli Vladini predstavnici nadležnih ministarstava i ključni regionalni partneri, uz podršku Europske komisije, usredotočujući se na specifične izazove urbanog razvoja u zemljama Sredozemlja
- Novu urbanu agendu usvojenu na Konferenciji Ujedinjenih naroda o stanovanju i održivom urbanom razvoju (Habitat III) u Quitu u listopadu 2016. godine.

Ističući

- zajedničke strukturne izazove za urbani razvoj – kao i potrebne politike, strategije, zakonodavstvo, provedbu, praćenje i ponovno razmatranje radi njihova rješavanja – istodobno potvrđujući raznolikost te gospodarske, društvene, ekološke i kulturne specifičnosti svake države članice
- potrebu za regionalnim rješavanjem zajedničkih strukturnih izazova putem kapaciteta, alata i resursa koji podupiru države članice, kao i njihove lokalne vlasti, uključujući druge relevantne dionike u skladu s nacionalnim politikama i zakonodavstvom, kao učinkovit mehanizam za urbanističko planiranje i održiv urbani razvoj.

Ponovno potvrđujući

da regionalna suradnja dodaje bitnu vrijednost i jača nacionalne napore tako što omogućava i podupire: razmjenu iskustava; kopiranje najboljih praksi; suradnju među lokalnim vlastima; promicanje zajedničkih pristupa nakon prilagodbe lokalnim potrebama; zajedničke pilot-projekte; vrednovanje postojećih, kao i tradicionalnih znanja; inovativne prakse te, zahvaljujući prijenosu znanja, najbolje prakse i tehnologije; projekte za jačanje kapaciteta; povećanje prilika za ulaganje i pristupa održivom financiranju; uspostavljanje prikladnih, zajedničkih i primjenjivih sustava za praćenje i ponovno razmatranje u skladu sa sustavima u državama članicama.

Pozivajući

na angažman donatore i međunarodne financijske institucije koje pružaju znatnu podršku u svrhu materijalizacije Urbane agende UzM i promicanja regionalne suradnje u pogledu urbanih pitanja.

1 Kriteriji za osnivanje radnih skupina uzet će u obzir geografsku uravnoteženost i uravnoteženost dionika. Također je važno opisati njihove zadaće, način rada, vremenski okvir i potrebne financijske izvore.

Mi, ministri, suglasni smo da ova Deklaracija uspostavlja Urbanu agendu UzM kako slijedi:

- **ciljevi, djelokrug i prioriteti.**

Mi, ministri, ovom smo **Agendom suglasni da, u skladu s odgovarajućim nacionalnim zakonodavstvom, strategijama, planovima i politikama:**

- Urbanoj agendi UzM cilj je ostvariti puni potencijal i doprinos urbanih područja u svrhu postizanja urbane dimenzije ciljeva Agende do 2030. i Nove urbane agende
- Urbana agenda UzM teži uspostavljanju učinkovitijeg integriranog i koordiniranog pristupa u zemljama Sredozemlja glede politika, zakonodavstva i ulaganja uz mogući utjecaj na urbana područja te ovime pridonijeti regionalnoj i društvenoj koheziji smanjenjem društveno-gospodarskih razlika uočenih u urbanim područjima i regijama te istih razlika između urbanih i ruralnih područja
- Urbana agenda UzM nastoji potaknuti doprinos lokalnih vlasti koje imaju važan učinak na urbana područja, uključujući Euromediteransku skupštinu regionalnih i lokalnih vlasti, u sastavljanju i provedbi politika istodobno poštujući nacionalne upravne strukture i politike te nastoji ojačati urbanu dimenziju tih politika; Urbanoj agendi UzM cilj je omogućiti urbanim vlastima da rade na sustavniji i dosljedniji način u svrhu ostvarenja sveobuhvatnih ciljeva.

Osiguravamo da se

Urbana agenda UzM zasniva na holističkom, integriranom, lokaliziranom i dugoročnom pristupu održivom urbanom razvoju, koji je potreban radi promicanja dobro upravljanih, gospodarski prosperitetnih, rodno i društveno uključivih, pravednih, sigurnih, zdravih, pristupačnih i otpornih ekološki održivih gradova koji učinkovito iskorištavaju resurse i imaju niske emisije ugljika. Prepoznavanje središnje uloge bogate i raznolike kulture, očuvanje i promidžba kulturne i prirodne baštine te učinkovito urbanističko planiranje i upravljanje, uz dostupnost javnih prostora, što je temeljni uvjet za sveopće sudjelovanje i vlasništvo u svrhu ostvarenja ovih ciljeva, dio su ovoga pristupa. Taj integrirani pristup omogućio bi državama članicama da pridonose ostvarenju Ciljeva održivog razvoja (COR) putem Urbane agende UzM.

Ponovno potvrđujemo sljedeća sveobuhvatna načela

- dugoročna održivost može se postići samo ako se sve dimenzije održivosti – društvena, ekološka, gospodarska i kulturna – razmatraju istodobno
- održiv urbani razvoj najvažniji je dio društvene inkluzije i smanjenja siromaštva
- pristup temeljen na pravima podupire održivi urbani razvoj
- održiv urbani razvoj uzima u obzir raznolikost gradova i njihov širi teritorijalni kontekst te promiče urbano-ruralne veze zajednički s ruralnim razvojem i poljoprivrednom politikom radi jačanja teritorijalne kohezije
- potreban je lokaliziran pristup održivom urbanom razvoju jer ne postoji jedinstveno rješenje koje bi odgovaralo gradovima i urbanim područjima svih veličina – uključujući male gradove te gradove i urbana područja srednje veličine – ovisno o veličini njihova stanovništva i dinamici, prošlosti, identitetu i lokaciji, gospodarskim prilikama, kao i njihovu nacionalnom, regionalnom i međunarodnom položaju
- da integrirani pristup održivom urbanom razvoju istodobno uzima u obzir sva pitanja i interese koji su relevantni za urbani razvoj na pošten način te je rezultat procesa u kojem su koordinirani prostorni, sektorski i vremenski aspekti
- učinkovitost planova održivog urbanog razvoja može se postići samo ako ih prati strategija održivog ruralnog razvoja koja uravnotežuje privlačnost gradova mobilnošću između ruralnih i urbanih područja putem suvremenog, čistog, redovitog i ekonomičnog prijevoznog sustava istodobno potičući održivo ulaganje u ruralna područja radi stvaranja potrebnih usluga poput zdravstva, obrazovanja i zaposlenja
- važna uloga lokalnih vlasti kao i dionika u osmišljavanju politika koje utječu na urbana područja te njihova ključna uloga u budućoj provedbi, uključujući procese praćenja i ponovnog razmatranja, prema potrebi
- da će se Urbana agenda UzM provesti kombinacijom intervencija: usklađivanjem i provedbom političkog okoliša; razvijanjem kapaciteta isporuke; poboljšanjem kapaciteta u svrhu pružanja učinkovitih javnih usluga; mobiliziranjem i učinkovitim korištenjem domaćeg i međunarodnog javnog financiranja; omogućavanjem prostornog planiranja i planiranja korištenja zemljištem mobilizirajući domaći i međunarodni privatni sektor; poticanjem trgovine i ulaganja; jačanjem znanosti, tehnologije i inovacija te strukovnog obrazovanja
- podrška učinkovitom uključivanju lokalnih vlasti, u skladu s nacionalnim politikama i zakonodavstvom, u provedbi Urbane agende UzM, uz njihov pristup svim javnim i privatnim izvorima financiranja, kako je navedeno u Akcijskom planu iz Addis Abebe, pa i prikladnim tjekovima Službene razvojne pomoći (SRP) i okvirima koji omogućuju kombiniranje SRP-a s ostalim oblicima financiranja/bespovratnim sredstvima
- naš angažman u svrhu razvoja i provedbe Urbane agende UzM u skladu s nacionalnim politikama i propisima uz aktivno sudjelovanje lokalnih vlasti i njihovih udruga te civilnog društva, uključujući multilateralne institucijske sporazume i partnerstva, nevladine organizacije, predstavnike privatnog sektora i druge dionike u transparentnim procesima
- održiv urbani razvoj također uzima u obzir zajedničke sigurnosne izazove i prijetnje urbanoj sigurnosti.

Ističemo svoje uključivanje u

- daljnje jačanje kapaciteta lokalnih vlasti putem programa jačanja kapaciteta i razmjene najboljih praksi u svrhu osiguravanja provedbe urbanih projekata; u tom smislu uzimamo u obzir program URBACT i potičemo države članice i Europsku komisiju na jačanje ove inicijative za zemlje Sredozemlja uzimajući u obzir specifičnosti država članica
- pružanje i omogućavanje pružanja tehničke pomoći i prijenosa tehnologije za inovativna i održiva rješenja nadovezujući se na najbolje prakse Inicijative za financiranje urbanih projekata (UPFI) radi povećanja njegova društveno-gospodarskog učinka u praksi
- jačanje pristupa financiranju poboljšanjem mehanizama kombiniranog financiranja te uključivanjem privatnog sektora putem javno-privatnih partnerstava istodobno podupirući zemlje i gradove koji su domaćini migrantima i izbjeglicama
- nastavak rada na rješavanju sukoba koji su stvorili migracijske tjekove poticanjem konstruktivnog i uključivog dijaloga kroz sveobuhvatan pristup migracijama koji razmatra sigurnosnu dimenziju, razvojnu suradnju i poštovanje ljudskog dostojanstva istodobno nastojeći iskorijeniti temeljne uzroke neregularnih migracija.

Naglašavamo potrebu da svoj rad usredotočimo na sljedeće zajedničke prioritete

URBANA PRAVILA I PROPISI

- promicanje uloge urbanističkog planiranja, razvoj politike i instrumenata za korištenje zemljištem, urbanih pravila i zakonodavstva te alata za učinkovito osiguravanje njihove provedbe.

URAVNOTEŽEN URBANI I PROSTORNI RAZVOJ

- policentričan urbani razvoj
- integrirani pristup prostornom razvoju i održive ruralno-urbane veze
- odnos između ubrzano urbaniziranog priobalnog područja i ruralnog zaleđa pogođenog depopulacijom
- projektiranje kompaktnoga grada.

OKOLIŠ

- održivo upravljanje resursima s naglaskom na vodi i otpadu
- energija i hrana kao dio održivog integriranog upravljanja resursima
- održiv priobalni razvoj i zaštita
- održivo korištenje zemljišta i ekosustava

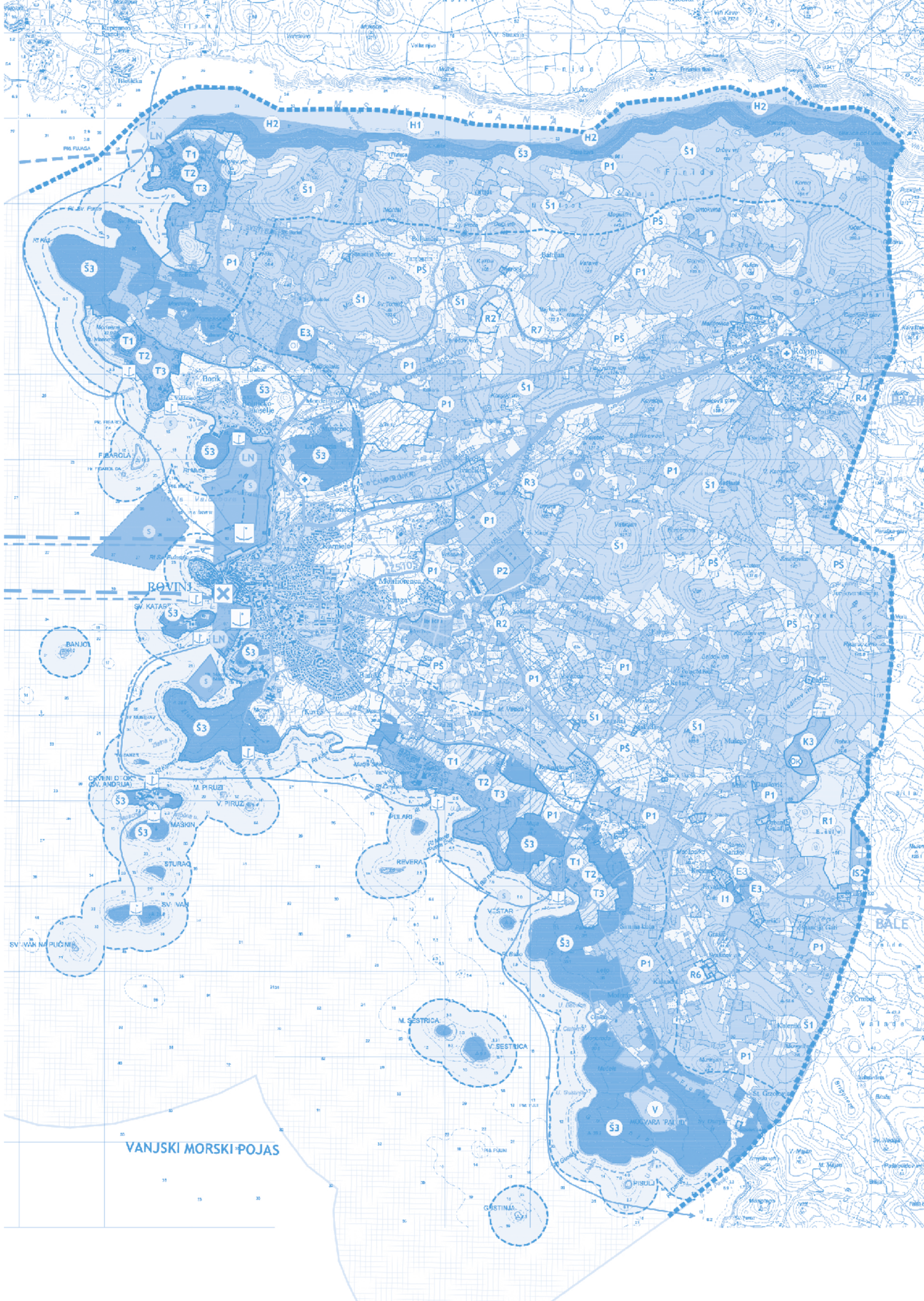

- zaštita i proširenje urbanih zelenih površina i urbane bioraznolikosti te smanjenje/sprečavanje nekontroliranog urbanog širenja
- smanjenje rizika od katastrofa i otporna urbana infrastruktura
- zaštita krajobraza, njegovo planiranje i upravljanje
- održivo planiranje i upravljanje turističkim djelatnostima.

KLIMA

- poboljšana urbana otpornost putem uključivanja prilagodbe klimatskim promjenama u različite sektore i područja
- naglasak na zelenoj infrastrukturi, rješenjima temeljenima na prirodi, pristupima temeljenima na ekosustavima koji donose dodatne koristi te koji su jeftiniji
- doprinos povećanju znanja, posebice promicanjem utvrđivanja rizika i ranjivosti, učinkovitom upotrebom klimatskih usluga (projekcije u manjem mjerilu, poboljšane prognoze) za urbane potrebe; razvoj sustava praćenja i pokazatelja.

HABITAT

- integrirani pristupi održivom, priuštivom i prikladnom stanovanju
- osnovne urbane usluge (voda, odvodnja, zbrinjavanje otpada, struja)
- urbana regeneracija i kvalitetan javni prostor
- stavljanje naglaska na regeneraciju povijesnih središta, industrijskih i lučkih područja
- urbano unapređenje neplanskih stambenih naselja
- kulturna baština
- očuvanje tradicije solidarnosti i dijeljenja
- podrška stvaranju mjesnih odbora koji rade na očuvanju izgrađenog i prirodnog okoliša
- održive zgrade i građevine
- četvrti mješovite namjene i društveno raznolike četvrti.

PRIJEVOZ I MOBILNOST

- održiva urbana mobilnost, posebno izražena integriranim, uključivim i priuštivim javnim prijevozom, kao i sigurnim nemotoriziranim prijevozom
- rješenja intermodalnog prijevoza
- promicanje upotrebe pametnih i inovativnih rješenja
- koordinacija između urbanog planiranja i planiranja mobilnosti.

MIGRACIJE

- jačanje kapaciteta i osnovnih usluga gradova koji su domaćini migrantima, izbjeglicama i interno raseljenim osobama
- bavljenje povećanim naseljavanjem iz ruralnih u urbana područja
- poboljšanje suradnje između različitih razina gospodarenja koje se bave pitanjima migracije, uključujući međunarodnu razinu.

SREDSTVA PROVEDBE

- Jačanje kapaciteta
  - tehnička pomoć lokalnim vlastima, uključujući izobrazbu
  - razvoj lokalnih kapaciteta za urbanističko planiranje i provedbu
  - suradnja među gradovima.
- Financiranje
  - pojačan pristup financiranju
  - izgradnja kapaciteta za poboljšanje mehanizama kombiniranog financiranja
  - podrška poboljšanju općinskih financija i fiskalnih sustava
  - poboljšanje međunarodne suradnje i osiguranje prikladnih održivih i predvidivih provedbenih sredstava, uključujući financiranje, prijenos tehnologije i jačanje kapaciteta.
- Podaci
  - podrška nacionalnim uredima za statistiku i razvoj podataka i GIS-a
  - razvoj pokazatelja održivosti, dobrobiti i ranjivosti kako bi se na nacionalnoj i na međunarodnoj razini omogućila usporedivost trenutačnog stanja i trendova
  - poticanje razvoja usklađene definicije gradova koju razvijaju Europska komisija, OECD i Svjetska banka.

Operativni okvir

MI, MINISTRI, SUGLASNI SMO

- da je Urbana agenda UzM dosljedan skup akcija njezinih država članica u koordinaciji s ostalim ključnim akterima Sredozemlja; to je oblik višerazinske suradnje u kojem predstavnici država članica nadležni za urbanističke poslove, Europska komisija, Europska služba za vanjsko djelovanje, savjetodavna tijela Unije (Odbor regija, EGSO), regionalne i lokalne skupštine europskog Sredozemlja, EIB, EBRD i ostale relevantne institucije rade u tematskim radnim skupinama u kontekstu Regionalne platforme UzM-a o održivom urbanom razvoju

- akcije koje proizlaze iz Urbane agende UzM promicat će:
  - utvrđivanje zajedničkih tematskih prioriteta, a u tom smislu Urbana agenda UzM usredotočit će se na brojne prioritetne teme
  - učinkovitu koordinaciju putem višerazinske i međusektorske (horizontalne i vertikalne) suradnje u svrhu isporuke učinkovitijih rješenja za urbane izazove i osiguravanja integriranijeg pristupa na razini urbanih područja, a tematske radne skupine sredstvo su za postizanje ove svrhe
  - razmjenu znanja i iskustava u svrhu razvoja i poboljšanja sadržaja Urbane agende UzM
  - ako to zemlje članice smatraju relevantnim, sudjelovanje vlada i njihovih lokalnih vlasti kao i relevantnih dionika u postojećim inicijativama koje prate multilateralne sporazume i jačaju održiv urbani razvoj
  - razmjenu znanja i iskustava s odgovarajućim partnerstvima iz Urbane agende za EU.

MI, MINISTRI, SUGLASNI SMO

glede osnivanja Regionalne platforme UzM-a za održivi urbani razvoj, koju će sačinjavati radne skupine za provedbu Urbane agende UzM:[2]

- radne skupine trebaju razviti integrirani i holistički pristup na otvoren i transparentan način kako bi se postigli prethodno navedeni ciljevi Urbane agende UzM te na temelju snažnog uključivanja praktičara iz odgovarajućih tijela vlasti nadležnih za urbani razvoj
- kako bi se osigurala usredotočenost i stvaran utjecaj na terenu, radne skupine bi trebale imati *bottom up* pristup u analizi, među ostalim, konkretnih slučajeva u urbanim područjima koja su tipičan primjer uskih grla i potencijala
- radne skupine sastavit će konkretne prijedloge za povećanje znanja, jačanje inovativnih i održivih rješenja, poboljšanje pristupačnosti financiranju projekata koji se odnose na određenu temu radnih skupina.

MI, MINISTRI, SUGLASNI SMO

da će upravljanje Urbanom agendom UzM funkcionirati kako slijedi:

- aktivnostima UzM-a koordinirat će *ad hoc* sastanci visokih dužnosnika o održivom urbanom razvoju, a ti će sastanci o održivom urbanom razvoju:
  - osigurati da akcije organizirane na takav način budu osmišljene s predstavnicima država članica nadležnima za urbane poslove, Europskom komisijom te drugim partnerima UzM-a i uz njihovu podršku, zajednički osnažujući UzM i izradu politika, aktivnosti i shema financiranja te postižući najveći utjecaj
  - izvijestiti zasjedanje ministara odgovornih za održivi urbani razvoj
  - podnijeti povratne informacije o rezultatima radnih skupina i napredovanju aktivnosti Urbane agende UzM
  - izdati neformalne smjernice o budućem razvoju Urbane agende UzM
  - vrednovati trenutačni i budući skup akcija Urbane agende UzM najkasnije do 2020.

OVLAŠĆUJEMO TAJNIŠTVO UZM-a DA

- uspostavi i koordinira Regionalnu platformu UzM-a o održivom urbanom razvoju koju sačinjavaju tematske radne skupine usredotočene na prethodno navedene zajedničke prioritete koji okupljaju predstavnike članica nadležne za urbanističke poslove, Europsku komisiju, Europsku službu za vanjsko djelovanje, savjetodavna tijela Unije (Odbor regija, EGSO), regionalne i lokalne skupštine europskog Sredozemlja, EIB, EBRD kao i ključne partnere i ostale relevantne institucije radi rasprave o operativnim koracima koje je potrebno poduzeti u svrhu provedbe Urbane agende UzM jačajući inovativna i održiva rješenja, promičući bolje znanje i najbolje prakse za zajedničke prioritete urbanog razvoja te utvrđujući nove projekte koji bi se kopirali u ovoj regiji
- organizira sastanke Odbora za razvoj urbanih projekata UzM-a i međunarodnih financijskih institucija ujedinjavajući ključne partnere regije UzM-a, međunarodnih financijskih institucija i donatora radi razmjene stavova o shemi financiranja već izrađenih te budućih projekata
- rezultati gore navedenih sastanaka predstavit će se na sastancima visokih dužnosnika radi razmatranja i podupiranja te će ih raspraviti i ispitati budući *ad hoc* sastanci visokih dužnosnika na temu održivog urbanog razvoja u svrhu procjene i razmatranja napretka postignutog u provedbi Urbane agende UzM te predlaganja budućeg skupa akcija.

KONAČNO, MI MINISTRI, POZIVAMO

Tajništvo UzM-a da nastavi svoj aktivni doprinos poboljšanju situacije s obzirom na urbani razvoj u regiji u svrhu daljnjeg promicanja projekata u skladu s prioritetima održivog urbanog razvoja te da na svim sektorskim zasjedanjima uzme u obzir specifičnosti urbanog i prostornog integriranog pristupa.

Suglasni smo da ćemo se ponovno sastati, u načelu, za dvije godine kako bismo ponovno razmotrili napredak na razvoju Urbane agende UzM.

Izražavamo zahvalnost Vladi Arapske Republike Egipat kao domaćinu Druge ministarske konferencije o održivom urbanom razvoju.

2 Kriteriji za osnivanje radnih skupina uzet će u obzir geografsku uravnoteženost i uravnoteženost dionika. Također je važno opisati njihove zadaće, način rada, vremenski okvir i potrebne financijske izvore.

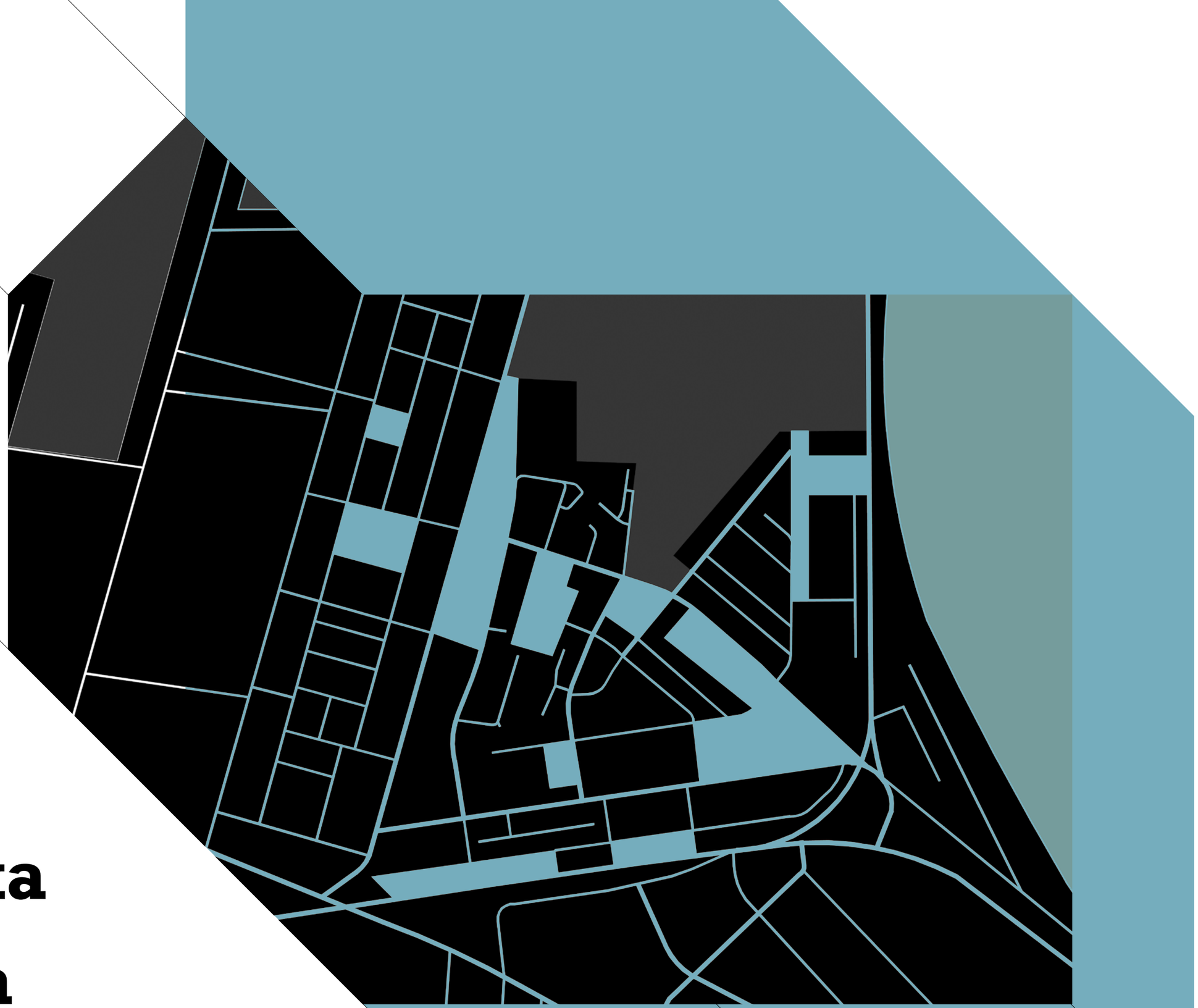

Atenska povelja

Što je bila - što jest - što će biti

... U čemu su onda bit i značenje Atenske povelje? Mnoge njezine zasade bile su prisutne i prije, ali isključivo u sferi strogo stručne i znanstvene bibliografije urbanizma, raštrkane po stručnim (i rijetkim) časopisima, u specijalističkim knjigama ili u njihovim još specijalnijim poglavljima. Atenska ih je povelja ujedinila, kratko i sažeto na jednome mjestu proživši ih u mnogočemu potpuno novim duhom. Time – a istovremeno odbacivši sve one zasade urbanizma koje nisu bile utemeljene na znanstvenom pristupu ili nisu više slijedile aktualne i goruće probleme urbanizma i gradova s početka dvadesetog stoljeća, a koje su se uporno održavale u klasičnoj teoriji urbanizma – kao i svojim polemičkim stilom Atenska je povelja zadobila značenje manifesta, kadrog da uzdrma sve zastarjele i ne više primjerene poglede na urbanizam. U tom smislu Atenska povelja nije samo stručni dokument nego u dobroj mjeri i politički pledoaje za društvenim reformama, preduvjetima za izgradnju novoga grada.

Nema sumnje da je u Atenskoj poveljii tu i tamo prisutno u određenoj mjeri zanesenjaštvo. Na primjer: „Arhitektura je ključ za sve“ (91). Što je najgore, doista ima arhitekata koji u to još iskreno vjeruju. Ali, s malo smisla za stvarnost znat ćemo da je arhitektura daleko od toga da bude takav ključ jer joj je, čini se, i samoj potreban ključ za oslobađanje od nekih usijanih doktrina, pomodarstva i znanstvene marginalnosti. No smije li se zamjeriti zbog takva ultrastava ljudima koji su sastavljali Atensku povelju u vrijeme kad su morali dokazivati ono što je očigledno, a posebno, mogu li im to zamjeriti današnji arhitekti kad je i dandanas položaj arhitekture svakodnevno ugrožen. U ono je vrijeme bar „akademizam“ držao čvrste položaje, dok nam danas manjka i taj oslonac. Nismo li svjedoci uvijek ponovnim diletantskim izborima lokacija, a time i formiranju defektnih struktura gradova i regija, te izvrgnuti namjerama da se urbanizam svede na ulogu „ucrtavača“ odluka donesenih izvan okvira stručnosti. Ako arhitektura i nije „ključ za sve“, ipak je bar kvaka na vratima koja vode prema nekim putovima rješavanja mnogih zamršenih problema čovjeka.

Upravo zbog takvih sve učestalijih pojava, kao i zbog stvarnih neuspjeha urbanizma našeg vremena, ne smijemo smetnuti s uma uspjehe, a pogotovo nam valja poštovati i braniti djela koja su naši klasici, to više što su mnoga od njih još aktualna i praksi po svemu sudeći potrebna. ...

Izvod iz članka Ante Marinović-Uzelca: Atenska povelja,
objavljenog u časopisu ARHITEKTURA, broj 189-195, Zagreb, 1984-1985.

CIAM-ova Atenska povelja (1933.)

Iz Le Corbusierove *Atenske povelje*.
(Grossman. New York, NY: 1973).
Congress Internationaux d'Architecture moderne (CIAM)

I.

Općenito

Grad i njegova regija

OPAŽANJA

1. *Grad je samo jedan element unutar gospodarske, društvene i političke cjeline koja predstavlja regiju.*

Politička cjelina grada rijetko se podudara s njegovom geografskom cjelinom odnosno s njegovom regijom. Određivanje tlocrta političkog teritorija gradova od početka je uglavnom proizvoljno, ili takvo postane kasnije kada velike aglomeracije toliko narastu da se spoje i progutaju druga gradska područja. Takvi umjetni tlocrti otežavaju dobro upravljanje novonastalom cjelinom. Neka prigradska područja ponekad čak zadobivaju neočekivanu i nepredviđenu važnost, u pozitivnom ili negativnom smislu, jer su postala sjedište raskošnih rezidencija, jer su se u njima smjestila središta teške industrije ili pak jer su u njima zbijeni izmučeni pripadnici radničke klase. U takvim slučajevima političke granice koje dijele urbanu cjelinu koče promjene. Urbana aglomeracija čini ključnu jezgru geografskog prostora čije granice određuje isključivo područje utjecaja druge aglomeracije. Ključne uvjete njenog postojanja utvrđuju načini komunikacije koji joj omogućuju kontakte i čvrsto ju povezuju s prostorom u kojem se nalazi. O problemu urbanizma možemo razmišljati samo ako uvijek imamo na umu sastavne dijelove regije, osobito geografiju, koja u ovom pitanju mora biti najvažnija — linije porječja i susjednih vrhova koji razgraničuju prirodne oblike i zacrtavaju putanje kretanja koje su prirodno upisane u zemlji. Ne može se započeti ni s jednim pothvatom ako on nije u skladu s uravnoteženom sudbinom regije. Plan grada samo je jedan element ove cjeline koja predstavlja regionalni plan.

2. *Uz gospodarske, društvene i političke vrijednosti, postoje i vrijednosti fiziološkog i psihološkog podrijetla koje su ukorijenjene u ljudskom biću i koje u raspravu uvode pitanja pojedinačnog i kolektivnog poretka. Život se razvija samo ako postoji sklad između dva suprotstavljena načela koja upravljaju ljudskom osobnošću: individualnog i kolektivnog.*

Čovjek se osjeća nezaštićeno kada je sam i zato se spontano pridružuje skupini. Kada bi bio prepušten sam sebi, izgradio bi samo svoju kolibu te bi u tom stanju nesigurnosti vodio život ispunjen opasnostima i umorom koje bi dodatno otežavala tjeskoba zbog samoće. Kada je uključen u skupinu, on osjeća teret različitih ograničenja koje mu nameću neizbježna društvena pravila, ali je zauzvrat u određenoj mjeri zaštićen od nasilja, bolesti i gladi. Može se baviti poboljšavanjem svog mjesta stanovanja te može utažiti

svoju duboko ukorijenjenu potrebu za društvenim životom. Kada postane sastavni dio društva koje mu osigurava život, on počinje na izravni ili neizravni način pridonositi bezbrojnim pothvatima koji osiguravaju njegov tjelesni život i razvijaju njegov duhovni život. Njegovi napori češće dovode do rezultata i njegova bolje zaštićena sloboda prestaje tek na mjestu gdje počinje ugrožavati slobodu drugih. Ako u pothvatima skupine postoji mudrost, oni povećavaju i oplemenjuju život pojedinca. Ali ako prevladavaju lijenost, glupost i sebičnost, skupina postaje beživotna i lako se prepušta neredu te svojim članovima donosi samo sukobe, mržnju i razočaranost. Plan je dobro osmišljen ako omogućuje plodnu suradnju i istodobno u najvećoj mogućoj mjeri dopušta slobodu pojedinaca i napredak pojedinca unutar okvira građanske dužnosti.

3. *Na ove biološke i psihološke konstante utječe njihova okolina – geografsko i topografsko stanje, gospodarske okolnosti, politička situacija. U prvom redu na njih utječu geografsko i topografsko stanje, sastav elemenata, voda i zemlja, priroda, tlo, klima…*

Geografija i topografija imaju značajnu ulogu u ljudskoj sudbini. Ne smije se zaboraviti da svime dominira sunce koje nameće svoj zakon svim pothvatima čija je namjera zaštititi ljudska bića. Ravnice, brda i planine također su posrednici u oblikovanju senzibiliteta i stvaranju mentaliteta. Iako će se čovjek koji živi u brdima jednostavno spustiti u ravnicu, čovjek iz ravnice rijetko će se uspeti iz doline ili se truditi prijeći planinske prijevoje. Vrhovi planinskih lanaca ograničili su „područja okupljanja" na kojima su se ljudi postepeno počeli okupljati u klanove i plemena jer su ih povezivali zajednički običaji i ponašanje. Omjer elemenata zemlje i vode – bilo da se iskazuje na površini gdje stvara razlike između jezerskih i riječnih područja te širokih stepa, ili je pak vidljiv u količini kiša koje negdje stvaraju bujne pašnjake, a drugdje pustare i pustinje – također oblikuje način razmišljanja koji je vidljiv u pothvatima ljudi i koji će se izraziti unutar kuće, sela i grada. Ovisno o kutu pod kojim sunce pada na meridijane, godišnja doba naglo se sučeljavaju ili se pak smjenjuju bez osjetnih prijelaza; i iako u svojoj neprekinutoj zaobljenosti Zemlja ne priznaje nikakav prekid između različitih zemljišnih parcela, pojavljuju se bezbrojne kombinacije, i svaka ima svoje posebnosti. I naposljetku, ljudske rase sa svojim različitim religijama i filozofijama povećavaju raznolikost ljudskih pothvata, svaka nudeći svoj način viđenja i svoj razlog postojanja.

4. *Drugo, na ove konstante utječu gospodarske okolnosti, resursi nekog područja, njegovi prirodni i umjetni kontakti s vanjskim svijetom…*

Bez obzira na to radi li se o uvjetima bogatstva ili siromaštva, gospodarska situacija jedan je od glavnih pokretača života koji utječe na to hoće li kretanje biti progresivno ili recesivno. Ona ima ulogu motora koji, ovisno o snazi svojih okretaja, donosi rasipništvo, potrebnu promišljenost ili nužnu razboritost; uvjetuje varijacije koje određuju povijest nekog sela, grada ili zemlje. Grad okružen regijom u kojoj se nešto uzgaja ima sigurni izvor tih plodova. Grad koji na raspolaganju ima plodno tlo ima bogati izvor tvari koje su sredstvo razmjene, osobito ako je opremljen dovoljno razvijenom prometnom mrežom koja omogućuje jednostavni kontakt s bližim i daljim susjednim gradovima. Razina napetosti u gospodarskom razvoju djelomično ovisi o nepromjenjivim okolnostima, ali se bilo kada može prilagoditi zbog nastanka nepredviđenih promjena koje slučajnost ili ljudski pokretač može učiniti produktivnim ili pak beskorisnim. Niti prikriveni izvori koje je moguće iskoristiti ni pojedinačna energija nisu konačni. Sve je u pokretu te u dugoročnom smislu ekonomija uvijek predstavlja samo trenutačnu vrijednost.

5. *Treće, na konstante utječu politička situacija i upravni sustav.*

Politička situacija najnestabilnija je od svih pojava, znak vitalnosti zemlje, izraz mudrosti koji dostiže svoj vrhunac ili je već na putu svoje propasti… Iako je u osnovi politika prirodno nestabilna, upravnom sustavu koji je njen rezultat svojstvena je stabilnost koja pruža veću vremensku trajnost i onemogućuje prečeste izmjene. Njena trajnost je izraz promjenjivih pravila te ju osigurava njena priroda i moć razvoja. To je sustav koji unutar donekle čvrstih granica dosljedno upravlja teritorijem i društvom te im propisuje svoja pravila i utvrđuje jedinstvene oblike djelovanja u cijeloj državi tako što jednako utječe na sve pokretače kontrole. Međutim, čak i ako je prednosti tog gospodarskog i političkog okvira potvrdilo iskustvo tijekom nekog vremenskog razdoblja, taj okvir može biti narušen u jednom trenutku, djelomično ili u cijelosti. Ponekad je dovoljno jedno znanstveno otkriće da naruši ravnotežu, otkrije nesklad između dotadašnjeg upravnog sustava i bitnih problema u sadašnjem trenutku. Može se dogoditi da cjelokupni okvir neke zemlje slomi zajednice koje su uspjele obnoviti svoj okvir — a na okvir države mogu izravno negativno utjecati velike promjene u svijetu. Ne postoji upravni sustav za koji se može tvrditi da je nepromjenjiv.

6. *Kroz čitavu povijest karakteristike grada određivale su posebne okolnosti: vojna obrana, znanstvena otkrića, uprave koje su se smjenjivale te progresivni razvoj komunikacija i načina prijevoza na tlu, vodi, željeznicom i zrakom.*

Prošlost je upisana u tlocrte i arhitekturu gradova. Tlocrti i arhitektura koji su preostali iz prošlosti tvore upute koje nam, uz pisane i slikovne dokumente, omogućuju ponovno stvaranje različitih slika prošlosti. Razlozi koji su doveli do nastanka gradova imali su različito podrijetlo. Ponekad je grad bio potreban radi obrane, a stjenoviti vrh ili okuka rijeke omogućili su rast utvrđenog naselja. Mjesto prvog naseljavanja ponekad je određivalo raskrižje dviju cesta, mostobran ili uvučenost obale. Grad nije imao konačni oblik, a najčešće je bio kružnog ili polukružnog oblika. Ako je bio središte naseljavanja, bio je organiziran poput logora izgrađenog na osima pod pravim kutovima i opasanog pravilnim palisadama. Sve je bilo raspoređeno prema veličini, hijerarhiji i praktičnosti. Glavni putovi vodili su od glavnih vrata ograđenog prostora i neizravno vijugali do udaljenih dijelova. Na gradskim tlocrtima još uvijek se može prepoznati

izvorna zbijena jezgra ranog trgovačkog grada, kasnije zidine koje ga ograđuju i smjerovi različitih putova. Ljudi su se okupljali unutar zidina i, ovisno o stupnju razvijenosti civilizacije, uživali u različitim razinama blagostanja. Na jednom su mjestu potpuno ljudski kodovi ponašanja upravljali odabirom rasporeda, dok su drugdje proizvoljne zabrane potakle strašne nepravde. Zatim je nastupilo doba strojeva. Prastaroj mjeri koja se smatrala nepromjenjivom, brzini čovjekovog hoda, dodana je nova mjera u ovom razvoju – brzina mehaničkih vozila.

7. *Iz toga proizlazi da je logika koja upravlja razvojem gradova podložna stalnim promjenama.*
Rast ili smanjenje stanovništva, prosperitet ili propast nekog grada, pucanje utvrđenih gradova koji postaju zagušljivi zatvori, novi načini komunikacije koji proširuju područje razmjene, povoljni ili štetni utjecaji politike izbora ili podčinjenosti, uspon mašinizma, sve je to samo kretanje. Kako vrijeme prolazi, određene vrijednosti postaju neupitno ugrađene u baštinu skupine, bilo da se radi o gradu, državi ili cjelokupnom čovječanstvu; međutim, s vremenom mora istrunuti svaki skup građevina i putova. Smrt ne pobjeđuje samo živa bića nego i tvorevine. Tko ima pravo odabrati što će ostati očuvano, a što mora nestati? Duh grada oblikovao se godinama; najjednostavnije građevine zadobile su vječnu vrijednost jer simboliziraju kolektivni duh; one su kostur tradicije kojoj nije cilj ograničiti veličinu budućeg razvoja, ali koja uvjetuje oblikovanje pojedinca na isti način kao što to čine klima, geografsko područje, rasa i običaji. Grad omogućuje znatnu moralnu vrijednost s kojom je neraskidivo povezan budući da predstavlja „mikrokozmičku domovinu".

8. *Nastanak doba strojeva unio je velike poremećaje u ponašanje ljudi, obrasce raspoređenosti stanovništva na zemlji i njihove pothvate: nekontrolirani trend, potaknut brzinom strojeva, koncentriranja stanovništva u gradovima i nagle evolucije u cijelom svijetu kakva se dotad još nije dogodila. U gradove je ušao kaos.*
Uporaba strojeva u potpunosti je poremetila uvjete rada. Narušila je prastaru ravnotežu i zadala kobni udarac društvenom sloju obrtnika, ispraznila polja, zakrčila gradove te poremetila prirodne veze koje su nekada postojale između doma i radnog mjesta odbacivši poput otpada njihov stoljetni sklad. Ubrzani ritam i obeshrabrujuća neizvjesnost čine uvjete života neorganiziranima i ometaju međusobnu usklađenost osnovnih potreba. Mjesta stanovanja obiteljima ne pružaju dovoljnu zaštitu i štete njihovim unutarnjim životima, a zanemarivanje osnovnih sredstava za život, podjednako fizičkih i moralnih, daju svoje otrovne plodove: bolest, propadanje, pobunu. Zlo je univerzalno; u gradovima se izražava kao prenapučenost koja ih gura u nered, a u ruralnim područjima kao napuštanje brojnih poljoprivrednih područja.

II.

Prevladavajuće stanje gradova — kritički pregled i mjere za poboljšanje

Stanovanje

OPAŽANJA

9. *U povijesnim gradskim jezgrama vlada prevelika gustoća naseljenosti, kao i u određenim pojasevima koji su nastali tijekom industrijskog razvoja u devetnaestom stoljeću – ona ponegdje doseže i četiri stotine ili čak šest stotina stanovnika po jutru.*
Gustoća, odnosno omjer između broja stanovnika i površine područja na kojemu ono živi, može se u potpunosti izmijeniti visinom zgrada. Ali sve dosad metode izgradnje ograničavale su visinu zgrada na oko šest katova. Dopuštena gustoća za građevine tog tipa je od 100 do 200 stanovnika po jutru. Kada se ta gustoća poveća na 240, 320 ili čak 400 stanovnika, što se i događa u mnogim četvrtima, one se pretvaraju u sirotinjske četvrti koje karakteriziraju sljedeći pokazatelji:

1. nedovoljno stambene površine po osobi
2. osrednja količina otvora prema vanjskom prostoru
3. nedostatak sunčevog svjetla (zbog sjeverne orijentacije ili zbog sjene koja pada preko ulice ili na dvorište)
4. propadanje i trajni izvor smrtonosnih bacila (tuberkuloza)
5. nepostojanje ili neodgovarajuće sanitarne instalacije
6. nered koji proizlazi iz unutarnjeg tlocrta stana, lošeg rasporeda unutar zgrade te postojanja opasnih četvrti.

Ograničene obrambenim zidinama, jezgre starih gradova bile su uglavnom ispunjene čvrsto zbijenim građevinama i bez otvorenih prostora. No to je nadomještala izravna dostupnost zelenila odmah izvan vratnica grada, što je značilo da je u blizini uvijek bio dostupan kvalitetan zrak. Tijekom stoljeća širio se broj urbanih prstena koji su zamijenili vegetaciju kamenom i uništili zelena područja koja čine pluća grada. U takvim uvjetima velika gustoća naseljenosti znači trajno stanje bolesti i neudobnosti.

10. *U ovim pretrpanim urbanim sektorima vladaju katastrofalni uvjeti stanovanja koji se ogledaju u premalom prostoru namijenjenom za stanovanje, nepostojanju zelenih površina u blizini te, u konačnici, neodržavanu zgrada (oblik iskorištavanja koje se temelji na špekulacijama). Takvo stanje*

stvari dodatno pogoršava prisutnost stanovništva s prilično niskim standardom života koje ne može samo brinuti o sebi (i stopom smrtnosti od čak dvadeset posto).

Unutarnje stanje stanova može biti sirotinjsko, ali zapuštenost se proteže i izvana zbog uskih turobnih ulica i potpunog nepostojanja zelenih površina koje stvaraju kisik i koje bi posebno pogodovale dječjoj igri. Cijena građevine izgrađene prije više stoljeća odavno je amortizirana, pa ipak ju njezin vlasnik smije po prešutnom dogovoru još uvijek smatrati utrživom robom pod krinkom kategorije stanovanja. Iako je njezina stambena vrijednost možda jednaka nuli, ona i dalje nekažnjeno, na štetu vrste, proizvodi znatne prihode. Mesar bi bio osuđen zbog prodaje pokvarenog mesa, ali građevinska pravila dopuštaju da se trula mjesta stanovanja nameću siromašnima. Radi bogaćenja nekolicine sebičnih ljudi dopuštamo zastrašujuće stope smrtnosti i svakovrsne bolesti, što stavlja golem teret na cijelu zajednicu.

11. *Rast grada postupno proždire okolna zelena područja na koja su njegovi nekadašnji pojasevi nekoć imali pogled. Sve veća udaljenost od prirodnih elemenata dodatno pogoršava neuredno javno zdravlje.*

Što se grad više širi, sve se manje unutar njega poštuju „uvjeti prirode". Pod "uvjetima prirode" mislimo na prisutnost, u dovoljnim količinama, određenih elemenata koji su živim bićima nužni: sunca, prostora i zelenila. Nekontrolirano širenje gradovima je oduzelo ove osnovne izvore energije koji su i psihološke i fiziološke vrste. Pojedinac koji izgubi doticaj s prirodom zbog toga propada i kroz bolest ili moralno propadanje gorko plaća taj prekid veze koji oslabljuje njegovo tijelo i upropaštava njegov senzibilitet, iskvaren varljivim gradskim užicima. U tom su smislu premašene sve granice tijekom posljednjih stotinu godina te je ovo jedan od većih uzroka krize kojom je danas opterećen svijet.

12. *Građevine namijenjene stanovanju raširene su diljem grada i protivne su zahtjevima javnog zdravlja.*

Prva obveza urbanizma jest da bude u skladu s osnovnim čovjekovim potrebama. Zdravlje svake osobe u velikoj mjeri ovisi o njezinom pristajanju na „uvjete prirode". Sunce, koje upravlja cjelokupnim rastom, trebalo bi dopirati do unutrašnjosti svakog stana kako bi tamo širilo svoje zrake bez kojih život vene i iščezava. Zrak, čiju kvalitetu osigurava postojanje raslinja, trebao bi biti čist i bez mrtvih čestica prašine te otrovnih plinova. I, naposljetku, prostor bi trebao biti velikodušno raspodijeljen. Moramo imati na umu da je osjećaj prostora psiho-fiziološke prirode te da uske ulice i sužavanje dvorišta tijelo smještaju u nezdravo, a um u depresivno ozračje. Četvrti kongres CIAM-a, održan u Ateni, započeo je s ovom pretpostavkom: sunce, raslinje i prostor tri su sirovine urbanizma. Pridržavanje te pretpostavke omogućit će nam da procijenimo postojeće stanje stvari i ocijenimo nove mogućnosti iz zaista ljudskog gledišta.

13. *Najgušće naseljena područja smještena su u najnepovoljnijim predjelima (na loše orijentiranim obroncima ili u predjelima s maglom i industrijskim plinovima u kojima su česte poplave itd.).*

Još nije donesen zakon koji bi postavio uvjete modernog stanovanja, ne samo zato da bi se osigurala zaštita čovjeka nego i zato da mu se pruži mogućnost neprestanog poboljšanja. Ishod toga jest da se zemljište unutar grada, stambene četvrti i sami stanovi iz dana u dan dodjeljuju na osnovi potpuno neočekivanih, a ponekad i najnižih interesa. Gradski će geodet bez oklijevanja izraditi tlocrt ulice koji će tisuće stanova lišiti sunčevog svjetla. Neki će gradski službenici, nažalost, za izgradnju radničke četvrti smatrati prikladnim odabrati područje koje je dotad bilo zanemarivano jer u njemu prevladava magla, prevelika vlažnost ili je prepuno komaraca... Prema njihovom mišljenju, za smještaj prolaznog stanovništva bez korijenja, poznatog kao neškolovana radna snaga, uvijek će biti dovoljno dobar neki obronak koji gleda na sjever i koji dotad nikoga nije privlačio upravo zbog svoje sjeverne orijentacije ili komad zemlje pun čađi, šljake i štetnih plinova koji dolaze od različitih i bučnih industrija.

14. *Prozračne i udobne građevine (domovi imućnih) nalaze se u povoljnim područjima, zaštićene od oštrih vjetrova i s osiguranim ugodnim pogledom na krajolik – na jezero, more, planine itd. - te obilnom količinom sunčeve svjetlosti.*

Povoljna područja obično zauzimaju raskošne rezidencije, što dokazuje da čovjek, kad god mu to omogućuju njegova sredstva, instinktivno teži uspostavljanju životnih uvjeta i vrsti blagostanja koji su ukorijenjeni u samoj prirodi.

15. *Takvu pristranu podjelu mjesta stanovanja podupiru običaji i navodno opravdana pravila gradskih uprava, odnosno, rješenja o zoniranju.*

Zoniranje je postupak koji se provodi na karti grada kako bi svakoj funkciji i svakom pojedincu bilo dodijeljeno zasluženo mjesto. Temelji se na nužnom razlikovanju između različitih ljudskih djelatnosti, od kojih svaka zahtijeva posebno mjesto: stambene četvrti, industrijski i trgovački centri, dvorane i površine za slobodno vrijeme. Ali iako se bogate rezidencije silom prilika razlikuju od skromnih stanova, nitko nema pravo kršiti pravila koja bi trebala biti nepovrediva tako što će dopuštati samo nekolicini odabranih da imaju koristi od uvjeta koji su potrebni za zdrav i dobro uređen život. Nužno je odmah izmijeniti neke prakse. Potrebni su čvrsti zakoni kako bi se određena kvaliteta života učinila dostupnom svima, bez obzira na financijske okolnosti. Potrebno je da točno definirana urbanistička pravila jednom zauvijek zabrane praksu zakidanja cijelih kućanstava za svjetlost, zrak i prostor.

16. *Građevine izgrađene uz prometnice ili u blizini raskrižja štete stanovanju zbog buke, prašine i otrovnih plinova.*

Jednom kad odlučimo uzeti u obzir taj čimbenik, stanovanje i promet postavit ćemo u neovisne zone. Nakon toga kuća više nikada neće biti spojena s ulicom putem pločnika. Postojat će u vlastitom okružju gdje će na raspolaganju imati sunčevu svjetlost, čisti zrak i tišinu. Promet će biti podijeljen na mrežu staza

za pješake koji se kreću sporo i mrežu brzih cesta za automobile. Te će mreže zajednički ispunjavati svoju funkciju, a stambenim objektima će se približiti samo koliko to bude potrebno.

17. *Tradicionalno nizanje stambenih jedinica uz rubove ulica osigurava dovoljno sunčeve svjetlosti samo minimalnom broju stanova.*
Tradicionalno nizanje zgrada duž ulica uključuje neizbježan raspored izgrađenih površina. Usporedne ili kose ulice, kada se križaju, tvore kvadratna, pravokutna, trapezoidna i trokutasta područja različitih kapaciteta koja, nakon izgradnje, tvore gradske „blokove". Potrebom da se u središta tih blokova pusti svjetlost stvaraju se unutrašnja dvorišta različitih dimenzija. Općinski propisi, nažalost, omogućuju ulagačima usredotočenima samo na zaradu da ta dvorišta svedu na krajnje skandalozne dimenzije. I tako dolazimo do ovog tužnog rezultata: jedno od četiri pročelja, neovisno o tome je li okrenuto prema ulici ili dvorištu, orijentirano je prema sjeveru i do njega nikada ne dopire sunce, dok su ostala tri, zbog uskih ulica i dvorišta prema kojima su okrenuta te zbog sjene koja zbog toga nastaje, također napola bez sunčeve svjetlosti. Analiza je pokazala da se udio gradskih pročelja do kojih uopće ne dopire sunce kreće od polovice do tri četvrtine ukupnog broja — a u nekim slučajevima taj udio još je i gori.

18. *Građevine namijenjene zajedničkoj uporabi kao mjesta stanovanja proizvoljno su raspoređene.*
Stan pruža utočište obitelji, što je funkcija koja je sama po sebi važna i koja predstavlja problem čije je rješenje nekoć znalo biti povod za sreću, ali danas je najčešće ostavljeno slučajnosti. Međutim, izvan stana i u njegovoj blizini obiteljima je također potrebna prisutnost zajedničkih ustanova koje se mogu smatrati stvarnim produžetcima mjesta stanovanja. To su: opskrbni centri, zdravstvene usluge, jaslice, vrtići i škole, kojima treba dodati intelektualne i sportske organizacije koje mladim ljudima daju mogućnost rada i igre u skladu sa željama njihove dobi te, kako bi se upotpunila „zdravstvena oprema", tereni i igrališta za tjelovježbu i svakodnevne sportske aktivnosti namijenjene svima. Iako je korist koji proizlazi iz ovih zajedničkih ustanova neupitna, njihova dostupnost širokim masama još je uvijek preslaba. Njihova izgradnja jedva da je skicirana, i to na potpuno fragmentarni način, uvelike nepovezan s općenitim potrebama stanovanja.

19. *Škole se osobito često nalaze uz prometnice i predaleko od mjesta stanovanja.*
Osim moguće kritike na račun nastavnog plana i arhitektonskog rasporeda, škole su u pravilu loše smještene unutar urbanog kompleksa. Nalaze se predaleko od mjesta stanovanja zbog čega djeca dolaze u doticaj s opasnostima ulice. Osim toga, obično pružaju samo poučavanje tako da su djeca mlađa od šest godina i mladi stariji od trinaest redovito zakinuti za predškolske i izvanškolske organizacije koje bi odgovorile na najnužnije potrebe njihove dobi. Prevladavajuće stanje i raspored izgrađenog područja ne pogoduje inovacijama koje bi istodobno zaštitile djecu i mlade od raznovrsnih opasnosti te im također ponudile uvjete koji, sami po sebi, omogućuju dobro obrazovanje, obrazovanje koje im osim poučavanja može jamčiti i potpuni tjelesni i moralni razvoj.

20. *Predgrađa su izgrađena bez ikakvog plana i bez normalne povezanosti s gradom.*
Predgrađa su deformirani potomci naselja izvan zidina grada ili „iskvarene četvrti". Četvrt je nekada bila organizirana jedinica unutar zaštitnih zidina koje su je okruživale. *Faux bourg* ili lažna četvrt bila je prislonjena uz vanjsku stranu gradskih zidina, izgrađena duž prilazne ceste i bez zaštite. To je bilo mjesto za smještaj viška stanovništva i ljudi su se morali priviknuti na njezinu nesigurnost, sviđalo im se to ili ne. Kad je izgradnja novih utvrđenih zidina s vremenom uključila lažnu četvrt i njezin dio ceste u gradsku jezgru, već je učinjeno prvo narušavanje normalnih pravila kojima su uređeni gradski tlocrti. Karakteristika doba strojeva su predgrađa, prostor bez nekog osobitog plana na koji je odbačen sav talog društva, gdje se iskušavaju svi riskantni pothvati i gdje najsiromašnija radnička klasa često živi uz industrije za koje se unaprijed pretpostavlja da su privremene iako će neke od njih doživjeti ogromni razvoj. Predgrađe je istodobno simbol otpada i riskantnog pothvata. Ono je poput smeća koje zapljuskuje zidine grada. Tijekom devetnaestog i dvadesetog stoljeća ta nakupina smeća pretvorila se u plimni val, a zatim u poplavu. Ozbiljno je narušila sudbinu grada i njegovih mogućnosti za razvoj prema pravilima. Predgrađe, koje je često deset ili čak stotinu puta veće od grada, kulturni je medij pobune te u njemu prebiva nemirno stanovništvo zapleteno u brojne probleme. Neki nastoje ova neuredna predgrađa, u kojima funkcija vremenske udaljenosti predstavlja zlokobno pitanje bez odgovora, pretvoriti u vrtne gradove. Iluzoran je to raj, iracionalno rješenje. Predgrađe je urbanistička glupost, raspršena diljem globusa i dovedena do svojih krajnjih posljedica u Americi. Ono predstavlja jedno od najvećih zala ovog stoljeća.

21. *Postojali su pokušaji da se predgrađa svedu pod vlast gradske uprave.*
Prekasno! Predgrađe je prekasno uključeno u upravni sustav. Na cijelom području predgrađa nepromišljeni kodeks omogućio je uspostavu prava vlasništva koja su proglašena nepovredivima. Vlasnik praznog zemljišta na kojem je iznikla neka straćara, šupa ili spremište ne može biti izvlašten bez mnoštva poteškoća. Gustoća naseljenosti veoma je mala, a zemljište se gotovo i ne koristi; pa ipak, grad mora opremiti predgrađe nužnim komunalijama i uslugama: tj. cestama, električnom energijom, sredstvima brze komunikacije, policijom, uličnom rasvjetom i čistoćom, bolnicama i školama te ostalim. Neizdrživa količina ovih obveza nevjerojatno je nerazmjerna maloj količini poreza koju može proizvesti takvo raspršeno stanovništvo. Kada vlasti počnu djelovati kako bi se stanje popravilo, suočavaju se s nepremostivim preprekama i uzalud se iscrpljuju. Kako bi se gradu osigurala sredstva za skladni razvoj, vlasti moraju preuzeti odgovornost za upravljanje zemljištem koje okružuje grad prije nego što se tamo pojave predgrađa.

22. *Predgrađa su obično samo skupine straćara koje nisu ni vrijedne održavanja.*
Klimavo sagrađene kućice, daskama prekrivene kolibe, spremišta sklepana od potpuno nespojivih materijala, kraljevstvo siromašnih koji naokolo žive neurednim načinom života, to je predgrađe! Njegova turobna ružnoća opomena je gradu koji okružuje. Siromaštvo koje tamo vlada i koje zahtijeva uzaludno trošenje javnih sredstava bez nadoknade kroz prikupljanje odgovarajućih poreza težak je teret za zajednicu. To je bijedno predsoblje grada; držeći se za glavne prilazne ceste sa svojim pokrajnjim uličicama i prolazima, ugrožava promet na njima; gledano iz zrakoplova, neiskusnom promatraču razotkriva nered i nepovezanost u svom rasporedu; za putnika koji dolazi željeznicom i s uzbuđenjem iščekuje grad ono predstavlja bolno razočaranje!

ZAHTJEVI

23. *Od sada stambene četvrti moraju zauzimati najbolje lokacije u urbanom prostoru, koristiti prednosti topografije, uzimati u obzir klimu i imati najbolju izloženost suncu te dostupnost zelenih područja.*
U obliku u kojem postoje danas, gradovi su izgrađeni u uvjetima koji štete javnom i privatnom dobru. Povijest pokazuje da je njihovo osnivanje i razvoj proisteklo iz niza duboko ukorijenjenih uzroka te da gradovi ne samo da su se proširili nego su često i obnavljani tijekom stoljeća, i to na (62) istom mjestu. Naglom promjenom određenih stoljetnih uvjeta doba strojeva je gradove pretvorilo u kaos. U ovom trenutku naš zadatak je izdvojiti ih iz njihove neuređenosti pomoću planova koji će omogućiti provedbu projekata tijekom određenog vremena. Problem stanova, mjesta za život, ima prednost pred svim drugim pitanjima. Za njih je potrebno izdvojiti najbolja mjesta u gradu; a ako su ih iscrpili pohlepa i ravnodušnost, potrebno je učiniti sve kako bi se to ispravilo. Nekoliko čimbenika doprinosi dobrobiti mjesta za život. Moramo istovremeno zahtijevati najbolji pogled, najzdraviji zrak (uzimajući u obzir vjetrove i magle), najbolje postavljeni teren i, konačno, moramo iskoristiti postojeće zelene površine, stvoriti ih ako one ne postoje i obnoviti ih ako su uništene.

24. *Odabir stambenih zona mora uvjetovati briga za javno zdravlje.*
Općenito prihvaćeni zakoni higijene oštra su osuda higijenskih uvjeta u gradovima. Nije dovoljno postaviti dijagnozu ili čak otkriti rješenje; rješenje moraju propisati odgovorne vlasti. Čitave četvrti trebale bi biti proglašene neprikladnima u ime javnog zdravlja. Neke, nastale kao rezultat brzopletih špekulacija, zaslužuju biti uništene. Druge treba djelomično poštedjeti zbog njihovog povijesnog konteksta ili zbog elementa umjetničke vrijednosti koje posjeduju. Postoje načini da se sačuva ono što zaslužuje biti sačuvano i da se istodobno neumoljivo uništi ono što predstavlja opasnost. Ali nije dovoljno učiniti mjesto stanovanja zdravijim; njegova vanjska nadogradnja - mjesta za dvorane za tjelovježbu i razna igrališta - mora biti stvorena i osmišljena uključivanjem područja koja će unaprijed biti izdvojena za njih u cjelokupnom planu.

25. *Potrebno je nametnuti razumne gustoće naseljenosti, na osnovi oblika stanovanja koje nameće priroda samog zemljišta.*
Vlasti moraju propisati gustoće naseljenosti u gradu. Gustoća može varirati sukladno urbanom zemljištu izdvojenom za mjesta stanovanja te, ovisno o ukupnom broju, može tvoriti raširen ili kompaktni grad. Određivanje urbane gustoće upravni je postupak koji za sobom povlači teške posljedice. Napretkom doba strojeva, gradovi se nekontrolirano i neograničeno šire. Nemar je jedino valjano objašnjenje za taj neprimjereni i potpuno iracionalni rast, koji je jedan od uzroka njihovih današnjih problema. Postoje točno određeni razlozi nastanka gradova i njihovog rasta te ih je potrebno pažljivo proučiti prije donošenja prognoza za neko vremensko razdoblje: primjerice pedeset godina. Zatim se može razmatrati broj stanovništva. Tom će stanovništvu biti potrebno osigurati smještaj, što uključuje planiranje prostora koji će biti korišten, predviđanje svakodnevne funkcije „vremenske udaljenosti" i određivanje površine i prostora koji su potrebni za provedbu ovog programa tijekom pedeset godina. Nakon što se utvrdi broj stanovništva i veličina zemljišta, određuje se „gustoća".

26. *Za svaki stan potrebno je odrediti minimalni broj sati osunčanja.*
Proučavajući zračenja sunca, znanost je otkrila zrake koje su neophodne za ljudsko zdravlje kao i one koje mu, u određenim slučajevima, mogu štetiti. Sunce je gospodar života. Medicina je pokazala da se tuberkuloza pojavljuje ondje gdje se ne uspijeva probiti sunce; ona zahtijeva da se pojedinac vrati, koliko god je to moguće, „uvjetima prirode". Sunce mora prodirati u svaki stan nekoliko sati dnevno, čak i tijekom godišnjeg doba u kojemu ima najmanje sunčevog svjetla. Društvo neće više tolerirati situaciju u kojoj su čitave obitelji odsječene od sunca i time osuđene na pogoršanje zdravlja. Svako projektiranje stambenog prostora u kojemu je makar i jedan jedini stan orijentiran isključivo prema sjeveru ili do njega ne dopire sunce jer je u sjeni bit će oštro osuđeno. Graditelji moraju biti obvezni dostaviti dijagram koji prikazuje da će sunce prodirati u svaki stan najmanje dva sata na dan zimskog solsticija, a ako ne ispune taj uvjet, neće im biti izdana dozvola za gradnju. Uvođenje sunca nova je i najnužnija zadaća arhitekta.

27. *Mora se zabraniti postavljanje stanova duž prometnica.*
Prometnice, odnosno ulice naših gradova, imaju različite namjene. Služe za prometovanje najrazličitijih prometnih sredstava te moraju biti prilagođena brzini hoda pješaka ali i vožnji i povremenom zaustavljanju brzih sredstava javnog prijevoza, kao što su autobusi i tramvaji, te još većim brzinama kamiona i osobnih automobila. Pločnici su stvoreni kako bi se izbjegle prometne nesreće u doba kad su se

kao prijevozno sredstvo koristili konji, i to tek nakon uvođenja kočija; danas su apsurdno neučinkoviti jer su brzine mehaničkih prijevoznih sredstava na ulice uvele pravu opasnost od smrti. Današnji grad otvara svoja bezbrojna vrata ovoj opasnosti i svoje bezbrojne prozore buci, prašini i otrovnim plinovima koje proizvodi gusti tok mehaniziranog prometa. To stanje stvari zahtijeva radikalnu promjenu: brzina pješaka, koja je otprilike pet kilometara na sat, mora biti odvojena od mehaničkih brzina od 50 do 100 kilometara na sat. Mjesto stanovanja bit će odvojeno od mehaničkih brzina koje će se preusmjeriti na odvojene ceste, dok će staze i šetnice biti rezervirane samo za pješake.

28. *U obzir treba uzeti resurse koje nude moderne metode izgradnje visokih građevina.*
Svako je doba koristilo metodu izgradnje koju su mu nametnuli njegovi resursi. Do devetnaestog stoljeća umijeće izgradnje kuća poznavalo je samo nosive zidove od kamena, cigle i drva te podove od drvenih greda. U devetnaestom stoljeću u prijelaznom razdoblju koristili su se željezni dijelovi, a zatim su se, konačno, u dvadesetom stoljeću pojavile homogene građevine u potpunosti izgrađene od čelika i armiranog betona. Prije ove potpuno revolucionarne inovacije u povijesti gradnje graditelji nisu mogli izgraditi građevine više od šest katova. Vremena više nisu tako ograničena. Građevine sada dosežu šezdeset i pet katova ili i više. Ono što tek predstoji razriješiti, ozbiljnim razmatranjem urbanih problema, jest najprikladnija visina građevine u svakom pojedinačnom slučaju. Što se tiče stanovanja, argumenti koji podupiru određenu odluku su: odabir najljepšeg pogleda, potraga za najčišćim zrakom i najpotpunijom izloženošću suncu te, naposljetku, mogućnost uspostavljanja zajedničkih prostora – školskih zgrada, socijalnih centara i igrališta – u neposrednoj blizini stanova kao njihov nastavak. Samo građevine određene visine mogu na zadovoljavajući način ispuniti ove opravdane zahtjeve.

29. *Visoke zgrade, međusobno znatno udaljene, moraju osloboditi tlo za široka područja zelenila.*
One će zaista morati biti međusobno dovoljno udaljene kako njihova visina ne bi dodatno pogoršavala postojeće loše stanje umjesto da ga poboljša; to je ozbiljna pogreška koja se događa u gradovima dviju Amerika. Izgradnja grada ne može se prepustiti privatnim inicijativama bez odgovarajućeg programa. Gustoća naseljenosti mora biti dovoljno velika da opravda ugradnju komunalnih objekata koji će oblikovati produžetke stana. Nakon što se utvrdi gustoća, usvojit će se predviđeni broj stanovništva, što će omogućiti određivanje veličine područja koje će zauzimati grad. Utvrđivanje načina na koji će prostor biti zauzet, uspostavljanje omjera izgrađenog područja i područja koje će ostati prazno ili biti zasađeno zelenilom, određivanje zemljišta potrebnog za privatne stanove i njihove razne produžetke, ograničavanje područja grada koje neće biti premašeno u određenom vremenskom razdoblju — sve to čini onaj bitni postupak koji je u rukama gradskih vlasti: objavu „zemljišnog pravilnika". Grad će od tog trenutka biti građen u potpunoj sigurnosti dok će, u granicama pravila koja propisuje taj zakon, privatnoj inicijativi i mašti umjetnika biti dana potpuna pozornost.

Slobodno vrijeme

OPAŽANJA

30. *Otvorenih prostora obično nema dovoljno.*
U nekim gradovima još uvijek postoje otvoreni prostori. Oni su za današnje doba čudesno preživjeli ostaci zaliha uspostavljenih tijekom povijesti: parkovi koji okružuju vladarske vile, vrtovi uz privatne kuće, sjenovite šetnice na prostorima razrušenog sustava utvrda. Posljednja dva stoljeća pohlepno su zagrabila u ove zalihe – izvorna pluća grada – te su one sada prekrivene zgradama, a umjesto trave i drveća postoje zidovi. Nekoć je jedini razlog postojanja otvorenih prostora bio užitak i razonoda za nekolicinu privilegiranih. Još se nije bila pojavila društvena točka gledišta koja danas daje novo značenje uporabi tih prostora. Takva područja mogu biti izravni ili neizravni produžetak mjesta stanovanja: izravni ako okružuju samo mjesto stanovanja, neizravni ako su koncentrirana na nekoliko velikih nešto udaljenijih područja. U svakom slučaju namjena će im biti ista, a to je da služe za zajedničke aktivnosti mladih i pružaju pogodno područje za zabavu, šetnje i igre u slobodno vrijeme.

31. *Čak i kada su otvoreni prostori prikladne veličine, često su loše smješteni i zato nisu jednostavno dostupni velikom broju stanovnika.*
Kada moderni gradovi sadrže nekoliko dovoljno velikih otvorenih prostora, oni se nalaze na periferiji grada ili usred osobito raskošne stambene četvrti. U prvom slučaju, budući da su udaljeni od radničkih četvrti, stanovnici grada koriste ih samo nedjeljom i nemaju utjecaj na njihove svakodnevne živote koji se nastavljaju odvijati u zahtjevnim uvjetima. U drugom slučaju to su područja u kojima je puku zabranjen pristup te je njihova funkcija svedena na uljepšavanje grada bez ispunjavanja uloge korisnog produžetka mjesta stanovanja. Niti u jednom slučaju nije poboljšan ozbiljni problem javnoga zdravlja.

32. *Udaljenost izdvojenih otvorenih prostora ne omogućuje bolje uvjete života u zakrčenim unutarnjim z onama grada.*
Uloga urbanizma oblikovati je pravila neophodna da bi se stanovnicima grada osigurali uvjeta života koji će zaštiti njihovo tjelesno i moralno zdravlje te životnu radost koja iz njih proizlazi. Radno vrijeme, koje često iscrpljuje mišiće i živce, trebalo bi svakoga dana slijediti prikladna količina slobodnog vremena. Ti sati slobode, koje će doba strojeva bez iznimke povećati, bit će posvećeni ugodnom postojanju u okruženju prirodnih elemenata. Održavanje i uspostavljanje otvorenih prostora, prema tome, predstavlja nužnost, pitanje javnog blagostanja. Ta tema čini ključni dio osnova urbanizma, a gradski bi službenici trebali osjećati dužnost da tome pridaju potpunu pozornost. Pravedni omjer izgrađenih građevina i otvorenih prostora – to je jedina formula koja rješava problem stanovanja.

33. *Kako bi bili dostupni korisnicima, onih nekoliko postojećih sportskih objekata uglavnom je bilo opremljeno samo privremeno, na prostorima na kojima će se u budućnosti izgraditi stanovi ili industrijske četvrti. To dovodi do nesigurnosti i neprestanih previranja.*
Mali broj sportskih udruženja koja žele iskoristiti svoje tjedno slobodno vrijeme pronašlo je privremeni smještaj na gradskoj periferiji, ali budući da njihovo postojanje nije službeno priznato, obično je iznimno nesigurno. Sati slobodnog vremena mogu se rasporediti u tri kategorije: dnevno, tjedno i godišnje vrijeme. Sati dnevnog slobodnog vremena trebaju se provoditi u blizini mjesta stanovanja. Sati tjednog slobodnog vremena omogućuju izlete izvan grada i njegove okolice. Godišnje razdoblje slobodnog vremena, odnosno godišnji odmor i praznici, omogućuje pravo putovanje, izvan grada i njegove regije. Kada su tako izloženi, problemi podrazumijevaju stvaranje zelenih zaliha: 1) okolo mjesta stanovanja, 2) unutar regije, 3) diljem zemlje.

34. *Mjesta koja bi se mogla namijeniti za tjedne slobodne aktivnosti često su slabo povezana s gradom.*
Nakon što se odaberu mjesta u blizini grada koja bi mogla biti prikladna središta za tjedne slobodne aktivnosti, potrebno se suočiti s problemom masovnog prijevoza. O ovom problemu treba razmišljati od trenutka prve izrade prostornog plana; to uključuje istraživanje različitih mogućnosti putovanja: cesta, željezničkih pruga i rijeka.

ZAHTJEVI

35. *Odsad svaka stambena četvrt mora sadržavati zelene površine potrebne za racionalni raspored igara i sportskih aktivnosti za djecu, mlade i odrasle.*
Ta odluka neće imati učinka ako ju ne bude pratio stvarni zakonski propis: „pravilnik o korištenju zemljišta". Taj će pravilnik posjedovati raznolikost u skladu s potrebama koje je potrebno zadovoljiti. Primjerice, gustoća naseljenosti ili postotak otvorenog i izgrađenog prostora može varirati ovisno o funkcijama, lokacijama i klimama. Građevine će se stapati sa zelenim površinama koje ih okružuju. Izgrađena područja i zelene površine bit će raspoređeni na osnovi razumnog vremena potrebnog da se dođe od jednog do drugog. U svakom slučaju, urbano tkivo morat će promijeniti svoju teksturu; urbana središta naseljenosti težit će tomu da postanu zeleni gradovi. Suprotno onome što se događa u „vrtnim gradovima", zelena područja neće biti raspodijeljena na male jedinice za privatnu uporabu nego će umjesto toga biti posvećena pokretanju različitih zajedničkih aktivnosti koje čine produžetak mjesta stanovanja. Ovdje se mogu razmatrati izdvojeni vrtovi čija je svrhovitost zapravo glavni argument u korist vrtnih gradova: može im se dodijeliti dio dostupnog zemljišta koje će se podijeliti na više pojedinačnih parcela, premda određene zajedničke aktivnosti vrtlarenja, kao što su okopavanje, navodnjavanje i zalijevanje, mogu olakšati rad i povećati prinose.

36. *Nezdrave blokove zgrada treba srušiti i zamijeniti zelenim površinama: susjedne stambene četvrti tako će imati bolje higijenske uvjete.*

Dovoljno je osnovno poznavanje temeljnih pojmova zdravlja i higijenskih uvjeta da se uoči ruševna zgrada i prepozna očigledno nezdravi gradski blok. Ti blokovi moraju biti srušeni i to bi trebala biti prilika da ih se zamijeni parkovima koji će, barem što se tiče susjednih stambenih četvrti, biti prvi korak prema boljim zdravstvenim uvjetima. Neki blokovi možda se nalaze na područjima koja su osobito prikladna za izgradnju određenih zgrada koje su potrebne u životu grada. U tom slučaju pametni urbanizam moći će im dodijeliti namjenu koja je unutar cjelokupnog prostornog i gradskog plana unaprijed određena kao najučinkovitija.

37. *Nove zelene površine moraju služiti jasno definiranim namjenama, odnosno sadržavati vrtiće, škole, centre za mlade i sve druge zgrade za zajedničku uporabu te biti čvrsto povezane s mjestom stanovanja.*

Zelenim površinama koje su tijesno spojene s građevinama i uklopljene u stambene sektore jedina funkcija neće biti ukrašavanje grada. One, kao prvo, moraju imati korisnu ulogu, i stoga će njihove travnjake zauzimati zajednički objekti: vrtići, organizacije za predškolske i izvanškolske aktivnosti, klubovi za mlade, centri za intelektualni razvoj i tjelovježbu, čitaonice i igraonice, staze za trčanje i vanjski bazeni. To će biti produžetci mjesta stanovanja koji moraju, kao i samo mjesto stanovanja, poštivati „ pravilnik o korištenju zemljišta".

38. *Tjedni sati slobodnog vremena trebaju se provoditi na pogodno pripremljenim mjestima: parkovima, šumama, igralištima, stadionima, plažama itd.*

Dosad nije ništa ili gotovo ništa osigurano za tjedne sate slobodnog vremena. Ogromni prostori u regiji koja okružuje grad bit će izdvojeni, opremljeni i dostupni dovoljno brojnim i prikladnim oblicima prijevoza. Ti prostori više nisu svedeni na travnjak oko kuće, rječe ili gušće prekriven drvećem, nego ga čine prave šume i livade, prirodne i izgrađene plaže koje će činiti ogromnu i pažljivo njegovanu zalihu koja stanovniku grada nudi brojne prilike za zdravu aktivnost i blagotvorno opuštanje. Na periferiji svakog grada postoje mjesta na kojima se može ostvariti ovaj program i koja mogu biti lako dostupna ako postoji dobra organizacija načina komunikacije.

39. *Parkovi, igrališta, stadioni, plaže itd.*

Potrebno je donijeti program koji će sadržavati sve vrste aktivnosti za opuštanje: hodanje ili planinarenje, samostalno ili u skupini, kroz ljepote okoliša; sve vrste sportova – tenis, košarku, nogomet, plivanje, atletiku; sadržaje na pozornici — koncerte, kazalište na otvorenom i različite sportske manifestacije i turnire. Naposljetku, neke je objekte potrebno planirati unaprijed: način kruženja za koji je potrebna racionalna organizacija; mjesta za boravak – hotele, svratišta i kampove; te jedna posljednja ali ne i manje važna potreba – opskrba pitkom vodom i hranom čija dostupnost mora biti u potpunosti zajamčena na svim ovim mjestima.

40. *Potrebno je procijeniti dostupne prirodne elemente: rijeke, šume, brda, planine, doline, jezera, mora itd.*

Zbog poboljšanja mehaniziranih načina prijevoza, problem udaljenosti u ovom kontekstu više nije određujući čimbenik. Bolje je odabrati prikladne prirodne elemente, čak i ako bi to značilo da ih se treba potražiti na nekoj većoj udaljenosti. To je pitanje ne samo očuvanja prirodnih ljepota koje su još netaknute nego i popravljanja štete koju su neke od njih pretrpjele; ukratko, bit će potrebna ljudska snaga da se djelomično stvore prostori i okruženja koji će odgovarati programu. To je još jedan i usto veliki društveni problem za koji su odgovorni gradski čelnici - problem pronalaska pandana iscrpljujućem tjednom radu kako bi dnevni odmor zaista osiguravao energiju za tjelesno i moralno zdravlje kako stanovništvo ne bi nikad više bilo prepušteno raznim opasnostima ulice. Plodonosno korištenje slobodnog vremena ojačat će zdravlje i duh u stanovnicima gradova.

Rad

OPAŽANJA

41. *Mjesta rada — tvornice, obrtničke radnje, poslovni i uredi javne uprave te trgovine – više nisu racionalno smještena unutar urbanog kompleksa.*

U prošlosti su stan i radionica bili povezani čvrstim i trajnim vezama te smješteni u neposrednoj blizini. Nepredviđeno širenje doba strojeva narušilo je te skladne uvjete; u manje od sto godina promijenio se izgled gradova, razrušile su se stoljetne tradicije obrtničkih klasa i nastala je nova, anonimna radnička klasa koja luta od mjesta do mjesta. Razvoj industrije u osnovi ovisi o načinu na koji se dopremaju sirovine i o objektima kroz koji se distribuiraju proizvedeni proizvodi. Stoga su se industrije na brzinu uspostavljale duž željezničkih pruga nakon pojave željeznice u devetnaestom stoljeću te na obalama plovnih putova čije je kapacitete povećao parni pogon. Ali osnivači industrija, koristeći prednosti trenutačne opskrbe hranom i smještajem u gradovima, osnivali su svoje tvrtke u gradovima ili na njihovim periferijama, ne vodeći računa o nesreći koja bi se iz toga mogla izroditi. Tvornice su utisnute u središta stambenih četvrti te ih ispunjavaju bukom i zagađenim zrakom. Izgrađene na periferiji i daleko od ovih stambenih četvrti, prisiljavaju radnike da svaki dan prelaze velike udaljenosti u zamornoj strci najveće gužve čime bespotrebno gube dio svog slobodnog vremena. To narušavanje prijašnjeg načina organiziranja rada dovelo je do neopisivog nereda i razotkrilo problem za koji su dosad predložena samo privremena rješenja. Iz ovoga proizlazi jedno od velikih zala našeg vremena: nomadski život radnog stanovništva.

42. *Povezanost između mjesta stanovanja i mjesta rada više nije normalna; između njih je potrebno prijeći prevelike udaljenosti.*

Odsada su narušeni normalni odnosi između dvije osnovne funkcije u životu - stanovanja i rada. Predgrađa su puna radionica i tvornica dok su glavne industrije, koje i dalje neograničeno rastu, protjerane u predgrađe. Budući da je grad dosegao točku zasićenja i u njemu više nema mjesta za nove stanovnike, na brzinu su sklepani gradovi-predgrađa, velike i čvrsto zbijene nakupine neudobnih malih stanova za iznajmljivanje ili beskrajne stambene zgrade. Ujutro, popodne i noću, ljeti i zimi, zamjenjiva radna snaga koju s industrijom ne povezuje nikakva stabilna veza neprestano se kreće u depresivnoj gužvi javnog prijevoza. U ovom neorganiziranom premještanju prolaze cijeli sati.

43. *Vrijeme najveće prometne gužve otkriva kritično stanje stvari.*

Usluge javnog prijevoza — prigradski vlakovi, autobusi i podzemna željeznica —rade punim kapacitetom samo četiri puta dnevno. Tijekom najveće prometne gužve vlada mahnita strka, a korisnici skupo plaćaju iz vlastitog džepa za prijevoz koji napornome radnome danu pridodaje i sate naguravanja i užurbanosti u prometu. Održavanje ovih prijevoznih sustava težak je i skup posao; iznos koji plaćaju putnici nije dostatan da pokrije operativne troškove sustava prijevoza tako da oni postaju težak javni teret. Kako bi se ispravilo takvo stanje stvari, dana su dva suprotna prijedloga: podržati prijevoz ili podržati korisnike prijevoza? Potrebno je odabrati! Prvo znači povećanje, a drugo smanjenje promjera grada.

44. *Budući da ne postoji nikakav program dolazi do nekontroliranog širenja gradova, nema razmišljanja unaprijed, špekulira se zemljištem i drugim stvarima dok se industrija, koja nije podložna nikakvim pravilima, smješta nasumično.*

Zemljište u sklopu gradova i na okolnim područjima gotovo je u potpunosti u privatnom vlasništvu. Industrija se nalazi u rukama privatnih tvrtki čija je situacija katkad nestabilna jer na njih često utječu različite krize. Ništa nije učinjeno kako bi se logično upravljalo industrijskim razvojem; upravo suprotno, sve je prepušteno improvizaciji što ponekad može ići naruku pojedincu, ali uvijek opterećuje skupinu.

45. *uredi u gradu smješteni su u poslovnim četvrtima. Smještene na najboljim mjestima u gradu i opskrbljene najpotpunijim prometnim sustavima, te poslovne četvrti često su žrtve špekulacija. Budući da se radi o privatnim poslovnim pothvatima, nedostaje organizacija neophodna za njihov prirodni razvoj.*

Posljedica industrijskog razvoja jest rast poslovanja, privatnog upravljanja i trgovine. Ništa u tom području nije ozbiljno procijenjeno niti planirano. Potrebno je kupovati i prodavati, dovesti radionicu i tvornicu u dodir s opskrbljivačem i klijentom. Za te transakcije potrebni su uredski prostori. Uredi su mjesta koja zahtijevaju točno određene i ključne objekte potrebe za učinkovito poslovanje. Ti su objekti skupi ako su izolirani u odvojenim uredima. Sve ukazuje na potrebu zajedničkog smještaja ureda tako

da u svakom postoje optimalni radni uvjeti: jednostavno kretanje unutra, lako dostupna komunikacija s vanjskim svijetom, svjetlost, mir i tišina, kvalitetni zrak, sustav za grijanje i hlađenje, pošta i telefonska centrala, radio itd.

ZAHTJEVI

46. *Udaljenosti između mjesta rada i mjesta stanovanja moraju biti smanjene na minimum.*

To pretpostavlja novu raspodjelu svih mjesta predviđenih za rad u skladu s pažljivo razrađenim planom. Smještaj industrija u pojasevima oko velikih gradova možda je određenim tvrtkama donio bogatstvo, ali moraju se ukinuti loši životni uvjeti puka koji su zbog toga nastali. Ovaj proizvoljni raspored doveo je do nepodnošljivog nereda. Vrijeme koje se troši na putovanje između kuće i posla nema nikakve veze s dnevnom putanjom sunca. Industrije se moraju premjestiti uz prometnice , plovne putove, autoceste i željeznice radi sirovina. Prijevozni put je linearni element. Umjesto da budu koncentrični, industrijski će gradovi stoga postati linearni.

47. *Industrijska područja moraju biti neovisna o stambenim područjima i međusobno odvojena zonom vegetacije.*

Industrijski će se grad prostirati duž kanala, autoceste, željezničke pruge ili, još bolje, duž sva ta tri prometna puta zajedno. Nakon što više ne bude kružan nego linearan, grad će tijekom svog razvoja moći uspostaviti vlastiti linearni pojas za stanovanje. Zelenilo će odvajati ovaj pojas od industrijskih zgrada. Mjesto za stanovanje, koje će se odsada nalaziti u otvorenom krajoliku, bit će u potpunosti zaštićeno od buke i onečišćenja, ali će biti i dovoljno blizu da dokine svakodnevna dugačka putovanja na posao i s posla; ponovno će postati normalni obiteljski organizam Tako oporavljeni„uvjeti prirode" pomoći će da se zaustavi nomadski način života radnog stanovništva. Stanovnici će moći birati između tri dostupne vrste stanovanja: kuće u vrtnom gradu, kuće s malom farmom i, na kraju, zgrade sa stanovima u kojoj se nalaze sve usluge potrebne za dobrobit njenih stanara.

48. *Industrijske zone moraju biti u blizini željeznice, kanala i autoceste.*

Za potpuno novu brzinu mehaniziranog prijevoza, bez obzira na to koristi li se cesta, željeznica, rijeka ili kanal, potrebno je stvaranje novih prometnih putova i promjena postojećih. Za to je potreban koordinirani program koji mora uzeti u obzir novu raspodjelu industrijskih postrojenja i stanova za radnike koji su uz njih podignuti.

49. *Obrtnička zanimanja, koja su usko povezana s gradskim životom iz kojeg se izravno razvijaju, moraju se nalaziti na jasno određenim mjestima u gradu.*

Rukotvorine se razlikuju od industrijske proizvodnje samom svojom prirodom i potreban im je prikladan raspored. Izravno se razvijaju iz kumulativnog potencijala urbanih središta. Obrti izrade

knjiga, nakita, odjeće i mode pronalaze svoj nužni kreativni poticaj u intelektualnoj koncentraciji grada. To su u osnovi urbane aktivnosti, čije se mjesto za rad može nalaziti u najaktivnijim točkama grada.

50. *Poslovni grad, posvećen javnoj i privatnoj upravi, mora imati dobru komunikaciju sa stambenim četvrtima kao i s industrijom i obrtničkim radionicama koje su preostale u gradu ili u njegovoj blizini.*

Poslovanje je postalo toliko važno da je potrebno pažljivo razmisliti o odabiru gradske lokacije na kojoj će biti smješteno. Poslovno središte mora se nalaziti na sjecištu prometnih putova koji opslužuju različite sektore grada: stanovanje, industriju i obrtničke radionice, javnu upravu, određene hotele i različite terminale (željezničke i autobusne kolodvore, riječne i pomorske luke, zračne luke).

Promet

OPAŽANJA

51. *Današnja urbana mreža ulica skup je razgranatih prometnica koje su se razvile iz glavnih prometnih arterija. U Europi te arterije datiraju još prije srednjeg vijeka, a neke su starije i od antike.*

Sagrađeni radi obrane ili naseljavanja, pojedini su gradovi od osnutka imali sreću da nastanu na osnovi sporazumnog planiranja. Isprva bi bile sagrađene samo pravilno oblikovane obrambene zidine ispred kojih bi završavali glavni putovi. Unutrašnjost grada bila je uređena utilitarnom pravilnošću. Veći je, doduše, broj gradova koji su nastali na sjecištu dviju glavnih državnih prometnica ili, u nekim slučajevima, na prometnom čvoru nekoliko cesta koje su polazile iz zajedničkog središta. Ove prometne arterije usko su bile povezane s topografijom regije, zbog čega su često bile zavojite. Prve su kuće sagrađene uz njihove rubove, i to je začetak glavnih prometnih arterija iz kojih se, kako je grad rastao, počeo granati sve veći broj sekundarnih arterija. Glavne prometne arterije oduvijek su bile plod geografskog razmještaja te će uvijek, neovisno o tomu što su mnoge izravnane i popravljene, zadržati svoj osnovni determinizam.

52. *Glavni prometni pravci, prvotno zamišljeni za prometovanje pješaka i kočija, više ne zadovoljavaju potrebe današnjih mehaniziranih prijevoznih sredstava.*

Drevni su gradovi radi sigurnosti bili okruženi zidinama. Zbog toga se nisu mogli širiti kako je rastao broj stanovnika. Bila je potrebna ekonomičnost kako bi se u takvim okolnostima iz dostupnog zemljišta dobio najveći mogući prostor za život. To objašnjava sustav uskih cesta i uličica koje su omogućavale pristup najvećem mogućem broju ulaznih vrata. Još jedna posljedica ovakve organizacije gradova bio je sustav gradskih blokova, građenih okomito na ulicu iz koje su dobivali dnevno svjetlo i prožetih unutarnjim dvorištima sagrađenima u istu svrhu. Kasnije, kako su bedemi proširivani, ceste i uličice protezale su se izvan početne jezgre kao avenije i bulevari, dok je sama jezgra zadržala prvotni izgled. Ovaj sustav gradnje, koji odavna više ne odgovara na nikakvu potrebu, i dalje je na snazi. Gradski blok, izravna nuspojava sustava ulica, i dalje postoji. Njegove fasade gledaju na manje-više uske ulice i unutarnja dvorišta. Prometna mreža koja ga okružuje ima više dimenzija i sjecišta. Kako je zamišljena za neka druga vremena, ova se mreža nije bila u stanju prilagoditi novim brzinama mehaniziranih vozila.

53. *Dimenzioniranje ulica, neprilagođeno budućnosti, koči iskorištavanje novih brzina vozila i uredni napredak grada.*

Problem nastaje zbog nemogućnosti usklađivanja prirodnih brzina, hoda čovjeka ili koračanja konja, i brzina automobila, tramvaja, kamiona i autobusa. Miješanje prirodnih i mehaničkih brzina izvor je brojnih sukoba. Pješak se kreće u stalnoj nesigurnosti, dok su mehanička vozila prisiljena neprestano kočiti i zbog toga neiskorištena u punom kapacitetu – što ne znači, međutim, da nisu stalan izvor opasnosti po život.

54. *Premaleni su razmaci između dva križanja.*

Prije postizanja uobičajene brzine vožnje, mehanička vozila moraju se pokrenuti i postupno ubrzavati. Naglo kočenje može uzrokovati brzo trošenje i habanje glavnih dijelova vozila. Potrebno je, stoga, odrediti razumnu jedinicu razmaka između točke pokretanja i točke u kojoj je potrebno kočiti. Današnja križanja cesta, s intervalima od 100, 50, 20 ili čak 10 m, jednostavno nisu prikladna za ispravnu vožnju mehaničkih vozila. Trebala bi biti odvojena u intervalima od 200 do 400 metara.

55. *Ulice su nedovoljno široke. Pokušaji proširivanja ulica vrlo su skupi i neučinkoviti.*

Ne postoji ujednačeni standard za širine ulica. Sve ovisi o broju i tipu vozila koja njima prometuju. Stare glavne arterije, uvjetovane topografijom i geografijom od samih početaka grada, koje čine ishodište beskrajnog grananja ulica, oduvijek su poprište visoke gustoće prometa. Općenito su preuske, no njihovo proširivanje nije uvijek jednostavno ili čak i prikladno rješenje. Ključno je, stoga, pomnije istražiti problem.

56. *Suočena s mehaničkim brzinama, mreža ulica doima se iracionalnom, nedovoljno preciznom, prilagodljivom, raznolikom i usklađenom.*

Kruženje modernog prometa iznimno je kompleksno. Prometni putovi namijenjeni višestrukom korištenju istodobno moraju dopuštati automobilima vožnju od vrata do vrata, pješacima hod od vrata do vrata, autobusima i tramvajima pokrivanje propisanih pravaca, kamionima put od skladišnih centara do beskrajnog mnoštva distribucijskih točaka, a određena vozila moraju prolaziti ravno kroz grad. Svaka od ovih aktivnosti zahtjeva posebni prometni trak, namijenjen ispunjenju jasno određenih zahtjeva. Stoga je potrebno detaljno proučiti ovo pitanje, razmotriti trenutačno stanje i pronaći rješenja koja zaista odgovaraju precizno utvrđenim potrebama.

57. *Veličanstveni tlocrti, namijenjeni pokazivanju, nekoć su možda predstavljali nezgodne prepreke protoku prometa, a čine to i danas.*

Ono što je bilo dopustivo, pa čak i poželjno u doba zaprežnih kola, sada je postalo izvorom stalnog ometanja. Određene avenije, zamišljene da osiguraju monumentalnu perspektivu okrunjenu memorijalnim ili javnim zdanjima, sada su uzrok uskih grla, zastoja, a povremeno i opasnosti. Takve arhitektonske kompozicije moraju se sačuvati od invazije mehaničkih vozila za koja nisu projektirana i čijim se brzinama nikada neće moći prilagoditi. Promet je sada postao funkcija od primarne važnosti u urbanom životu. Zahtijeva pažljivo pripremljeni program koji je u stanju ponuditi što je god potrebno za uravnoteženost svojeg protoka i uspostavu neizostavnih izlaza, otklanjajući tako prometne zastoje i stalna ometanja koja iz njih proizlaze.

58. *U mnogim slučajevima, kada dođe vrijeme za širenje grada, kolosiječna mreža željezničkog sustava često se pokaže ozbiljnom preprekom urbanizaciji. Zatvara dijelove grada za stanovanje, lišavajući ih neophodnog kontakta s vitalnim elementima grada.*

I ovdje je vrijeme prebrzo proteklo. Željeznice su sagrađene prije ubrzanog industrijskog razvoja koji su same uzrokovale. Kako prodiru u gradove, tako proizvoljno odsijecaju čitava područja. Željeznička pruga je cesta koja se ne prelazi; ona izolira određena područja od drugih koja su se, kako su postepeno popunjavana nastambama, našla u nedostatku kontakata bez kojih ne mogu funkcionirati. U nekim je gradovima ova situacija ozbiljno utjecala na opće gospodarstvo te je pozvan urbanizam da razmotri izmjene i preuređenje određenih željezničkih sustava tako da se ponovno uklope u sklad cjelokupnog plana.

ZAHTJEVI

59. *Cijelo gradsko i regionalno kolanje prometa treba pomno analizirati na osnovi preciznih statističkih podataka – postupkom koji će otkriti prometne putove i njihovu protočnost.*

Kolanje prometa ključna je funkcija čije se trenutačno stanje mora izraziti grafički. Određujući čimbenici i posljedice njihovih različitih intenziteta tada će postati jasno vidljivi te će biti jednostavnije otkriti kritične točke. Jedino jasan pregled situacije može omogućiti postizanje dva neizostavna poboljšanja; prvi, da se svakoj prometnici dodijeli svrha – za pješake ili za automobile, bilo za kamione ili provozni promet – i zatim da se svakoj od tih prometnica odrede dimenzije i značajke ovisno o dodijeljenoj svrsi – tip ceste, širina kolničke površine, mjesto i vrste križanja i čvorova.

60. *Prometnice treba klasificirati prema vrsti i graditi prema vozilima i brzinama koje su na njima predviđene.*

Jednotračnu cestu, ostavštinu minulih stoljeća, nekoć su bez razlike koristili pješaci i jahači i tek je raširena uporaba kočija krajem osamnaestog stoljeća dovela do gradnje pločnika. U dvadesetom je stoljeću došlo do kataklizmičke navale mehaničkih vozila – bicikala, motocikala, automobila, kamiona i tramvaja – koji se kreću dotad nepredviđenim brzinama. Nezaustavljiv rast pojedinih gradova, poput New Yorka, doveo je do nezamislivog zbijanja vozila na pojedinim, specifičnim točkama. Krajnje je vrijeme da se poduzmu odgovarajuće mjere za ispravljanje situacije koja graniči s katastrofom. Prva učinkovita mjera za rješavanje začepljenih prometnih arterija bila bi radikalno odvajanje pješaka od mehaniziranih vozila. Sljedeća bi bila dodjeljivanje odvojenog prometnog traka za teške kamione. A treća bi bila predviđanje magistralnih cesta za pojačani promet koji samo prolazi kroz grad i koje bi bile odvojene od običnih gradskih cesta namijenjenih za slabiji intenzitet prometa.

61. *Promet na križanjima velike gustoće bit će raspršen neprekinutim protokom s pomoću različitih razina.*

Vozila u prolazu ne bi trebalo bespotrebno usporavati zaustavljanjem na svakom križanju. Najbolji način da se osigura kretanje bez zaustavljanja bile bi promjene razine na svakom križanju. Smješteni na udaljenostima za koje je izračunato da osiguravaju optimalnu učinkovitost, čvorovi će se odvajati od glavnih magistralnih putova i povezivati ih s cestama namijenjenima lokalnom prometu.

62. *Pješak mora imati mogućnost kretanja putovima koji ne prate mrežu cesta za automobile.*

Ovo bi uključivalo temeljitu reformu mreže gradskog prometa. Ništa ne bi bilo prikladnije niti bi išta moglo otvoriti plodnije razdoblje za urbanizam. Ovaj zahtjev vezan uz kretanje prometa može se smatrati jednako strogim kao onaj koji u naseljenom području priječi sjevernu orijentaciju bilo kojeg stambenog objekta.

63. *Ceste treba razlikovati po svrsi: stambene ulice, ulice za šetnju, prolazne ceste, glavne magistralne ceste.*

Umjesto da su prepuštene svemu i svakomu, ceste moraju biti uređene različitim pravilima, ovisno o njihovoj kategoriji. Stambene ulice i zemljišta namijenjena kolektivnoj uporabi zahtijevaju određeni ugođaj. Kako bi stambeni objekti i njihova „produženja“ mogli uživati u miru i spokoju koji im je potreban, mehanizirana će vozila biti usmjerena kroz posebne tokove. Avenije s prometom u prolazu neće imati dodir s lokalnim cestama, osim na određenim spojnim točkama. Velike, glavne magistralne ceste, koje su povezane s cijelom regijom, prirodno će dominirati tom mrežom. Uz to, bit će predviđene i ulice za šetnju, na kojima će svakom tipu vozila biti strogo nametnuta smanjena brzina kretanja kako bi pješaci napokon bez opasnosti mogli koristiti iste putove kao i automobili.

64. *U pravilu bi zelene površine trebale odvajati glavne prometne kanale.*

Kako će ceste za promet u prolazu ili glavne ceste biti poprilično različite od lokalnih cesta, neće biti razloga da dolaze blizu javnih ili privatnih građevina. Stoga bi koristilo da se uzduž njih zasade gusti nasadi raslinja.

Povijesno nasljeđe gradova

65. *Arhitektonske se vrijednosti moraju zaštititi, neovisno o tome radi li se o izoliranim građevinama ili urbanim agregacijama.*

Život je grada stalno događanje, kroz stoljeća izražavan materijalnim djelima – tlocrtima i građevinama – koja čine osobnost grada te koja postupno isijavaju dušu grada. Dragocjeni su svjedoci povijesti koje je potrebno poštivati, najprije zbog njihove povijesne ili sentimentalne vrijednosti, a zatim i zbog toga što posreduju plastičnu vrlinu u kojoj je utjelovljen najveći intenzitet ljudskog genija. Čine dio ljudske baštine i tkogod ih posjeduje ili je zadužen za njihovu zaštitu ima odgovornost i obvezu učiniti sve što je zakonito da bi sljedećim stoljećima predao tu plemenitu baštinu netaknutom.

66. *Bit će zaštićeni ako su izraz prijašnje kulture i ako predstavljaju univerzalni interes…*

Smrt, koja ne štedi nijedno živo stvorenje, preuzima i djela ljudi. Kada se bavimo materijalnim dokazima prošlosti, moramo znati prepoznati i razlikovati ono što je još uvijek uistinu živo. Cjelokupna prošlost, po definiciji, nema pravo na vječnost; preporučljivo je mudro izabrati ono što treba poštovati. Ako će nastavak postojanja određenih značajnih i veličanstvenih starina iz minulih vremena predstavljati štetu interesima grada, potražit će se rješenje koje će nastojati pomiriti oba stajališta. U slučajevima u kojima se suočavamo s građevinama koje se ponavljaju u brojnim primjerima, neke će biti očuvane kao dokumenti prošlosti dok će ostale biti srušene; u drugim slučajevima samo se dio koji ima spomeničku ili stvarnu vrijednost može izdvojiti od ostatka koji će biti preinačen kako bi dobio uporabnu vrijednost. Naposljetku, u određenim iznimnim slučajevima moguće je potpuno premještanje elemenata za koje se ispostavi da su smješteni na nezgodnom mjestu, no vrijedni su očuvanja zbog važnog estetskog ili povijesnog značaja.

67. *… te ako njihovo očuvanje ne podrazumijeva žrtvu u obliku držanja ljudi u nezdravim uvjetima…*

Nikakav uskogrudni kult prošlosti ne smije nipošto zanemariti pravila socijalne pravde. Neki ljudi, koje više brine estetika nego socijalna solidarnost, lobiraju za očuvanje pojedinih slikovitih starih četvrti ne mareći za siromaštvo, promiskuitet i bolesti koje se skrivaju u tim četvrtima. Time preuzimaju tešku odgovornost. Problem je potrebno proučiti i katkad mu je moguće naći domišljato rješenje, no ni pod kojim uvjetima kult slikovitoga i povijesnoga ne smije važnošću nadići zdravlje stambenog objekta o kojem tako tijesno ovisi dobrobit i moralno zdravlje pojedinca.

68. *…i ako je moguće pribjeći radikalnim mjerama da bi se otklonilo njihovo štetno prisustvo, kao što je preusmjeravanje toka prometa izgradnjom obilaznice ili čak premještanje središta koja su dotad smatrana neizmjenjivima.*

Iznimni rast grada može iznjedriti opasnu situaciju, vodeći do pat-pozicije od koje nema bijega bez nekog vida žrtve. Prepreku je moguće ukloniti samo rušenjem. No kad god takva mjera uključuje uništenje izvorne arhitektonske, povijesne ili duhovne vrijednosti, nema sumnje da je bolje potražiti drugo rješenje. Umjesto uklanjanja onoga što predstavlja prepreku toku prometa, moguće je preusmjeriti sam promet ili, ovisno o uvjetima, napraviti tunel za prolazak prometa ispod prepreke. Naposljetku, također je moguće premjestiti središte intenzivne aktivnosti te njegovim premještanjem na drugo mjesto potpuno promijeniti prometnu sliku zagušene zone. Treba kombinirati maštu, dosjetljivost i tehničke resurse kako bi se razmrsili čak i oni čvorovi koji se doimaju nerazmrsivima.

69. *Rušenje sirotinjskih četvrti oko povijesnih spomenika omogućit će stvaranje zelenih površina.*

U određenim je slučajevima moguće da će rušenje nesanitarnih kuća i sirotinjskih četvrti oko spomenika povijesne vrijednosti uništiti drevni ugođaj. To je vrijedno žaljenja, ali i neminovno. Situaciju je moguće preokrenuti u prednost uvođenjem zelenih površina. Tamo će se ostaci prošlosti prožeti novim i možda neočekivanim ugođajem, no svakako takvim koji se može tolerirati i koji će u svakom slučaju biti od velike koristi susjednim četvrtima.

70. *Praksa korištenja stilova iz prošlosti pod izgovorom estetskih razloga prilikom gradnje novih građevina u povijesnim područjima ima štetne posljedice. Niti će nastavak takve prakse ni uvođenje ovakvih inicijativa biti tolerirani u bilo kakvom obliku.*

Takve se metode protive velikoj lekciji iz povijesti. Nikad nije zabilježen povratak u prošlost niti se ikad čovjek vratio istim koracima. Remek-djela iz prošlosti pokazuju nam kako je svaka generacija imala svoj način razmišljanja, svoje zamisli, svoju estetiku, koja se oslanjala na čitavi raspon tehničkih resursa svoje epohe kao polaznu točku za svoju maštu. Ropskim oponašanjem prošlosti osuđujemo se na samozavaravanje, ustanovljavanje „lažnoga“ kao načela jer se radni uvjeti prošlih vremena ne mogu ponovno stvoriti i jer primjena modernih tehnika na zastarjeli ideal nikad ne može voditi ničemu osim kopiji lišenoj svake vitalnosti. Miješanje „lažnoga“ i „pravoga“ ne samo da ne odaje dojam jedinstva niti osjećaj stilske čistoće već rezultira tek umjetnom rekonstrukcijom koja može samo diskreditirati autentična svjedočanstva koja su nas najviše nagnala da ih sačuvamo.

III.

Zaključci — glavne točke doktrine

71. *Većina analiziranih gradova (na četvrtom Kongresu) danas su slika i prilika kaosa: uopće ne ispunjavaju svoju svrhu, a to je zadovoljavanje iskonskih bioloških i fizioloških potreba svojih stanovnika.*
Kroz napore nacionalnih skupina u sklopu Međunarodnih kongresa za modernu arhitekturu na Atenskome su kongresu analizirana trideset i tri grada: Amsterdam, Atena, Bruxelles, Baltimore, Bandung, Budimpešta, Berlin, Barcelona, Karlsruhe, Köln, Como, Dalat, Detroit, Dessau, Frankfurt, Ženeva, Genova, Den Haag, Los Angeles, Littoria, London, Madrid, Oslo, Pariz, Prag, Rim, Rotterdam, Stockholm, Utrecht, Verona, Varšava, Zagreb i Zürich. Ovi nam gradovi ilustriraju povijest bijele rase kroz najrazličitije klimatske zone i zemljopisne širine. Svaki od njih svjedoči o istoj pojavi: kaosu koji je uzrokovala mehanizacija u situaciji koja je u prijašnjim razdobljima omogućavala relativni sklad, kao i izostanak ozbiljnih pokušaja prilagođavanja. U svakom od ovih gradova čovjek je zlostavljan. Sve što ga okružuje guši ga i pritišće. Nijedan od čimbenika koji su potrebni za njegovo fizičko i moralno zdravlje nije očuvan ili uveden. Većina gradova obilježena je ljudskom krizom, s posljedicama diljem zemlje. Grad više ne ispunjava svoju funkciju, a to je pružanje utočišta ljudskim bićima, i to pružanje dobrog utočišta.

72. *Ova nam situacija otkriva neprestano podilaženje privatnim interesima još od početka doba strojeva.*
Prevladavanje privatnih inicijativa, motiviranih osobnim interesom i traganjem za zaradom, ishodište je ovakvoga bijednog stanja. Niti jedna vlast, svjesna prirode i važnosti pokreta strojeva nije poduzela nikakav korak da bi se izbjegla šteta za koju nitko neće biti odgovoran. Stotinu godina svaki je pothvat prepušten slučaju. Građeni su stambeni objekti, tvornice i ceste, iskopani vodeni putovi i izrezane tračnice, sve se umnožavalo u žurbi i u klimi individualnog nasilja koja nije ostavljala prostora bilo kakvom planu ili namjeri. Danas je šteta već učinjena. Gradovi su neljudski; sila malog broja privatnih interesa dala je maha patnji nebrojenih pojedinaca.

73. *Nemilosrdno nasilje privatnih interesa izaziva katastrofičan poremećaj ravnoteže između ekonomskih sila s jedne strane i slabosti upravne kontrole, kao i nemoći socijalne solidarnosti s druge strane.*
Gorljive sile privatnih interesa koje se neprestano obnavljaju svakodnevno dovode osjećaj upravne odgovornosti i socijalne solidarnosti do točke pucanja. Ovi raznoliki izvori energije u stalnom su sukobu i kada jedan napadne, a drugi se brani, u ovom nesretno neujednačenom sukobu obično su privatni interesi ti koji pobjeđuju, osiguravajući uspjeh jakih na štetu slabijih. No dobro katkad nastaje od viška zla, a ogromni materijalni i moralni nered u modernome gradu može naposljetku rezultirati donošenjem novih propisa za grad, propisa koje podržava jaka upravna odgovornost koja će uspostaviti propise koji su nužni za zaštitu ljudske dobrobiti i dostojanstva.

74. *Mada su gradovi u stanju stalne transformacije, njihov razvoj odvija se bez preciznosti ili kontrole, potpuno zanemarujući načela suvremenog urbanizma koja su postavili kvalificirani tehnički stručnjaci.*
Načela modernog urbanizma, razvijena kroz trud bezbrojnih tehničara — tehničara u području gradnje, zdravstvenih tehničara, tehničara društvene organizacije — bila su predmetom članaka, knjiga, kongresa, javnih i privatnih rasprava. No i dalje moraju dobiti priznanje upravnih agencija zaduženih da paze na sudbinu grada, agencija koje su često neprijateljski nastrojene prema velikim transformacijama koje predlažu novi podaci. Tijela vlasti najprije treba prosvijetliti, a zatim moraju djelovati. Jasna vizija i energija mogu iz ove opasne situacije izvući maksimum.

75. *I na duhovnom i na materijalnom planu grad mora osigurati individualnu slobodu i prednosti kolektivnog djelovanja.*
Individualna sloboda i kolektivno djelovanje dva su pola oko kojih se odvija igra života. Svaki pothvat kojemu je cilj poboljšati čovjekovu sudbinu mora uzeti u obzir ova dva čimbenika. Ako ne uspije udovoljiti često suprotstavljenim zahtjevima oba čimbenika, u konačnici je osuđen na propast. Kako bilo, nemoguće je koordinirati ih na skladan način bez prethodne pripreme pomno istraženog programa koji ništa ne prepušta slučaju.

76. *Dimenzije svih elemenata unutar urbanog sustava moraju biti vođene jedino mjerilima čovjeka.*
Prirodne mjere čovjeka moraju biti osnova za sve mjere koje će biti u skladu sa životom i raznolikim funkcijama ljudskog bića: raspon mjera koje će se primjenjivati na područja i udaljenosti, mjerilo udaljenosti koje će se razmatrati u odnosu na brzinu prirodnog hoda čovjeka te vremenski raspon koji će se utvrđivati prema dnevnoj putanji Sunca.

77. *Ključevi su urbanizma četiri funkcije: stanovati, raditi, rekreirati se (u slobodno vrijeme) i kretati se.*
Urbanizam je izraz stanja određenog razdoblja. Sve do sada bavio se samo jednim problemom, i to kretanjem prometa. Zadovoljavao se otvaranjem avenija ili izradom tlocrta ulica, oblikujući pritom blokove građevina čija je svrha ostala prepuštena nepredvidivim privatnim inicijativama. To je uzak i neodgovarajući prikaz njegove misije. Urbanizam ima četiri primarne funkcije. Prva je osigurati ljudskom rodu stabilno i zdravo mjesto stanovanja, to jest mjesta u kojima prostor, svjež zrak i sunčevo svjetlo – tri esencijalna prirodna stanja – postoje u izobilju. Druga je organizacija mjesta rada tako da rad, umjesto da bude bolna potlačenost, ponovno poprimi karakter prirodne ljudske aktivnosti. Treća je uspostavljanje infrastrukture neophodne za svrhovito korištenje slobodnog vremena, čineći ga produktivnim i korisnim. A četvrta je uspostavljanje poveznica između ovih različitih organizacija putem prometne mreže koja

osigurava potrebne veze, pritom poštujući potrebe svakog elementa. Ove četiri funkcije, četiri ključa urbanizma, pokrivaju ogromno područje jer je urbanizam rezultat načina razmišljanja koji je integriran u javni život kroz tehnike za djelovanje.

78. *Planovi će odrediti strukturu svakog od ovih sektora dodijeljenih četirima ključnim funkcijama i također će odrediti njihovo mjesto u odnosu na cjelinu.*

Četiri funkcije urbanizma još od CIAM-ovog kongresa u Ateni pozivaju na posebne mjere, koje svakoj funkciji nude najpogodnije uvjete za razvoj vlastite aktivnosti kako bi se manifestirale u svojoj potpunosti te uvele red i klasifikaciju u uobičajene uvjete života, rada i kulture. Uzimajući u obzir ovu nužnost, urbanizam će promijeniti lice grada, raskinuti s poraznim ograničenjima praksi koje više nisu opravdane te otvoriti neiscrpni teren kreativnoj djelatnosti. Svaka će ključna funkcija imati vlastitu autonomiju na osnovi okolnosti koje proizlaze iz klime, topografije i lokalnih običaja; prema svakoj će se odnositi kao prema zasebnoj jedinici kojoj se dodjeljuju zemljište i građevine, a svi će čudesni resursi modernih tehnika biti korišteni u njihovom projektiranju i opremanju. U ovoj će se raspodjeli posebna pažnja posvetiti životnim potrebama pojedinca, a ne posebnom interesu ili zaradi bilo koje određene skupine. Urbanizam mora jamčiti individualnu slobodu i istodobno iskoristiti prednosti kolektivnog djelovanja.

79. *Ciklus svakodnevnih funkcija – stanovanja, rada, rekreacije (odmora) – bit će reguliran urbanizmom s najstrožim naglaskom na uštedi vremena, postavljanjem stambenog objekta u sam centar urbanističkog razmatranja i žarištem za svako mjerenje udaljenosti.*

Želja za ponovnim uvođenjem „prirodnih uvjeta“ u svakodnevni život može se, na prvi pogled, činiti kao poziv na još veće horizontalno širenje gradova, no nužnost reguliranja različitih aktivnosti u skladu s trajanjem putanje sunca toj se ideji protivi, čiji je nedostatak nametanje udaljenosti neusklađene s raspoloživim vremenom. Primarna briga urbanista je stambeni objekt, a interakcija udaljenosti ovisit će o njegovom smještaju u urbanom planu u skladu s dvadeset i četiri sata u solarnom danu, što diktira ritam ljudske aktivnosti i daje ispravnu mjeru u svim čovjekovim nastojanjima.

80. *Nove mehaničke brzine uzrokovale su zbunjenost u urbanom miljeu te su dovele do stalne opasnosti, zagušenja prometa i paralize komunikacija, kao i ugrožavanja higijene.*

Mehanizirana vozila trebala bi osiguravati slobodu te svojom brzinom donositi značajne uštede vremena. Međutim, njihovo gomilanje i koncentracija na pojedinim točkama postali su i smetnja u prometu i izvor stalne opasnosti. Štoviše, oni su uz to u urbani život unijeli mnoge čimbenike štetne za zdravlje. Ispušni plinovi koje ispuštaju u zrak štete plućima, a buka koju proizvode izaziva stanje neprestane nervoze i razdražljivosti. Brzine koje su sada moguće dovode u iskušenje od dnevnog bijega od svega i povratka u prirodu; potiču neumjereni i neobuzdani apetit za mobilnošću i promiču načine života koji, razdvajanjem obitelji, duboko narušavaju samu osnovu društva. Osuđuju čovjeka na mučni utrošak vremena u najrazličitijim vrstama vozila te, malo po malo, na odustajanje od prakticiranja najzdravije i najprirodnije od svih funkcija - hodanja.

81. *Potrebno je revidirati načelo gradskog i prigradskog prometa. Potrebno je i osmisliti klasifikaciju raspoloživih brzina. Reforme zoniranja koje će ključne funkcije grada dovesti u stanje sklada pritom će stvoriti prirodne poveznice, a kao podrška planirat će se racionalna mreža glavnih prometnih arterija.*

Uzimajući u obzir ključne funkcije – stanovanje, rad i rekreaciju - zoniranje će uvesti određeni red u gradski teritorij. Četvrta funkcija, odnosno kretanje prometa, trebala bi imati samo jedan cilj: dovesti preostale tri funkcije u učinkovitu međusobnu komunikaciju. Veće su transformacije neizbježne. Grad i njegova regija moraju biti opremljeni cestovnom mrežom koja uključuje moderne prometne tehnike i koja je izravno proporcionalna svojoj svrsi i uporabi. Prijevozna sredstva moraju se razlikovati i klasificirati za svaku pojedinu funkciju, a potrebno je osigurati i odgovarajuću prometnicu sukladno pravoj prirodi korištenih vozila. Reguliran na ovakav način, promet postaje stabilna funkcija koja ne opterećuje strukturu stanovanja ili radnog mjesta.

82. *Urbanizam je trodimenzionalna, a ne dvodimenzionalna znanost. Uvođenje elementa visine riješit će probleme modernog prometa i zabave iskorištavanjem tako stvorenih otvorenih prostora.*

Ključne funkcije – stanovanje, rad i rekreacija – razvijaju se u izgrađenim prostorima koji podliježu trima obveznim potrebama: dovoljno prostora, sunca i provjetravanja. Ti se prostori temelje ne samo na tlu i njegovim dvjema dimenzijama nego i, i to posebno, na trećoj dimenziji: visini. Upravo će iskorištavanjem visine urbanizam povratiti otvoreno zemljište potrebno za komunikaciju i prostore za odmor. Valja razlikovati sjedilačke funkcije koje se razvijaju unutar prostora u kojima treća dimenzija igra najvažniju ulogu, funkcije kretanja prometa koje su, koristeći samo dvije dimenzije, vezane uz tlo; visina igra ulogu samo u rijetkim slučajevima i samo u manjoj mjeri – poput, primjerice, kada su promjene u razini namijenjene ujednačavanjem određenih težih protoka kolnoga prometa.

83. *Grad se mora proučavati unutar cijele regije svojeg utjecaja. Regionalni plan zamijenit će jednostavni općinski plan. Granica aglomeracije bit će izražena kao polumjer njezinog gospodarskog djelovanja.*

Pojedinosti urbanističkog problema sačinjava zbroj aktivnosti koje se izvode ne samo unutar grada već i diljem regije kojoj je grad središte. *Raison d'être* grada potrebno je tražiti i izraziti u brojkama koje će omogućiti predviđanje stupnjeva logičkog razvoja u budućnosti. Ista operacija, primijenjena na sekundarne centre za stanovništvo, pružit će pregled čitave situacije. Dodjele, ograničenja i kompenzacije mogu se utvrditi i one će svakome gradu, okruženom svojom regijom, dati vlastitu osobinu i sudbinu. Tako će svaki grad zauzeti svoje mjesto i poredak u općem gospodarstvu države. Ishod će biti jasna diferencijacija regionalnih granica. Ovo je totalni urbanizam koji je u stanju donijeti ravnotežu svakoj pokrajini i čitavoj državi.

84. *Nakon što se grad definira kao funkcionalna cjelina, trebao bi rasti skladno u svakom od svojih dijelova, imajući pritom na raspolaganju prostore i međukomunikacije koje omogućavaju ravnotežu u fazama njegova razvoja.*

Grad će preuzeti osobnost pothvata koji je unaprijed pažljivo proučen i podvrgnut rigoroznom općem planu. Inteligentna predviđanja skicirat će njegovu budućnost, opisati njegovu osobnost, predvidjeti doseg njegovog širenja te unaprijed ograničiti njegove suviške. Podređen potrebama regije, s dodijeljenom ulogom okvira za ostvarenje četiriju ključnih funkcija, grad više neće biti neuredni rezultat nasumičnih pothvata. Njegov će rast, umjesto da dovede do katastrofe, biti njegovo najviše postignuće. Tako će i porast broja stanovnika prestati podrazumijevati neljudsku borbu koja predstavlja jednu od boljki velikih gradova.

85. *Svaki grad treba što žurnije izraditi svoj program i donijeti zakone koji će omogućiti njegovo izvršenje.*

Slučajnost će prepustiti mjesto predviđanju, a program će zamijeniti improvizaciju. Svaki će slučaj biti naveden u regionalnom planu; zemljišta će biti izmjerena i dodijeljena raznim aktivnostima: postojat će jasna pravila pothvata, koji će početi sutra i nastaviti se, malo po malo, u uzastopnim etapama. Zakonom će se propisati „zemljišni statut" koji će svakoj od ključnih funkcija pridružiti način najboljeg samoizražavanja te za njenu lokaciju na najpovoljnijim mjestima i to na najkorisnijoj udaljenosti od drugih funkcija. Zakon također mora donijeti odredbe za zaštitu i brigu o tim područjima koja će jednoga dana biti zauzeta. Imat će pravo odobravanja – kao i zabrane; poticat će sve pomno ocijenjene inicijative, no pazit će da se uklapaju u cjelokupni plan i da su uvijek podređene kolektivnim interesima koji čine javno dobro.

86. *Program se mora temeljiti na rigoroznim analizama koje su izvršili specijalisti. Mora ponuditi vremenske i prostorne faze. Mora objedinjavati, u plodonosnome skladu, prirodne resurse lokacije, cjelokupne topografije, gospodarske čimbenike, sociološke zahtjeve i duhovne vrijednosti.*

Rad više neće biti ograničen na neobrazloženi plan geodeta koji projektira blokove stambenih zgrada i prašinu budućih gradilišta ne osvrćući se na predgrađa. To će biti istinska biološka tvorevina, koju će sačinjavati jasno utvrđeni organi sposobni za ispunjavanje svojih životnih funkcija do savršenstva. Analizirat će se uvjeti tla i utvrditi ograničenja koja postavljaju, ispitat će se opći okoliš, a njegove će prirodne karakteristike biti poredane hijerarhijski. Glavni smjerovi prometnog toka bit će potvrđeni i postavljeni na svoja prava mjesta, a priroda njihove opreme odredit će se prema svrsi za koju je namijenjena. Krivulja rasta služit će kao pokazatelj predvidive gospodarske budućnosti grada. Neprekršiva pravila jamčit će stanovnicima dobre domove, ugodne radne uvjete i uživanje u slobodnom vremenu. Jasnoća plana oživjet će dušu grada.

87. *Čovjek će biti mjerilo za arhitekta koji se bavi urbanističkim zadaćama.*

Nakon pada u proteklih sto godina, arhitekturu je potrebno ponovno staviti u službu čovjeka. Sterilnu pompu treba ostaviti postrani, brinuti se za pojedinca te graditi oko njega građevine koje će ga činiti sretnim i olakšavati mu sve životne kretnje. Tko drugi može na sebe preuzeti potrebne mjere za ostvarenje ovoga cilja ako ne arhitekt koji posjeduje potpunu svijest o čovjeku, koji je iza sebe ostavio iluzorne projekte i koji, odmjereno prilagođavajući metodu željenoj svrsi, može stvoriti poredak koji u sebi sadrži svojevrsnu poeziju?

88. *Početna jezgra urbanizma je stanica za život – stambeni prostor – i njezino umetanje u skupinu koja sačinjava stambenu jedinicu učinkovite veličine.*

Ako je stanica iskonski biološki element, onda dom, odnosno sklonište obitelji, predstavlja društvenu stanicu. Nakon više od stoljeća podvrgavanja bešćutnim spekuliranjima, izgradnja ovoga doma mora postati humani pothvat. Dom je početna jezgra urbanizma. Štiti razvoj čovjeka i pruža sklonište radostima i tugama svakodnevnog postojanja. Da bi iznutra bila ispunjena svježim zrakom i sunčevom svjetlošću, izvana također mora biti proširena raznim komunalnim građevinama. Radi lakše opskrbe stambenih objekata uobičajenim uslugama koje se odnose na hranu, obrazovanje, medicinsku pomoć te uživanje u slobodnom vremenu, bit će ih potrebno grupirati u „životne jedinice" odgovarajuće veličine.

89. *S ovom stambenom jedinicom kao polazišnom točkom, odnosi unutar urbanog prostora bit će ustanovljeni između stanovanja, radnog prostora, te objekata za slobodno vrijeme.*

Prva od funkcija koja bi trebala zaokupiti pozornost urbanista je stambeno pitanje – i to njegovo dobro rješenje. No ljudi moraju i raditi, a to moraju činiti u uvjetima koji zahtijevaju temeljitu reviziju prevladavajućih praksi. Urede, radionice i tvornice potrebno je opremiti tako da jamče dobrobit potrebnu za ostvarenje ove druge funkcije. Naposljetku, ne smije se zanemariti treća funkcija, odnosno rekreacija, kultivacija tijela i uma. Urbanist će morati osigurati mjesta i prostore potrebne za ovu svrhu.

90. *Za ostvarenje ove velike zadaće nužno je koristiti resurse modernih tehnika koje će, uz suradnju specijalista, podržavati umijeće građenja sa svom ovisnošću koju znanost može pružiti i obogatiti je izumima i resursima sadašnjeg doba.*

Doba strojeva uvelo je nove tehnike koje su jedan od uzroka nereda i pobuna u gradovima. Usprkos tome, upravo u tim tehnikama moramo potražiti rješenje problema. Moderne tehnike gradnje uspostavile su nove metode, ponudile nove mogućnosti te omogućile nove dimenzije. Otvorile su potpuno novi ciklus u povijesti arhitekture. Nove građevine neće odlikovati samo dosad nepoznati razmjeri nego i nepoznata složenost. Kako bi se ispunio sve aspekte nametnutog mu zadatka, arhitekt će morati surađivati s mnogo specijalista u svakoj etapi pothvata.

91. *Na tijek događaja snažno će utjecati politički, društveni i gospodarski čimbenici…*
Nije dovoljno priznati nužnost „pravilnika o zemljištu“ i određenih načela gradnje. Prijelaz iz teorije u praksu još zahtijeva i kombinaciju sljedećih čimbenika: političke snage kakvu čovjek samo može poželjeti – s jasnom vizijom, iskrenog uvjerenja, odlučne da postigne one poboljšane uvjete za život koji su razrađeni i zapisani; prosvijetljenog stanovništva koje će razumjeti, željeti i zahtijevati ono što su stručnjaci za njega predvidjeli; gospodarske situacije koja će omogućiti započinjanje i razvijanje građevinskih projekata koji će, u određenim slučajevima, biti velikih razmjera. Usprkos tome, moguće je, čak i kada je sve na vrlo niskim razinama, kada su politički, moralni i gospodarski uvjeti najmanje povoljni, da će potreba za gradnjom dostojnih stambenih objekata naglo proizaći kao nadjačavajuća potreba te da će ta potreba politici, društvenom životu i gospodarstvu dati upravo onaj dosljedni cilj i program koji im je nedostajao.

92. *…a arhitektura će se uplesti, ali ne kao posljednja prilika.*
Arhitektura vlada nad sudbinom grada. Uređuje strukturu stambenog objekta, te životne stanice urbanoga tkiva čije su zdravlje, veselje i sklad podložni njezinim odlukama. Grupira stambene objekte u životne jedinice čiji će uspjeh ovisiti o točnosti njezinih izračuna. Unaprijed rezervira otvorene prostore usred kojih će niknuti objekti sagrađeni u skladnim veličinama. Dogovara površinu stambenog objekta, mjesta za rad, područja namijenjena rekreaciji. Crta tlocrt kružne mreže koja će različite zone dovesti u dodir jedne s drugima. Arhitektura je odgovorna za dobrobit i ljepotu grada.
Upravo je arhitektura ta koja preuzima odgovornost za svoje stvaranje ili poboljšanje i upravo arhitektura mora odabrati i dodijeliti različite elemente čije će prikladne dimenzije sačinjavati skladno i trajno djelo. Arhitektura je ključ svega.

93. *Postoje dvije suprotstavljene stvarnosti: razmjeri projekata koje treba žurno provesti za reorganizaciju gradova i beskonačno fragmentirano stanje zemljišnog vlasništva.*
Djela od najveće važnosti moraju se poduzimati bez odgode jer svi gradovi svijeta, bili oni drevni ili moderni, pokazuju iste nedostatke koji nastaju kao rezultat istih uzroka. Međutim, ne treba poduzimati nikakva djelomična nastojanja osim ako se to ne uklapa u okvir grada i regije kako su propisani opširnom studijom i široko postavljenim općim planom. Taj će plan nužno uključivati dijelove koji se mogu provoditi odmah i druge čije će se provođenje morati odgoditi na neodređeno vrijeme. Bit će potrebno izvlaštenje mnogih zemljišnih parcela te će doći do pregovora. U tom ćemo se trenutku morati paziti prljavih špekulacija koje toliko često još u kolijevci guše velike pothvate potaknute brigom za javno dobro. Problem vlasništva nad zemljištem i moguća oduzimanja zemljišta javljaju se i u gradovima i u njihovim predgrađima, a šire se i kroz više-manje široko područje koje čini njihovu regiju.

94. *Pogubno proturječje koje smo gore naveli postavlja jedno od najopasnijih pitanja današnjice: žurnost uređivanja raspolaganja svim iskoristivim zemljištem zakonskim sredstvima radi uravnoteženja životnih potreba pojedinca u potpunom skladu s kolektivnim potrebama.*
Već se godinama, na svakom mjestu na planetu, pokušaji urbanističkog poboljšanja razbijaju o okoštale zakone o privatnom vlasništvu. Zemljište — državni teritorij — mora biti dostupno u svakom trenutku i po pravednoj tržišnoj cijeni da bi se mogla izvršiti procjena prije razrade projekata. Zemljište bi trebalo biti otvoreno za mobilizaciju kad god je to u općem interesu. Bezbrojne poteškoće mučile su ljude koji nisu uspijevali točno izmjeriti razmjere tehničkih transformacija i njihove silne posljedice po javni i privatni život. Odsustvo urbanizma uzrok je anarhije koja prevladava u organizaciji gradova i opremi industrije. Budući da nismo ispravno shvatili pravila, polja su se ispraznila, gradovi su se napunili izvan svake pameti, industrija se slučajno koncentrirala na nekim mjestima, a radničke nastambe pretvorile su se u sirotinjske četvrti. Nisu donesene nikakve odredbe za zaštitu čovjeka. Rezultat je gotovo podjednako katastrofičan u svim državama. Gorki je to plod stogodišnjeg neusmjerenog doba strojeva.

95. *Privatni interes bit će podređen kolektivnom interesu.*
Prepušten sam sebi, čovjeka ubrzo pritisnu poteškoće svake vrste koje mora nadvladati. Ako je, pak, podređen prevelikom broju kolektivnih ograničenja, ugušit će se njegova osobnost. Prava pojedinaca i prava kolektiva moraju stoga podržavati i jačati jedna druge, a moraju se objediniti i svi njihovi beskrajno konstruktivni aspekti. Prava pojedinaca nemaju nikakve veze s običnim privatnim interesima. Za takve su interese, koji zgrću koristi za manji broj ljudi dok ostatak društvenih masa svode na osrednje preživljavanje, potrebna stroga ograničenja. Na svakom stupnju privatni interesi moraju biti podređeni kolektivnom interesu da bi svaki pojedinac imao pristup temeljnim radostima, dobrobiti doma i ljepoti grada.

[Sastavljeno 1933., poslije objavio Le Corbusier pod naslovom *La Charte d'Athènes*, 1943.]

POPIS PLANOVA

Detaljni plan uređenja “Rastoke”, Slunj, ADF d.o.o., 2007. // str. 13

Detaljni plan uređenja groblja u Popovači, APE d.o.o., 2010. // str. 24

Izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Općine Bilje, Zavod za prostorno planiranje d.d. Osijek, 2016. // str. 35

Urbanistički plan uređenja “Zvijezda”, Karlovac, Urbanistički zavod grada Zagreba d.o.o., 2017. // str. 49

Urbanistički plan uređenja stambenog naselja za branitelje na Nuncijati, Dubrovnik, IGH - urbanizam d.o.o., 2016. // str. 60

Urbanističko-arhitektonska studija o mogućnostima gradnje na lokaciji KBC Sestara milosrdnica, Zagreb, Urbanistički institut Hrvatske d.o.o., 2012. // str. 73

II. Izmjene i dopune Generalnog urbanističkog plana Grada Zaprešića, URBANE TEHNIKE d.o.o., 2016. // str. 81

Generalni urbanistički plan Grada Petrinje, CPA - Centar za prostorno uređenje i arhitekturu d.o.o., 2007. // str. 93

III. izmjene i dopune Prostornog plana uređenja Grada Čakovca, URBIA d.o.o., 2014. // str. 102

Prostorno – programsko rješenje obalnog područja od uvale Santa Marina do uvale Vallelunga, Tar-Vabriga, Urbanistica d.o.o., 2013. // str. 108

Prostorni plan uređenja Grada Rovinja - Rovigno - III. Izmjene i dopune, URBING d.o.o., 2017. // str. 127

Regulacija grada Zagreba, Gradski građevni ured, 1932. // str. 148

IMPRESUM

NAKLADNIK

Hrvatski zavod za prostorni razvoj, Ul. Republike Austrije 20, 10 000 Zagreb

UREDNIŠTVO

Hrvatski zavod za prostorni razvoj // mr. sc. Irena Matković, Jadranka Vranek, Ingrid Gojević

Udruga hrvatskih urbanista // Sandra Jakopec

PRIJEVOD

AION d.o.o. Zagreb // Zdenka Ivkovčić // Marina Denona-Krsnik

LEKTURA

Snježana Drkulec-Igrec

GRAFIČKI PRILOZI

Arhiva članova Udruge hrvatskih urbanista i Hrvatskog zavoda za prostorni razvoj

NAKLADA

600 kom

GRAFIČKO OBLIKOVANJE

Rašić+Vrabec

PRIPREMA ZA TISAK

Studio Rašić

TISAK

Og grafika d.o.o., Jastrebarsko

Zareb, lipanj 2017. godine

ISBN 978-953-59089-4-4 (tiskano izdanje)

ISBN 978-953-59089-5-1 (e-izdanje)

CIP zapis je dostupan u računalnome katalogu Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu pod brojem 000965413.

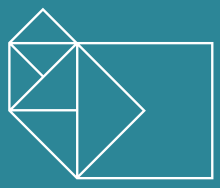

HRVATSKI
ZAVOD ZA
PROSTORNI
RAZVOJ